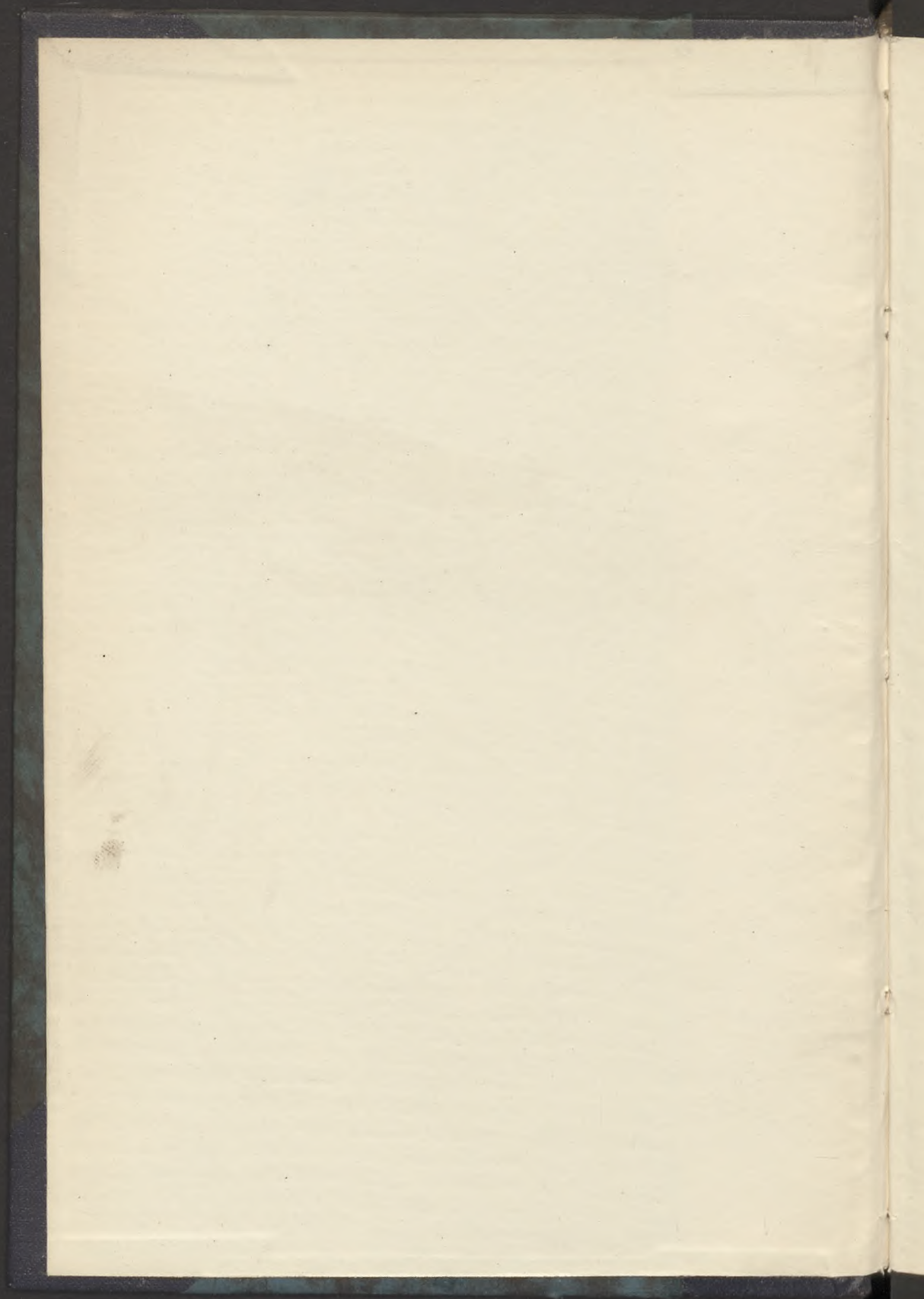
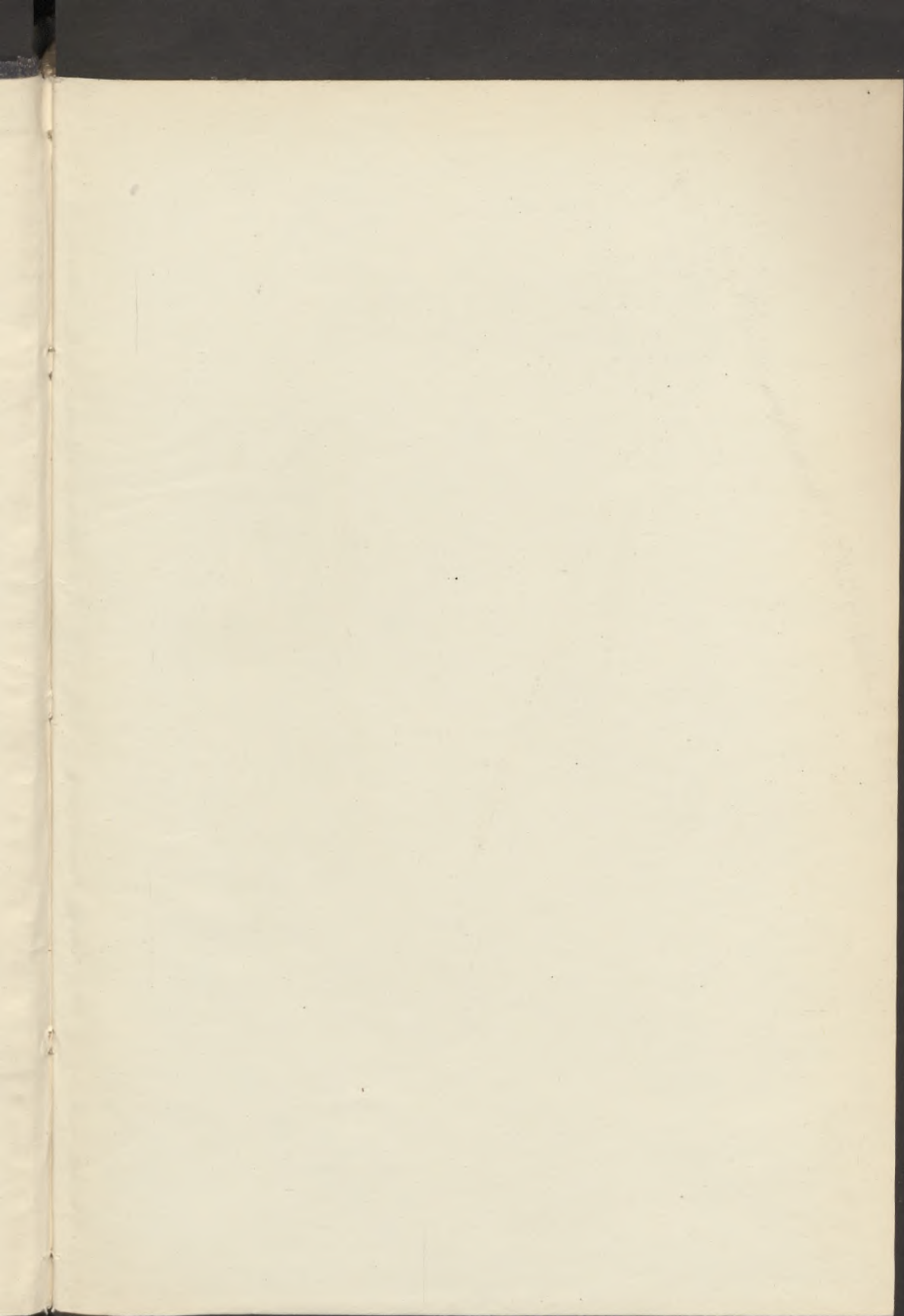

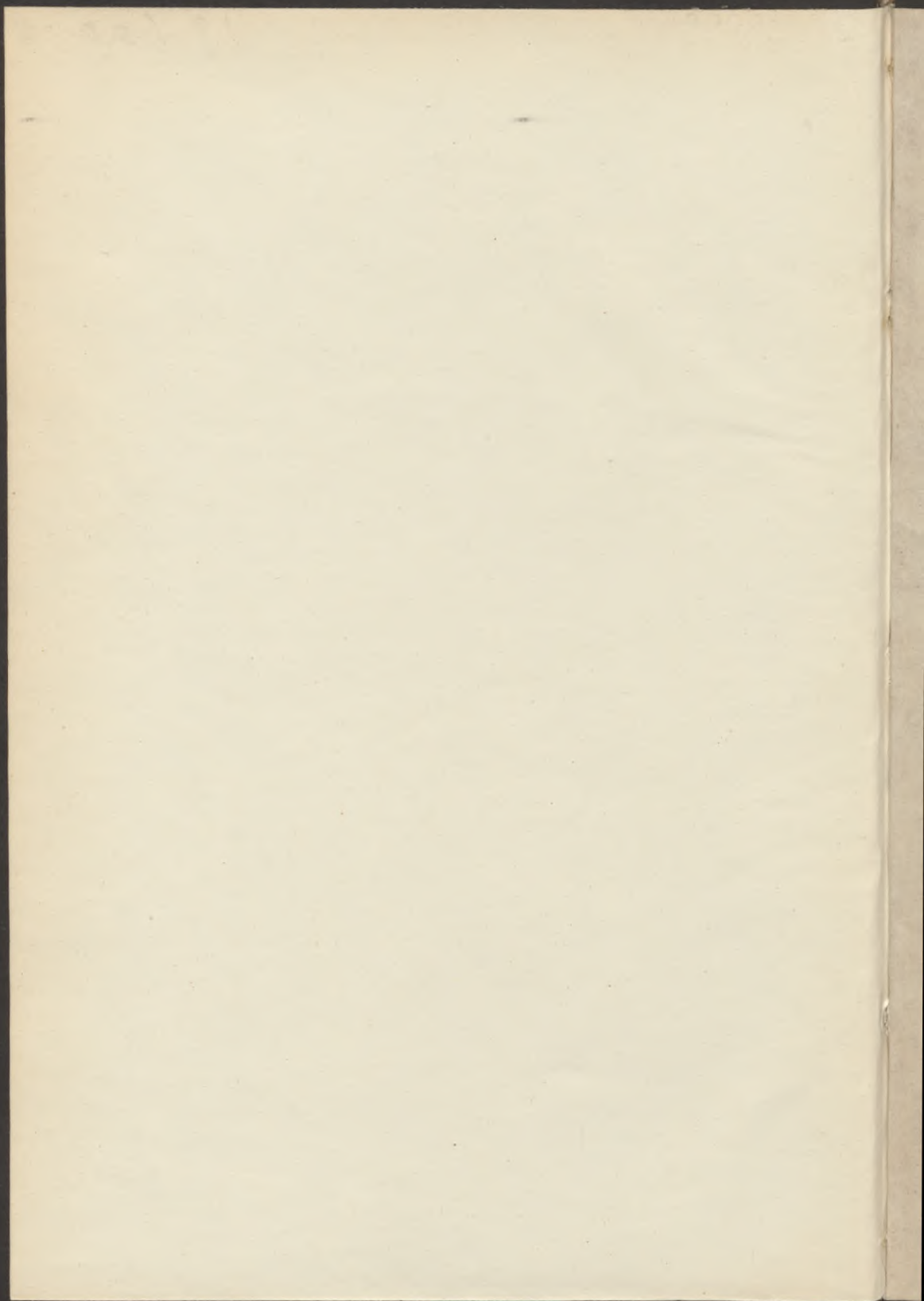
13688

Wiskolai jogakadémia tudományos értekezései. I. kötet.

N.M.

13688

13.688

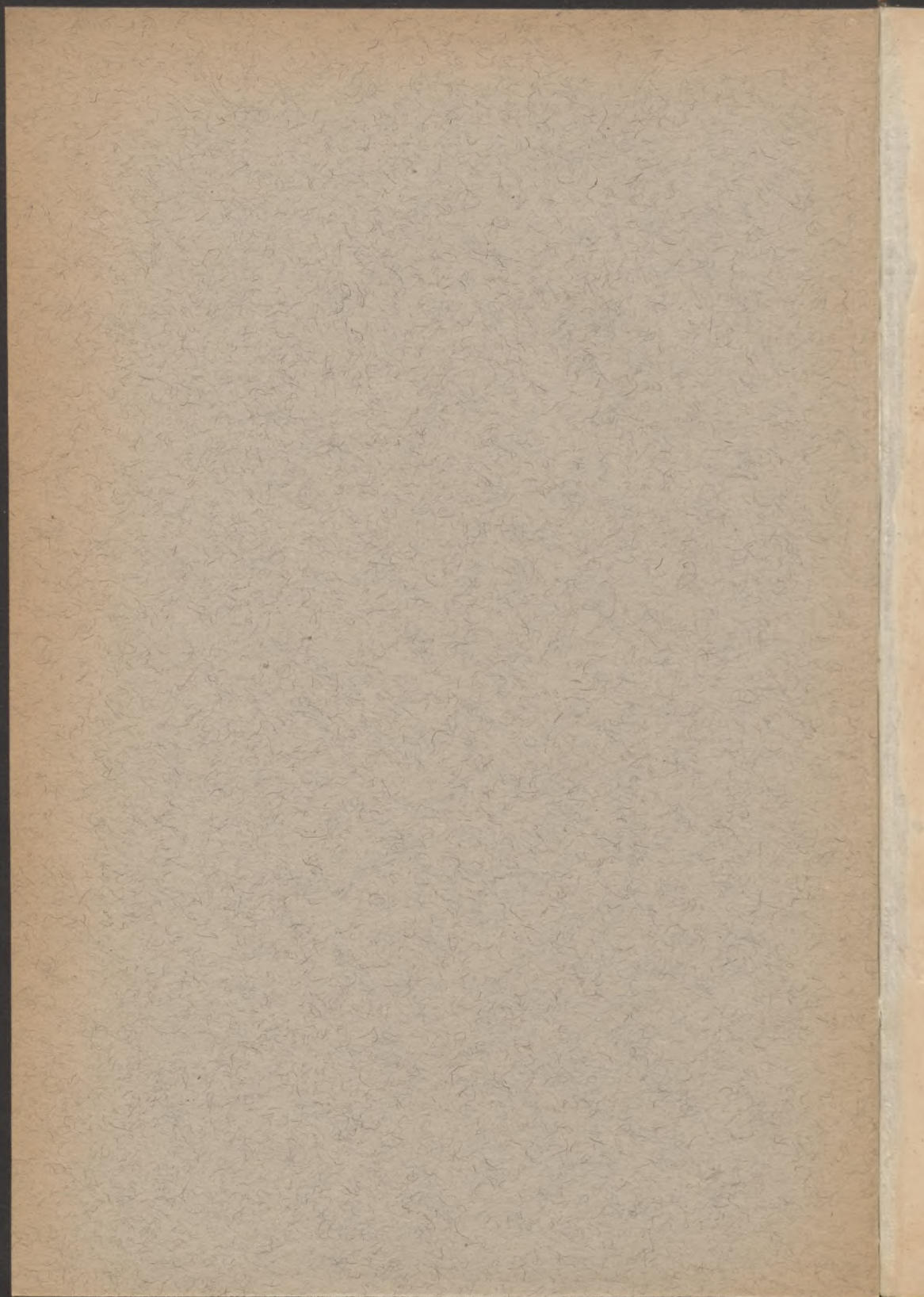
A TISZAI ÁG. H. EV. EGYHÁZKERÜLET MISKOLCI JOGAKADÉMIAJA
TUDOMÁNYOS ÉRTEKEZÉSEINEK TÁRA
36. SZÁM

A SZEGÉNYJOG
A MAGYAR POLGÁRI PERES
ELJÁRÁSBAN
ÉS ANNAK KRITIKÁJA

IRTA:
SZEPESVÁRALJAI HAENDEL VILMOS Dr.
JOGAKADÉMIAI TANÁR

LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC 1936

A TISZAI ÁG. H. EV. EGYHÁZKERÜLET MISKOLCI JOGAKADÉMIÁJA
TUDOMÁNYOS ÉRTEKEZÉSEINEK TÁRA
36. SZÁM

A SZEGÉNYJOG
A MAGYAR POLGÁRI PERES
ELJÁRÁSBAN
ÉS ANNAK KRITIKÁJA

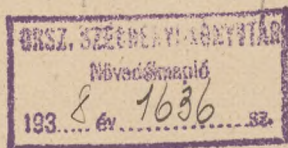
IRTA :
SZEPESVÁRALJAI HAENDEL VILMOS Dr.
JOGAKADÉMIAI TANÁR

LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC 1936

13.688/56

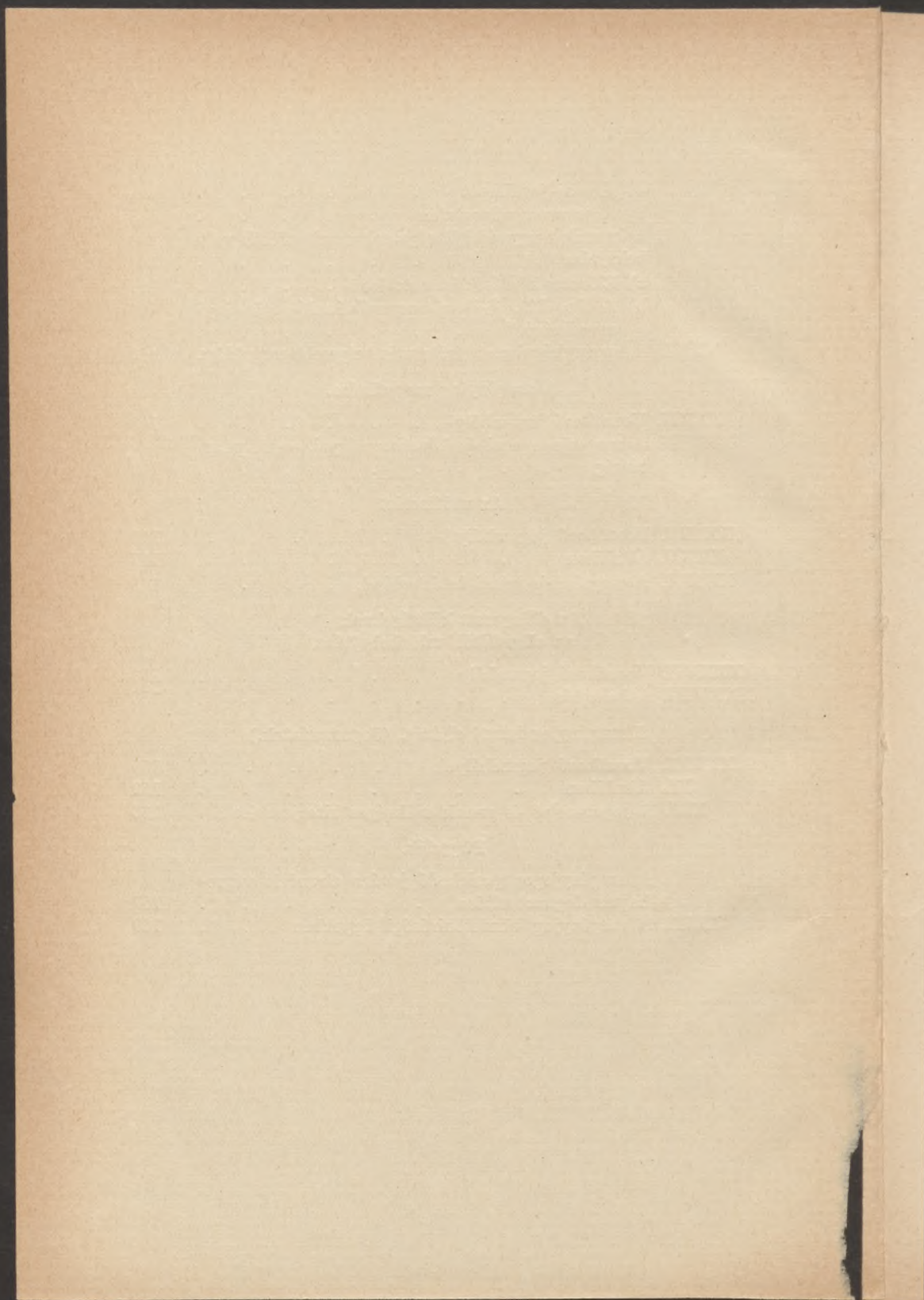

Tartalomjegyzék.

	Oldal
Bevezetés.	
I. Általában	3
II. Tételes jogforrások	5
III. A polgári perrendet megelőző jogállapot	10
A szegényjogban való részesítés és annak feltételei.	
IV. Vonatkozó jogszabályok	11
V. Az igénybevételre jogosult személyek	12
VI. A feltételekről egyenkint.	
a) A vagyoni helyzet	13
b) A kilátástalan perlekedés	16
c) Az engedményezés	19
d) Külföldiek	20
VII. Az újítások (1930:34. tc. 8. §.)	24
VIII. A szegényjoggal üzőtt visszaélések és az azok elleni védekezés (Tételes intézkedések és de lege ferenda elgondolások.)	
a) Általában	26
b) Megelőzési eszközök	29
c) A szegény fél személyére közvetlenül ható eszközök	34
d) Az előállható kár kizárását, ill. enyhítését célzó eszközök	37
IX. A szegényjog problémáira ható távolabbi ténye- nyezők. (Különösen a törvénykezési illetékjog re- formja.)	38
A szegényjog tartalma.	
X. Vonatkozó jogszabályok	43
XI. A szegényjog bifurkálásának hibás megoldása. (A Pp. 113. §-ában megnyilvánuló belső ellentét.)	50
XII. A bírósági szegényjog új egységes szabályozásának szükségessége.	58

	Oldal
XIII. Az illetékmentességgel járó szegényjog.	
a) Általában	61
b) Az illetékmentesség pertársaság esetén	63
c) Az illetékmentesség tárgyi és időbeli határai	64
d) Az illetékmentesség megszűnése	67
XIV. Az illetékmentesség nélküli szegényjog.	
a) Általában	69
b) Az illetékmentesség nélküli szegényjog indokolatlan bifurkálása	73
c) Az illetékfeljegyzés	77
XV. A szegény fél díjtalan ügyvédi képviselőhez való joga	80
XVI. A költség előlegezése a szegény fél helyett.	
a) A kinstár megterhelése és az ennek enyhítésére szolgáló szabályok. (1930:34. tc. 17—20. §-ai.)	81
b) Az előlegezésre vonatkozó részletes intézkedések	85
XVII. A külföldiek perköltségbiztosítékmentessége	92
XVIII. A szegényjog tartalmával kapcsolatos új jogszabályok (1930:34. tc. 8. és 9. §-ai) és azok bírálata.	
a) Általában	94
b) A részleges szegényjog	100
XIX. A szegény fél perköltség megtérítési kötelezettsége	103
A szegényjog iránti kérelem.	
XX. Vonatkozó jogszabályok	104
XXI. A szegényjog kérelmezéséhez szükséges hatósági bizonyítvány	105
XXII. A szegényjog iránti érvényes folyamodásnak egyéb kellékei és lehetőségei	112
XXIII. A szegényjogon indított perek elszaporodása elleni intézkedések	115
A szegényjog terjedelme.	
XXIV. Vonatkozó jogszabály	119
XXV. A mai helyzet	120
XXVI. De lege ferenda javaslatok	122
A szegényképviselet. (A pártfogó ügyvéd.)	
XXVII. Vonatkozó jogszabályok	125
XXVIII. Az ügyvéd kirendelése	126
XXIX. Az eredetileg kirendelt ügyvéd helyett más ügyvéd kirendelése	131

	Oldal
a) A mai jogállapot	131
b) A javasolt változtatás	132
XXX. A kirendelt ügyvéd költségeinek az ellenféltől való behajtása	134
a) Előzetes kérdések ismertetése	134
b) A Pp. 121. §-ában megnyilvánuló „törvényi engedmény.”	135
XXXI. A szegényképviselő bírálata és helyesebb megoldása	140
A szegényjog megszűnése.	
XXXII. Vonatkozó jogszabály	143
XXXIII. A megszűnés okai és következményei. — A pénz-bírság	143
Az utófizetés.	
XXXIV. Vonatkozó jogszabály	147
XXXV. Általában	147
XXXVI. A megtérülés iránti intézkedések	148
Az előlegezett költségeknek az ellenféltől való behajtása.	
XXXVII. Vonatkozó jogszabály	153
XXXVIII. A behajtás	153
A szegényjog iránti eljárás. (Jogorvoslatok.)	
XXXIX. Vonatkozó jogszabályok	159
XL. Általában	159
XLI. A jogorvoslat és annak szükséges kiterjesztése	163
Függelék.	
XLII. A szegényjogon perlekedő javára elrendelt végrehajtás foganatosítása	167
XLIII. A szegényjog büntetőbíróági ügyekben	169

Bevezetés.

I. Általában.

A szegénység¹⁾ a jogvédelem egyik biztosítéka.

Minthogy a bírói jogvédelem igénybevétele a felek részére szabályként nem ingyenes, hanem azért illetékeket kell leróni, valamint a polgári per során egyéb tetemes kiadások is merülhetnek fel, amelyeket a feleknek kell rendszerint viselniük, sőt gyakran előlegezniük (tanuk, szakértők illetményei, hirdetmények, ügygondnok költségei, stb.), a jogegyenlőség elvéből kiindulva és bizonyos szociális szempontok figyelembevételével az államnak gondoskodnia kell, hogy az a vagyontalan fél is jogvédelemben részesülhessen, aki a per költségeit nem tudja megfizetni. A perbeli védelem eszméjével, a jogvédelem mai állami, kizárólagos megszervezettsége mellett, nem egyeztethető össze, hogy valaki ne kaphasson jogvédelmet azért, mert szegény. Ennek elhárítására, illetve a vagyontalan egyének jogvédelmének

¹⁾ A Pp. mindenütt „szegénységi jog” elnevezést használ. Bár a „hivatalos” álláspont sem egységes e téren, mert a Pp. 9. §-ához fűzött indokolás már „szegénységjogot” említ. — Helyesebbnek látszik a szegénységjog elnevezés, már csak rövidebb mivolta miatt is és a megjelölni kívánt fogalmat, épp oly találóan (még megfelelőbben!) fedi, mint a „szegénységi jog” elnevezés. Hasonló állásponton: **Magyary**, A magy. polg. perjog, 1922 (?), 326., 3. j. — **Bacsó**, A polg. perrendtartás tankönyve (1917.) c. munkájában szintén „szegénységjog” elnevezést használ. (76.)

egyik biztosítására szolgál a szegényjog²⁾ és így válik a szegényjog a jogvédelem biztosítékává.

A szegényjog célja tehát, hogy az igazságszolgáltatást a vagyontalanok részére is hozzáférhetővé tegye. — Vagyis a bíróság útján olyan kedvezményeket kapni, amelyek révén az állam a perbeli jogvédelmet saját díjainak és illetékeinek igénylése nélkül nyújtja, a felmerülő készkiadásokat a kérelmező számára rendszerint fedezi és végül szükség esetén díjmentes képviselőről gondoskodik — adja a szegényjogot.

A szegényjog létjogosultsága vitán felülálló, ellenben annak gyakorlati keresztülvitele már annál inkább adhat vitára alkalmat, mert ennél a kérdésnél fontos érdekek ütköznek össze. A szegényjog gyakorlati megvalósításához képest érdekelve van a kincstár a befolyó illetékek és az általa előlegezett költségek tekintetében; érdekelve vannak maguk a vagyontalanok a szegényjog nyújtotta kedvezmények mérve tekintetében; érdekeltek a bíróságok az esetleg túl széles körben érvényesülő ingyenesség miatt keletkezett perlekedési kedvből (legtöbbször alaptalanul!) indított és a perek nagy száma folytán beállott munkaszaporulat tekintetében; — érdekelt az egész ügyvédi kar a szegényképviselőt kötelező ellátásának ránehezedő terhe miatt és végül érdekelt az egész közönség, hogy az ingyenességet nyújtó szegényjoggal visszaélve azt a nem vagyontalanokkal szemben alaptalan zaklatásokra, támadásokra, sőt zsarolásokra, tetemes kárt okozva, fel ne használhassák. — (A szegényjoggal üzőtt visszaélés egyébként is sújtja az államot is a jogtalan terhek, a bíróságokat is a felesleges

²⁾ A szegényjog csak átvitt s nem igazi értelemben tekinthető jogosítványhalk. Mert amint senkinek nem jogosítványa az, hogy tartozását a hitelező elengedje, vagy hogy tartozását egy harmadik átvállalja, éppúgy a perköltség viselése alóli felmentés, illetve annak átvállalása sem az. Az állam csak méltányossági szempontból és azért menti fel a szegény feleket a költség alól, illetve vállalja magára költségeiket, hogy önmagával ellentétbe ne kerüljön. Késéggkívíl ellentmondás volna, egyrészt a jogvédelmet önmagának kizárólag fenntartani, másrészt pedig ezt sokaknak lehetetlenné tenni azon tetemes költségek által, amelyek annak igénybevételeivel járnak. Az alperest tekintve pedig méltánytalan őt kötelezni a perbe beállni, reá bizonyos kiadásokat hárítani, midőn erre szükséges vagyona nincs, oly időben, midőn még nem is bizonyos, hogy a felperes kérelme teljesíthető-e vagy sem. Az ügyvédek is csak az állammal szemben terheli a szegényvédelem kötelezettsége. (Magyary i. m. 326.)

munkaszaporulat és az ügyvédi kart is a jogtalan megterhelés miatt.)

A szegénység fontossága különösen akkor bontakozik ki a maga teljességében, amikor valamely gazdasági válság súlya alatt úgy a magánosok, mint a közületek (elsősorban az állam!) szenvednek. A mostani világkrízis szintén előtérbe tolta, mint minden gazdasági háttérű kérdésnek, a szegénységnek mélyreható fontosságát s épp ezért nem látszik egyáltalában érdektelennek, ha kritikai szemmel megvizsgáljuk, hogy ez az igen aktuális kérdés, a szegénység — milyen szabályozásban részesült és érvényesül ma is a magyar polgári peres eljárásban.³⁾ ⁴⁾

II. Tétéles jogforrások.

A magyar polgári peres eljárásra vonatkozóan a szegénységre az 1911:1. tc. (Pp.) 112—123. §-ai és az azt módosító, illetve kiegészítő 1930:34. tc. (Te.), a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény 8, 9, 17—21. §-ai, valamint az

³⁾ Szükségesnek tartjuk azonban megjegyezni, hogy a szoros összefüggések miatt munkánk kijelölt célján túlmenően nemcsak a polg. peres eljárásra vonatkozóan, hanem a polg. perrenddel szabályozott eljárásokra, a többi perenkívüli eljárások nagy részére, bizonyos mértékben a végrehajtási eljárásokra vonatkozóan, sőt egy-két kérdésben még a most jelzett területeken is túlmenően tárgyalja a szegénységre.

⁴⁾ Érdekes, hogy a tárgy fontossága és szociális jelentősége ellenére is, a szegénységre vonatkozó önálló, különösen monografikus irodalom úgy külföldi, mint belföldi viszonylatban igen csekély. — A kérdést, vagy a kérdés egy részét önállóan kezelő munkák a külföldiek közül: — Schott, Das Armenrecht der deutsch. Zivilprozessordnung, 1900; — Petschek, Der Entlohnungsanspruch des Armenanwaltes; — Pollatschek, Armenvertretung u. Adwokatenversorgung, Jur. Bl. 1924, 102.; — Grünberg, Der sozialpolitische Gehalt der österr. Zivilprozessgesetzgebung, 1900.; — Menger, Das bürgerliche Recht u. die besitzlosen Volksmassen; — u. a.: Grünhuts Zschr. VII. 664.; — de lege ferenda: Hahn, Jur. Bl. 1918., 219.; — Ruzicka, Jur. Bl. 1918, 361.; — Kaliczner JBl., 1927, 229.

1914:43. tc. (Tilt.), a törvénykezési illetékről szóló törvény 54, 75—79. §-ai; — végül a hágai jogsegély egyezményt be-cikkelyező 1909:16. tc. 20—23. §-ai szabályozzák, illetve a felsorolt szakaszok tartalmazzák a szegényszállásra vonatkozóan rendelkezéseket.⁵⁾

A polgári peres eljárásban elnyerhető szegényszállással való vonatkozásban a felsorolt törvényeken kívül tekintélyes számú rendelet tesz még intézkedéseket. — Ezek a következők:

Az eltartásra jogosult családtagok és a házasságon kívül született gyermekek fokozottabb magánjogi védelméről szóló 3982/1916. sz. M. E. r. 8. §-a;

a szegényszállásos perek túl nagy mértékű elszaporodása tárgyában a 31831/1928. sz. és a szegényszállásra vonatkozó jogszabályok alkalmazásáról szóló 44681/1929. sz. I. M. közlemény;

az 1930:34. tc. (Te.) életbeléptetéséről szóló 49.000/1930. sz. I. M. r. (Ter.) 4. és 8. §-ai;

A belföldi önálló cikkek: **Bajzáth**, A szegénységi jog, Jogtud. K. XVII., 1912, 73.; — **Lehoczky**, A szegénységi jog, Jogtud. K. XVII., 1912, 94.; — **Kréczky**, A szegénységi jog és a konok perlekedők kérdéséhez, Jogtud. K. XVII., 1912, 95.; — **Meszlényi Antal**, Jogtud. K. L., 1915, 37.; — részben idevágóan **Juhász Andor**, A törvénykezés egyszerűsítéséről, M. Jogi Sz. 1931, 222.; — **Boda**, u. a., Jogtud. K. 1931. 5. sz.; — végül nem közvetlen vonatkozásban **Ibrányi**, A szegényszállásos végrehajtató és a 6300—1932. M. E. sz. r. 28. §-a, M. Jogi Sz. 1935, 365.

A kérdéssel nem önállóan foglalkozó általános külföldi munkák közül: — **Rosenberg**, Lehrbuch d. deutsch. Zivilprozessrechts, Berlin, 1931, Verlag Liebmann; — **Sperl**, Lehrbuch d. bürgerlichen Rechtspflege I. Zivilproz., Wien (Leipzig), 1930, Hölder A. G.; — **Pollak**, System d. österr. Zivilprozessrechts mit Einschluss d. Exekutionsrechts, Wien, 1932, Manzsche Verlag; — **Klein—Engel**, Der Zivilprozess Österreichs (Das Zivilprozessrecht d. Kulturstaaten), 1927, Mannheim—Berlin—Leipzig, Vlg. Bensheimer; — **Neumann**, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, Wien, 1927, Manzsche Verlag; — **Krautmann**, Zwischenstaatlicher Rechtshilfeverkehr.

A kérdéssel nem önállóan foglalkozó, vagy pedig csak vonatkozásban álló magyar irodalmat a maga teljes egészében figyelembe vettük. Az egyes művekről a munka felhasználási helyein emlékezünk meg.

⁵⁾ A tárgyhöz ugyan már nem tartoznak, de azért azzal mégis némi vonatkozásban állanak a Te. 118. §-a, a 120. és 123. §-ainak

a szegénység megadásáért a bírósági eljárásban előterjesztett kérelem alapjául szolgáló hatósági bizonyítványok kiállítása tárgyában kiadott 72.500/1914. sz. I. M., P. M. és B. M. együttes r.; — valamint a hatósági bizonyítványok kiállításáról szóló 37.834/1928. sz. I. M. közl., amely a 4926/1927. sz. B. M. rendelet 4., 8. és 26. §-át mint kivonat tartalmazza;

a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedésekről szóló 72.600/1914. sz. I. M. r. és ennek 14—16. §-ait kiegészítő, a szegénységi joggal perlekedő fél helyett a bíróság irodaátalányából előlegezett költségek behajtása tárgyában kiadott 52.075/1915. sz. P. M. r.; — valamint a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában kiadott rendeletek módosításáról és kiegészítéséről szóló 29.200/1923. sz. I. M. r., amely a 72.600/1914. sz. I. M. r. 10. §-át, 14. §. 2. bekezdését, 15. §-át, 20. §. 1. bekezdésének 1. és 2. pontját egyéb kiegészítésekkel módosítja és a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában kiadott rendeletek módosításáról és kiegészítéséről szóló 31.950/1926. sz. I. M. r., amely a 72.600/1914. sz. I. M. r. 14. §-át, illetve a 29.200/1923. sz. I. M. r. 2. §-át módosítja; — végül a behajtási eljárásban módosító intézkedéseket tárgyzó 20.048/1934. sz. I. M. r.;

a 72.600/1914. sz. I. M. rendelettel kapcsolatban áll még a 61.209/1916. sz. I. M. sz. r. a házassági perekben, továbbá a kiskorúság meghosszabbítása és a meghosszabbítás megszüntetése, valamint a gondnokság alá helyezés és gondnokság megszüntetése iránt indított, végül az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését megtámadó eljárásban az államkincstár által viselendő, illetőleg előlegezendő költségekről; — a 9100/1917. sz. I. M. r. a magyar főudvarnagyi bíróság előtt folyó ügyekben szegény fél helyett az állam-

utolsó bekezdései, amelyek a büntető eljárásra vonatkozóan a bűnügyi költségek előlegezése, a büntetőbírósági illetékkötelezettség és a helyreigazítási eljárás (1914:14. te. 21. §.) kötelező ügyvédi képvisellete tekintetében a szegénység fennforgásának esetére is intézkednek.

Az sem tartozik szorosan a tárgyhoz, hogy Ppé. 57. §-a értelmében a fél szegénységet a végrehajtási eljárásban is kérhet.

Végül itt említjük meg, hogy a hadirokkantak ellátásáról szóló 1933:7. te. 26. §-ában nevezettek részére biztosított illetékmentesség ugyane szakasz hatodik bekezdésének utolsó mondata értelmében a polg. bíróságok előtti eljárásokra nem vonatkozik, valamint e törvény alapján bíróságok előtti szegénységben részesítésért sem lehet folyamodni.

kincstárból előlegezendő költségek tárgyában; — a 10.683/1920. sz. I. M. közl. a szegényfél ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelése iránt; — a 16.624/1925. sz. I. M. közl. a szegénységi jog címén adott előlegek behajtásáról; — a 29.400/1927. sz. I. M. r. a bíróságok dologi kiadásai ellátmányából adott egyes előlegekről (az elmebetegekkel kapcsolatos bírói vizsgálatokra vonatkoztatva a Ppé. 19., 20. §-aira figyelemmel);

a 30.599/1925. sz. I. M. r. a bírósági (és ügyészségi) iratok másolatainak elkészítéséért a szegény fél részéről fizetendő költségekről, amely az 1925:8. tc. (Ppn.) 1. §. második bekezdését érinti; — a 31.200/1925. sz. I. M. r. a telekkönyvi másolási költségnek a szegény fél részéről történő fizetése tárgyában, amely a Ppn. 1. §-ának utolsó bekezdését érinti; — a 43.929/1930. sz. I. M. közl. a fordítások szegénnyjogon bélyegmentesen való hitelesítéséről;

a törvénykezési illetékről szóló 1914:43. tc. (Tillt.) életbeléptetését és végrehajtását tárgyzó 140.800/1914. sz. P. M. r. (Tillr.);

a 9000/1909. sz. I. M. r. a polgári eljárásra vonatkozólag az 1905. évi július hó 7. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről szóló 1909:14. tc. végrehajtása tárgyában és a 3191/1931. sz. I. M. közl. Argentínában a szegénységi jog és perbeli biztosíték tárgyában;

a 197.100/1914. sz. B. M. r. a községi polgári bíróságnál szegénységi jog alapján perlés tárgyában és a 13.000/1932. sz. I. M. r. a társadalombiztosítási bíráskodásnál a szegénnyjogról;

a szegénnyjog tekintetében a Pp. életbeléptetése előtti és utáni ügyek értelmezéséről szóló 47.506/1915. sz. I. M. r. (idejét multa);

végül nem szigorúan a polg. peres eljárással kapcsolatos szegénnyjogra vonatkoznak, de mégis az idevágó szabályokra való utalással láttak napvilágot:

a büntető bírósági eljárásban a szegénnyjogról szóló 7400/1931. sz. P. M. r.;

a szegénnyjogon perlekedő fél javára elrendelt végrehajtás fogyanatosítását tárgyzó 4900/1926. sz. I. M. r. és a végrehajtási eljárás egyes szabályainak módosításáról szóló 5610/1931. sz. M. E. r. 19. §-a, amely az 1881:60 tc. (Vht.) 27. §-át módosítja.⁶⁾

*

⁶⁾ Komáromi Lajos, A szegénységi jog tárgyában alkotott törvények és rendeletek összeállítása, valamint a joggyakorlat döntései-

A polg. peres eljárással kapcsolatos szegénynyogra vonatkozó rendelkezések ezek szerint igen számos tételes kútfőből táplálkoznak. E tekintetben teljesen hibás fejlődésű jogalkotásunk tehát itt is érvényesül. Jelen esetben a magyar törvényhozói tevékenységnek ez a nagy hibája annál kirívóbb, mert az egyik legteljesebb és legkerekdedebb törvényalkotásunkban, a polg. perrendünkben nyert elsősorban szabályozást ez az aránylag nem nagyon bonyolult, de rendkívüli fontosságú kérdés, amelyet azonban sajátságos módon úgy a külföldi, mint a belföldi irodalom viszonylag elhanyagolt.⁷⁾

A Pp.-ben történt alapszabályozáson kívül még több törvény és két tucatnál jóval több rendelet intézkedik a polg. peres eljárásban elnyerhető szegénynyogról. Egy olyan kérdésről, *amelynél különösen elsőrendű fontosságú, hogy az minél inkább hozzáférhető, egyszerű és világos legyen.* Épp ezért a legutóbbi novelláris törvényhozásunknak (1930:34. tc.; Te.), amely a szegénynyogra vonatkozólag amúgy is lényegbe vágó módosításokat, ill. újításokat hozott be, kellett volna e kérdés fontosságát szem előtt tartania és esetleg *az egész szegénynyogot a maga teljességében kodifikálnia;* annál is inkább, mert a Te. az idevágó jelenlegi szabályozásával — mint látni fogjuk — technikai értelemben sem végzett pontos munkát.

A tételes joganyag részletes ismertetése során mindjárt ki fog tűnni a jelenlegi helyzet visszássága akkor, amikor is igyekszünk a szegénynyogra vonatkozó szabályokat a legkönnyebben megérthetően a maguk szerves összefüggésében elétárni.

nek gyűjteménye polgári és büntető bíróságok, továbbá közigazgatási hatóságok előtti eljárás céljaira (1935.) c. jogszabály gyűjteménye felöleli az idevágó összes jogforrásokat is.

⁷⁾ L. a 4. jegyzetet.

III. A polgári perrendet megelőző jogállapot.

A Pp. szegénységjogra vonatkozó szabályozását megelőző jogállapotról kell még megemlékeznünk, amelyet röviden a következőkben sűrítetünk össze:

Azon személyek, kik szegénységüket (az illetékszab. 85. tétele 12. pontjának megfelelő) hiteles bizonyítvánnyal igazolták, úgy a bírói, mint a közigazgatási intézkedés tárgyát képező ügyekben benyújtott kérvényeik és azok mellékletei tekintetében bélyegmentességben részesültek. (1881. évi 26. tc. 14. §.; ez közigazgatási vonatkozásban még most is fennáll.)

A szegénységi jog tartalma volt: 1. bélyegelőjegyzés kedvezményével perlekedés; 2. fél által előlegezendő költségeknek (tanu, szakértő, kiküldött díja stb.) az irodaátalányból előlegezése; 3. ügyének díjtalan vitelére pártfogó ügyvédet nyer. — A szegény jogot a bíróság engedélyezte, a pártfogó ügyvéd személyét az ügyvédi kamara választmánya jelölte ki (1868:54. tc. 90. §., 1874:34. tc. 27. §. 5. p. 50. §. 18.522/891. 20. I. 95/890. sz. I. M. rend.); a felől, hogy a bélyeget a fél köteles-e viselni, s az rajta behajtandó-e, utólag a pénzügyi hatóság határozott. (1881:26. tc. 14. §.)

Szegény volt az, aki birtoka, tőkepénze, járadéka után, vagy pedig munkálkodása és szolgálata folytán nem kapott nagyobb jövedelmet, mint amennyit e szegény lakhelyén szokásos közönséges napszám tett. (Illetékszab. 85. tétel 12. p.)

Mindezek a szabályok azonban hézagosak voltak. Ezért is a Pp. részletesen kívánta szabályozni a szegénységjogot.

A szegényjogban való részesítés és annak feltételei.

IV. Vonatkozó jogszabályok.

Szegénységi jogban rendszerint az a fél részesíthető, kinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakhelyén szokásos közönséges napszám.

A bíróság azonban az összes körülmények tekintetbe vételével szegénységi jogban részesítheti azt a felet is, aki a perköltséget fedezni nem tudja anélkül, hogy a saját és azoknak a hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, akiknek tartására törvénynél vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles. (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.)

A bíróság részbeni szegényjogban is részesítheti vagyoni jogi perben azt a kérelmezőt, aki a saját és az előbbi bekezdésben (Pp. 112. §. 2. bek.) megjelölt hozzátartozói szükséges tartásának sérelme nélkül a perköltség egy részét fedezni tudja. (A Pp. 113. §-át kieg. Te. 8. §-ának 3. bek.)

Az, akinek perlekedése már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik, szegénységi jogban nem részesíthető.

Nem részesíthető szegénységi jogban az a fél sem, aki mint engedményes lép fel, kivéve, ha valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés nem a szegénységi jogon való perelhetés végett történt. (Pp. 112. §. 3. és 4. bek.)

A házasságon kívüli nemzésből eredő követelések érvényesítésénél a jogosult a szegényjog megadását vagyoni előfeltételeinek (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.) igazolása nélkül is kérheti. A bíróság azonban, ha aggálya van, a felet a szükséges (Pp. 115. §.) hatósági bizonyítvány bemutatására kötelezheti. (3982/1916. M. E. sz. r. 8. §-a.)

Külföldieknek a szegénységi jogot eltérő nemzetközi megállapodás hiányában csak viszonyosság esetében lehet megadni. Az igazságügyminiszternek a viszonyosság felől tett nyilatkozata a bíróságokra kötelező. E nyilatkozatot kétség esetén hivatalból kell kikérni. (Pp. 112. §. ut. bek.)

Ha a perben az egyik fél szegénységben részesül, ellenfelét a vagyoni (Pp. 112. §-ában foglalt) feltételek nélkül is megilleti a jog (nem szegénység!), hogy az illetéknek arra a részére nézve, amelyet kizárólag a szegénységben részesülő fél keresete, vagy viszontkeresete következtében kellene lerónia, fel van mentve az ügyben felmerülő, akár bélyeggel, akár készpénzzel lerovandó illetékek lerovása alól. (A Pp. 113. §-át kieg. Te. 8. §-a 2. bek. 1. mondat.)

Ha olyan felperes terjeszt elő szegénységi jog megadása iránti kérelmet, aki ugyanazzal az alperessel szemben szegénységi jogon folytatott perben három éven belül jogerősen megítélt perkiöltséget nem fizette meg, a bíróság a szegénységi jog megadása előtt vizsgálja, hogy felperes perlekedése nem rosszhiszemű-e. (Te. 8. §. ut. bek.)

V. Az igénybevételre jogosult személyek.

A Pp. 112. §-ából kitűnik, hogy a szegénység csak természetes személynek adható, beleértve a méhmagzatot is. A legújabb irodalom hajlik a felé, hogy hasonló feltételek mellett jogi személy is élvezhessen szegénységi jogot. Ezt azonban a gyakorlat még nem igen fogadja el. Pedig az irodalom álláspontja ellen kifogás nehezen emelhető. A német bírói gyakorlat szerint szegénységi jogot nyerhet a közkereseti és a betéti társaság is, ha a perkiöltséget sem a társasági vagyonból, sem a tagok saját vagyonukból nem tudják fedezni. Ezzel szemben a magyar joggyakorlat szerint a Pp. V-ik fejezetéből nyilvánvaló, hogy a szegénységi jog csak természetes személynek adható meg, nem pedig jogi személynek vagy vagyontömegnek. (Bp. tsz. Pf. 3761/1928.)^{s)}

^{s)} Rosenberg i. m. 250.

Kir. ügyész, csődtömeggondnok, zárgondnok, stb., vagy általában azok, akik nem a saját jogukat teszik per tárgyává, hanem a per vitellére jogosítottakként egy másik személy joga iránt perelnek, de nem mint annak képviselői, szegénységben nem részesülhetnek.

A mellékbeavatkozó a féllel egy elbírálás alá esik. Vagyontalan kiskorú az atyja vagyoni helyzetéhez és jövedelméhez képest tarthat igényt a szegénységre. (Debr. Tbla III. 185/931. Kom.) — A vagyonos férjével közös háztartásban élő nő a Pp. 112. §. 1. bek. szerinti szegénységben akkor sem részesíthető, ha szabályszerű szegénységi bizonyítvánnyal rendelkezik. (Pjdt. 10—13.)

VI. A feltételekről egyenkint.

a) A vagyoni helyzet.

A szegénység megadását a Pp. 112. §-a feltételekhez köti. — Ezek közül az egyik legfontosabb a fél vagyoni helyzete.

A fél vagyoni helyzetére a törvény zsinórmértékű általánosságban fenntartja az illetékszabályoknak (ill. szab. 85. tét. 12. p.) az a meghatározását, hogy szegény az a fél, akinek jövedelme nem haladja túl a lakhelyén szokásos közönséges napszámot. Nagyobb költséggel járó perekben azonban ez a szabály méltánytalan lehet, olyan felekre nézve, kiknek jövedelme meghaladja ugyan a közönséges napszámot, de különös családi viszonyaiknál fogva az esetleg tetemes perköltség viselésére nem elegendő. A törvény 112. §-a ilyen kivételes esetekben felruházza a bíróságot azzal, hogy a félnek a szegénységi jogot akkor is megadhatta, ha a perköltséget nem fedezheti a nélkül, hogy saját és ellátásra jogosított hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne. Hogy a fél kinek ellátására van kötelezve, azt a magán-

jog határozza meg. (1877:20. tc. 11. §.;⁹⁾ valamint v. ö. M. M. T. jav. 227. és 248. §-aival.) A törvény itt követi a csőd-törvény (1881:17. tc.) 5. §-át,¹⁰⁾ mely azokról a személyekről szól, akik irányában a közzadás törvényénél vagy törvényes gyakorlatnál fogva tartásra köteles. (Mi. a Pp. 112. §-ához.)

A *Pp.-ben szabályozott szegényjog vagyoni feltételei lényegesen szigorúbbak, mint az osztrák (ZPO. 63. §.) és a német perrend (ZPO. 115. §.) szabályai*, noha a magy. Pp. szegényjogra vonatkozó szakaszai javarészt az utóbbi szellemében készültek. A két külföldi perrend u. i. a minimális vagyoni cenzust sokkal enyhébben állapítja meg, amennyiben ezekben a lakhelyen szokásos napszámnál nem nagyobb jövedelem (Pp. 112. §. 1. bek.), mint vagyoni feltétel ismeretlen, ellenben egyedüli elfogadott előfeltétel, hogy a saját és hozzátartozók eltartása sérelmet ne szenvedjen, ami a Pp.-ben csak másodsorban (112. §. 2. bek.) jön tekintetbe, még pedig szigorúbb körülírás kapcsán („az összes körülmé-

⁹⁾ Az 1877:20. tc. 115. §-a szerint a vagyontalan kiskorúakat első sorban az atya, ha az erre magában nem képes, vele együtt az anya, ha atya nincs, vagy arra teljesen képtelen, az anya, végre a nagyszülők tartoznak eltartani és neveltetni.

A törvénytelen gyermek tartását és nevelését tárgyazó kötelezettségekre nézve a fennálló jogszabályok érintetlenül hagyatnak s e kötelezettség iránt, ha az vitássá válik, a bíróságok határoznak.

Az anya azonban addig is, míg a tartási és nevelési kötelezettségre nézve a bíróságok határoznak, a törvénytelen gyermeket tartani és neveltetni köteles.

A szülők és nagyszülők azon jogára nézve, hogy a gyermekeiktől vagy unokáiktól tartást követelhessenek, a fennálló jogszabályok érintetlenül hagyatnak.

A kiskorú gyermek vagy unoka részéről a szülő, vagy amennyiben ennek a fennálló jogszabályok szerint helye van, nagyszülő részére és viszont fizetendő tartási összeget a gyámhatóság állapítja meg.

Az ez iránti határozat a felsőbb gyámhatósághoz hivatalból felterjesztendő.

¹⁰⁾ A Cst. 5. §-a szerint abból, amit a közzadás a csőd tartama alatt saját tevékenysége által szerez, a csődtömegbe nem vonathatik be azon összeg, mely a közzadás, vagy azon személyek tartására szükséges, akik irányában a közzadás törvényénél vagy törvényes gyakorlatnál fogva tartásra köteles; mi felett a csődbíróság, szükség esetében a közzadás és a tömeggondnok meghallgatása mellett határoz.

A közzadás a csődtömeghez tartozó vagyonból tartást nem követelhet és ilyenben esaki a csődhitelezők beleegyezésével részesíthető.

nyek figyelembevételével”) és ugyanekkor — mint később látni fogjuk — az ily feltétel mellett adományozott szegénység *végeredményképen tartalmilag is kevesebbet nyújt* (Pp. 113. §. 1. p.), mint a Pp. 112. §. 1. bekezdése szerint elnyerhető szegénység, vagy pedig, — viszonylagos értelemben véve — mint a német és osztrák jog idevágó határozmányai.

Bár szociális szempontból kívánatos, hogy az ingyenes perlekedés *ésszerű határait* a vagyontalanok minél szélesebb rétegére állapítsák meg, a Pp. 112. §. 1. bekezdésében adott szabályozást viszonylagos szigorúsága ellenére is el kell fogadnunk, mert ez volt már a Pp. előtti állapot is, ami a közvéleménybe begyökereződven, általánosságban mindmostanáig bevált. — A Pp. 112. §. 2. bekezdése helytállóságával azonban majd később bővebben lesz alkalmunk foglalkozni.

*

Felperesnek a munkanélküli segélyből származó egyedüli jövedelme a per egész tartamára veendő számításba és ha ilyen számítás mellett ez a jövedelem a napi 2 pengős napszámot nyilvánvalóan meg nem haladja — felperesnek a Pp. 112. §. első bekezdése szerinti szegénységi joghoz van igénye, mely illetékmentességgel jár. (Debreceni Tábla I. 1248/1933. Jogi Hírlap 927/1933.)

*

A pontos ismertetés és áttekintés érdekében vált szükségessé a szegénység feltételei (Pp. 112. §.) közé beiktatni a házasságon kívüli nemzésből eredő követelések érvényesítésénél a szegénység elnyerésének megkönnyítésére (a vagyoni előfeltételek igazolásának a mellőzhetésére) vonatkozó rendelkezést is, amely a bírósági szegénységben való részesítés módzatainak nyilvánvalóan integráns része. — Ezt az eljárásra vonatkozó rendelkezést az eltartásra jogosult családtagok és a házasságon kívül született gyermekek fokozottabb magánjogi védelméről szóló 3982/1916. M. E. sz. rendeletből már a legelső perrendi módosításkor, de legkésőbb a Te. megszületésekor ki kellett volna venni, mint más szabályok létesítését célzó törvényünkől és rendeletünkől is ki kellett volna emelni az összefüggés megbontását elő nem idéző (önállóbb) perjogi szabályokat, hogy ily módon az egyik legjobban sikerült kódexünknek, a Pp.-nek amúgy is megbolygatott (Ppn., Te.!) egységét és teljességét legalább ily oldalról erősítsük, egyben ama gyakorlati cél megközelíté-

se érdekében is, hogy a peres eljárással kapcsolatos szabályok alkalmazhatósága és hozzáférhetősége a lehető legkönnyebbé tétessék.

VI. A feltételekről egyenkint.

b) A kilátástalan perlekedés.

A szegényjog megadásának egy másik feltétele, hogy a perlekedés ne mutakozzék már előre teljesen eredménytelennek. Ha a szegénységi jog u. i. erre tekintet nélkül adatnék meg, ez oda vezetne, hogy egyesek perlekedési viselkedésből a bíróságot alaptalan perekkel halmozják el, az ellenfélnek esetleg meg nem téríthető költséget okoznának és az ügyvédek is hiábavaló teendőkkel terhelnék. Az az aggály, hogy a bíróság az által, hogy az ügyet már előre olyanak tekinti, melynek megindítása egészen eredménytelen vagy nem az, az ügy eldöntésének prejudikálna, nem fogadható el alaposnak, mert a bíróság a végleges döntésnél más, a tárgyalás alapján kifejtett teljes tényállással áll szemben. (Mi. a Pp. 112. §-ához.)

Hogy az indokolásban érintett „aggály” mennyire alaptalan volt és hogy mennyire helyes volt a Pp. kiindulási alapja, mikor a szegényjog elnyerésénél a vagyoni alapfeltétel mellett alapfeltételnek tette, hogy a perlekedés ne mutakozzék már előre teljesen eredménytelennek,¹¹⁾ ezt beszédesen

¹¹⁾ A) birodalmi német ZPO. 114. §-a igen helyesen nem elég-szik meg csak az eredménytelenségre történő utalással, hanem a rosszhiszeműsége is külön hivatkozik a szegényjog megadásának feltételei közt. (. . . dass die Rechtsverfolgung od. Rechtsverteidigung nicht mutwillig od. aussichtslos erscheint... (A német szöveg előrelátása a „rosszhiszeműség” kihangsúlyozásával e munka közvetlen további részeiben teljesen nyilvánvalóvá válik. Ugy, hogy a szegényjogunk netalán általános új kodifikálásánál a vonatkozó törvény-szövegben a pontosság kedvéért a „rosszhiszemű” kitételnek a haszná-

igazolta rövid tizenöt év alatt maga az élet, amikor a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930:34. tc. (Te.) 8. §-a már kénytelen volt a szegénnyjogon való rosszhiszemű perlekedés meggátlása érdekében további intézkedéseket tenni, most már nemcsak az indokolásban kifejtett „perlekedési viszketeg”-ből folyó alaptalan perlekedés miatt, hanem ennél már sokkal rosszindulatúbb „támadó cselekmények” következtében, amelyek a szegénnyjognak a zsarolásra való felhasználásában jutottak el csúcspontjukra. És ezzel mintegy betetőzve, a polgári eljárásokkal kapcsolatos szegénnyjogban is megtermett a modern jogvilág egyik divatossa vált betegsége, amelyre eddig inkább a magánjog berkei voltak fogékonnyak, — *a joggal való visszaélés*¹²⁾ és annak számos változatos esete.

A szegénnyjoggal űzött visszaélést élénken megvilágítja a Te. 8. §-ához fűzött miniszteri indokolás, amikor megállapítja, hogy — míg a szegénnyjoggal perlekedő fél minden kockázat nélkül indítja meg és folytatja a pert, addig ellenfelet oly kiadásokra és költségekre kényszeríti, melyeket gyakran a szegénnyjoggal perlekedő féltől még ez utóbbinak marasztallása esetében sem hajthat be. Ez a helyzet *zsarolásokra is vezet*, mert a szegénnyjoggal perlekedő fél arra számít, hogy ellenfele kiegyezik és ámbár minden alap nélkül is, inkább fizet neki vallamit, csakhogy a per folytatásával előálló költségektől szabaduljon.

lata is kívánatos lenne. — Épp ezért nem érthetünk egyet Rosenberg-gel (i. m. 251.), aki ennek a kifejezésnek itt nem tulajdonít fontosságot. — Indokolása szerint azért, mert „a (nem reménytelen) pervezetés csak ritkán rosszhiszemű.” Szerintünk, ha a reménytelen és a rosszhiszemű perlekedés gyakran össze is esik és sokszor együtt jelentkezik, ez még koránt sem jelenti azt, hogy ezek külön-külön fordulnának elő. És azoknál nem lehetne és nem kellene különbséget tenni, mint az a továbbiakból is kiviláglik majd.

Megemlítésre méltónak tartjuk ennek kapcsán, hogy az osztrák polg. perjogban nem szerepel a szegénnyjog megadásának feltételei közt sem a „rosszhiszeműség”, sem a „kilátástalan (reménytelen) perlekedés”. (V. ö. ZPO. 63. §-ával és Neumann i. m. 585.)

Viszont az engedményesre vonatkozó feltétel sem a német, sem az osztrák polg. perjogban nem szerepel. (V. ö. német ZPO. 114. §-ával és osztrák ZPO. 63. §-ával)

¹²⁾ A joggal való visszaélés problémájának legújabb megnyilatkozásaival részletesen foglalkozik a szerző, „Modern magánjogi elméletek különös tekintettel a szovjet Ptk.-re” (1930.) c. munkájában a 105. és köv. oldalakon.

A szegénnyel való visszaélés s különösen annak a most ismertetett faja így vált az egész szegénység központi problémájává, sőt — kis túlzással — válságává, amely — sajnos — még most sem, a Te. idevágó s később részletes ismertetésre kerülő újításai után sem szűnt meg, hanem tovább tart; minthogy ezek az újítások részben elégtelen mivoltuk, részben a rendszeres fellépítésük hiánya miatt nem érték el a kívánt eredményt. — Lentebb mindezekre mindjárt visszatérünk.

*

A perlekedés eredménytelenségének előzetes megállapítása véget nem érő helye hosszadalmas eljárásnak. *Egyes puhatolódzások* (pl. előiratok betekintése, tanúknak, feleknek a meghallgatása) *elvileg nincsenek kizárva*, (de a bíróság nincs erre kötelezve.). Az előrelátható eredménytelenség alapján a bíróság a szegénységi jogot a fél által érvényesíteni kívánt igények egyik részére nézve megadhatja, másik részére pedig megtagadhatja.¹³⁾

A Pp. 112. §. 3. bekezdése alapján megtagadható a szegénységi jog megadása olyan esetben, amidőn a szegénységi jogot kérő fél úgy az első bíróság előtt, mint a felebbezési bíróság előtt pervesztés lett és amidőn a felebbezési bíróság ítéletének indoklásával szemben a szegénységi jogot kérő fél felülvizsgálati kérelme már eleve eredménytelenné mutatkozik. (Kúria VII. 7679/1929; Kom.)

Visszont a felperes perlését még nem lehet eleve eredménytelenné és teljesen kilátástalannak kimondani olyankor, amidőn a per kimenetele még a felperes által felajánlott és a felülvizsgálati bíróság által el is rendelt bizonyítás eredményétől függ. Ilyen esetben tehát a szegénységi jog a Pp. 118. §. második bekezdése alapján meg nem vonható. (Kúria VII. 8135/1930; Kom.)

¹³⁾ Kovács M., A polg. perrendtart. magyarázata. (1927.) Német joggyak. nyomán. 379.

VI. A feltételekről egyenkint.

c) Az engedményezés.

Elég gyakori visszaélés az is, hogy a követelést vagyontalan egyénre engedményezik és ezzel pereltetik, hogy szegénységi jogot nyervén, költség nélkül vihessék a pert. Ennek megakadályozását célozza a 112. §. 4. bekezdése. (Mi.) Ha ily engedményes mégis szegénységi jogban részesíttetik, ez általános magánjogi elvekből következik, hogy az *engedményező a kincstárral szemben* a 113. §. 1. és 4. pontjaiban felsorolt bélyegek, illetékek, díjak és kiadásokért, — továbbá a *kirendelt ügyvéddel szemben ennek díjai és kiadásaiért*, — végül *az ellenféllel szemben* ez utóbbi részére megítélt költségekért felelős lesz; ezen felelősség azonban *csak külön perrel* érvényesíthető. Az engedmény esetétől eltekintve, egyébként ez a körülmény, hogy a költségekért a féllel együtt valamely, a perben nem álló személy is szavatol, egymagában véve nem zárja ki a fél által igénybevehető szegénységi jog engedményezését.¹⁴⁾ Ha azonban a fél helyett a perköltségeket más valaki törvénynél fogva nemcsak viselni, hanem előlegezni is tartozik, — pl. az apa a gyermek azon perének költségeit, amely per a gyermeknek az apa törvényes haszonélvezete alá tartozó vagyonára vonatkozik (Ptkjav. Biz. szöve. 192. §.), — akkor a szegénységi jog megadása ezen harmadik személy vagyoni helyzetétől is függ. (V. ö. a Debr. Tábla III. 185/1931. sz. hasonló határozatával; — l. V. alatt.)

¹⁴⁾ Kovács M., u. o.

VI. A feltételekről egyenkint.

d) Külföldiek.

Külföldi szegényjogban csak anyagi viszonyosság fennforgása esetén részesülhet. (1600/1915. I. M. sz. r.) A külföldiek ez esetben perköltség biztosítékra sem kötelesek. Irányadó az állampolgárság, nem a lakhely. A viszonyosság vagy államszerződésen, vagy tényleges gyakorláson alapszik.¹⁵⁾ (Épp ezért a Pp. 112. §. ut. bekezdésében említett igazságügyminiszteri nyilatkozat is tényleges viszonyosságra vonatkozik.)¹⁶⁾ Ha a külföldi állam a szerződést nem tartja be, akkor a magyar bíróság nem követhet hasonló eljárást, hanem — ahogy azt a Pp. 18. §-ának ut. bekezdése rendeli — a szerződés be nem tartásáról az igazságügyminiszternek köteles jelentést tenni. *Plósz és Kovács Marcel képviseli ezt az álláspontot*, amelyet a nemzetközi jog és a Pp. szelleméhez leginkább simuló tulajdonsága folytán el kell fogadnunk. Ezzel ellenkező azonban a Kúria, az igazságügyminiszterium, az osztrák *Neumann* és (nem kifejezetten) *Magyary* felfogása¹⁷⁾, amely a belföldi állam tényleges érdekeinek védelme szempontjából nyilvánvalóan hatékonyabbnak látszik az előbbi álláspontnál.

Mindazonáltal nem forog fenn viszonyosság, ha az illető külföldi állam sem belföldieknek, sem a külföldieknek nem ad szegénységi jogot, mert a jog tényleges megadása szükséges¹⁸⁾, viszont a viszonyosság létét nem szünteti meg az a körülmény, hogy a külállamban engedélyezett szegénységi jog következményei nem teljesen egyenlők a belföldi államával. (A Pp. 113. §-ában megjelöltekkel.)

Az egyezmények szempontjából a legfontosabb a polg. eljárásra vonatkozólag az 1905. év július hó 7-én Hágában kelt nemzetközi szerződés, az ú. n. hágai egyezmény, amelyet az 1909. 14. tc. cikkelyezett be, viszont ezt azóta az 1926:

¹⁵⁾ *Magyary* i. m. 47.; *Kovács M.* i. m. 132., 381.

¹⁶⁾ *Magyary*, i. m. u. o.

¹⁷⁾ *Kovács M.*, i. m. 132; — *Neumann* i. m. 588; — *Magyary* (i. m. 47.) szerint is „az igazságügyminiszter nyilatkozata (csak) arra fog irányulni, vajjon a külföld a viszonyosságot tényleg gyakorolja-e vagy sem.”

¹⁸⁾ *Gaup—Stein* (Kommentar); *Kovács M.* i. m. 381.

19. tc. módosította. A hivatkozott törvények végrehajtását a 9000/1909. I. M. sz. rendelet (R.) és az ezt módosító 48200/1926. I. M. sz. rendelet tartalmazza.

A hágai egyezmény 20. cikke szerint a szerződő államok mindegyikének polgárai az összes többi szerződő államokban éppen úgy fognak részesülni a szegénységi jogban, mint maguk a belföldiek, ha alkalmazkodnak azon állam törvényhozásához, ahol a szegénységi jogot kérik. (R. 42. §.)

Az egyezmény 21. cikkének 1. bekezdése szerint a szegénységi bizonyítványt vagy a szegénységi nyilatkozatot minden esetben az idegen rendes tartózkodó helyének hatóságai állítják ki, vagy veszik át, vagy ha rendes tartózkodó helye nincs, tényleges tartózkodó helyének hatóságai. Abban az esetben, ha az utóbbiak nem tartoznak valamelyik szerződő állam hatóságai közé és nem állítanak ki ily bizonyítványokat vagy nem vesznek át ily nyilatkozatokat, elég oly bizonyítvány vagy nyilatkozat, amelyet a külföldi hazájának diplomáciai vagy konzuli tisztviselője állított ki vagy vett át.

Ha a kérelmező nem tartózkodik abban az országban, ahova a kérelmet intézi, akkor — az egyezmény 21. cikkének 2. bekezdése szerint — a szegénységi bizonyítványt vagy szegénységi nyilatkozatot azon országnak — az okirat kiállítása területén működő — valamelyik diplomáciai vagy konzuli tisztviselője fogja ingyenesen hitelesíteni, ahol az okmányt használni kell.

Az előbbi két bekezdés a szegénységi jog kedvezményének alapjául nemcsak a szegénységi bizonyítványt, hanem a szegénységi nyilatkozatot is felemlíti. Ily nyilatkozatok alatt azokat kell érteni, melyeket egyes országokban az illetékes hatóságok a féltől, miután annak szegénységéről meggyőződtek, átvesznek. (R. 43. §.)

Az egyezmény 22. cikkének 1. bekezdése szerint a szegénységi bizonyítvány kiállítására vagy a szegénységi nyilatkozat átvételére illetékes hatóság felvilágosításokat szerezhet a többi szerződő államok hatóságaitól a kérelmező vagyoni helyzetéről.

A hatóság, amely a szegénységi jog iránt előterjesztett kérelem tárgyában határozni hivatva van — az egyezmény 22. cikkének 2. bekezdése szerint — megtartja saját hatáskörének korlátai közt azt a jogát, hogy ellenőrizhesse az eléje terjesztett bizonyítványokat, nyilatkozatokat és felvilágosításokat.

A magyar bíróságok a 42. §-ban említett személyekre nézve külföldön kiállított szegénységi bizonyítványokat és szegénységi nyilatkozatokat elfogadni kötelesek akkor is, ha

kiállításuk vagy hitelesítésük nem a 43. §. 1. és 2. bekezdésében foglalt rendelkezések (egyezmény 21. cikk 1. és 2. bek.) szerint történt, föltéve, hogy az említett okiratok a kiállítás helyének államával fennálló külön egyezményeink szerint felülhitelesítésre nem szorulnak. (R. 44. §.)

Az egyezmény 23. cikkének 1. bekezdése szerint: ha valamelyik szerződő állam polgára a szegénységi jogban részesült, akkor azokért a kézbesítésekért, amelyeket ugyanabban a perben a többi szerződő államok valamelyikében kell teljesíteni, a megkereső állam a megkeresett állam részére csak a 3. cikkhez (5. §.) képest alkalmazott különös eljárásból származó költségeket téríti meg.

Az egyezmény 23. cikkének 2. bekezdése szerint: ugyanabban az esetben a megkeresések teljesítéséért a megkereső állam a megkeresett állam részére csak a tanúk és szakértők díját, valamint a 14. cikk 2. bekezdésének (Egyezm. 31. §. 2—5. bek.) esetleges alkalmazásából eredő költséget téríti meg. (R. 45. §.)

Azok a külön szerződések — amennyiben rendelkezéseik a szegénységi jogot kérelmezők részére az 1909: 14. törvény-cikkbe iktatott egyezmény 20—23. cikkeiben (Egyezm. 42—45. §-ok) foglalt rendelkezéseknél nagyobb kedvezményt nyújtanak — érvényben maradnak. (R. 46. §. 2. bek.)

Az a külföldi, aki a 42—46. §-ok szerint Magyarországon a szegénységi jog engedélyezését kéri, ebbeli kérelmét vagy közvetlenül intézheti a kérelemre illetékes magyar hatósághoz, vagy pedig kérelmének közvetítése végett a magyar kir. igazságügyminisztériumhoz fordulhat.

A magyar bíróságok az előbbi bekezdés szerint közvetlenül hozzájuk intézett kérelmet a miatt, hogy:

1. a külföldön tartózkodó kérelmező beadványa, vagy annak mellékletei nincsenek a hivatalos nyelven szerkesztve, vagy

2. a kérelem teljesítésére más magyar bíróság illetékes, el nem utasíthatják, hanem a beadványt és mellékleteit az első esetben a szükséges fordítások beszerzése végett a magyar kir. igazságügyminisztériumhoz terjesztik fel, a második esetben pedig, megfelelő intézkedés végett, az illetékesnek mutatózó magyar bírósághoz teszik át.

A magyar kir. igazságügyminisztérium az első bekezdés szerint hozzá érkezett kérelmet — az esetleges hiányok póltatása vagy a szükséges fordítások beszerzése után —

megfelelő intézkedés végett az illetékesnek mutatkozó magyar bírósággal közli. (R. 47. §.)¹⁹⁾

Beleértve a hágai egyezmény tagjait is, *jelenleg szerződésünk van a következő államokkal: Belgium, Dánország (a dán Antillákra is), Németalföld, Német Birodalom* (1887: 10. tc.), *Norvégország, Olaszország* (1883: 39. tc. és 1927: 1. tc.), *Románia* (1925: 6. tc.), *Spanyolország, Svájc* (1884: 36. tc.), *Svédország, Cseh Szlovákia, Danzig szabad város, Észtország, Finnország, Lengyelország, Lettország, Jugoszlávia, Luxemburg, Marokkó spanyol védnökség alatt álló területe, Bulgária* (1912: 28. tc.), *Ausztria* (52703/1924. I. M. sz. r.) és végül *Franciaország* (28561/1935. I. M. sz. r.)

Viszont vannak olyan más államszerződéseink is, ame-

¹⁹⁾ A hágai egyezmény idevágó részének (21—23. cikkek) teljes szövege a következő:

(21. cikk.) A szegénységi bizonyítványt, vagy a szegénységi nyilatkozatot minden esetben az idegen rendes tartózkodó helyének hatóságai állítják ki, vagy veszik át, vagy ha rendes tartózkodó helye nincs, tényleges tartózkodó helyének hatóságai. Abban az esetben, ha az utóbbiak nem tartoznak valamelyik szerződő állam hatóságai közé és nem állítanak ki ily bizonyítványokat vagy nem vesznek át ily nyilatkozatokat, elég oly bizonyítvány vagy nyilatkozat, amelyet a külföldi hazájának diplomáciai vagy konzuli tisztviselője állított ki vagy vett át. Ha a kérelmező nem tartózkodik abban az országban, ahova a kérelmet intézi, a szegénységi bizonyítványt vagy szegénységi nyilatkozatot azon országnak valamelyik diplomáciai vagy konzuli tisztviselője fogja ingyenesen hitelesíteni, ahol az okmányt használni kell.

(22. cikk.) A szegénységi bizonyítvány kiállítására vagy a szegénységi nyilatkozat átvételére illetékes hatóság felvilágosításokat szerezhethet a többi szerződő államok hatóságaitól a kérelmező vagyoni helyzetéről. A hatóság, amely a szegénységi jog iránt előterjesztett kérelem tárgyában határozni hivatva van, megtartja saját hatáskörének korlátai közt azt a jogát, hogy ellenőrizhesse az eléje terjesztett bizonyítványokat, nyilatkozatokat és felvilágosításokat.

(23. cikk.) Ha valamelyik szerződő állam polgára a szegénységi jogban részesült, akkor azokért a kézbesítésekért, amelyeket ugyanabban a perben a többi szerződő államok valamelyikében kell teljesíteni, a megkereső állam a megkeresett állam részére csak a 3. cikkhez képest alkalmazott különös eljárásból származó költségeket téríti meg. Ugyanebben az esetben a megkeresések teljesítéséért a megkereső állam a megkeresett állam részére csak a tanúk és szakértők díját, valamint a 14. cikk. 2. bekezdésének esetleges alkalmazásából eredő költségeket téríti meg.

lyek a szegénységi jogról kifejezetten nem intézkednek ugyan, de biztosítják azt, hogy a szerződő felek mindegyikének bíróságai kötelesek a másik fél alattvalóit a belföldiekkel egyenlő elbánásban részesíteni. Ily szerződéseink vannak pl. Argentínával (legújabbán l. 3191/1931. I. M. sz. közl.-t is.)²⁰⁾, Japánnal stb. Angol alattvalók szegénységi jogot a tényleges viszonyosság alapján csak akkor kaphatnak, ha itt laknak. Az Északamerikai Egyesült Államok közül csak a New-York állambeliek kaphatnak — viszonyosság alapján — szegénységi jogot.^{20-a)}

Térffy²¹⁾ szerint sem az USA polgára, sem az angol alattvaló (20876/1876.) nem részesülhet szegénységben.

VII. Az újítások. (1930:34. t.-c. 8. §.)

A szegénységben való részesítés tételes szabályairól csak úgy nyerhetünk nyomban érthető és áttekinthető képet, ha a Pp. 112. §-a rendelkezéseinek az ismertetésénél beiktatjuk többek közt azt az újabb keletű szabályt, hogy a Pp. 112. §-ának 2. bekezdése (eltartásra való tekintettel elnyerhető szegénység) kapcsán a bíróság vagyoni perekben részbeni szegénységet is engedélyezhet. Igaz ugyan, hogy a Te. 8. §-a ezt a rendelkezést a Pp. 113 (és nem a 112.) §-ának a kiegészítéséül szánta. Kétségtelen, hogy a kérdés ezzel a sza-

²⁰⁾ A m. kir. Igazságügyminiszter 3191—1931. I. M. sz. közleménye a szegénységi jogról és perbeli biztosítékról Argentiniában. — Diplomáciai úton szerzett tájékoztatás szerint: 1. az argentinai bíróság előtt indított perben a külföldi állampolgár is részesíthető igazolt szegénység esetében a szegénység kedvezményében; 2. az argentinai bíróság azt a peres felet, akár belföldi, akár külföldi állampolgár, akinek a törvényszék területén állandó lakóhelye nincs, az ellenfél kérelmére, az előrelátható perkiöltségeknek megfelelő biztosíték letételére kötelezi.

^{20-a)} Kovács M. i. m. 381.

²¹⁾ Térffy, A polg. perrendt. törvénye és gyakorlata, (1927; Grill.) 278.

kasszal is vonatkozásban áll, minthogy a részbeni szegényjog bevezetése esetén a szegényjog tartalmában (Pp. 113. §.) is változásoknak kell beállniuk; mindazonáltal a szegényjogban való részesítés és a szegényjog feltételeinek (Pp. 112. §.) rendelkezéseinél az ilyen idevágó lényeges változtatás megemlítése (legalább is megemlítése!) elmaradhatatlan. Bár a részbeni szegényjogra még a szegényjog tartalmának vizsgálatánál visszatérünk.

*

Bár a szegényjog előfeltételeinek tárgyalásával szerves vonatkozásban ugyan nem áll a szegényjogban részesülő fél ellenfelét megillető kedvezmény ismertetése, mégis a bírósági szegényjogban való részesülés taglalásakor az arról alkotott kép teljessége érdekében elmaradhatatlannak látszik ennek a jogszabálynak a megemlítése is, amely azonban a Te. 8. §-a szerint nem egészen alaptalanul a Pp. 113. §-át egészíti ki.

*

A szegényjogban való részesítés előfeltételei közé kell sorolnunk a Te. 8. §-a utolsó bekezdésének azokat a rendelkezéseit, amely a szegényjog megadása előtt bizonyos esetekben a szegényjogot kérő felperes perlekedésének jó, vagy rossz hiszeműségét rendeli vizsgálni. A Te. ezeket a szabályokat is a szegényjog tartalma (Pp. 113. §.) kiegészítésének tekinti és nem a szegényjog feltételeivel hozza kapcsolatba. Különben pedig ez a kérdés szorosan összefügg a kilátástalannak mutató perekre vonatkozóan a szegényjog megadásával és a szegényjoggal való visszaélések súlyos problémakörével. Mindezek nyomban részletes megvitatás tárgyát fogják alkotni.

VIII. A szegénnyjoggal üzőtt visszaélések és az azok elleni védekezés. (Tételes intézkedések és de lege ferenda elgondolások.)

a) Általában.

Szükségesnek látszik a szegénnyjoggal üzőtt visszaéléssel, a szegénnyjognak ezzel a legégetőbb problémájával egységes szemszögből, szerves áttekintés mellett már most foglalkozni. Hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy az alább szóba kerülő kérdések még külön beható letárgyalásra is kerülnek majd a munka megfelelő helyein.

A szegénnyjoggal üzőtt visszaélés eseteinek és azok leküzdési eszközeinek általános áttekintése és ily szempontokból történő letárgyalása szükséges és kívánatos, már csak azért is, mert a munka különböző helyein megejtett és a dolog természetéből fakadóan szétfolyó részletes tárgyalás mellett nem domborodhatnak megfelelő mértékben ki a problémát egységesen átfogni akaró nézőpontok.

A szegénnyjoggal való visszaélés eseteit aszerint, hogy milyen „fundamentum divisionis”-t alkalmazunk, különböző módon lehet csoportosítani. A csoportosításoknak a leküzdési eszközök szempontjaiból van jelentősége. Így a szegénnyjogban való részesítés feltételeit tekintve a visszaélés enyhébb esetei közé tartoznak azok, amikor a félnél ugyan nincsenek meg a vagyoni előfeltételek, de az mégis szegénnyjogon perel. A súlyosabb esetek az alaptalan és kilátástalan perlekedés köré csoportosulnak, ahol a szegénnyjog vagyoni feltételei többnyire fennforognak ugyan, ellenben a fél jóhiszeműsége válik legtöbb esetben kérdésessé, amikor a per igen gyakran a mitsem kockáztató szegény egyén meg nem engedett és gyakran vakmerő kísérletezése az elkerülhetetlenül kárt szenvedő gazdagabb személy ellen, ami az utóbbit esetleg egészen a gazdasági válság széléig sodorhatja.²²⁾

Az ilyen előreláthatóan eredménytelen, alaptalan és rosszhiszemű perlekedés a legkülönbözőbb belső indokokból fakadhat. Legtöbbször ugyan vagyoni háttérű, de épp úgy lehet érzelmi (pl. bosszú) eredetű is. A legaljasabb alakot a szegénnyjoggal való visszaélés azután akkor ölt, amikor azt támadásra, zsarolásra használják fel.

²²⁾ L. Bajzáth (i. m. 73.) által felhozott konkrét esetet.

Ami pedig a szegényjog körüli bajok orvoslási eszközeit illeti, ezek a legkülönfélébbek lehetnek és a legkülönbözőbb módon (közvetve, közvetlenül), valamint az illető ügy legkülönbözőbb fokozataiban érvényesülhetnek. Egy tulajdon-ság tekintetében azonban ezeknek a legkülönbözőbb leküzdési eszközöknek mindnek azonosnak kell lennie. *Sohasem szabad oly eszközöket, vagy pedig az eszközöket oly módon alkalmazni, hogy ez által maga a szegénységi jog szenvedjen az ő lényegében; mintegy „nudum ius”-szá váljon, annak esetleg a gyakorlását is illuzóriussá téve. Vagyis az alkalmazandó eszköznek sohasem szabad olyanak lennie, hogy megölje, vagy létében fenyegetse magát az intézményt, a szegényjogot.* (V. ö. a váltókifogás korlátozás szabályozásának a problémájával.) — A védekezés ne okozzon tehát az illető jogintézménynek több kárt, mint esetleg amennyi hasznot hajtana.

S épp ezért már itt eleve és a leghatározottabban állást kell foglalni az igazságügyi kormányzatnak azzal a legújabb állítólagos tervével szemben, *amely a nyert értesülések szerint²³⁾ a szegényjoggal üzőtt visszaélés ellen úgy kívánna védekezni, hogy ezentúl száz százalékos illetékmentességben egyetlen szegény fél sem részesülhetne, hanem az illetékmentesség legfelsőbb határa legfeljebb kilencven százalék lenne.*

Ennek a tervnek a megvalósítása a szegényjog halálát jelentené és amellet igen antiszociális és jogásziatlan intézkedés lenne. Egy ilyen jogszabály megvalósulása esetén a szegényjog nem tudná betölteni többé maradéktalanul sem a szorosabb értelemben vett jogi, sem pedig szociális funkcióját, amely — végeredményben egymással teljesen összefüggő — kettős működés adja a szegényjog lényegét. Az egyik hivatott, mint fontos jogoltalmi biztosíték, a jogegyenlőség nagy vívmányát fenntartani, s mint ilyen, működése közvetve alkotmánybiztosító jelleget is ölt; — a másik a szegény, nincstelen elem számára is utat nyitva, lehetővé teszi, elősegíti a sértett, vagy veszélyeztetett magánjogai, érdekei (magánjogi vonatkozású tényei) ingyenes megállapítását, biztosítását, ill. megvalósítását, ami enyhítvén a szociális feszültséget a bíróságokat ebbeli vonatkozásban megvédi az osztálybíróság vádjának az emelésétől.

A szegényjognak tehát ezt a fontos kiegyensúlyozó sze-

²³⁾ Az igazságügyminiszternek a Ház pénzügyi bizottságában az igazságügyi tárca költségvetési tárgyalásakor 1936. évi ápr. hó 21-én mondott beszédéből. (Pesti Hírlap politikai napilap 1936 ápr. 22-iki száma.)

repét semmi körülmények közt sem szabad a tervezett újítással megbontani, lényegéből kivetkőztetni, illúziórussá tenni, még akkor sem, ha enélkül nem lehetne a bajokon gyökeresen segíteni; — de akkor meg éppen különösen nem szabad ilyen intézkedéseket még tervbe sem venni, mikor egyéb, alább kifejtendő megfelelőbb eszközök is állnak rendelkezésre a kérdés kielégítő kilátással kecsegtető megoldására.

*

A szegényjoggal elkövethető visszaélések elleni védekezésnek az eszközeit elgondolásunk értelmében három csoportba lehet sorolni.

Az *első* a megelőzés csoportja, amely a szegényjog iránti illetéktelen folyamodás lehetőségét kívánja meggátolni, illetve megnehezíteni.

A *második* csoportba azok a különféle eszközök tartoznak, amelyek a visszaélőre a közvetlen lesújtás (gyakran retorziós alakban történő) lehetőségeit igyekeznek megteremteni.

A *harmadik* csoportba a jóvátételre irányuló intézkedések sorolhatók, amelyek a károsítható személy beállható kárát kívánják méltányosan enyhíteni.^{23-a)}

Meg kell említenünk, hogy a Te. idevágó újításai tekintetében, mint azt később különböző helyeken részletesen is kifejtjük, mind a három csoportból vett igénybe eszközöket s így mind a három irányba megkísérelte a szegényjoggal üzőtt visszaélések leküzdését. Hogy ez még sem járt kellő eredménnyel, mint azt az igazságügyi kormányzat imént ismertetett tervéből is megállapíthatjuk, ennek okát mi első sorban a Te. által alkalmazott eszközök nem mindig szerencsés kiválogatásában, elégtelenségében, nem tökéletes megoldásában és sokszor a nem kellő helyen való alkalmazásában véljük felismerni.

^{23-a)} Természetesen ezeket a csoportokat élesen nem lehet elhatárolni egymástól. Különösen a megelőzés motivuma (ha mint székunder jelenség is) a legtöbb eszköznél kimutatható.

VIII. A szegénnyel ügött visszaélés és az azok elleni védekezés. (Tételes intézkedések és de lege ferenda elgondolások.)

b) Megelőzési eszközök.

Minden baj orvoslásánál a megelőzés a legtökéletesebb elhárítás, ha megfelelő megelőzési eszközöket alkalmazhatnak. De ideális megelőzési eszköz igen ritkán áll rendelkezésre.

Azokkal szemben, akik a *vagyoni előfeltételek fennforgása nélkül* akarnak szegénnyel szerezni, a megelőzés súlypontja javarészt már a szegénnyel elnyeréséhez szükséges bizonyítványt kiállító közigazgatási hatóságok tevékenységére esik át. — A Pp. 115. §-ának utolsó bekezdése értelmében a bizonyítvány kiállítását külön rendelet szabályozza. Ez a rendelet (72500/1914. B. M. r.) bár erősen törekszik arra, hogy illetéktelenek ne juthassanak olyan bizonyítványhoz, amelynek alapján a bíróság részéről szegénnyel nyerhetnek; — mégis gyakori visszaélés történtek, amelyek további rendeletek (4961/1927. B. M. sz. r., 44681/1929. I. M. sz. közl., stb.) kiadását tették szükségessé, s legvégül e célból született meg a Te. 9. §-a, amely felhatalmazza az igazságügy-minisztert rendeleti úton annak szabályozására, hogy az illetékmentességgel járó szegénnyel (Pp. 112. §. 1. bek.) csak akkor adható, ha a kérelmező fél egyenes állami adója — ideértve a kereseti adót is — bizonyos, a miniszter által meghatározott összeget nem halad meg.

Érthetetlen azonban, hogy a törvényszakasz felhatalmazása alapján kiadható rendelet, — tudomásunk szerint, — mind mai napig nem látott napvilágot, amelyet ugyan kissé antiszociális íze miatt, ha még némileg be is vált volna, nem tudnánk sohasem teljes örömmel üdvözölni.

*

Nézetünk szerint itt komoly eredményt elérni főként két módon lehetne.

Az egyik mód, hogy a szegény fél perbeli ellenfelének a közigazgatási jogorvoslati úton feltétlenül meg kell adni a panaszjogot, a bírói szegénnyel elnyerésére szolgáló bizonyít-

vány kiadása miatt.²⁴⁾ Természetesen birtokon kívüli jogorvoslat lenne; megfelelő határidővel a tudomásra jutástól számítva. — Ugyanekkor jogszabályba kellene azt önteni, hogy a nyilván alaptalanul jogorvoslattal élőt az illető felülvizsgáló fokozat köteles pénzbírsággal (esetleg pénzbüntetéssel) sújtani.

Ilyen intézkedés gondolkodóba ejtene számos, polgári pereskedéshez szükséges szegénységi bizonyítványért illeték-telenül folyamodni akarót és a kiállító közigazgatási hatóságot is szorgosabb meggondolásra készítené a bizonyítványok kiszolgáltatása tekintetében.

*

Köztudomású, hogy a közigazgatási hatóságok különböző okokra visszavezethetően, de legtöbbször a túlterhelés miatti lanyha ellenőrzés következtében gyakran adnak ki illetéktelennek a szegénység elnyeréséhez előírt bizonyítványt és ugyancsak ilyen okok miatt a kincstárnak járó (a szegény fél helyett előlegezett) költségek behajtása is gyengén történik. Ezen mindaddig gyökeresen nem lehet segíteni, míg a közigazgatási hatóságok *közvetlen* és kimondott *érdekévé* (az illető község érdekévé!) nem teszik a kérdés minél szigorúbb kezelését. — Mint a kérdés megoldására vonatkozó eszmét vetjük fel, hogy nem lehetne-e olyan rendezést elérni (természetesen az értelem adta logikus változtatásokkal), mint ahogy a szegények beteg ellátásáról gondoskodik a nyilvános betegápolás, az állami gyermekvédelem és a szegényellátás költségeinek fedezésére vonatkozó 6000/1931. M. E. sz. rendelet (főként a 10—15. §-ok), amely többek között a községeket terhelő szegény betegápolási költségeket a nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdó terhére engedélyezett, törvényhatóságokonként megállapított hozzájárulásból rendeli fedezni. — A község feltétlen érdeke itten, hogy valóban csak szegény betegek kapjanak támogatást és hogy az erre fordított kiadások (hozzátartozó, vagyoni változás) lehetőleg megtérüljenek, mert a hozzájárulást meghaladó összeget a község kénytelen viselni. Hasonlóan lehetne a szegénységgel összefüggő költségek fedezésére a be-

²⁴⁾ V. ö. a) Közig. Dt. XI. 67; — 1810/1916. sz. határozattal, amely szerint a szegénység elnyerhetése céljából kért hatósági bizonyítvány kiadása ügyében a perbeli ellenfélnek rendszerint nincs panaszjoga.

folyt törvénykezési illetékekből és ehhez hasonló bevételekből minden törvényhatóságra a statisztikai és az állam helyzetének megfelelő adatok alapján egy bizonyos összegű hozzájárulást előre megállapítani és ezt a törvényhatóságoknak a megállapított összeg tényleges kifizetése nélkül tudomásukra hozni azzal, hogy a hozzájárulás megállapított összegét netán tullepő kiadások a törvényhatóságot fogják terhelni, míg viszont a törvényhatóság (vagy község) területén a szegényjoggal kapcsolatban ténylegesen behajtott összegek a megállapított hozzájárulást esetleg a kiszámítási kulcs érdekében, eszmeileg összegében növelnék.

Ebben az esetben, amely bizonyos mértékig a közigazgatási hatóságok anyagi felelősségének bevonását jelenti, a közigazgatási hatóság közvetlen érdekévé válna minél kevesebb, helyesebben csak a feltételeknek szigorúan megfelelő igénylő részére a szegényjog elnyeréséhez szükséges bizonyítvány kiadása és a szegényjog kapcsán keletkezett kincstári költségek minél intenzívebb behajtása.

Hangsúlyozzuk azonban, hogy itt csak egy — részleteiben ki nem dolgozott — eszme felvetéséről van szó, amely konkrét vonatkozásaiban a legkülönbözőbb módon változtatható. Pl. egy másik megoldási mód lenne, hogy a „hozzájárulás”, mely reális számítás szerint az illető közületeket megrövidítő célzat nélkül nyerne kiszámítást, esetleg próbaként egyelőre bizonyos korlátolt területre bevezetve, ténylegesen kifizetést nyerne és a bírósági irodaátalányból „előlegezett” összegeket nyomban ezek a hozzájárulással dotált közületek (törvényhatóságok) térítenék meg. És a hozzájárulásból netán fennmaradó összeg az illető közület javára fordíthatnák. Azon a gondolaton fekszik tehát a hangsúly, hogy a közigazgatási hatóságok közvetlen (főként anyagi érdekévé) kell tenni a bírósági eljárásokban használt szegény jog elnyeréséhez szükséges hatósági bizonyítványok visszaélésre alkalmat nem nyújtó, megszigorított kiadását és a szegényjoggal kapcsolatban behajtásra váró összegek sikeres fogamatosítását. Nézetünk szerint egy elvi szempont szól csak e megoldás ellen és ez, hogy az egész szegényügyet (főként a szegénybetegügyet) nem az agyonterhelt autonómia feladatává kellene tenni, hanem úgy *de iure*, mint *de facto* minden tekintetben az állam közvetlen intézési körébe kellene vonni.

*

Van olyan elgondolás is, amely a polg. bírói eljárásokban

elnyerhető szegénnyel üggyel visszaélések kiküszöbölését egész új rendszer felállításával kívánja megelőzni.

Igy pl. a francia eljárás szerint a szegénnyel engedelyezése tekintetében az ú. n. bureau d'assistance határoz, amely a bíróság tagjaiból, ügyvédek, közigazgatási és pénzügyi hivatalnokokból erre a célra összeállított hatóság. Gyakorlati szempontból tetszetős megoldás. Az ilyen vegyes hatóságoknál azonban ritkán tud a kívánt komoly bírói értékű mérlegelés kellő érvényre jutni s ez esetben fel kellene adni azt a Plósz²⁵⁾ által hangoztatott és általunk is értékesnek vallott elvet, hogy a szegénnyel megadásának a kérdését nem szabad és nem kívánatos a bíróság kezéből kivenni. Épp ezért *nem tartjuk szükségesnek vitába szállani* Bajzáthnak azzal a javaslatával, amely a szegénnyel való perelhetés engedelyezését teljesen ki akarja a bíróság hatásköréből kapcsolni, mivel szerinte az, hogy szegény-e valaki, hogy tehát engedelyezhető részére szegénnyel való perelhetés, hogy meddig tartható szegénnyel és hogy van-e már annyi vagyona, hogy az irodaátalányból előlegezett összegeket visszafizesse, mindezek nem bírói, hanem közigazgatási kérdések.²⁶⁾

Ellenben a megelőzés szempontjából figyelemreméltóbb Bajzáthnak az a további gondolata, hogy akár bíróság, akár hatóság engedelyezze is a szegénnyel, a pénzügyigazgatóságot (esetleg a kir. ügyészséget) értesíteni kellene a megadó végzésről és ez élhetne ellene jogorvoslattal; — míg a teljesen alaptalan perektől való szabadulás ellen javasolja, hogy mindenkor az ügyvédi kamara által kirendelt pártfogó ügyvéd útján lehessen csak szegénnyel való pereket folyamatba tenni, aki „első bírója” lenne a pernek és a végképen alaptalanokat meg sem indítaná, ami miatt az ügyvédi kamarához lehetne panasszal élni.

A pénzügyigazgatóságnak (kir. ügyészségnek) a megadó végzésről történő értesítése — a gyakorlati tapasztalatok után is ítélve — nem kecsegtet sok eredménnyel, csak a bírósági irodát terhelné és a pénzügyi hatóságokra róna elméletileg egy újabb kötelességet, amely a gyakorlatban legtöbbször valószínűleg odafajulna, hogy ezeket a végzéseket, minden behatóbb vizsgálat nélkül egy új dossziéba, a bürokratikus rendnek megfelelően, szépen összegyűjtenék. Ez a terv csak úgy lenne esetleg némileg életképes és felhasználható, ha a szegény fél ellenfelének is megadnák a

²⁵⁾ V. ö. többek közt Plósznak a Pp. javaslatának tárgyalásakor az I. bizottságban mondott beszédével.

²⁶⁾ Bajzáth i. m. 73.

szegényjog elleni jogorvoslatot (l. alább) és ennek kapcsán az ellenfél *külön szorgalmazására* a pénzügyi hatóságnak is joga lenne ehhez csatlakoznia. A várható eredményhez képest azonban az eljárás ilyen irányú bonyolulttá tétele nem kívánatos.

A pártfogó ügyvéd „előbíráskodását”, bármilyen tetszetősnek látszik első hallomásra, nem tartjuk elsősorban elvi szempontból helyesnek, másodsorban gyakorlati szempontból sem látszik sikerrel keresztülvihetőnek. — A szigorúan perjogi vonatkozású elvi okokat nem is érintve, a már kifejtett, minden megkötöttséggel ellenkező bírói kompetencia sérthetetlen fenntartásán kívül nem tarthatjuk a fél és a képviselője (még ha kirendelt képviselő is!) közt fennálló s bizalmi légkört feltételező viszonytal még etikai szempontból sem összeegyeztethetőnek, hogy a képviselő a saját felével szemben ténykedhessék s eljárása netalán sikertelensége esetén most már nyíltan kitűnő jobb meggyőződése ellenére és a félnek megrendült bizalma mellett is esetleg kénytelen legyen az ügyet tovább vinni.²⁷⁾ A szegényképviselet mai nem kielégítő szervezete mellett ez a teljes lejárataéhoz vezethet. — A javasolt újítás különben is az eljárás hosszadalmasságára és bonyolultságára vezetne. — Az egész gondolatból a legértelmesebben megvalósítható rész legfeljebb csak annyi mutatkozik, hogy — az előbbihez hasonlóan — az ellenfélnek megadott perorvoslat esetén *az ellenfél külön szorgalmazására* az Ügyvédi Kamara is kaphatna egy minden tekintetben járulékos természetű csatlakozási jogot.

Mind az eddigiekkel szemben kihangsúlyozottan rá akarunk mutatni még arra az eszközre, amely — ha közvetve is — de talán a legnagyobb hasznot hajtaná, bár a szegényjoggal kapcsolatos visszaélések elleni harcban a legkisebb változtatásokkal járna. Ez az intézkedés pedig lenne, hogy a Pp. 112. §-ának 2. bekezdése szerint nyújtott szegényjoggal kapcsolatban megadná *kivételesen az illetékfeljegyzés* kedvezményét. (L. később az ezirányú részletes indokolást.)

*

²⁷⁾ Részben ebből az indokból tartjuk el nem fogadhatónak a Pp. 118. §-ának azt a rendelkezését, amely feljogosítja a pártfogó ügyvédet, hogy a fele szegényjogának megvonása tárgyában indítványt tehessen, ami felett a perbíróság határozni köteles. — Egyébként ennek a kérdésnek beható taglalására még rátérünk.

Végül a megelőzés *igen tág értelmezése* esetén meg kell emlékeznünk a Te. 17—21. §-airól is, amelyek a kincstárt igyekeznek tehermentesíteni a szegényjogos perek nagy száma miatt felszaporodó előlegezési költségek alól. — Viszonylag még ezek a Te. idevágó ujításai közt a legsikerültebbek, bár néhol kissé túlzásba esve, enyhe antiszociális színt is mutatnak már — úgy, hogy ezeket a határozmányokat, legalább is e vonatkozásukban — ideiglenes jellegűeknek kell tekinteni és az államkincstár helyzetének javulásával fokozatos átépítésének kell majd helyt adni. (Beható indokolását l. a következőkben.)

VIII. A szegényjoggal űzött visszaélések és az azok elleni védekezés. (Tételes intézkedések és de lege ferenda elgondolások.)

c) A szegény fél személyére közvetlenül ható eszközök.

A szegényjoggal elkövethető visszaélések elleni védekezés másik csoportját a szegényfél személyét közvetlenül érintő, sőt részben büntető (retorziós) eszközök alkalmazása, illetve bevezetése alkotja.

Az első ilyen — de bizonyos vonatkozásban a megelőzési csoporthoz is számítható — de lege ferenda rendszabály lenne, amely a szegényjog terjedelmét (legalább is a peres eljárásban) oly módon korlátozná, hogy az csak az eljárás egy-egy szakára terjedne ki. Vagyis az első folyamodásnál megadott szegényjog annak befejeztével, amennyiben a határozat ellen a szegényfél felebbvitellel, vagy csatlakozással kívánna élni, köteles lenne a felebbviteli bíróságtól ismételtlen megkérni a szegényjogot, amely azt ismételtlen úgy vagyoni, de főként a per eredményessége szempontjából felülvizsgálná. — Nézetünk szerint ez igen jótékony és minden érdeksérem nélkül keresztülvihető rendszabály lenne, mert a bíróság a per előrelátható eredménytelenségét illetően az iratok és az első bíróság által kiderített tényállás, nemkülönben a felebbviteli kérelmek, ill. válasziratok (a Te. 25. és 28. §-ai kö-

vetkeztében az iratokban felhozottaktól eltérésnek a felebbezési eljárásban is már alig van helye!) birtokában szinte teljesen megnyugtató módon nyilatkozhatnak a szegényjogot ettől függően újból megadja, vagy megtagadja. — Nemkülönbben számos szegényjogos per van, amely csak az eljárás további szakában, (a szegényfél felebbviteli, ill. csatlakozási kérelmét illetően) válik teljesen sikertelen kilátásúvá.

A rendszabály üdvös mivolta tehát nyilvánvaló. (L. részleteiben később.)

*

Ide tartoznak a retorziós eszközök is.

Kifejezetten retorziós tartalmu tételes rendelkezést a Pp. által szabályozott szegényjogban csak egyet találunk, a mely azt a felet, aki a szegényjog megadását a vagyoni feltételekre nézve tudva, hamis előadás alapján eszközölte ki *pénzbírságban* (240 P-ig) rendeli marasztalni. (Pp. 118. §. ut. bek.)

Ide kell még soroznunk a Te. 8. §-a utolsó bekezdésének rendelkezését is, amely szerint ha az olyan felperes terjeszt elő szegényjog megadása iránt kérelmet, aki ugyanazzal az alperessel szemben szegényjogon folytatott perben három éven belül jogerősen megítélt perköltséget nem fizette meg, a bíróság a szegényjog megadása előtt vizsgálja, hogy a felperes perlekedése nem rosszhiszemű-e.

Véleményünk szerint a Pp. nem aknázza eléggé ki a szegényjoggal üzőtt visszaélések elleni küzdelemben a retorziós jellegű jogszabályok nyújtotta hathatós lehetőségeket. Eredményt várni az első esetben olyan viszonylag súlyos tényálladéokra kiszabható enyhe büntetés (pénzbírság!) mellett — nem igen lehet.

A másik esetben pedig célját illetően nem határozott megjelölésű szabállyal állunk szemben, ahol pozitíve megjelölt szankciót nem találunk, hanem csak nyilván következtetni lehet arra, hogyha a szegényfél rosszhiszeműségét a bíróság megállapítja, akkor a felperesnek nem adja meg a szegényjogot. — Ha ez a jogszabály azonban csupán ezt a célt akarta elérni, akkor pedig megalkotása majdnem felesleges volt, mert nyugodtan le lehet szögezni, hogy a jogszabályban körülírt tényálláson kívül is bármely bíróság ha a szegényfél részéről észleli a rosszhiszeműséget, feltétlenül megtagadja a szegényjog megadását. Mert ami a rosszhiszeműség vizsgálatát illeti, ennek véleményünk szerint minden

egyes esetben meg kell történnie, tekintet nélkül a fenti szabályra akkor, mikor a bíróság a törvény kötelező előírásának megfelelően, a szegényjog elnyeréséhez szükséges feltételek fennforgását illetően belebocsátkozik annak a vizsgálatába, hogy a perlekedés nem mutatkozik-e már előre eredménytelennek.²⁸⁾

Felfogásunk szerint e téren csak úgy lehet lényeges eredményt elérni, ha merészebb újításokat létesítünk.

A helyes jogszabály az lenne, amely a bíróságnak kötelezően előírná, hogy minden nyilvánvalóan alaptalanul szegényjog megadása iránt folyamodó felet pénzbüntetés (nem bíróság!) kiszabásával kell sújtani s a büntetés kiszabásának mellőzését is a szegényjog felől intézkedő határozatban meg kell indokolni, — vagy még gyakorlatiasabb alakba öltöztetve ezt a gondolatot, a szegényjog megtagadását, vagy megvonását tárgyazó büntetéssel együtt a bíróság köteles lenne egyúttal a szegényjogért alaptalanul folyamodóval szemben a pénzbüntetés kiszabása tekintetében is határozni. (Részleteiben l. később.)

A pénzbírság helyett azért tartjuk helyesebbnek a szabadságvesztésbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetés alkalmazását, mert részint így azt nemcsak a vagyoni okok miatt (v. ö. Pp. 118. §. ut. bek.-el) alaptalanul folyamodók ellen lehet használni, részint pedig azért, mert a pénzbüntetésnek a pénzbírságnál sokkal erősebb megelőző jelleget tulajdonítunk, amennyiben nagyon sokan vannak olyanok, akik addig hajlamosak jogsértő, ill. visszaélő tevékenységet kifejezni, amíg biztosak abban, hogy ilyenek miatt a legvégső esetben sem sujthatják őket szabadságvesztésbüntetéssel.

A tárgyalt intézkedés felfogásunk szerint szükségtelen né tenné a Pp. 118. §. ut. bekezdésének és a Te. 8. §. ut. bekezdésének a további fenntartását.

²⁸⁾ Hogy ez bizonyos mértékig mennyire így van, t. i. hogy a rosszhiszemű perlekedőt az előre láthatóan teljesen eredménytelen perlekedővel majdnem azonosítják és hogy alig tesznek különbséget, erre a legjobb igazolás, hogy a Pp. szükségtelennek tartotta a 112. §-ban a teljesen reménytelen perlekedés mellett a rosszhiszemű perlekedés is — úgy, mint a német perrend — külön megemlíteni. (V. ö. a 11. jegyzettel!)

VIII. A szegényjoggal üzött visszaélések és az azok elleni védekezés. (Tételes intézkedések és de lege ferenda elgondolások.)

d) Az előállható kár kizárását, ill. enyhítését célzó eszközök.

A szegényjoggal üzött visszaélések elleni védekező eszközök harmadik csoportjába azokat az eszközöket véljük felvehetőnek, amelyek az államkincstáron kívül még károsítható személynek, tehát a szegényfél ellenfelének beállható kárát igyekezzenek méltányosan enyhíteni.

Két ilyen eszközről szólhatunk.

Az egyik — mely csak de lege ferenda elgondolás — a szegény fél ellenfelének az öntevékenysége is számít, amikor a Pp. 123. §-ának a megváltoztatásával az ellenfélnek is meg akarja adni a szegényjog tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslatot.

Egy ilyen jogorvoslat megadása a szegényjoggal történő visszaélések elleni küzdelem egyik leghatékonyabb eszköze lenne és amellet igen könnyen a szegényfél sérelme és a bíróságok munkatöbblettel való felesleges megterhelése nélkül — megvalósíthatónak mutatkozik. — Halasztó hatállyal nem bíró felfolyamodásra gondolunk, amelyhez — ha annak esetleg szükségessége mutatkozna — az ellenfél köteles lenne, a különbeni figyelembe nem vétel (visszautasítás) terhe mellett hiteles másolatban csatolni a per folytatásához szükséges azokat az iratokat, amelyre felfolyamodásában hivatkozik. Az alaptalan felfolyamodóval szemben köteles lenne a bíróság pénzbírságot kiszabni.²⁹⁾

*

A másik eszköz már a Te 8. §-a révén bizonyos mértékben tételes megvalósítást nyert. — A polg. perjog világában nem újkeletű intézkedés ez (v. ö. a német ZPO. 120. §-ával), amely a szegényfél ellenfelének minden vagyoni feltétel nélkül megadja a jogot, hogy a szegényfél keresete (vizontkeresete) következtében ráháruló illetéket (egyelőre) nem kell lerónia. Ennek célja, hogy a szegényjoggal üzött netáni visz-

²⁹⁾ V. ö. a Te. aggályossággal kapcsolatos 6. és 7. §-aival.

szaélés esetén az ellenfél rendszerint soha meg nem térülő kára enyhébb legyen.

A jogszabály a Te. 8. §-ába bevezetett alakjában nem tökéletes, mert az ellenfelet az előlegezési kötelezettség alól is fel kellett volna menteni, amit az államkincstár helyzetének némi javulása esetén meg is kell valósítani; annál inkább, mivel az állam előlegezési kötelezettségét erősen megnyhító Te. 17—20. §-ai óta az ily módon kifizetésre kerülő előlegek nem okoznának már túl tetemes megterhelést. Viszont az ellenfelet még ezenfelül is terhelik az ügyvédi és esetleges egyéb költségek. (Behatóbb tárgyalását l. később.)

*

*

*

Mindezekből megállapítható, hogy a szegénnyjoggal üzött visszaélések elleni harcban még elég sok olyan, ki nem próbált, vagy csak részben kipróbált védekezési eszköz áll rendelkezésre, miszerint távolról sincs szükség arra, hogy a szegénnyjog nélkülözhetetlen funkcióit alapján megtámadó eszközök alkalmazásához lehetne már csak folyamodni.

Végül feleslegesnek látszik talán annak az ismételt megemlítése, hogy a most felsorolt rendszabályok és javaslatok egyáltalában nem alkotnak egységes, megbonthatatlan koncepciót, hanem azok közül esetleges új reform megvalósítása esetén az illető reform szellemének legjobban megfelelő, az egymással elvi alapon leginkább összefüggő elgondolások nyerhetnének tételes megoldást.

IX. A szegénnyjog problémáira ható távolabbi tényezők. (Különösen a törvénykezési illeték-jog reformja.)

A szegénnyjoggal üzött visszaélések és az azok elleni védelmi eszközök általános áttekintése után elkerülhetetlennek látszik röviden megemlékezni a bírói eljárásokban használt szegénnyjog problémáival kapcsolatos távolabbi ható tényezőkről is.

Mindenekelőtt le kell szögeznünk azt az általános természetszerű tény, hogy a szegényjogos perek nagy száma és a szegényjog problémáinak mind jobban növekvő időszűrűsége elsősorban is a gazdasági leromlásban keresi megokolását. Viszont ennek további természetszerű folyománya, hogy a visszaélések növekvő gyakorisága szintén ide vezethető vissza. (Tehát nem lenne helytálló az az okoskodás, a mely a szegényjogos perek elszaporodását a szegényjoggal űzőtt gyakori visszaélésekre akarná *elsősorban visszavezetni.*) — Egy másik figyelembe veendő tényező pedig, amely miatt a szegényjogot kénytelenek mind többen és többen igénybevenni, hogy a polg. perbeli jogvédelem a változott gazdasági viszonyok ellenére továbbra is változatlanul drága és költséges maradt. — Vagyis a szegényjog kérdései is zárókövetkeztetésüket illetően eljutnak a mai polg. perjogi rendszerek — nézetünk szerint — jelenlegi egyik legfontosabb s legjobban reformálásra szoruló célkitűzéséhez: — a polgári jogoltalom és ezek között is első renden a polgári peres eljárás olcsóbbá tételéhez. Valóban a reformok közül a peres eljárás egyszerűbbé tétele mellett az eljárás olcsóbbá tételét kell a legfontosabbnak minősítenünk.

A világháború előtti gazdaságilag sokkal jobban kiegyensúlyozott idők számára alkotott, viszonylagosan kifogástalanul működő, de bonyolult szerkezetük működéséhez sok költséget megkívánó perjogi rendszereket (így a mi perrendünket is!) minden tökéletességük és előnyük mellett is át kell alakítani, egyszerűbbé kell tenni, a mai gazdasági viszonyokhoz, valamint a ma emberének szelleméhez és szükségleteihez kell méretezni.

Ha biztosan lehetne számítani a gazdasági helyzet gyors javulására, akkor ezzel egyenes arányban csökkenne a szegényjogos perek száma és az azokkal űzőtt különböző visszaélés is. — Minthogy azonban nem lehet, sőt a törvényhozásnak pedig — ha lehet kockáztani ezt a kifejezést — nem szabad erre számítani; feltétlenül szükségessé válik a polgári jogvédelem és különösen a polgári pereskedés olcsóbbá tétele, természetesen lehetőleg a kincstári érdekek sérelme nélkül. Ha pedig ez megvalósulva sikerre vezetne, akkor megint csökkenne a szegényjogos perek száma, valamint az ennek kapcsán elkövetett számos visszaélés is.

Mert kétségtelen az, épp az államkincstár érdekeit is szem előtt tartva, hogy minél olcsóbbá teszik a pert, annál többen fogják a perbeli jogvédelmet igénybe venni (és nem fognak a pertől eltekinteni, ami ma már lassankint szokás-

sá kezd válni)³⁰⁾; ez pedig, ha alacsonyabb kulcs mellett is, de több (legrosszabb esetben is legalább megközelítően az eddigi) illetékbevételt fogja eredményezni; viszont az olcsóbodás folytán és nem kis részben a drága perről alkotott, most már helytelen közhiedelem megszűnése következtében — tetemes mérvben csökkennie kell a szegényjogos perek számának is.

Ugyanez a tétel a contrario megvilágítva a következőképen hangzik: — minél drágább a per, annál kevesebben pereskednek és annál kevesebb illetékjövedelem folyik be; viszont a szegényjog elnyeréséért annál nagyobb a jogos és mind több a jogtalan tülekedés.

Az olcsó polgári eljárás fogalmával kapcsolatban azonban rá kell mutatnunk a kérdésnek egyik, eddig még máshol nem igen megvilágított oldalára is. Egy olyan tényezőre, amely a mai kalkuláló átlag embertípus tulajdonságait és szükségleteit veszi tekintetbe. — A ma emberének u. i. nem elég az, hogy a lehetőségek keretein belül olcsóbbá tegyék számára a polgári eljárás igénybevételét, hanem ő (mérsékelt különbség előállításának a lehetősége mellett) körülbelül összeg szerint is meghatározva, már előre akarja tudni, hogy mit kell fizetnie; vagyis tudni akarja, hogy számára az egész eljárás a legrosszabb esetben megközelítően mennyibe kerülhet. — A mai ember a bizonytalan kiadás gondolatát nem hajlandó vállalni. Ki akarja számítani már előre, hogy neki összeg szerint mennyit kell előlegeznie és esetleg mennyit kell kockáztatnia. Pl. előre tudni akarja, hogy ha bérlőjét a bérleményből per útján kimozdítani kívánja, mit kell fizetnie illetéket, kb. mit kell előlegeznie esetleg a bizonyítás során s végül mit kell fizetnie az ügyvédjének.

Az első lépés, ha ezen az úton el akarunk indulni, kétségtelenül a törvénykezési illetékjogunk gyökeres megváltoztatásához vezet és pedig elsősorban is az illetéklerovási rendszert kell megváltoztatni. Az eddigi egyes illeték (bélyegadó) rendszerről át kell térni az illeték jogi természetének is inkább megfelelő átalányrendszerre, amit az eddigi általában ismert indokokon kívül nagy mértékben alátámaszt

³⁰⁾ Ma már bíróságaink túlterhelésének bekövetkezésétől — státusának számszerinti viszonylagos visszafejlesztettsége mellett sem kell igen félnünk, mikor több helyen már a pangás jelei ütöttek fel a fejüket. — Különben is hangsúlyozni kívánjuk, hogy a szóbanforgó kérdésnél jelen esetben elsősorban az államgazdasági, a pénzügytani, az illetékjogi (és nem a perjogi) szempontok erősebb kidomborítása a főcélunk.

mostani ama fejtegetésünk is, amely nélkülözhetetlennek tartja, hogy a fél összecszerüleg előre tudja a lerovandó illeték nagyságát.³¹⁾

Az kétségtelen, hogy az átalányrendszer jobban megfelel az illeték természetének, amennyiben az illetékül megállapított összegeket a bíróság működésével hozza szorosabb összefüggésbe, ellentétben, a most is érvényben levő bélyegadó rendszerével, amely a bíróság határozatainak kivételével nem a bíróság munkájának teljesítése alkalmával követeli a meghatározott illetéket, hanem az eljárás során felmerült iratokat terheli meg és ilyen közvetett úton szedi be a bíróság működéséért járó ellenszolgáltatást.

Vitán felülálló az átalányrendszer, de itt is az ú. n. *tiszta átalányrendszer* előnye, amelynél a félnek *előzetes kiszabás* alapján kell befizetnie a járó összeget s így kizárt a fél részéről a fizetendő összecszerűség bizonytalansága, kizárt a tévedés lehetősége, kizárt a vétlen mulasztás esete és ezen eshetőségek hátrányos következményeinek alkalmazása. (Felemelt illeték, büntetés, az illetéki összeg kiszámításával járó vesződség, stb.)

A törvénykezési illetékről szóló 1914:43. tc. is elvben már az átalányrendszer mellett foglalt állást (l. ált. ind.), ellenben annak gyakorlati alkalmazását a statisztikai adatok hiányában a kincstár bevételeinél előállható esetleges csökkenéssel tagadta meg.

Azóta már számos statisztikát el lehetett volna készíteni. De ettől függetlenül még egyszer ilyen érv alapján nem lenne célirányos a kétségtelen jobb rendszer bevezetését folytonosan halasztani. — Ha másként nem, úgy egyelőre kísérletképen (esetleg a statisztikai adatok összegyűjtéséig!) valamely korlátozott területen, vagy bizonyos fajta ügyek meghatározott körére be kell már vezetni a tiszta átalányrendszert.^{31/a)}

*

³¹⁾ A jogkereső közönség szemében nagyon sokat jelentene, ha előre tudná, hogy illetéki szempontból pl. egy örökösödési perben az értékszerinti skálára tekintve, egyszer és mindenkorra, mondjuk 500 P-t kell fizetni, vagy hogy egy házassági per 80 P-be kerül, stb. — Ugyanez fennáll a többi költség (előlegezés, ügyvéd stb.) tekintetében is, csak ezeknél viszonylag nehezebb jó megoldást találni.

^{31-a)} E munka nyomtatása alatt ezirányban az első örövendes lépés megtörtént, amennyiben napilapokból vett értesülés szerint a képviselőházban meghagyásos eljárással kapcsolatosan az illetékeknek átalányszerűen való lerovását tárgyzó törvényjavaslatot benyújtották.

Most, hogy kitértünk a szegényjog kérdéseire ható távolabbi tényezők ecsetelésére, láthatjuk, hogy a polg. eljárás, főként a peres eljárás általunk megjelölt két reformcélkitűzése: az eljárás egyszerűbbé tétele (amellyel a szegényjog tekintetében e munka más helyén foglalkozunk) és az eljárás olcsóbbá tétele milyen erős befolyást gyakorol a szegényjogra és annak legfontosabb problémáira.

A szegényjog tartalma.

X. Vonatkozó jogszabályok.

Az a fél, aki a lakhelyén szokásos közönséges napszámnál nem nagyobb jövedelem (Pp. 112. §. 1. bek.) következtében részesül szegényjogban: — 1. felmentést nyer az ügyben felmerülő, akár bélyeggel, akár készpénzzel lerovandó illetékek lerovása alól (Pp. 113. §. 1. p.); — 2. jogot nyer arra, hogy ügyének díjtalan vitelére ügyvédet (Pp. 116. §.) rendeljenek ki számára (Pp. 113. §. 3. p.); — 3. felmentést nyer a tanúk és szakértők illetményeinek, a bírósági kiküldöttek díjainak és kiadásainak, valamint a szükséges hirdetmények költségének fizetése alól és ezeket az államkincstár előlegezi. (Pp. 113. §. 4. p. és Te. 8. §. 1. bek.)

A bíróság köteles az ez alapon (Pp. 112. §. 1. bek.) szegényjogban részesített felet értesíteni, hogy neki illetékmentesség jár. (Tillt.³²) 75. §. 1. bek. és 78. §. 1. bek.)

A mentesség következtében le nem rótt illeték tekintetében illeték feljegyzésnek van helye (Tillt. 79. §. 1. bek.). — Az ily alapon (Pp. 112. §. 1. bek.) szegényjogban részesített fél sem abban az esetben, ha ellenfele költségben nincs marasztalva, sem akkor, ha a marasztalt ellenféltől, a feljegyzett illetéke (t. i. a szegény fél illetéke) be nem hajtható, illetékmentességénél fogva nem kötelezhető a feljegyzett illetéknek a befizetésére. (Tillr. a Tillt. 75. §-ához, 6. bek.)

*

Az a fél, aki saját, vagy hozzátartozói tartási kötelezettségére való tekintettel (Pp. 112. §. 2. bek.) kap szegényjogot:

³²) Tillt. = a törvényszéki ítéletekről szóló 1914:43. tc.

— 1. jogot nyer arra, hogy ügyének díjtalan vitelére ügyvédet rendeljenek ki számára (Pp. 113. §. 3. p.); — 2. felmentést nyer a tanúk és szakértők illetményeinek, a bírósági kiküldöttek díjainak és kiadásainak, valamint a szükséges hirdetmények költségének fizetése alól és ezeket az államkincstár előlegezi. (Pp. 113. §. 4. p. és Te. 8. §. 1. bek.)

Az ilyen alapon (Pp. 112. §. 2. bek.) szegénységben részesített fél részére illetékmentesség nem jár (Tillt. 75. §. 2. bek.), amire a bíróság a felet figyelmeztetni köteles, valamint ha a fél az ügyben maga jár el, vagy meghatalmazott képviselője van (tehát nincs ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelve!), arra is köteles felhívni, hogy az eddig (t. i. a Pp. 113. §. 1. p. alapján a kérelmének elintézéséig) le nem rótt illetéknek megfelelő bélyegyet 5 nap alatt ragassza fel. (Tillt. 78. §. 2. bek. és az azt magyarázó rend.) Ha azonban a szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére ügyvédet is rendeltek ki, akkor illetékfeljegyzés (de nem illetékmentesség!) kedvezményének van helye. (Tillt. 79. §. 1. bek.) Ez esetben, ha a szegénységben részesült (Pp. 112. §. 2. bek.) fél ellenfele nincs költségben marasztalva, a feljegyzés alapján kiszabott illetéket a szegény fél köteles (utólag) megfizetni; — ugyanez a fél (szegény fél) köteles a feljegyzés alapján kiszabott illetéket megfizetni abban az esetben is, ha azt attól a féltől, akit a költségben marasztaltak, behajtani nem lehet. (Tillt. 79. §. ut. bek.)

A szegénységért szabályszerűen (Pp. 115. §.) folyamodó félnek a kérelem előterjesztésétől a kérelem elintézéséig az illetékeket egyelőre nem kell fizetnie.

A szegény fél (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.) részére ügyének díjtalan vitelére kirendelt ügyvédet, — ellentétben a szegény felet meghatalmazás alapján képviselő ügyvéddel, — a bélyeggel lerovandó illeték megfizetése tekintetében kötelezettség nem terheli. (Tillt. 54. §. 1. és 2. bek.)

*

Ha külföldiek bármely alapon (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.) szegénységben részesülnek, a megjelölt kedvezményeken felül még a perköltség (Pp. 124. §.) fedezéséül sem kötelesek biztosítékot adni.³³⁾ (Pp. 113. §. 2. p.)

³³⁾ Vagyis ebben az esetben a feljegyzett, de le nem rótt illeték már csak egyetlen módon térülhet esetleg meg, ha a Pp. 112. §. 1. bek. alapján szegénységben részesült félnél utólag a szegénység va-

Ha vagyoni jog perben szegénységi jogot kérő fél a perköltség egy részét fedezni tudja a nélkül, hogy a saját és a Pp. 112. §-ának 2. bekezdésében megjelölt hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, akkor a bíróság a szegénységi jogot megadó határozatban kimondja, hogy az ügyben felmerülő illetékek lerovásával (Pp. 113. §. 1. p.) kapcsolatban; ügyének vitelére hivatalból kirendelt ügyvéd díjazásával (Pp. 113. §. 3. p.) kapcsolatban — és a tanúk, szakértők illetményeinek, a bírósági kiküldöttek díjainak és kiadásainak, valamint a szükséges hirdetmények költségének fizetésével (Pp. 113. §. 4. p.) kapcsolatban, azok meghatározott része tekintetében nincs a fizetés alól felmentve. (Te. 8. §. 3. bek.)

Ha a perben az egyik fél szegénységi jogban részesül, ellenfelét a vagyoni (Pp. 112. §-ában foglalt) feltételek nélkül is megilleti az a jog, hogy az illetéknek arra a részére nézve, amelyet kizárólag a szegénységi jogban részesülő fél keresete, vagy viszontkeresete következtében kellene lerónia, fel van mentve az ügyben felmerülő, akár bélyeggel, akár készpénzzel lerovandó illetékek lerovása alól. Ebben az esetben a szegénységi jogban részesülő fél ellenfele az ügy jogerős befejezése után, ha pervesztes, kiszabás alapján, a marasztalási összegnek aránylag megfelelő illetéket utólag megfizetni köteles, még pedig mind a saját magáért, mind az ellenfeléért lerovandó illetékeket, ideértve az ítéleti illetéket is. (Te. 8. §. 3. bek.)

*

A szegénységi jog megadása az ellenféllel szemben a perköltség megfizetésének kötelezettségét nem érinti. (Pp. 114. §.)

*

*

*

A szegénységi jog tartalmára vonatkozó jogszabályok szervezete összeállításának fenti megkísérlése több tételes kútfő felhasználása mellett történt. Ezeknek a kútfőknek idevágó teljes egészében való leközlését is szükségesnek tartjuk, már csak azért is, hogy annál szemléltetőbben domborodjék ki a szegénységi jog tartalmával kapcsolatosan a jogi szabályozásnak

gyoni feltételei megszűntek és a bíróság végzésileg őt utófizetésre kötelezte. (Pp. 119. §.; — ennek behajtására nézve 72.600/1914. I. M. sz. r. 19. §. 1. bek. és 20. §. I. 1. p.)

már kezdettől fogva *technikailag is sokban elhibázott megoldása*. Sajnos, ezeket a hibákat a további módosító és kiegészítő törvényhozás nemhogy csökkentette volna, hanem ellenkezőleg — zavart és bizonytalanságot keltve — csak növelte.

A Pp. 113. §-a pozitív irányban, a 114. §-a negatív irányban, valamint a 113. §-t módosító, illetve kiegészítő Te. 8. §-a a szegénység jog tartalmát a következőképp szabályozza:

(Pp. 113. §.) A szegénységi jog megadása következtében a fél:

1. egyelőre fel van mentve a szegénységi jog megadása iránti kérelem előterjesztésétől kezdődőleg az ügyben felmerülő illetékek és bélyegek fizetése alól;
2. a perköltség fedezéséül nem köteles biztosítékot adni;
3. jogot nyer arra, hogy ügyének egyelőre díjtalan vite-lére ügyvédet rendeljenek ki számára (Pp. 116. §.);
4. egyelőre fel van mentve a bírósági kiküldöttek díjainak és kiadásainak, a tanúk és szakértők illetményeinek, valamint a szükséges hirdetmények és az ügygondnok költségeinek fizetése alól és ezeket az államkincstár előlegezi.

Hogy a szegénység miatt mennyiben van helye bélyeg-és illetékmentességnek, azt külön jogszabályok határozzák meg.

(Pp. 114. §.) A szegénységi jog megadása az ellenfél-lel szemben a perköltség megtérítésének kötelezettségét nem érinti.

(Te. 8. §.) A Pp. 113. §-a 1. bekezdésének 4. pontja úgy módosul, hogy az ügygondnok költségét az államkincstár nem előlegezi és az ügygondnok költségének fizetését csak a perköltségben marasztalt féltől követelheti. Ez a szabály áll a szegénységi joggal perlekedő fél házassági perében kirendelt házasságvédő (Te. 55. §.) költségeire is.

A Pp. 113. §-át a következő rendelkezések egészítik ki:

Ha a perben az egyik fél szegénységi jogban részesül, *ellenfelét a Pp. 112. §-ában foglalt feltételek nélkül is megilleti az a jog, hogy az illetéknek arra a részére nézve, amelyet kizárólag a szegénységi jogban részesülő fél keresete, vagy viszontkeresete következtében kellene lerónia*, egyelőre fel van mentve az ügyben felmerülő, akár bélyeggel, akár készpénzzel lerovandó illetékek lerovása alól. Ebben az esetben a szegénységi jogban részesülő fél ellenfele az ügy jog-erős befejezése után, ha pervesztes, kiszabás alapján, a marasztalási összegnek aránylag megfelelő illetéket utólag megfizetni köteles, még pedig mind a saját magáért, mind az ellenfeléért lerovandó illetékeket, ideértve az ítéleti illetéket is.

Ha a vagyoni jogi perben szegénységi jogot kérő fél a perköltség egy részét fedezni tudja anélkül, hogy a saját és a Pp. 112. §-ának 2. bekezdésében megjelölt hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, a bíróság a szegénységi jogot megadó határozatban kimondja, hogy a Pp. 113. §-a 1. bekezdésének 1., 3. és 4. pontjában felsorolt költségeknek e része tekintetében egyelőre nincs a fizetés alól felmentve.

Ha olyan felperes terjeszt elő szegénységi jog megadása iránt kérelmet, aki ugyanazzal az alperessel szemben szegénységi jogon folytatott perben három éven belül jogerősen megítélt perköltséget nem fizette meg, a bíróság a szegénységi jog megadása előtt vizsgálja, hogy felperes perlekedése nem rosszhiszemű-e.

(Ter. 4. §.)³⁴ A Te. 8. §-ában a szegénységi jogban részesülő félnek ellenfelét az illetékmentesség tekintetében megillető jog nem mentesíti őt annak az illetéknek lerovása alól, amelyet a Te. életbeléptetése (1931. jan. 1.) előtt kellett lerónia.

Ezekkel a szabályokkal elmaradhatatlanul összefüggnek a Tillt. (1914:43. tc. a törvényk. illetékről) 75—79 §-ai és idevonatkozik az 54. §. 2. bek. is.

(Tillt. 54. §.) A Pp.-vel szabályozott bírói eljárásokban, ha a felet ügyvéd képviseli, a bélyegekkel lerovandó illetéket elsősorban az ügyvéd köteles viselni. Az ügyvéd köteles elsősorban megfizetni a 25. §-ban megállapított illetékeket is, ha hiányos benyújtás vagy a szóbeli előterjesztés ügyvédi képviseléssel történt. A mulasztó ügyvédet terheli a mulasztás miatt kiszabandó felemelt illeték is.

A szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére kirendelt ügyvédet e kötelezettség nem terheli.

Az első bekezdésben foglalt rendelkezés a mellékletként becsatolt és felmutatott eredeti iratok után járó illetékekre nem alkalmazható.

(Tillt. 75. §.) A bírói eljárásokban, ideértve a végrehajtási eljárást is, illetékmentességben részesül az a fél, akinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakóhelyén szokásos közönséges napszám és ez alapon a polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdése értelmében szegénységi jogot kapott.

A polgári perrendtartás 112. §-ának második bekezdése alapján megadott szegénységi joggal illetékmentesség nem

³⁴ Ter. = a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930:34. tc. (Te.) életbeléptető (végrehajtási) rendelete. Száma: 49.000/1930. I. M.

jár. De ha ilyen esetben a szegény fél részére ügyének díj-talan vitelére ügyvédet rendeltek ki, az 54. §. második bekezdése nyer alkalmazást és a 79. §. értelmében illeték feljegyzésnek van helye.

A szegénységi jogon alapuló illetékmentesség e jog megadása iránt a bírósághoz intézett kérelem előterjesztésekor kezdődik és kiterjed mindazokra az iratokra és bírói határozatokra, amelyeknek illetéke a szegénységi jogban részesült felet akár az elsőfokú, akár a felebbviteli, akár a végrehajtási eljárásban terhelné.

Ha az a kérdés, hogy a félnek szegénységi jogon jár-e illetékmentesség vagy nem, vitássá válik, elsőfokon a kir. pénzügyigazgatóság, másod- és végső fokon a pénzügyminiszter határoz. Közigazgatási bíróság előtti eljárásnak nincs helye.

A szegénységi jog megadásához szükséges bizonyítvány kiállítását rendelet szabályozza.³⁵⁾

(Tilt. 76. §.) Ha a pertársak nem mindnyájan részesültek szegénységi jogon illetékmentességben, azok a felek, akik illetékmentességben nem részesültek, kötelesek az illetéket teljes összegében leróni.

(Tilt. 77. §.) Akitől a bíróság a szegénységi jogot bármely okból megtagadja vagy megvonja, illetékmentességét elveszti és köteles utólag készpénzben megfizetni azokat az illetékeket, amelyek fizetése alól szegénységi jog alapján fel volt mentve. Ez a kötelezettség azonban az ügy jogerős befejezésétől számított öt év elteltével megszűnik és a szegény-jogos fél ügyvédjét úgy a jelen bekezdés, mint a 78. §. harmadik bekezdése értelmében pótlólag lerovandó illetékekért semmiféle felelősség nem terheli.

A szegénységi jogon nyert illetékmentesség megszűnik annak a félnek a halálával, akinek illetékmentessége volt; ez azonban nem zárja ki, hogy a szegény felet képviselő ügyvéd a szükséges cselekményekre az illetékmentességet igénybe vehesse.

Az illetékmentesség elvesztésétől vagy megszűnésétől kezdve az illetéket szabályszerű módon és időben kell leróni, mulasztás esetében hivatalos leletet kell felvenni.

Ha a szegénységi jogon illetékmentességben részesült fél ellenfelét a bíróság a költségben vagy a költség egy részében elmarasztalja, ez köteles megfizetni azokat az illetékeket, amelyeket a szegényfél illetékmentessége alapján nem rótt le.

³⁵⁾ A 72.500/1914. I. M. sz. r. és az ezt módosító 4961/1927. B. M. (közölve 37.834/1928. I. M.) sz. r.

(Tilt. 78. §.) Ha a bíróság a szegénységi jogot a polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdése alapján megadja, köteles a kérelmező felet értesíteni, hogy a jelen törvény 75. §-ának első bekezdése értelmében neki illetékmentesség is jár.

Ha a bíróság a szegénységi jogot a Pp. 112. §-ának második bekezdése alapján adja meg, köteles a kérelmező felet figyelmeztetni, hogy neki a jelen törvény 75. §-ának második bekezdése értelmében illetékmentesség nem jár s amennyiben ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelve nincs, köteles az egyelőre (Pp. 113. §. 1. pontja) le nem rótt illetéknek megfelelő bélyeget öt nap alatt a bírósági irodában leletezés terhével felragasztani s az ezután keletkező iratok és határozatok után az illetéket szabályszerűen kellő időben leróni.

Ha a fél akár az illeték pótlását, akár annak a kellő időben lerovását elmulasztja, a bírósági iroda hivatalos leletet köteles felvenni s azt az illetéket kiszabó hivatalhoz áttenni.

Ha a bíróság a szegénységi jogot a féltől az eljárás folyamán megvonja, e határozat jogerőre emelkedésétől haladéktalanul köteles erről az illetékes pénzügyigazgatóságot értesíteni és egyúttal az illetékjegyzéket (79. §.) áttenni.

(Tilt. 79. §.) Illeték feljegyzésének van helye a bírói eljárásokban, ideértve a végrehajtási eljárást is, ha az egyik felet személyes illetékmentesség illeti meg, továbbá, ha a felek egyike szegénységi jogon illetékmentességben részesül, valamint akkor, ha a perrendtartás rendelkezése értelmében hivatalból rendelnek ki képviselőt — ideértve az ügy díjtalan vitelére kirendelt ügyvédet is.

Az illeték feljegyzésére jogosított fél képviselője, ha pedig képviselője nincs, a bírósági iroda, köteles a le nem rótt illetéket jegyzékbe foglalni, a jegyzéket az iratok mellé csatolni s a feljegyzést az ügy befejezéséig pontosan folytatni.

Az ügy befejezésével minden esetben köteles a bíróság az illetékjegyzéket az illetéket kiszabó hivatalhoz megküldeni.

Ha a feljegyzésre jogosult fél ellenfelét a költségben, vagy egy részében marasztalták, az ellenfél köteles a feljegyzéssel élő felet terhelő illetékeket is egészen megfizetni.

Ha a 75. §. második bekezdése szerint illetékmentességben nem részesült szegény fél ellenfele nincs költségben marasztalva, a feljegyzés alapján kiszabott illetéket a szegény fél köteles megfizetni; ugyanez a fél köteles a feljegyzés alapján kiszabott illetéket megfizetni abban az esetben is,

ha azt attól a féltől, akit a költségben marasztaltak, behajtani nem lehet.

* * *

A két törvény (Pp. és Tillt.) most közölt szakaszainak egybevetése után nyilvánvalóan megállapítható, hogy azok egymást kiegészítve minden kétséget eloszlatóan a maga részleteiben feltárva akarják adni a szegényjog tartalmának tételes szabályozását. Céljukat azonban sem külön-külön, sem egybevetve nem érik el, mert számos egyáltalában nem, vagy nehezen érthető, nem világos, nem szabatos, sőt ellentmondó részekre lesz alkalmunk rámutatni. Ezeket a hibákat a pénzügyi hivatalok részére egyenesen a kérdés magyarázatára kiadott, a Tillt. végrehajtását tartalmazó 140.800/1914. P. M. sz. körrendelet (Tillr.) sem tudja teljesen eloszlatni.

Mínthogy a szegényjog, de különösen a szegényjog tartalmának szabályozása — ahogy az a mostani részletes jogszabályismertetés során is meggyőzően kitűnt — úgy az elvi alapok tekintetében, mint a jogszabályok megszerkesztése, ill. azok kiegészítése és módosítása tekintetében sem megfelelő, — szükségesnek látszik ezekre a hibákra a továbbiakban majd egyenkint rámutatni és azok orvoslási módjait felsorolni.

XI. A szegényjog bifurkálásának hibás megoldása. (A Pp. 113. §-ában megnyilvánuló belső ellentét.)

A szegényjog tartalmát szabályozó Pp. 113. §-a már törvénnyé válása pillanatában sem volt tökéletes. Mert kétségtelen, hogy a szegényjogban való részeltetés bifurkált alapon történő (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.) bevezetése esetén egységesen és együttesen szabályozni a szegényjog tartalmát, ahogy azt a Pp. 113. §. 1—4. pontja teszi, nem lehet; hanem ilyen esetben külön-külön kell a szegényjog tartalmát is megállapítani, feltéve ha nem az volt a törvényhozó

szándéka, hogy bármely alapon való részesítés esetén is a szegényjognak a tartalma ugyanaz legyen. — Ha pusztán a törvény idevágó szövegét vizsgáljuk, akkor nem is lehet arra következtetni, mintha a törvényhozónak nem az lett volna a szándéka, miszerint a szegényjog tartalmát egységesen szabályozza, vagyis bármely alapon történő részesítés esetén a feleket ugyanazok a kedvezmények illessék meg. A javaslat indokolásában sem találni nyomot ennek az ellenkezőjére. — Ellenben a javaslatnak ezt az e tekintetben érthető és világos szövegezését megbontotta, homályossá s nem egészen érthetővé tette az igazságügyi bizottság által felvett s a 113. §. 1. pontjával nehezen összhangba hozható, a szakasz utolsó bekezdésében foglalt következő rendelkezés: „Hogy a szegénység miatt mennyiben van helye bélyeg- és illetékmentességnek, azt külön jogszabályok határozzák meg.” — Ez a rendelkezés teljesen kétséssé és bizonytalanná tette a szakasz 1. pontjában adott azt a kedvezményt, amely mindegyik szegény félnek „egyelőre” egyenesen felmentést (tehát nemcsak bizonyos fokú mérséklést vagy egyéb kedvezményt!) ad az illetékek fizetése alól. — Amit a szakasz 1. pontja kifejezetten megad, azt az utolsó bekezdése illuzóriussá, bizonytalanná teszi. *A kettő közül valamelyiket vagy el kellett volna hagyni, vagy a kellő összhangot megteremteni.* Erre nézve nem fogadható el az Ib. az az indokolása, mely azt mondja, miszerint a bizottság a 113. §. 1. pontját fenntartotta, hogy ezzel is kifejezést adjon annak, hogy a bíróság által megadott szegényjog a felet az illetékek fizetése alól *egyelőre*, addig, amíg a *pénzügyi hatóság nem határoz*, felmenti. Ez az indokolás a könnyebb érthetőség helyett még csak nagyobb zavart kelt. Aki u. i. elolvassa a Pp. 113. §-át, seholsem értesül arról, amire az Ib. indokolása többek közt utal, hogy a szegényjogban részesült fél illeték fizetése tekintetében addig felmentést nyer, amíg a pénzügyi hatóság nem határoz, hanem ellenkezőleg a Pp. 113. §. 1. pontjából épp azt a meggyőződést meríti, hogy ebben a kérdésben (igen helyesen!) csak a szegényjogot megadó bíróság határoz és ezt még az 1. pont határozottságát megbontó utolsó bekezdés sem cáfolja meg. — Az Ib. indokolása csak a Pp.-t megelőző jogállapothoz illik rá, amikor a szegényjog tartalmát többek közt a *bélyegelőjegyzés* kedvezményével való perlekedés alkotta. (És nem *illetékmentesség*, amiről a Pp. 113. §. 1. pontja beszél!) Ez esetben kézenfekvő volt, hogy a pénzügyi hatóság utólag határozzon afelől, hogy az illeté-

ket a bélyegelőjegyzésben részesült fél köteles-e viselni s az rajta behajtható-e?³⁶⁾ (1881:26. tc. 14. §.)

Érdekes különben, hogy az Ib.-nak ez a most kifejtett téves álláspontja még most is kísért, amiről később bővebben is lesz szó.

Nyilvánvaló tehát, hogy a Pp. 113. §. 1. pontja és a szakasz utolsó bekezdése között belső ellentét áll fenn, amit a későbbi törvények, sem a Ppé. (1912:54. tc.), sőt a Tillt. (1914:43. tc.) idevágó rendelkezései sem tüntettek el, noha e törvény 75. §-ának 2. bekezdése a Pp. 113. §-ának 1. pontját tényleg és kétséget kizáróan módosította annak ellenére, hogy sem e törvényben, sem máshol erre — (igen helytelenül!) kifejezett hivatkozás nem történik.

* * *

Egyébként vitás az is, hogy vajjon helytálló-e az Ib.-nak indokolásában az a megállapítás, mikép a bizottság a Pp. 113. §. 1. pontját a szakaszhoz fűzött utolsó bekezdés mellett is azért tartotta fenn, hogy ezáltal is hangsúlyozza, miszerint *a bíróság részéről adott szegényjog a felet az illetékek fizetése alól egyelőre felmenti.* (Amíg a pénzügyi hatóság a kérelem felett nem határoz.) Mert nagyon kérdéses, hogy a Pp. 113. §. 1. pontjában a szövegben szereplő nem éppen szabatosan elhelyezett, és megválasztott „egyelőre” szó mire vonatkozik s hogy egyáltalában szükség van-e erre?

Nézetünk szerint a mai jogállapot mellett a Pp. 113. §. 1. pontjában az „egyelőre” szó nyugodtan elhagyható lenne, mert nem tűnik ki teljes pontossággal, hogy mire vonatkozik, hogy hová céloz s ezáltal ez a konstrukció elveszti sza-

³⁶⁾ Bizonyos magyarázatul szolgál, hogy a Pp. meghozatala idejében (1911) még nem volt meg a mai törvénykezési illetékről szóló 1914:43. tc. (Tillt.), amelynek 75. §-a a bíróság által adott szegényjog tartalmát az illetékek tekintetében a régi állapothoz képest némileg kibővítette; illetőleg az e tekintetben járó kedvezményt vitán felülállóan pontosan meghatározta, amikor kimondta, hogy a Pp. 112. §. 2. bekezdése szerint szegényjoggal pedig nem jár illetékmentesség; — ezzel szemben a Pp.-t megelőző jogállapot szerint a bíróság által adományozott szegényjog az illetékek tekintetében csupán **bélyegelőjegyzés kedvezményével** való perlekedéssel járt és a felől, hogy a félnek jár-e és milyen mértékben illetékmentesség, a pénzügyi hatóság később határozott.

batosságát, sőt félreértésre, téves értelmezésre adhat alkalmat.

Illetékmentességgel járó szegényjog (Pp. 112. §. 1. bek.) esetén célszerűtlen ez a kifejezés, mert az esetek túlnyomó többségében a fél az illetékek fizetése alól nem „egyelőre”, hanem véglegesen felmentést nyer s csak abban az esetben lenne a fél mégis az illeték utólagos megfizetésére kötelezhető (tehát valóban csak *egyelőre* felmentve), ha kiderülne, hogy a szegényjog vagyoni előfeltételei vagy egyáltalában (a szegényjog megadásakor sem), vagy pedig későbbben a szegényjog megadása után beállott változások (az eljárás alatt, vagy azután) következtében nem forognának már fenn. (Természetesen ebben az esetben is csak akkor, ha az ellenfelet nem marasztalták a költségekben.) Ezt a kérdést pedig az utófizetés (utánfizetés) kapcsán úgyis (az egyelőre szó nélkül) rendezni kell és lehet. (V. ö. Pp. 119. §.; bár ebből a szakaszból is az „egyelőre” szó természetesen törlendő lenne.)

Illetékmentességgel nem járó szegényjog (Pp. 112. §. 2. bek.) esetén pedig éppen szükségtelen az „egyelőre” szó használata, mert itt illetékmentességről (vagyis még *egyelőre* felmentéstől sem!) lehet szó, amennyiben a legjobb esetben is (ingyenes képviselő kirendelése alkalmával) a fél csak az illetékfeljegyzés kedvezményével élhet. (Ebben az esetben pedig felelős a szegény fél még akkor is az illetékek megfizetéséért, ha abban az ellenfelét marasztalták, de azon nem hajtható be.)

Ha pedig az „egyelőre felmentést” szegényjog iránti kérelemnek a bíróság által leendő elintézéséig terjedő időtartamra vonatkoztatnánk, akkor is helyesebb és szabatosabb lenne ezt a kedvezményt külön mondatban egész határozottan körvonalazni; mint ahogy azt mi a jogszabályok ismertetésénél meg is tettük. — Itt azután már helyes az „egyelőre” szó használata, mert vonatkozása kétséget kizáró és határozott.

Ugyancsak feleslegesnek tartjuk a Pp. 113. §-ának 4-ik pontjában (tanu, szakértői stb. költségek alóli felmentés és azok előlegezése), és a Pp. 119. §-ában (vagyoni feltételek változása esetén utófizetés elrendelése), valamint a Pp. 120. §-ában (a most említett előlegezett költségeknek az ellenfelettől való behajtása) található zavarkeltésre alkalmas „egyelőre” szó használatát. Noha ezeken a helyeken a jelzett kifejezés már nem is annyira bizonytalan vonatkozású, de még sem fedi a tényeket, mert a Pp. 113. §. 4. pontjában előlegezett költség alól legtöbbször nem „egyelőre”, hanem végleg felmentést nyernek a felek, amennyiben utólag (feltéve,

ha az ellenfél nem marasztalták!) csak vagyoni helyzetük kedvező változása esetén (Pp. 119. §.) kötelesek fizetni. — A Pp. 120. §-ában meg bizonyos mértékben fogalmi ellentétnek jelentkezik, hogy *egyelőre felmentett* szegény fél helyett az ellenfél *véglegesen* fizessen.³⁷⁾

A bizonytalan vonatkozású, a törvényszöveg könnyű érthetőségét és áttekinthetőségét zavaró „*egyelőre*” szócskát nyugodtan elhagyhatjuk, mert még pótlásáról sem kell gondoskodnunk. A törvényszöveg így még világosabb lesz s később a Pp. 119. §-ából úgyis kitérünk, hogy az ott megjelölt feltétel esetén visszafizetésnek van helye. Ez keresztülvihető annál is inkább, mivel a törvényben használt „*felmentés*” kifejezés fogalmilag korántsem jelent valamely véglegesen lezárt, visszavonhatatlan állapotot, hanem ennek fogalmában a visszavonhatóság lehetősége, nézetünk szerint, benne foglaltatik.

* * *

A Tillt. 75. §-ának 2. bekezdése kimondja, hogy a saját, vagy a hozzátartozók tartási kötelezettségére való tekintettel, tehát a Pp. 112. §. 2. bek. alapján megadott szegénnyel *illetékmentesség nem jár*. — Ennek a rendelkezésnek az alapján, amely vitán felülállóan módosítja a Pp. 113. §-ának 1. pontját, válik először nyilvánvalóvá (de csak ettől az időponttól!), hogy a Pp. 112. §. 1. bek. (közönséges napszám) és a Pp. 112. §. 2. bek. (tartási kötelezettség) alapján nyújtott szegénnyel tartalmilag is lényegesen különbözik egymástól. Viszont a Pp. 113. §-ának ut. bekezdése egyáltalában nem alkalmas arra, hogy a Pp. 113. §. 1. pontjának ezt a lényeges módosítását még csak következtetni is engedje. (Eltekintve attól, hogy az ut. bekezd.-ben a „külön jogszabályokra” való hivatkozás is a világos és nyomban áttekinthető szövegezés érdekében pozitívabb, pontosabb, esetleg egyenesen konkrét megjelölés mellett sokkal célirányosabb volna!)

Abban a pillanatban pedig, amikor a törvényhozó arra az álláspontra helyezkedett, hogy a két alapon is nyújtható (Pp.

³⁷⁾ Hasonlóan kiküszöbölendők lennének a fenti okokból a Te. 8. §-ában előforduló „*egyelőre*” szócskák. Ott a részleges szegénnyel kapcsolatban pedig egyenesen kirívó és felesleges az alkalmazása. („*költségeknek e része tekintetében egyelőre nincs a fizetés alól felmentve . . .*”)

112. §. 1. és 2. bek.) szegényjogot tartalmilag is kettéválasztva, mindkettőre nézve különböző (legalább is részben) kedvezményeket állapít meg, — nem lett volna szabad a Pp. 113. §-át (különösen annak 1. pontját, minden kifejezett módosító utalás nélkül) a maga eredeti érintetlenségében meghagynia, hanem ezt a szakaszt teljesen újra szövegezve, külön-külön kellett volna úgy az egyik, mint a másik alapon nyújtott szegényjogra vonatkozóan azoknak tartalmát megállapítania, mint ahogy ezt mi fentebb meg is kíséreltük és ezt a rendszert kívánjuk követni alább a részletes tárgyalás során is.

Ezen felül egyéb lényeges és kevésbé lényeges ok is indokolja a szegényjog tartalmát szabályozó Pp. 113. §-ának gyökeres reformálását, amelyekre majd sorban kitérünk.

* * *

Kétségtelen, hogy a szegényjog két fajtája (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.) közt azok tartalmát illetően lényegbe vágó különbség elsősorban csupán az illetékek kérdésében mutatkozik. Eszerint a megkülönböztetés szerint u. i. van *illetékmentességgel járó szegényjog* (Pp. 112. §. 1. bek.) és *illetékmentesség nélküli szegényjog*. (Pp. 112. §. 2. bek.) Ez az egyetlen, de lényeges különbség mégis annyi sorozatos további következménnyel és különbséggel jár távolabbi hatásait és eredményeit illetően, valamint az illetékmentesség nélküli szegényjog (Pp. 112. §. 2. bek.) a maga kebelén belül is oly változatos képet mutat (*illetékfeljegyzéssel járó és illetékfeljegyzés nélküli szegényjog stb.*); nemkülönben a szegényjog tartalmára vonatkozó jogszabályok, amelyek révén a kérdést illetően érthető és áttekinthető képet lehet kapni nem egy (s többnyire hibásan szerkesztett) törvényben és rendeletben (Pp., Tillt., Te., Tillr., stb.) találhatók fel, hogy ezek mindenképen indokoltá teszik, miszerint mindkét fajta szegényjog tartalmilag külön-külön tétessék vizsgálat tárgyává és a jövőben — nem úgy, mint azt a Pp. 113. §-a teszi — *külön-külön is kell mindkettőt szabályozni*.

* * *

A Pp. 113. §-ának 1. pontjával kapcsolatban rá kell még mutatnunk egy másik visszás helyzetre is. — A szakasz hivatkozott része u. i. a következőképen hangzik: „A szegény-ségi jog megadása következtében a fél: 1. egyelőre fel van

mentve a szegénységi jog megadása iránti kérelem előterjesztésétől kezdődőleg az ügyben felmerülő bélyegek és illetékek lerovása alól.”

A szövegezés már maga nem szerencsés és logikailag nem teljesen szabatos, mert „a szegénységi jog megadásának következtében” kitétel a megadás tényének, a megadás megtörténtének, mint feltételnek súlyos értelmzését vonja maga után, ez esetben pedig logikai képtelenséggé válik a törvény további ama kifejezése, hogy a fél „a szegénységi jog megadása iránti kérelem előterjesztésétől kezdődőleg” nyer az illetékfizetés alól felmentést. Vagyis e szigorú következtetés mellett azt lehetne hinni, hogy míg ez a kérdés (a szegénység megadása) függőben van, a szegénységért folyamodónak illetékmentessége nincs is, mert ezt a fél csak „a szegénységi jog megadásának következtében” visszamenően kapja meg. — Vagyis a félnek mindaddig az illetéket fizetnie kellene, csak a visszaható erejű „megadás következtében” lenne így esetleg a lerótt illetékekért visszatérítésnek helye; holott úgy az indokolásból, mint a gyakorlatból köztudomású, hogy a törvény éppen azt célozza, miszerint a szegénység iránti kérelem előterjesztésétől a kérelem eldöntéséig *ne* kelljen a szegénységért folyamodónak *illetéket fizetnie*. Szándékosan nem írjuk, hogy „illetékmentességben részesüljön”, vagy hogy „felmentést nyer az illetékek fizetése alól”, mert itt a törvény tulajdonképpen a folyamodónak, *nem is illetékmentességet*, hanem *csak* pusztán *illetékfeljegyzési kedvezményt* akart biztosítani. És ezért is helytelen a törvény szövegezése.

Az igazán visszás helyzet azonban akkor következett be, amikor a Pp. 113. §-ának 1. pontját az 1914:43. tc. (Tilt.) 75. §-ának második bekezdése módosította, elrendelve, hogy a Pp. 112. §-ának 2. bekezdése alapján (tartási kötelezettség) szegénységben részesült félnek illetékmentesség nem jár, csak ha a fél kérelmére, ügyének vitelére díjtalan ügyvédet rendelnek ki, van *illetékfeljegyzésnek* helye, de ez sem nyer az illetékek lerovása alól felmentést, azaz illetékmentességet.

Igy előáll igen gyakran az a különös helyzet, hogy az a fél, aki a Pp. 112. §. 2. bekezdése alapján részesül szegénységben az a szegénység megadása előtt illetékmentes, viszont kérésének *nem megtagadó*, tehát elvben kedvező elintézése után elveszti illetékmentességét teljesen s ehelyett legfeljebb csak illetékfeljegyzésnek (de csak díjtalan ügyvéd kirendelése esetén) lehet helye. — Vagyis a szegénység érdemi elintézéséig nagyobb a fél kedvezménye, mint amit esetleg maga az érdemben kedvezően elintézett ügy nyújt. Legkirívóbb

azonban az eset akkor, amikor a fél egyenesen (esetleg megbízott ügyvédje útján, tehát hozzá még illetékfeljegyzés lehetősége nélkül!) határozott megjelöléssel a Pp. 112. §. 2. bekezdése alapján folyamodik szegényjogért. Ebben az esetben a félnek az elintézésig illetékmentességben van része, de az ügy kívánt kedvező elintézése pillanatától visszahatólag megszűnik ez a kedvezménye.

Ezt a teljesen kirívó esetet azonban megszüntette, a törvény szószerinti rendelkezéseinek a figyelmen kívül hagyásával, a közigazgatási bíróság egyik jogegységi határozata, amely kimondta, hogy „ha a fél kérelme kifejezetten a Pp. 112. §. 2. bek. szerinti szegénységi jog megadására irányul, a kérelmezőt az *illetékfeljegyzés nem illeti meg.*”^{37/a)} Hangsúlyoznunk kell, hogy az elintézés nem minden tekintetben kielégítő, amennyiben méltánytalanul azzal a folyamódóval szemben, aki ugyan kifejezetten a Pp. 112. §. 2. bek. szerinti szegényjogot kér, de egyúttal ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelését is kéri, mert ez esetben a per folyamán illeték feljegyzésnek van helye s így őt a törvény kifejezett rendelkezése ellenére ettől a megadás előtt sem lehet elűzni.

Ez a határozat azonban csak a legkirívóbb esetet igyekszik rendezni, ha *kifejezetten* a Pp. 112. §. 2. bek. szerinti szegényjogot kérnek; — ellenben egyébként bármily szegénységi bizonyítvány alapján (tehát oly szegénységi *bizonyítvány alapján is, amelynek alapján a folyamódó csak a Pp. 112. §-ának második bekezdése szerint járó szegényjog megadására tarthatott igényt*) kéri is a szegényjog engedélyezését, a szegényjog engedélyezését kérő bizonyítványon (és a folyamódónak minden, a szegényjog engedélyezése tárgyában hozott végzés jogerőssé válta előtt benyújtott beadványon) az *illetéket leróni nem kell.*^{37/b)} (Közig. b. P. 748/1935.)

Mindezekből megállapítható, hogy a szegényjognak ez a része is — a Pp. kétszeri (Ppn. Te.) módosítása ellenére — régóta törvényes úton történő elintézésre vár. — A kérdés érdemi része önként oldódna meg, ha behoznák az általunk e

^{37-a)} Közig. b. J. E. 231.; — Vörös—Lengyel, A közigazgatási bírósági törvény magyarázata, 1935.

^{37-b)} Vagyis ez a gyakorlatban azt az elítélendő helyzetet eredményezi, hogy pl. a pontos munkáju és tudásu ember aki a törvényhelyre hivatkozva, a Pp. 112. §. 2. bekezdésének kifejezett megjelölésével kéri a szegényjogot, az hátrányosabb helyzetbe kerül és ennek kezdettől fogva le kell rónia az illetékeket, mint a hanyagabb és a felületesebb egyén.

munka más helyén javasolt és szükségesnek vélt újítást, hogy a Pp. 112. §. 2. bek. szerinti szegényjogban részesülteknek egyöntetűleg adják meg az illetékfeljegyzés kedvezményét (l. részletesebben XIV. b) alatt), amely kedvezmény tulajdonképpen jelenleg csak az ügy díjtalan vitelére kirendelt ügyvédnek jár.

XII. A bírósági szegényjog új egységes szabályozásának szükségessége.

Feltétlenül kívánatos, hogy a bíróságok előtti (legalább is a polgári bíróságok előtti) szegényjogra vonatkozó jogszabályok egységes szerkezetben sok tekintetben lényeges reformokon átesve, egyetlen egy törvényben nyerjenek új, részletes és áttekinthető szabályozást. A kiindulási alap az újabb bírósági szegényjog első megalkotásánál, mikor azt a törvényhozás a Pp.-be illesztette bele, kétségtelenül a leghelyesebb volt. — A hiba csupán abban rejlett, hogy a szegényjog szabályozása nem kizárólagosan a Pp. keretében történt (Tilt!), amely azután a kérdés könnyű kezelhetőségének és gyors átérthetőségének a kárára történt. — Álláspontunk szerint a helyesen megkezdett utat nem szabad elhagyni, hanem azon tovább haladva, a Pp.-vel a szegényjog szabályozását (és pedig most már egységesen, minden vonatkozásában!) még szorosabban össze kell kapcsolni. Ezt főként célszerűségi, de elvi okok is indokolják.

Tény az, hogy a polg. jogvédelemnek több olyan biztosítéka van, amely a Pp.-n kívül, különállóan, más törvényben nyer szabályozást és szervesen nehezen is lenne beilleszthető a Pp. keretébe; ellenben a szegényjog a jogvédelemnek olyan különös (perjogi) biztosítéka, amely a perbeli védelemhez való jog érvényesíthetését mindenkre nézve lehetővé teszi³⁸⁾ s amelynek épp ezért a polg. peres eljárási szabályokba szervesen bele kell kapcsolódnia; *már csak a többi közt tisztán gyakorlati szempontból* azért is, hogy minden érdekelt nyomban láthassa, hogy milyen módon és milyen mértékben áll

³⁸⁾ V. ö. Bacsó, A polg. perrendtartás tankönyve (1917), 76.

rendelkezésre a magy. polg. peres eljárásban ez a különös jogvédelmi biztosíték.

Nem fogadható el, helyesebben túlhaladott álláspont ma már az a nézet, mely a bíróság előtti szegényjogot még mindig inkább (legalább is igen nagy részét!) közigazgatási kérdésnek fogja fel és az egész komplexum súlypontját közigazgatási, ill. pénzügyi hatóságok elé kívánja áttolni, nem tartván azt a polg. bíróság munkája körébe vágónak.³⁹⁾ — Nem lehet ma már vitás, hogy bírói eljárásokban a szegényjog engedélyezésének kérdésében a döntés kizárólag a bíróság kezében lehet csak letéve s a szegényjog tartalmát tárgyzó és minden egyéb, ezzel a kérdéssel kapcsolatos szabályt kimondottan a perjogi szabályok körébe vontnak kell tekinteni és minősíteni.

E téren azonban a szegényjoggal kapcsolatos fizetések le-
rovása (bélyegezése) és a behajtásra vonatkozó szabályok természetesen kivételt alkotnak. — (Ezek viszont, illetve a velük vonatkozásban álló tevékenység a bírósági irodai munkakörből is teljes mértékben kivonandó lenne és kizárólagosan a közigazgatási, illetve pénzügyi hatóságok elé lenne utalandó.)⁴⁰⁾

Vagyis nemcsak a szegényjog megadása tekintetében, hanem annak egyik tartalmi részjogosítványa, az illetékmentesség tekintetében is az eddigi fejlődési iránynak megfelelően a bíróság kizárólagos intézkedési jogát kell meghonosítani. Ez az éles elvi elhatárolás hozza meg a maga gyümölcsét, — a bírói szegényjog egységes, nem bonyolult, könnyen áttekinthető szabályozását; ellentétben a mai helyzettel, amikor a szegényjogra vonatkozó szabályok megértéséhez nem elég a Pp., hanem ahhoz még számos más törvény vonatkozó része is szükséges s ezek közül is teljesen és különösen nélkülözhetetlen a törvénykezési illetékről szóló törvénynek (Tillt.) a szegényjogra vonatkozó fejezete. Noha az e fejezetben található jogszabályoknak tekintélyes része olyan természetű, hogy

³⁹⁾ Ellenkező véleményen Bajzáth i. m. 73. (J. K.) Hasonló állásponton Plósz; v. ö. a Pp. javaslati tárgyalásakor az I. bizottságban mondott beszédével.

⁴⁰⁾ V. ö. a IX. fejezetben a törvénykezési illetékjog reformjával kapcsolatosan kifejtettekkel; — ebben az esetben a fentiek könnyebben megvalósíthatók lennének, így pl. még a Tillt. 78. §-ának 2. bekezdése szerint, a bírósági iroda által foganatosítandó bélyegzés ellenőrzése, ill. leletezése stb. is mind a bírósági iroda munkaköréből elvonható lenne.

azoknak feltétlenül a Pp. szegényjogra vonatkozó fejezetében kellene helyet foglalniok.⁴¹⁾

Az ilyen hibás törvényszerkesztés nagyrészt abból a régi felfogásból eredhet, amely a bírói szegényjog kérdésében még mindig túlnyomóan közigazgatási munkakört lát. Pedig épp a Tilt. az, amely — bár egyáltalában nem tudatosan — valójában a közigazgatási hatóságok kezéből kivette és majdnem kizárólagosan a bíróság kezébe tette le a bírói eljárásokban nyújtható illetékmentesség kérdését, anélkül azonban, hogy ezt a ténykedést alakilag és külsőleg kifejezésre juttatta volna.

Erre már részben kitértünk, de később még élesebben rámutatunk.

A bírói eljárásokban nyújtható szegényjog szabályozásának jövő fejlődési útját csak így láthatjuk.

Támogatják a fenti nézetet még egyéb célszerűségi szempontok is.

A ma embere minden jogi szakértő nélkül, első olvasásra szeretné tudni, hogy mikor milyen kedvezményt és hogyan nyújt neki a bíróságtól kérhető szegényjog. Már pedig ma ilyen tiszta és gyorsan áttekinthető képet a Pp. vonatkozó része még talán többszöri elolvasás után se fog nyújtani; s nem sokban változik, sőt némileg romlik a helyzet a Tilt., a Te., stb. idevágó bonyolult és nem pontos határozatainak elolvasásával. Ebben az esetben pedig nagy értékkel igazán nem bír a félre, hogy a Pp. 122. §. ut. bekezdése megadja azt a kedvezményt, mikép a szegényjog tekintetében személyesen vagy a Pp. 95. §. 1.—4. pontjában meghatározott meghatalmazott útján járhatson el akkor is, ha a perben az ügyvédi képviselet kötelező. — Egyszerű, egységes, új jogszabályok kellene!

*

Egy másik szempont, amely a kérdés egységes szabályozását indokolja, az, hogy ily módon a szegényjognak a polg. bíróságokkal összefüggő legnagyobb részét végleg ki lehetne emelni (mint teljes vonatkozásban nem is odatartozót) az illetéktörvények „homályos, az ország más törvényeivel összhangban nem levő, rendszertelen és ellentmondó világából”⁴²⁾

⁴¹⁾ L. a X. fejezet legelején adott jogszabály ismertetésünket.

⁴²⁾ Madarassy az illetékjog reformtervezetéről szóló munkájában (1889) a reform szükségének az indokolásában nyilatkozik így.

és pedig az eljövendő illetékjogi kodifikáció minden különösebb sérelme nélkül.

XIII. Az illetékmentességgel járó szegényjog.

a) Általában.

Az illetékmentességgel járó szegényjogra (Pp. 112. §. 1. bek.) teljes mértékben vonatkozik tehát a Pp. 113. §. 1 pontja, amely szerint a fél felmentést nyer az ügyben felmerülő „illetékek és bélyegek” fizetése alól.

Pénzügytani szempontból az „illetékek és bélyegek” kifejezés helytelen,⁴³⁾ mert ennek a közszolgáltatásnak csupán illeték a helyes és egységes elnevezése. A „bélyeg” csak e közszolgáltatás lerovására szolgáló egyik eszköz elnevezése. — A Te. felismerte ezt a tévedést, amikor a 8. §-ába már „akár bélyeggel, akár készpénzzel lerovandó illetékek lerovásáról” beszél. — Ez a legprecízebb a használni szokott kifejezések között.

*

A polgári perrendtartással szabályozott eljárásokban s a végrehajtási eljárás során szegénységi jogon illetékmentességet a Tillt. 75. §-a értelmében csak az a fél nyerhet, akinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakóhelyén szokásos közönséges napszám, s ezen az alapon a polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdése értelmében a bíróságtól szegénységi jogot kapott. Két feltételhez van tehát kötve a szegénységi jogon való illetékmentesség, az egyik feltétel az, hogy a félnek több jövedelme ne legyen, mint a lakóhelyén szokásos közönséges napszám; a másik feltétel az, hogy a bíró-

⁴³⁾ V. ö. többek közt a „törvénykezési illetékről” (és nem „bélyeg és illetékről”!) szóló 1914.43. te. címéhez fűzött indokolással.

ságtól a szegénységi jogot a polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdése értelmében kapja meg.

A polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdésében ugyanis szegénységi jogban rendszerint az a fél részesíthető, akinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakóhelyén szokásos közönséges napszám. Ez a rendelkezés tehát teljesen azonos a fentebb idézettel, amely az ilyen fél részére biztosítja az illetékmentességet a bírói eljárás folyamán.

Ha a szegénységi jog az első bekezdés alapján van megadva, feltétlenül megilleti a felet az illetékmentesség is, aminek az elismeréséhez a pénzügyi hatóságoknak semmiféle közreműködése nem szükséges, s arról, hogy a félnek az eljárás folyamán a Tillt. 75. §-a értelmében illetékmentesség is jár, a Tillt. 78. §-ának első bekezdése szerint ebben az esetben a felet maga a bíróság értesíti.

A Pp. 112. §. első bekezdése alapján szegénységi jogban részesített fél sem abban az esetben, ha ellenfele költségben nincs marasztalva, sem akkor, ha a marasztalt ellenféltől a feljegyzett illetéke be nem hajtható, illetékmentességénél fogva nem kötelezhető a feljegyzett illetéknek a befizetésére.

Mint ahogy az idézett rendelkezés szerint az illetékmentesség egyik feltétele az, hogy a felet a bíróság a polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdése alapján szegénységi jogban részesítse, ha a fél a bíróság részéről szegénységi jogban bármilyen okból nem részesített, nem nyerhet illetékmentességet az eljárásban még akkor sem, ha a másik feltétel meg van, vagyis a jövedelme nem nagyobb, mint a lakóhelyén szokásos közönséges napszám. A bíróságnak ilyen megtagadó határozata a pénzügyi hatóságok előtt vita tárgyává nem tehető. (Tillr.; magyarázat a Tillt. 75. §-ához.)

Ezek szerint tehát a közönséges napszámnál kevesebb jövedelem alapján szegényjogban részesült felet (Pp. 112. §. 1. bek.) az illetékmentesség feltétlenül megilleti és ennek az elismeréséhez a pénzügyi hatóságoknak semmiféle közreműködése nem szükséges. Az ilyen szegényjogos fél ellenfelét ha költségben, vagy a költség egy részében marasztalják, köteles a szegény fél részéről mentessége alapján le nem rótt illetéket is megfizetni. (Tillt. 77. §. 4. bek.) A szegénységi jogon illetékmentességben részesült fél perköltségben marasztalt ellenfele akkor is köteles megfizetni a szegényjogos terhére felmerült és feljegyzett illetéket, ha a bíróság a szegényjogos ellenfelét csupán az első bíróság előtt felmerült költségben marasztalta. (Közig. b. E. 1780/1932.) Az illeték feljegyzésére jogosult félnek a perköltség fizetésére kötelezett ellenfele az összes feljegyzett illetéket tartozik megfizetni, tehát az olyan cselekményekért járó illetéket is, amely cselek-

mény költségében őt a bíróság nem marasztalta. (Közig. b. E. 1345/1917.) Ellenben a szegényjogos teljesen illetékmentes fél a feljegyzett illeték befizetésére nem kötelezhető akkor sem, ha ellenfelét nem marasztalták költségben és akkor sem, ha az elmarasztalt ellenfelen a feljegyzett illeték be nem hajtható. (Tillr.) Viszont a perkölségben marasztalt, teljesen illetékmentes szegény fél ellenfelétől az illeték még *kezesség* címén sem követelhető. (9013/1923. Pénzjt. 5. 14.)

A helytelen törvényszerkesztés szükségessé tette annak a rendelkezésnek a beiktatását, hogy a bíróság a felet értesítse, mikép neki a megadott szegényjoggal illetékmentesség jár-e, vagy nem. (Tillt. 78. §.) — Természetesen a szegényjog nyújtotta többi kedvezményt (Pp. 113. §. 2.—4. pont) nem szükséges ebben az értesítésben felsorolni. Ez csak a Pp. 113. §. 1. pontjára vonatkozik, ami szintén elmaradhatna, ha az 1. pontot annak idején a megfelelő értelemben módosítják.

XIII. Az illetékmentességgel járó szegényjog.

b) Illetékmentesség pertársaság esetén.

A Tillt. 76. §-a értelmében, ha több pertárs közül nem mindegyik részesül szegénységi jogon illetékmentességben, azok a felek, akik nem kaptak illetékmentességet, az illetéket teljes mérvben tartoznak leróni, tehát azt az illetéket is, amely az illetékmentes felet terhelné. Ez a kötelezettség az illeték-köteles feleket a Tillt. 56. §-a^{43/a} értelmében egyetemleges felelősséggel terheli. (Tillr.; magy. a Tillt. 76. §-ához.)

Minthogy ilyen esetekben a bélyeggel lerovandó illetéket tényleg bélyeggel le is kell róni, *bélyegjegyzék vezetésének nincs helye.* (Kovács M.) A Tillr. 55. §-a szerint *készpénz-*

^{43-a}) A Tillt. (1914: 43. tc.) 56. §-a: „Ha bélyegben vagy készpénzben lerovandó illetékek fizetésére vonatkozó kötelezettség többeket terhel, a felelősség egyetemleges.”

ben fizetendő illetékekre nézve azonban a Tillt. 76. §-át csak akkor lehet alkalmazni, ha a perköltségben a szegénységi jogban részesített felet a másikkal együtt, vagy mind a kettőt külön-külön elmarasztalták. Ha azonban csak a szegény felet marasztalta a bíróság, míg a másikat nem, azt az illetéket, amelyet csupán a perköltségben való marasztalás alapján lehetne kiszabni, a pertárstól sem lehet követelni. (Klug-Vargha.) Ha a pertársak valamelyike szegénységen illetékmentes, a közös beadványok és egyéb hasonló iratok illetékét a nem mentes fél teljes összegben tartozik leróni s feljegyzésnek helye nincs. (Pénzjt. I. 211; 21/126/1917.)

XIII. Az illetékmentességgel járó szegénységi jog.

c) Az illetékmentesség tárgyi és időbeli határai.

Az illetékmentesség a Tillt. 75. §-ának rendelkezése értelmében kezdődik a szegénységi jog megadása iránt a bírósághoz intézett kérelem előterjesztésével, kiterjed az első és a felebbviteli bíróság előtti, valamint a végrehajtási eljárás során mindazon iratokra (beadványok, jegyzőkönyvek, segélyiratok stb.) és határozatokra, amelyeknek az illetéke a jelzett bírói eljárásokban illetékmentességben részesülő felet terhelné. (Tillr.; magy. a Tillt. 75. §-ához.) — (V. ö. az 1881:26. tc. 29. §-a alapján összeállított illetékjegyzék 85. tételével.)

Ki kell emelnünk — részben a fentieket is összegezve, — hogy a szegénységi jogon igényelhető illetékmentességre vonatkozó s a Tillt. 75., 76., 77., 78. §-ában foglalt rendelkezések, amelyek a polgári perrendtartás 112—123. §-aival vannak szoros összefüggésben, a polgári perrendtartással szabályozott eljárásokban s a végrehajtási eljárásban érvényesek, amely eljárásokban a polgári perrendtartás rendelkezései értelmében a bíróságtól a felek a szegénységi jog engedélyezését kötelesek kérni. Azokban a bírói eljárásokban azonban, amelyekben a polgári perrendtartás vonatkozó rendelkezései nem nyernek alkalmazást, — ideértve a községi bíró-

ság (békebíró) előtti eljárást is, — valamint a közigazgatási eljárásokban is, a szegénységi jogon igényelhető illetékmentesség tekintetében az eddig érvényben volt s e részben a törvény által hatályon kívül nem helyezett rendelkezések (1881. évi 26. tc. 14. §. és illetékdíjjegyzék 85. tét. 12. pont) maradnak hatályban és alkalmazandók. (Tillr.; magy. a Tillt. 78. §-ához.)

*

A községi polgári bíróságnál is részesülhet a fél szegénység alapján bélyegmentességben, de ez a bélyegmentesség csak a községi eljárásra terjed ki, ideértve a végrehajtást is. Egyébként a szegénység megadásáért a bírósági eljárásban előterjesztett kérelem alapjául szolgáló hatósági bizonyítványok kiállítására vonatkozó 72.500/1914. I. M. sz. rendelet az irányadó. (197.100/1914. B. M. sz. r. 27. §. és l. az 1881. évi 26. tc. 14. §-át is.)

A polgári perrendtartással szabályozott eljárásokban s a végrehajtási eljárásban igényelhető szegénységi jog megadásához szükséges bizonyítvány kiállítását külön rendelet (72.500/1914.) szabályozza; azokban a bírói eljárásokban azonban, amelyekben a polgári perrendtartás szegénységi jogra vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók, valamint a közigazgatási eljárásokban is, e tekintetben is érvényben maradnak az eddig hatályban levő szabályok. (Tillt.; magy. a Tillt. 78. §-ához; l. előbbi bekezdést is.)

*

A szegénységre való illetékmentesség a készpénzben fizetendő ítéleti illetékre is kiterjed. (Pénzjt. I. 208., 17.529—1917.)

Klug—Vargha szerint az illetékmentesség nem szűnik meg, ha a megítélt és kapott érték dacára a szegénység még mindig megmaradt; — ugyancsak szerintük az illetékmentesség kiterjed a bizonyítványnak tekintendő szakértői vélemény és a szegény fél részére kiállított másolatok bélyegeire. — A bírói eljárásban szegénység alapján perlő fél által kiállított ügyvédi meghatalmazás (J. E. 121. és Klug—Sárfy) és helyettesítési meghatalmazás illetékmentes. (69.884/1905. P. M. és Klug—Vargha.) — Kiterjed az illetékmentesség az ugyanazon ügyben más hatóságoktól beszerzett bizonyítványokra, pl. anyakönyvi kivonatokra és egyéb anyakönyvi bizonylatokra; (Kovács M.; 1904:36. tc. 22. §.)

valamint a fordításoknak szegénnyjogon bélyegmentes hitelesítésére is. (43.929/1930. I. M. sz. közl.)

Ellenben a bírói szegénnyjog a felet nem menti fel a bírósági és ügyészégi iratok másolatainak elkészítéséért fizetendő költségek alól (30.599/1925. I. M. sz. r.), továbbá a telekkönyvi iratok másolatainak elkészítéséért fizetendő költségek alól. (31.200/1925. I. M. sz. r.)

Szegénységi bizonyítvány kiadására irányuló beadvány illetékmentes. (Közig. b. E. 93/1898.) — A hivatalból ki-rendelt ügygondnoknak a saját díjai megállapítására vonatkozó beadványai illetékkötelesek, s ezekre az illeték feljegyzésének joga sem terjed ki. (Közig. b. E. 1346/1917.) — A Pp. 112. §. első bekezdése alapján megadott szegénnyjogos illetékmentesség kiterjed a végrehajtási zálogjog bekebelezése utáni akár készpénzben, akár bélyegjegyekben lerovandó bejegyzési illetékekre is. (Közig. b. E. 1711/1931.) — A szegénnyjogon alapuló személyes illetékmentesség a végrehajtási alzálogjognak a bejegyzésére is kiterjed. (Közig. b. E. 1710/1931.) — A szegénnyjogon alapuló személyes illetékmentesség a telekkönyvi bejegyzésért a beadványon bélyegjegyekkel lerovandó illetékekre is kiterjed. (Közig. b. J. E. 110. sz.) — (Ez a megállapodás a jogegységi értekezletek 88. sz. megállapodását megváltoztatta.) A bíróság a 110. sz. jogegységi határozatában (l. előbbi!) kimondott az az álláspont, hogy a szegénnyjogon alapuló illetékmentesség kiterjed a dologi jogok telekkönyvi bejegyzése után bélyegeken járó bejegyzési illetékekre is, fenntartandó. (Közig. b. J. E. 113/1929.) — Azt a peres felet, aki az alapperben szegénységénél fogva személyes illetékmentességben részesült, ez a mentesség az alapperbeli ítélet végrehajtásából folyólag indított igényperben is megilleti. (Közig. b. E. 941/1914.) — A bíróságnak a szegénnyjog megadását megtagadó határozata ellen beadott és a törvény által megengedett felfolyamodás illetékmentes. (Közig. b. J. E. 192/1933.) — (Ellenkező: Közig. b. 1392/1918.) — Szegénységi jogon alapuló illetékmentesség a szegénnyjog megadása iránti kérelem előterjesztése előtt, de a szegénységi bizonyítvány kiadása után kiállított meghatalmazásra is kiterjed. (Közig. b. E. 1817/1933.) Illetékmentes a szegénnyjog megtagadása elleni felfolyamodással kapcsolatos felelbezés is. (P. 1616/1934.)

Ellenben a per soronkívüli tárgyalása iránt a bíróság elnökéhez benyújtott beadványra a bírói eljárásban megadott szegénnyjogon való bélyegmentesség nem terjed ki. (Közig. b. J. E. 186/1933.) — Az alapperben szerzett szegénnyjogon alapuló illetékmentesség, az újított perre nem terjed ki. (Közig. b. E. 1683/1930.)

XIII. Az illetékmentességgel járó szegénység.

d) Az illetékmentesség megszűnése.

Ha a szegénységi jogot a bíróság a féltől bármi okból megvonja, köteles a fél a Tilt. 77. §-a szerint utólag készpénzben leróni azokat az illetékeket, amelyeknek a fizetésétől a szegénységi jogon nyert illetékmentesség alapján fel volt mentve. Önértékelőleg csak azoknak az illetékeknek utólagos befizetésére van kötelezve a fél, amelyek abban az időben voltak lerovandók, amely időben a bíróság határozata értelmében a szegénységi jog már a felet nem illette meg. Ha tehát a bíróság olyan okból vonja meg a szegénységi jogot, amely ok már akkor fennforgott, amikor a szegénységi jog a félnek megadatott, de csak utóbb vált ismertté, a fél, akit tulajdonképpen a szegénységi jog és ezen az alapon az illetékmentesség nem is illett volna meg, az egész eljárás során felmerült, őt terhelő, de általa le nem rótt illetékeket köteles utólag megfizetni. Ellenben, ha olyan okból vonja meg a bíróság a szegénységi jogot, amely csak később, az eljárás folyamán merült fel, csak azon időponttól fogva esedékes illeték utólagos megfizetésére kötelezhető a fél, amely időpont a szegénységi jog megszűnésére nézve a bíróság határozatában meg van jelölve. Ha a határozatban a megszűnés időpontja megjelölve nincsen, az illeték azon időponttól fogva fizetendő meg utólagosan, amely időpontban az a körülmény bekövetkezett, amely miatt a fél szegénységi jogát elvesztette. Az itt tárgyalt illeték kiszabása csak a per jogerős befejezésétől számított 5 éven belül foganatosítható, s a kir. adóhivatalhoz a kir. pénzügyigazgatóság által leadandó azon illetékjegyzék alapján teljesítendő, amely a Tilt. 78. §-ának utolsó bekezdése értelmében a bíróság azon határozata kapcsán, amellyel a szegénységi jogot megvonta, a pénzügyigazgatósággal közölni tartozik.

Attól az időponttól kezdve, amelyben a bíróságnak a szegénységi jogot megvonó határozata jogerőre emelkedik, illetőleg amely időpontban a szegénységi jog megszűnik, az illetéket szabályszerűen le kell róni; mulasztás esetén hivatalos lelet felvételének van helye.

Azért az illetékért, amelyet a fél utólagosan abból az okból köteles leróni, mert a szegénységi jogot tőle a bíróság megvonta, a felet képviselő ügyvéd egyáltalán nem felelős, ez az illeték a bíróság által áttett illetékfeljegyzés alapján a fél

terhére irandó elő, s tőle szedendő be. Ily esetben felemelt illeték előírásának nincs helye.

Azért az illetékért azonban, amely a szegénységi jog megvonása után rovandó le, az ügyvéd elsősorban felelős, s ezen illeték lerovásának elmulasztása esetén, a hivatalos lelet alapján a szabályszerű felemelt illeték is előírandó. (Tillr.; a 77. §-hoz.)

*

Ha a bíróság a felet szegényjogban nem részesítette, a fél nem nyerhet illetékmentességet az eljárásban még akkor sem, ha jövedelme tényleg nem nagyobb, mint a lakóhelyén szokásos közönséges napszám. — A bíróságnak megtagadó határozata a pénzügyi hatóságok előtt vita tárgyává nem tehető és a kérdés elbírálása a közigazgatási bíróság hatáskörébe nem tartozik. (Tillt. 75. §., de csak a Pp. 112. §. 1. bek.-re vonatkozóan. — Közig. Dt. XI. 23., 23.280/1915. és v. ö. Vargha, Pénzjt. I. 210.)

A szegénységi jogon alapuló bélyegmentességtől nem lehet a felet megfosztani azon a címen, hogy a bíróság a szegényjogu perlés iránti kérelem felett nem határozott. (414/1926. P., 22.182/1926. P.; Klug—Sárfy.)

A szegényjogon perlő fél ellenfele a bélyegfeljegyzés folytán le nem rótt illetéket csak abban az esetben köteles megfizetni, ha az ítélet őt a perköltségben, vagy annak egy részében marasztalta. (15.707/1925. P.; Klug—Sárfy.)

Peregyesség esetén, ha az alperes az egyességben a perköltség fizetésére kötelezte magát, úgy az egyesség illetéket, valamint a szegényjogon perlekedő felperes terhére felmerült feljegyzett illetéket is köteles megfizetni. (9535/1927. P.; Klug—Sárfy.)

Az illeték behajtásáról a szegényjog megtagadása esetében és az illetékmentesség, ill. az illeték feljegyzés egyéb eseteiben a 72.600/1914. I. M. sz. r. 20. §-a, ill. az e szakasz által hivatkozott 19. §., valamint a 20. §. I. 1. és 2. pontját módosító 29.200/1923. I. M. sz. r. 5. §-a rendelkezik. Ezeket később (a Pp. 119. §-a kapcsán) vesszük tárgyalás alá.

XIV. Az illetékmentesség nélküli szegényjog.

a) Általában.

A fennálló törvényes szabályok és azok rendeleti magyarázata szerint a polgári perrendtartás 112. §-ának második bekezdése szerint a bíróság az összes körülmények tekintetbe vételével szegénységi jogban részesítheti azt a felet is, aki a perköltséget fedezni nem tudja anélkül, hogy a saját és azoknak a hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet ne szenvedne, akiknek tartására törvénynél, vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles. Eszerint tehát részesülhet a bírói eljárás során a szegénységi jogban olyan fél is, akinek jövedelme a közönséges napszámot meghaladja; azonban az olyan fél, aki e rendelkezés alapján kapja a bíróságtól a szegénységi jogot, illetékmentességet a bírói eljárás folyamán nem élvezhet, mert a törvény az illetékmentességet csak azoknak a feleknek biztosítja, akiknek a bíróság szegénységi jogot a polgári perrendtartás 112. §-ának első bekezdése alapján adja meg, s akiknek a jövedelme nem nagyobb, mint a lakóhelyükön szokásos közönséges napszám.

A bíróság által megadott szegénységi jog tehát nem vonja maga után feltétlenül az illetékmentességet, mert a polgári perrendtartás 112. §. második bekezdése alapján szegénységi jogban részesített fél nem részesül illetékmentességben. Ezért különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a szegénységi jogot a bíróság a polgári perrendtartás 112. §-ának első, vagy második bekezdése alapján adta-e meg.

Ha pedig a bíróság a szegénységi jogot a polgári perrendtartás 112. §-ának második bekezdése alapján adta meg, a feleket az eljárás folyamán illetékmentesség nem illeti meg, s erről is a bíróság értesíti a felet. Ha a bíróságnak erre vonatkozó értesítése dacára a fél azt vitatná, hogy őt illetékmentesség illeti meg, e kérdésben határozni elsőfokon a kir. pénzügyigazgatóság, végsőfokon a pénzügyminiszter van hivatva. Közigazgatási bíróság előtti eljárásnak e kérdésben nincs helye. Ha kir. pénzügyigazgatóságokhoz a felek ilyen kérelmet tartalmazó beadványokat intéznének, vagy a bíróságok ilyen kérelmeket hozzájuk áttennének, azok felett soron kívül, de legkésőbb 15 nap alatt kell határozatot hozniok, s amennyiben határozatuk ellen a felek jogorvoslatot érvényesítenének, azt a vonatkozó iratok kíséretében 3 nap alatt a pénzügyminiszterhez kell felterjeszteniök.

Az a fél, akit a bíróság a polgári perrendtartás 112. §-ának második bekezdése alapján részesít szegénységi jogban, illetékmentességben nem részesülve, ha a bíróság előtt maga jár el, vagy meghatalmazottal képviselteti magát, a bíróság értesítésének átvételétől kezdődőleg köteles a felmerülő illetéket kellő mérvben és szabályszerű időben leróni; ha az ügyében a fél nem maga jár el, amennyiben a meghatalmazottja ügyvéd, a lerovási kötelezettség elsősorban ezt terheli. Ha pedig az ügyvéd a szegénységi jogban részesülő fél ügyének díjtalan vitelére ki van rendelve, ezt az ügyvédet a járó illetékért semmiféle felelősség nem terheli, hanem ez az ügyvéd a Tillt. 79. §-a értelmében illetékjegyzéket tartozik vezetni, e jegyzék alapján, ha a szegénységi jogban részesített fél ellenfele költségben van elmarasztalva, a feljegyzett illetéket ettől a féltől kell a Tillt. 79. §-ának utolsó bekezdése alapján beszédni. Ha ettől a féltől ezt az illetéket beszédni nem lehetne, vagy ha a szegénységi jogban részesített fél ellenfele költségben nincs elmarasztalva, akkor ezt a feljegyzett illetéket, a polgári perrendtartás 112. §-ának második bekezdése értelmében a szegénységi jogban részesített fél tartozik megfizetni. (Tillr.; magy. a Tillt. 75. §-ához.)

*

A Tillt. (75. §. 4. bek.) és annak magyarázata (Tillr.) rendelkezik arra nézve, hogy abban az esetben, ha az a kérdés vitássá válik, hogy megilleti-e a felet szegénységi jogon az illetékmentesség, vagy sem, első fokon a kir. pénzügyigazgatóság, második és végső fokon a pénzügyminiszter dönt. (Közigazgatási bíróság előtti eljárásnak nincs helye.) A törvény indokolása szerint ez a kérdés akkor válhatik vitássá, ha a bíróság a félnek a szegénységi jogot a Pp. 112. §. 2. bek. alapján adja meg, mert ilyen esetben a felet a *törvény szerint* illetékmentesség nem illeti meg, csak ha ügyének díjtalan vitelére hivatalból rendelnek ki ügyvédet, élhet ez a kirendelt ügyvéd illetékfeljegyzéssel (de nem illetékmentességgel!). A Pp. 112. §. 2. bek. alapján a bíróság által szegénységi jogban részesített fél vitássá teheti azt a kérdést, hogy jár-e neki illetékmentesség.

Nézetünk szerint a Tillt. 75. §. 4. bekezdése, a szakasz idevonatkozó indokolása és a miniszteri rendelet idevágó magyarázata a bíróságok előtti szegénységi jogunk mai szabályozása mellett teljesen felesleges, nem helyes és csak zavartételre alkalmas. Mindez még annak a reminiscenciának az eredménye lesz, amely a törvényhozót e jogszabályok meg-

alkotásakor nem tudta kiemelni a *Pp.-t megelőző jogállapot azon ideológiájából*, miszerint a bíróság által megadott szegényjog többek közt csupán *bélyegelőjegyzés kedvezményével* (és nem illetékmentességgel!) való perlekedésre jogosított s afelől, hogy a bélyeget a fél köteles-e viselni s az rajta behajtható-e, *utólag a pénzügyi hatóság határozott*.

A Pp. és a Tillt. azonban a lényeget illetően úgy szabályozta a szegényjogot, pontosabban illetékmentességet, hogy attól a pü. hatóság ingerenciáját elvonta. *Ma kizárólag a bíróság dönt a felett*, hogy a fél által becsatolt (esetleg hivatalból is kiegészített) közigazgatási hatóságok bizonyítványa alapján és egyéb (esetleges) körülmények figyelembevételével a szegényjognak a törvényben pontosan lefektetett előfeltételei fennforognak-e, vagy sem és eszerint nyújtja, vagy nem nyújtja a félnek a szegényjog valamelyik fajtáját. És pedig ha a Pp. 113. §. 1. bek. alapján adja a szegényjogot, akkor azzal illetékmentesség jár (Tillt. 75. §. 1. bek.), ha pedig a Pp. 112. §. 2. bek. alapján történik a szegényjogban való részesítés, akkor azzal illetékmentesség nem jár (Tillt. 75. §. 2. bek.). A bíróságnak a döntése nem „válthat vitássá” és egy fél sem „teheti azt vitássá” semilyen más fórum előtt sem s így a pénzügyi hatóság előtt sem és pedig, nézetünk szerint, az illetékmentesség kérdésében sem. Ha ez mégis megtörténne, akkor az illető pénzügyi hatóságnak (minden a Tillt. 75. §-ának 4. bekezdéséhez hasonló törvényes intézkedés nélkül is!) az ilyen irányú kérést eleve meg kellene tagadnia; amennyiben a törvény kifejezetten megmondja, hogy a szegényjogot a bíróság adja és a Pp. 112. §. 1. bek. alapján nyert szegényjoggal illetékmentesség is (Tillt. 75. §. 1. bek.); a Pp. 112. §. 2. bek. alapján kapott szegényjoggal azonban illetékmentesség nem jár (Tillt. 75. §. 2. bek.). Ezeket a világos rendelkezéseket a Tillt. 75. §. 4. bekezdése le nem vonhatja és a Pp. 75. §. 4. bek. ellenére sem tehető az illetékmentesség kérdése a mai élő jogszabályok helyes magyarázata szerint további vita tárgyává. Helytelen tehát a Tillt. 75. §-ához tartozó indokolásnak az az okfejtése, hogy a Pp. 112. §. 2. bek. alapján szegénységi jogban részesített fél vitássá teheti azt a kérdést, hogy jár-e neki illetékmentesség; mert a törvény (75. §. 2. bek.) maga kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a félnek illetékmentesség nem jár s így az esetleg eljáró pénzügyi hatóság sem tehetne egyebet, csupán megismételhetné a törvény világos rendelkezését.

Érdekes, hogy nézetünknek megfelelő álláspont körvonalai bontakoznak ki a Tillt.-hez kibocsátott körrendeletben

a 75. §-hoz fűzött magyarázatnál, de csak a Pp. 112. §. 1. bekezdésére vonatkozóan. A magyarázat u. i. rávilágít arra, hogy ha a Pp. 112. §. 1. bek. alapján a bíróság a felet bármi okból szegénységben nem részesítette, a bíróság ilyen megtagadó határozata a pénzügyi hatóságok előtt vita tárgyává nem tehető; még akkor sem, ha máskülönben a folyamodónál a szegénység vagyoni előfeltételei meg is volnának. Logikai ellentét lehet, hogy a *szegénységre jobban rászoruló ilyen fél* (az 1. bek. vagyoni feltételei meg vannak!) a bíróság döntése után a pénzügyi hatóságok előtt *vita tárgyává* (igen helyesen) *nem teheti*, hogy neki illetékmentesség jár; ugyanakkor ellenben a viszonylag *kevésbé rászoruló fél* (2. bek.) a bíróság döntése után még a pénzügyi hatóság előtt *vitássá teheti* az illetékmentesség kérdését. (!)

Klug—Sárfy⁴⁴⁾ szerint abban a kérdésben, hogy valakit megillet-e a szegénységi jog, a rendes bíróság határozhat kizárólag. Ha a bíróság a szegénységi jogot megtagadta, akkor a felelbiteli bírósághoz van csak jogorvoslatnak helye és a pénzügyigazgatóság a szegénység kérdésében még akkor sem határozhat, ha a peres fél az illetékmentesség kérdése kapcsán veti fel a szegénységi jog kérdését. A pénzügyigazgatóság csak a Pp. 112. §. második bekezdése alapján határozhat a szegénység kérdésében és pedig akkor, ha a rendes bíróság a féltől a Pp. második bekezdése alapján tagadta meg az illetékmentességhez való jogot. A pénzügyigazgatósági határozat megfélebbezhető a m. kir. pénzügyminiszterhez. A szegénységi jog kérdésében a közigazgatási bíróság hatáskörrel nem bír.

Ezzel az okfejtéssel (különösen annak első részével) a mi álláspontunk is egyezik, amely azonban mégsem vonja le teljes mértékben a logikus következtetést, hogy a pénzügyi hatóság az előtte esetleg „vita tárgyává tehető” szegénység (Pp. 112. §. 2. bek.) illetékmentessége kérdésében a legjobb esetben sem határozhat egyebet, mint hogy megismétli a bíróság közlését, hogy a félnek a Pp. 112. §. 2. bek. szerint nyújtott szegénység kapcsán illetékmentesség a törvény kifejezett rendelkezése folytán (Tilt. 75. §. 2. bek.) nem jár. Már pedig ilyen biztosan előre eredménytelen negatív ügyködésre kárhóztatni a hatóságot s hiábavaló eljárásra készíteni a feleket — az egyéb elvi aggályokon kívül — szükségtelen és épp ezért az idevágó rendelkezések teljesen feleslegesek; mert a bíróság által hozott döntés után a szegénység tekintetében, — beleértve az illetékmentesség

⁴⁴⁾ Klug—Sárfy, Magy. illetékjog (1930.) — 442—443.

kérdését is, egyéb (pl. pénzügyi) hatóságnak semmiféle közreműködése nem szükséges és érdemben nem is lehetséges.

*

A közigazgatási bíróságnak a szegényjoggal kapcsolatos hatáskörére vonatkozólag — *Klug—Vargha* szerint — nyilvánvaló, hogy a szegénységi jog tekintetében a közigazgatási bíróság semmiféle formában nem határozhat és esetleges vitás kérdéseknél csak annak a ténynek megállapítására szorítkozhatik, hogy az adott esetben akár a bíróság (akár a pénzügyi hatóság) megadta-e a szegénységi jogon való mentességet, abba azonban, hogy a megadás vagy megtagadás jogos és helyes volt-e, bele nem bocsátkozhatik.

Vagyis a szegényjoggal kapcsolatban is hozhat a Közigazgatási Bíróság határozatot, de határozatában csak arra szorítkozhatik, hogy az adott esetben a szegényjogon való mentességet megadták-e, vagy sem; — de a megadás, vagy megtagadás helyes, vagy jogos voltának az elbírálásába bele nem bocsátkozhatik.

XIV. Az illetékmentesség nélküli szegényjog.

b) Az illetékmentesség nélküli szegényjog indokolatlan bifurkálása.

A ma élő jogszabályok szerint az a fél, aki saját, vagy hozzátartozói tartási kötelezettségére való tekintettel részben szegényjogban (Pp. 112. §. 2. bek.) nem kap illetékmentességet. (Tillt. 75. §. 2. bek.) Ebben az esetben, ha a fél az ügyben maga jár el, vagy meghatalmazott képviselője van (tehát ügyének díjtalan vitelére nincs ügyvéd kirendelve!), köteles szegényjog iránti kérelmének előterjesztésétől a kérelem elintézéséig (a Pp. 113. §. 1. pontja alapján!) le nem rótt illetéknek megfelelő összeget bélyegben öt nap alatt leróni (Tillr.; a Tillt. 75. §-ához magy.). — Ha azonban a szegény

fél részére ügyének díjtalan vitelére a bíróság a fél kérelmére ügyvédet is rendel ki, akkor illetékfeljegyzés, (de nem illetékmentesség!) kedvezményének van helye. (Tillt. 79. §. 7. bek.) A szegény fél (Pp. 112. §. 2. bek.) részére ügyének díjtalan vitelére kirendelt ügyvédet, — ellentétben a szegényfelet meghatalmazás alapján képviselő ügyvéddel, — a béléggel lerovandó illeték megfizetése tekintetében kötelezettség nem terheli. (Tillt. 54. §. 1. és 2. bek.)

Az illetékmentesség nélküli szegényjogot (Pp. 112. §. 2. bek.) tehát a Tillt. indokolatlanul további két kategóriára osztja. Az egyik: — amikor a szegényfél kérelmére részére ügyének díjtalan vitelére ügyvédet rendelnek ki és egyúttal megadják az illetékfeljegyzés kedvezményét is, valamint a pártfogó ügyvéd felelősségét bélyegek lerovása tekintetében nem kívánják meg. A Pp. 112. §. 2. bek. alapján nyújtott, ebbe a kategóriába eső szegényjog a gyakorlati élet szempontjából megközelíti a Pp. 112. §. 1. bek. szerinti (illetékmentességgel járó) szegényjogot, mert a szegény félnek nem kell előre nyomban bélyegezni, hanem az illetéket feljegyzik és azt a per kimenetelétől függően esetleg utólag kell lerónia. — A második kategória ellenben lényegesen kedvezőtlenebb helyzetet teremt, mert ha a fél maga jár el, vagy meghatalmazott képviselője van, akkor neki nyomban előre meg kell az illetéket fizetnie és az ügyvéd, meghatalmazott a bélyegben lerovandó illeték teljesítéséért első sorban felelős. (Véleményünk szerint különösen ebben keresendő a szegényjog eme kategóriájával szemben a gyakorlati élet részéről megnyilvánuló ellenszenv.)

Az illetékmentességgel nem járó szegényjognak ezt a kellően meg nem indokolható ketté osztását nagy mértékben helyteleníteni kell. Sem a törvény indoklásában, sem máshol nem találunk komoly érvet idevonatkozólag. Nincs semmi megnyugtató indoka annak, hogy a tartási kötelezettségre tekintettel nyújtott szegényjog keretén belül miért kellett egy kedvezményezett és egy kevésbé kedvezményezett osztályt felállítani. A kincstár érdekével történő bevételnek is kétes értékű megokolás, amely a meghatalmazott ügyvédet sem akarja mentesíteni a bélyegilletékek megfizetéséért való felelősség alól; — valamint az az érv, hogy a szegényjogon való perlekedést és az azzal való visszaélést nem szabad még jobban megkönnyíteni — eltörpülnek a főként szociális tartalmú ellenérvek mellett.

A fenti indokok nem elég meggyőzőek ahhoz, hogy érdemes lenne a tartási kötelezettség alapján szegényjogban részesített felek közt az egyenlőséget, az ugyanazon elbánást

megbontani és emiatt feleslegesen bonyolult jogi szabályozásba bele menni. — Az ilyen szabályozás nem érdeke sem a jogkereső közönségnek, sem az ügyvédi karnak, sőt — last not least — sem az államnak (kincstárnak). A nem szakértő közönség szemében — nem minden alap nélkül — csak a szegényjog lejáratására alkalmas. Gyakorlati szempontból pedig arra vezet, hogy mindenki csak a másik, a Pp. 112. §-ának 1. bekezdése (napszámnál kisebb jövedelem) alapján nyújtható szegényjog elnyerésére pályázik, gyakran jogalap nélkül, a kincstár nyilvánvaló megkárosításának lehetősége mellett (visszaél még az is, aki különben nem zsarolásra akarja felhasználni a szegényjogot!), mert nem lát kedvezményt a Pp. 112. §. 2. bek. (tartási kötelezettségre tekintettel) nyújtotta szegényjogban annál is inkább, mivel az ügyben esetleg személyesen akar eljárni, vagy megbízott ügyvédjétől (par excellence bizalmi kérdés!) nem akar megválni s így illeték feljegyzésnek nem lehet helye. Nem helyeselhető a kérdés esetleges oly megkerülése sem, hogy a bíróság, vagy az ügyvédi kamara jóvoltából a megnevezett bizalmi ügyvédet rendelik ki a fél ügyének díjtalan vitelére, hogy így az illeték feljegyzés kedvezményét elnyerhessék, mert ez az ügyvédi kar részére válhatik veszélyessé, minthogy a kirendelés következtében az ügyvédnek jogi bázisa a felével szembeni honoráriumára megszűnik. És ez éppen azon rétegénél állhat be, amely nem teljesen fizetőképtelen s csupán a per nagyságára (nagy értékére) s ebből folyó előre látható magas költségekre tekintettel, vagy ha az eddigi feltételezett nem egészen alacsony életnívó védelmében jutott szegényjoghoz.

A szóbanforgó szabályozás következtében egyéb, talán nagyobb sérelme is származik az ügyvédi karnak. A most hivatkozott szerény mértékben mégis teljesítőképes réteget, miután nem sikerült neki illetékmentességgel járó, hanem csak illetékmentesség nélküli szegényjogot kapnia, egyenesen rá kényszerítik esetleges idegenkedése ellenére is az ügyének vitelére ingyenes pártfogó ügyvéd igénybevételére (legtöbb ügyben t. i. kötelező az ügyvédi képviselet!), ami az amúgy is elszegényedett ügyvédi karnak károsodást okoz és az ingyenes képviselet súlya még jobban reánehezedik.

Nemkülönben tekintélyes lehet azoknak a száma, akikben az illetékmentességgel járó szegényjog iránti sikeres törekvés nem is lenne meg, ha abban a biztos tudatban folyamodhatnának tartási kötelezettség címén (Pp. 112. §. 2. bek.) szegényjogért, hogy annak elnyerése esetén az illetékfeljegyzés kedvezményét minden esetben kivétel nélkül megkapják. Ennek kapcsán pedig a kincstár érdeke szempontjából az

illetékmentességgel nem járó illeték feljegyzés kedvezményének nagyobb előnyét a teljes mentességgel szemben (főként ennek további következményeit illetően) talán nem kell hangsúlyozni.

Nyilvánvaló tehát, hogy minden érdeksérelem nélkül közös érdekek követelik, hogy az illetékmentesség nélküli szegényjog (Pp. 112. §. 2. bek.) keretén belül a kettéosztást szüntessék meg és az illeték feljegyzés kedvezményét annak összes joghatásaival az eddig is nyújtott terjedelemben egyaránt terjesszék ki a tartási kötelezettségre való tekintettel (Pp. 112. §. 2. bek.) szegényjogban részesült felek mindegyikére, akár saját személyében, akár meghatalmazott ügyvédje, akár pedig ingyenes pártfogó ügyvéd útján lép fel a szegény fél.

* * *

Sem a jogszabályok, sem a bírói gyakorlat világában nem találunk arra utalást, hogy mi történjék akkor, ha az — a ma már igen kézenfekvő — eset fordulna elő, mikép a Pp. 112. §. 2. bek. (tartási kötelezettség) alapján ügyvéd a saját ügyében, vagy az ügyvédi kényszer alól személyesen mentességet élvező (Pp. 97. §.) és személyesen eljáró egyén részesülne szegényjogban? — Jár-e ezeknek az illeték feljegyzés kedvezménye?

Nézetünk szerint a saját ügyében eljáró ügyvédnek jár az illeték feljegyzés kedvezménye, ha a Pp. 112. §. 2. bek. alapján részesült szegényjogban. — Megokolásul egy távolabbi hasonlóságra, a perköltség megtérítésére vonatkozó joggyakorlatra kell hivatkoznunk, bár hangsúlyoznunk kell, hogy a perköltség és a szegényjog problémája közt igen szoros a kapcsolat. Mint ahogy a bírói gyakorlat az ügyvédnek saját ügyében is megítéli az ügyvédi képviselőlet esetében járó költségeket és díjakat (Gottl. XIII. 47.; K. 394/1907), épp úgy az ügyvédnek saját ügyében a Pp. 112. §. 2. bek. alapján adott szegényjog esetén megilleti őt az illeték feljegyzés kedvezménye. (A szabályoknak megfelelően — személyesen eljáró félről lévén szó — a bírósági iroda vezetné az illetékjegyzéket.)

A személyesen eljáró és az ügyvédi kényszer alól mentes, magasabb jogi műveltséggel rendelkező (Pp. 97. §.) egyének a fenti okfejtés alapján álláspontunk szerint nem részesülhetnek illeték feljegyzés kedvezményében; mert ezeknek a személyeknek munkadíj nem állapítható meg (Pp. 425. §.) s ezen a címen költségmegtérítésnek helye nincs; —

de még azért sem, mivel maga a Pp. is és annak konstrukciós szelleme ezeknek a személyeknek a hatáskörét, jogait és kötelezettségeit a hivatásszerű képviselővel, az ügyvéddel szemben inkább szűkíteni és az utóbbiakétól a lehetőséghez mérten elválasztani igyekezett (v. ö. a Pp. 111., 210., 211. és 425. §-aival); míg viszont bírói gyakorlatunk a fent hivatkozott esetben is az ügyvédi jogosítványok bővítését célozza.

Természetesen a most közölt álláspontunk mellett továbbra is határozottan valljuk azt a de lege ferenda felfogást, hogy kivétel nélkül illeték feljegyzési kedvezményt kellene adni a Pp. 112. §. 2. bek. alapján szegényjogban részesült feleknek.

XIV. Az illetékmentesség nélküli szegényjog.

c) Az illetékfeljegyzés.

Az illeték feljegyzéseinek eseteit a Tillt. 79. §-ának első bekezdése állapítja meg; az esetek e szakaszban tüzetesen vannak felsorolva, minél fogva olyan esetben, amely e szakasz első bekezdése alatt felsorolva nincs, illetékfeljegyzésnek helye nem lehet.

Az illeték feljegyzésére e szerint csak az a fél van jogosítva, akinek a fennálló törvény értelmében személyes illetékmentessége van, vagy aki szegénységi jogon részesül illetékmentességben, s az az ügyvéd, akit a polgári perrendtartás rendelkezése értelmében hivatalból rendelnek ki képviselőül, ide értve azt az ügyvédet is, akit az ügy díjtalan vitelére rendelnek ki.

Az illetékjegyzéket, ha a felet ügyvéd képviseli, mindig az ügyvéd köteles vezetni, — tehát akkor is, ha hivatalból, vagy az ügy díjtalan vitelére van képviselőül kirendelve, ha azonban a fél az ügyben személyesen jár el, a jegyzéket a bírósági iroda vezeti.

Amidőn az az ügy, amelyben illetékjegyzéket vezettek, befejeztetik, a bíróság a jegyzéket minden esetben köteles az illeték kiszabásával megbízott hivatalhoz áttenni. Ha a fel-

jegyzésre jogosult fél ellenfele a költségekben vagy azok egy részében el van marasztalva, akkor a jegyzékben felsorolt illetéket a marasztalt fél terhére kell előírni s tőle beszedni.

Ha azonban a feljegyzésre jogosult fél ellenfele nincsen a költségben vagy annak egy részében elmarasztalva, akkor a jegyzékben felsorolt illetéket csak abban az esetben kell előírni, ha az a fél, akinek illetéktartozása a jegyzékben fel van tüntetve, a polgári perrendtartás 112. §-ának második bekezdése alapján részesül szegénységi jogban s részére ügyének díjtalan vitelére ügyvéd volt kirendelve. Ebben az esetben a szegénységi jogban részesített fél terhére kell az illetéket előírni, s tőle kell azt beszedni; ugyanez a fél köteles másodsorban megfizetni a jegyzékben feltüntetett illetéket akkor is, ha azt a költségben vagy annak egy részében marasztalt ellenféltől beszedni nem lehetett. (Tillr. a 79. §-hoz.)

A Tillt. 79. §-a fogalmilag nem megfelelően, zavartkeltésre alkalmas módon fejezi ki magát az illeték feljegyzésre jogosultak felsorolásakor, mert a szegényjogon illetékmentességben részesült felet úgy tünteti fel, mintha az a többi személyes mentességet élvezőtől teljesen önálló, külön kategóriát alkotna, holott a szegényjogon illetékmentességben részesülőt épp úgy besorolva találjuk az illeték díjjegyzék 85. tétele alatt (10. p.), mint a többi személyes mentességet élvezőt a 85. tétel 1—24. pontjaiban.

Továbbá hibás ugyanitt a következő szövegezés: „...az az ügyvéd, akit a Pp. rendelkezése értelmében hivatalból rendelnek ki képviselőül, ideértve azt az ügyvédet is, akit az ügy díjtalan vitelére rendelnek ki.” A szegény fél ügyének díjtalan vitelére kirendelt ügyvéd u. i. nem tekinthető hivatalból kirendelt ügyvédnek és így a törvényszövegben az „ideértve” szó használata nem szerencsés. — Igaz, hogy a pártfogó ügyvédet az ügyvédi kamara (sürgős esetben a bíróság) rendeli ki, de ez csak mindig a szegényfél kifejezett *kérelmére* történhetik. (Pp. 116. §.)

Egyébként is teljesen elegendő lett volna a törvénykezési illetékről szóló törvény (Tillt.) X. fejezetében, amely az „illetékmentesség szegénységi jog alapján” címet viseli, az illeték feljegyzésre jogosultak közt csupán azokat felsorolni, akik ezt a jogot valóban a szegényjog kapcsán szerezhették meg (1. aki szegényjogon illetékmentességben részesül és 2. a szegény fél ügyének díjtalan vitelére kirendelt ügyvéd). A többiekről itt nem szabadna rendelkezni.

Feljegyzési jog illeti meg elsősorban tehát azt, aki személyes illetékmentességben részesül az illeték díjjegyzék 85. tétele alapján, vagy pedig akinek a személyes mentességet valamely külön törvény adja meg. (Bár az utóbbiakat is felsorolja ill. a. jegyz. 85. tételének 20—24. pontja.) Ilyen személyes mentességet biztosít az 1898. évi 23. tc. 79. §-a az Országos Központi Hitelszövetkezetnek, az 1911. évi 15. tc. 2. §. 2. pontja a Magyar Földhitelintézet Országos Szövettségének, az 1927. évi 19. tc. a Falusi Kislakásépítési Szövetkezetnek, az 1928. évi 20. tc. a Magyar Földhitelintézetnek és a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézetének és az 1928. évi 24. tc. az Országos Magyar Ipari Jelzálogintézet részvénytársaságnak. (Példák a szegényjogon kívüli mentességre.)

Bélyegmentesség, illetve bélyegfeljegyzési jog csak olyan ügygondnokot illet meg, aki ismeretlen helyen tartózkodó, vagy szegény fél részére rendeltetett ki. (1065. elvi; Klug—Sárfy).

A követelés behajtására a végrehajtási törvény 124. §-a értelmében kirendelt ügygondnokot az illeték feljegyzésének joga nem illeti meg. (1944. elvi.; Klug—Sárfy.)

Az illeték feljegyzésére jogosult félnek a perköltség fizetésére kötelezett ellenfele az összes feljegyzett illetéket tartozik megfizetni, tehát az olyan cselekményért járó illetéket is, amely cselekmény költségében őt a bíróság nem marasztalta. (1342. elvi.; Klug—Sárfy.)

A hivatalból kirendelt ügygondnoknak a saját díjai megállapítására vonatkozó beadványai illetékkötelesek s ezekre az illeték feljegyzésének joga sem terjed ki. (1346. elvi. Klug—Sárfy.)

A bélyegekből lerovandó és feljegyzett ítéleti illetéket a szegényjogon illetékmentes fél ellenfele, ha a költségben, vagy annak egy részében marasztalva nem lett, nem tartozik megfizetni. (11098/1926. P. Klug—Sárfy.)

A magánalkalmazottak nyugdíjának átértékelése iránt folytatott bírósági eljárásában lerovandó ítéleti illeték viselésének kérdésében az 1914. évi 43. tc. 79. §-át kell alkalmazni. (22718/1926. P. Klug—Sárfy.)

Ha a bélyegjegyzéket az ügyvéd nem vezeti, csak fegyelmi úton és nem az ill. szab. 117. §-a alapján van megtorlásnak helye. (25422/1926. P. Klug—Sárfy.)

Az illeték feljegyzésére jogosított fél képviselőjének terhére a bélyegjegyzék vezetésének elmulasztása miatt felemelt illetéket kiszabni nem lehet. (12126/1928. P. Klug—Sárfy.)

A csódtömeggondnokot az ill. díj. 85. tétel 10. pontja sze-

rint személyes mentesség illeti a tömeg kezelésére vonatkozó ügyekben, amennyiben cselekvő pereket felperesként nem folytat; tőle tehát a készpénzben kiszabandó ítéleti illeték akkor sem követelhető, ha a bíróság őt mint alperest a per költség viselésére kötelezte. (3950/1916. Pénzjt. I. 169.)

*

Az illetékfeljegyzés gyakorlati keresztülvitele a következőképpen történik:

Ha a bíróság a szegénységi jogot a Pp. 112. §-ának 1. bekezdése alapján adja meg, azokról az illetékekről, amelyek alól a szegény fél a Pp. 113. §-ának 1. pontja szerint egyelőre fel van mentve, bélyegjegyzéket kell készíteni.

Ezekről az illetékekről bélyegjegyzéket kell készíteni akkor is, ha a bíróság a szegénységi jogot a Pp. 112. §-ának 2. bekezdése alapján adta meg ugyan, de a szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére ügyvédet rendeltek. (Pp. 116. §.)

Ha a szegény felet ügyvéd képviseli, a bélyegjegyzéket ügyvédje, különben pedig a bírósági iroda készíti. A jegyzékbe az illetéket felmerülte után haladéktalanul be kell vezetni és a jegyzéket állandóan az iratoknál kell tartani.

A végrehajtási eljárásban felmerült illetékekről a bélyegjegyzéket a végrehajtást foganatosító bíróságnál kell készíteni.

A bélyegjegyzéket az ügyben szereplő mindegyik szegényfélre külön, de szegénnyjoggal perlekedő pertársak ügyében felmerült közös illetékről közös jegyzéket kell készíteni. (72600/1914. I. M. sz. r. 19. §-a.)

XV. A szegény fél díjtalan ügyvédi képviseléshez való joga.

A Pp. 113. §-ának 3. pontja a szegényfélnek azt a jogát biztosítja, hogy ügyének díjtalan vitelére, számára ügyvédet rendeljenek ki.

A Pp.-t megelőző jogszabályok szerint a szegény fél min-

den esetben igényelhetett díjtalan ügyvédi képviseletet. De ez a járásbíróági eljárásban sok esetben felesleges volt és az ügyvédi kar tetemes megterhelését okozta. Viszont oly megszorítás, hogy a szegény fél csak akkor nyerjen jogot arra, hogy ügyének díjtalan vitelére ügyvédet rendeljenek ki számára, ha az ügyben ügyvédi képviselet kötelező, szintén nem helyeselhető. — Mert pl., ha a félnek nincs érthető előadási képessége s nincs képviseletre jogosult meghatalmazottja, vagy ha lakásától távol eső helyen kell a pert folytatnia, épp oly méltányos igénye lehet ügyvéd kirendelésére, mint akkor, ha a perben az ügyvédi képviselet kötelező. — Épp ezért célszerűen oldja meg a Pp. (116., 117. §§.), hogy a szegénységi jogban részesített fél akkor is, ha az ügyvédi képviselet nem kötelező, ügyvéd kirendelését kérhesse, azonban a bíróság megítélésétől teszi függővé, hogy erre szükség van-e vagy nincs. (Mi.)

A pártfogó ügyvédről egyébként még a szegényképvisellett (Pp. 116, 117. §.) kapcsolatban fogunk részletesebben megemlékezni.

XVI. A költség előlegezése a szegény fél helyett.

a) A kincstár megterhelése és az ennek enyhítését célzó szabályok.

A szegényfél (bármely alapon is részesült szegényjogban) felmentést nyer a tanuk és szakértők illetményeinek, a bírói kiküldöttek díjainak és kiadásainak, valamint a szükséges hirdetmények költségének fizetése alól. (Pp. 113. §. 4. p.) A bírói ügyviteli szabályok 261. §-a értelmében a szegényjogon perlekedő fél helyett a szükséges költséget az állam (kincstár) az irodaátalányból előlegezi.

Eredetileg a Pp. 113. §. 4. pontja az ügygondnok költségeit is előlegezte. — Minthogy az előlegezés az államkincstárnak igen nagy megterhelésével járt, gondoskodni kellett e terhek csökkentéséről és egyéb takarékosági rendszabályok életbeléptetéséről.

Ehhez képest a Te. 8. §-ának első bekezdése kimondja, hogy a Pp. 113. §-a 1. bekezdésének 4. pontja úgy módosul, hogy az ügygondnok költségét az államkincstár nem előlegezi, és az ügygondnok költségének fizetését csak a perköltségben marasztalt féltől követelheti. Ez a szabály áll a szegénységi joggal perlekedő fél házassági perében kirendelt házasságvédő (55. §.) költségeire is.

Hasonló, elsősorban az államkincstár megterhelésének megkönnyítését célzó rendelkezésekre akadunk a Te. alábbi szakaszaiban is:

(Te. 17. §.) Ha a per tárgyának értéke ezer pengőt meg nem halad, vagy *ha valamelyik fél szegénységi jogon pereskedik, a tanut rendszerint lakóhelyén kell kihallgatni.* A perbíróság a székhelyén kívül lakó tanuk kihallgatása végett a tanu lakóhelye szerint illetékes járásbíróságot keresi meg. Ha a tanu nem lakik a járásbíróság székhelyén és csak egyszerű tényeknek, különösen aláírás valódiságának bizonyítása végett kell őt kihallgatni, a perbíróság a tanu lakóhelyének községi bíróságát is megkeresheti, amely ebben az esetben a Pp. 313. §-ának a megkeresett bíróra vonatkozó rendelkezései szerint jár el, ehhez képest a tanut meg is es-ketheti, azonban ellene kényszerítő intézkedéseket (pénzbüntetés, letartóztatás) nem alkalmazhat, hanem, ha ilyennek alkalmazására szükség van, ebből a célból a perbírósághoz fordul.

A perbíróság az előbbi bekezdés esetében is maga elé idézheti a székhelyén kívül lakó tanut, ha ezt különös okból szükségesnek tartja, vagy ha valamelyik fél az ezzel járó költségtöbbletet magára vállalja és a tanukihallgatás költségét a bíróság által meghatározott összegben előlegezi. (A Pp. 239. §-át kiegészítő rendelkezés.)

(Te. 18. §.) Ha a per tárgyának értéke ezer pengőt meg nem halad, vagy *ha valamely fél szegénységi jogon pereskedik, a lakóhelyén meghallgatott tanu* csak a megjelenéséhez elkerülhetetlenül szükséges útiköltségnek megtérítését igényelheti. Az időmulasztással járó károsodás megtérítésére csak napszámosnak van igénye.

A munkaadó semmi hátránnyal nem sújthatja a munkást amiatt, mert a tanuzási kötelességének teljesítése végett munkát mulasztott. Így különösen munkabéréből semmit le nem vonhat, a helyettesítés költségét terhére nem róhatja, ha pedig a végzett munka arányában fizeti a munkást, a lehetőség szerint alkalmat kell adnia arra, hogy a munkás elmulasztott keresetét pótolhassa.

A munkaadót, aki az előbbi bekezdésben foglalt tilalmat

szándékosan megszegi, kihágás miatt pénzbüntetéssel kell büntetni; a pénzbüntetésre az 1928:X. tc. rendelkezései az irányadók. A kihágás a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik. (A Pp. 314. §-át kiegészítő rendelkezés.)

(Te. 19. §.) Ha valamelyik fél *szegénységi jogon pereskedik*, a bíróság csak egy *szakértő meghallgatását* rendeli el, még pedig, ha ilyen van, az illető szakkérdésre állandóan alkalmazott helyben lakó szakértőt.

A perbíróság az előbbi bekezdés esetében is a szükséghez képest több szakértőt hallgathat meg, ha a szegénységi jogon perlekedő fél ellenfele az ezzel járó költségtöbbletet pernyerése esetére is magára vállalja és a költséget a bíróság által meghatározott összegben előlegezi. (A Pp. 350. §-át kiegészítő rendelkezés.)

(Te. 20. §.) Ha valamelyik fél *szegénységi jogon pereskedik* és a bíróság helyben lakó állandóan alkalmazott *szakértőt* hallgatott meg, ennek a szakértőnek az államkincstárral szemben csak készkiadása előlegezésére van joga, munkadíjat az államkincstár nem előlegez. Az olyan állandó szakértőt, aki a díjazásért teljesített szakértői munkához képest aránytalanul nagymértékben végzett díjazás nélküli munkát, a törvényszéki elnök előterjesztésére az igazságügy-miniszter évi jutalomban részesítheti.

Ha olyan perben, amelyben valamelyik fél szegénységi jogon pereskedik, olyan szakkérdésre kell szakértőt meghallgatni, amelyre a bíróság székhelyén lakó állandóan alkalmazott szakértő nincs, e szakértő díját a bíróság állapítja meg ugyan, de száz pengőnél nagyobb összeget az államkincstár nem előlegez. (A Pp. 364. §-át kiegészítő rendelkezés.)

(Te. 21. §.) Ha a bíróság előleges bizonyítás felvételét rendeli el, annak foganatosítását *kir. közjegyzőre* bízhatja. Ebben az esetben a bizonyításfelvétel határnapjáról a feleket és az ügygondnokot a kir. közjegyző értesíti.

Ha a fél *szegénységi jogban* részesül, egyelőre a kir. közjegyző díjának fizetése alól is fel van mentve. (A Pp. 384. §-át kiegészítő rendelkezés.)

(Te. 88. §.) A bírósági végrehajtó a végrehajtási cselekményt csak abban az esetben köteles teljesíteni, ha a cselekmény foganatosításáért járó díjait és költségeit a végrehajtató előlegezte. Ez a rendelkezés nem vonatkozik az árverés foganatosítására, külföldi megkeresés alapján foganatosítandó olyan végrehajtási cselekményre, melyet nemzetközi megállapodás, vagy viszonyossági gyakorlat szerint költség előlegezése nélkül kell foganatosítani, végül a *szegény-*

ségi jogon folytatott végrehajtás cselekményeinek teljesítésére.

A bírósági végrehajtó az *előbbi bekezdésben* meghatározott kivételes esetekben is *követelheti* napidíjának és utazási költségének előlegezését, ha a cselekményt *székhelyén kívül* kell teljesítenie. Ha azonban nemzetközi megállapodás vagy viszonyossági gyakorlat szerint a végrehajtató az *ilyen díjat* és költséget sem *köteles előlegezni*, vagy ha a végrehajtató *szegénységi jogon vezet végrehajtást*, ezeket az *államkincstár előlegezi a végrehajtó részére.* (Az 1871:51. tc. 15. §-nak 1. és 2. bekezdése helyébe lépő rendelkezés. — Bár ez az utóbbi szakasz nem tartozik munkánk tárgykörébe, a teljesség kedvéért ezért mégis közöljük.)

Ezek a rendelkezések annyiban szociális tartalmuak, hogy a szegénységben nem részesülő feleknek kísértékű perreit csak oly költséggel igyekeznek megterhelni, amely a per tárgyának értékével arányban áll. Ez a kérdés azonban nem tartozik jelenlegi tárgykörünkhöz.

Viszont a szegénység kapcsán a Te.-nek az államkincstár érdekében tett intézkedései közt találunk antiszociális vonatkozásúakat is, nevezetesen az ügygondnoki (házasságvédői) díjak előlegezésének megvonásával az amúgy is gazdasági válságban levő ügyvédi kart sújtották, míg a helybeli szakértő (közjegyző) munkadíjainak teljes eltörlése sem ki-elégítő rendezés.⁴⁵⁾ Jellemző szükségmegoldások ezek, amelyek még avval is fenyegethetnek, hogy — a természetes emberi ösztön öntudat alatti nyomása folytán — az érintett személyek munkájának alaposságát és értékét is bizonynyal befolyásolhatják. — És itt kapcsolódik be a kérdésbe az a perjogi vonatkozású aggály, hogy helyes-e, mikép a szakértő szegényjogos ügyben csak akkor kapja meg a díját, ha a fél a pert megnyeri? És ugyanez a kérdés az ügygondnokkal, a házasságvédővel és a közjegyzővel kapcsolatban is. — *Elvi szempontból kifogásolható, hogy perem kívül álló személyek érdekelve legyenek a per esélyei által.*

Ennélfogva a Te. ezirányú rendelkezései a lehetőséghez mért fokozatos megszüntetést kívánnak.

⁴⁵⁾ Igaz, hogy a Te 88. §-a viszont a végrehajtóra igen méltányosan intézkedik.

XVI. A költség előlegezése a szegény fél helyett

b) Az előlegezésre vonatkozó részletes intézkedések.

Költség előlegezése a szegény fél helyett úgy történik, hogy a szegény fél helyett az államkincstárból előlegezendő költséget (Pp. 113. §. 4. pont) annak a bíróságnak, járásbíróságnál — a budapesti központi kir. járásbíróság kivételével — a felettes kir. törvényszéknek irodaátalánya előlegezi, amely bíróság a szegénységi jogot megadta, ha pedig a szegénységi jogot felebbviteli bíróság adta meg, az illető első bíróság irodaátalánya.

Ha az előlegezendő költséget megkeresett bíró, vagy felebbviteli bíróság állapítja meg, a költséget megállapító határozat közlésével az előlegezés elrendelése iránt az előbbi bekezdésben említett bíróságot keresi meg, kivéve a 72.600/1914. r. 7. §-ának esetét. (L. alább.)

Az előbbi bekezdést kell a végrehajtási, vagy a zárlati eljárás során felmerült költségre is alkalmazni akkor, ha a szegénységi jogot nem a végrehajtást, vagy a zárlatot fogatosító bíróság adta meg. (72.600/1914. r. 5. §.)

A bíróság azt a határozatát, amellyel valamely költségnek az irodaátalányból előlegezését elrendeli, a kifizetést teljesítő irodaátalány kezelőjével közli.

Ha a határozat ellen halasztó hatályú fellebbezésnek van helye, (Pp. 556. §.) a határozatot az irodaátalány kezelőjével csak jogerőre emelkedése után kell közölni. A pénz felvételére jogosult személyt ugyanekkor arra kell utasítani, hogy a pénz felvétele végett az irodaátalány kezelőjénél vagy személyesen jelentkezzék, vagy szabályszerűen bélyegzett nyugtáját küldje be.

Ha pedig a határozat jogerős, vagy csak olyan fellebbezéssel támadható meg, amelynek halasztó hatálya nincs, (Pp. 314. és 556. §-ai) ezt a határozatban meg kell említeni és az előbbi bekezdésben említett utasítást magába a határozatba kell foglalni.

Az irodaátalány kezelője a kifizetést a személyesen jelentkező félnek szabályszerűen bélyegzett nyugtára teljesíti, ha pedig a fél a nyugtát beküldte, a pénzt a postaköltség levonásával elküldi.

Az előlegezést elrendelő határozatot és a pénz felvételére jogosított személy nyugtáját, esetleg a postai feladó-

vevényt is az irodaátalányszámadás megfelelő kiadási tételéhez kell csatolni.

Ha a jogosított a pénzt nem veszi fel, a kifizetés iránt semmi intézkedést nem kell tenni, sem a pénzt nem kell sem elnöki letétbe, sem bírói letétbe helyezni. Ha a jogosított utólag jelentkezik, az irodaátalány kezelője a kifizetést az az évi irodaátalányból a bíróság külön intézkedése nélkül teljesíti. (72600/1914. r. 6. §.)

Ha a Pp. 113. §-ának 4. pontjában említett költséget szóbeli tárgyaláson, vagy szóbeli tárgyaláson kívül bizonyításfelvétel alkalmával törvényszéki székhelyen levő járásbíró, vagy oly bíróság állapítja meg, amelynek saját irodaátalánya van, ez a bíróság a költség haladéktalan kifizetését rendeli el, ha a költséget megállapító határozat jogerőre emelkedett, vagy nem halasztó hatályú felebbvitellel támadták meg és ha az, akinek részére a költséget megállapították, a bíróságnál jelen van.

Ily esetben a bíróság a költség megállapítása után annak, akinek részére a költséget megállapította, utalványt állít ki. Az utalványt az eljáró bíró, illetőleg az elnök (t. i. a tanács elnöke Pp. 57. §. 1. bek.) írja alá.

Az irodaátalány kezelője az ily módon kiállított és a felvételre jogosítottnak szabályszerűen bélyegzett nyugtatványával ellátott utalvány bevonásával a fizetést haladéktalanul teljesíti és az utalványt az irodaátalányszámadás megfelelő kiadási tételéhez csatolja.

Ezt a rendelkezést a megkeresett bírónak és a felebbviteli bíróságnak is alkalmazni kell. Ily esetben a megkeresett bíró vagy a felebbviteli bíróság a kifizetett költség megtérítése végett a 72600/1914. r. 5. §-ának első bekezdésében említett bíróságot értesíti, az pedig az irodaátalány kezelőjét arra utasítja, hogy a kifizetett költséget a megkeresett bíró vagy a fellebbviteli bíróság irodaátalány kezelőjének küldje meg.

A pénz megérkezése után a fél nyugtatványával ellátott utalványt az előleget végleg elszámoló (5. §. 1. bek.) bíróság irodaátalány kezelőjének kell megküldeni, aki azt az irodaátalányszámadás megfelelő kiadási tételéhez csatolja. (72600/1914. r. 7. §.)

Ha a pertársak, vagy a peres felek közül nem mindegyiknek adtak szegényjogot, a bíróság ügyelni köteles arra, hogy abban a határozatában, amelyben a költségnek az irodaátalányból előlegezését rendeli el, (72600/1914. r. 6. §.) az irodaátalányból csak annyi költséget előlegeztessen, amennyi a

megállapított költségből a szegénységi joggal perlekedő félre, vagy felekre esik. (72.600/1914. r. 8. §.)

A bíróság által a szegény fél helyett a Pp. 113. §-ának 4. pontja szerint előlegezett költségről annál a bíróságnál, amely a szegénységi jogot megadta, jegyzéket kell készíteni, amelybe az előlegezett költségeket a bírósági iroda haladéktalanul bevezeti.

Az ügyben szegénységi jogot nyert mindegyik félre külön jegyzéket kell készíteni, de a szegénységi joggal perlekedő pertársak ügyében felmerült közös költségről közös jegyzéket kell készíteni.

A jegyzékeket állandóan az iratok mellett kell tartani. Ha a szegénységi jogot megadó bíróság akkor előlegez költséget (pl. végrehajtási költséget), amikor az iratok a fellebbviteli bíróságnál, vagy más hatóságnál vannak, erről a költségről ideiglenes jegyzéket kell készíteni és az iratok leérkezte után ebből az időközben előlegezett költséget az iratok mellett levő jegyzékbe kell átírni.

Azt, hogy a felek valamelyike szegénységi jogot nyert, az iratborítékon fel kell tüntetni. (72600/1914. r. 9. §.)

*

A m. kir. igazságügyminiszter 1916. évi 61209. I. M. sz. rendelete a házassági perekben, továbbá a kiskorúság meghosszabbítása és a meghosszabbítás megszüntetése, valamint a gondnokság alá helyezés és a gondnokság megszüntetése iránt indított, végül az atyai hatalom gyakorlásának megszüntetését megtámadó eljárásban az államkincstár által viselendő, illetőleg előlegezendő költségekről úgy intézkedik, hogy házassági perekben, továbbá kiskorúság meghosszabbítása és a meghosszabbítás megszüntetése, valamint gondnokság alá helyezés és gondnokság megszüntetése iránt indított, végül az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését megtámadó eljárásban, azt a költséget, amelyet a Pp. 644., 714., 717., 720., 723., 729. és 731. §-a értelmében a kir. ügyész, vagy az árvaszéki ügyész, avagy az ügygondnok helyett az államkincstár visel, illetőleg előlegez, az ügyben első bírósággént eljáró kir. törvényszék irodaátalányából kell kiutalni.

E költség kiutalása körüli eljárásra, a kiutalt összegek kezelésére és nyilvántartására a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában kibocsátott 72.600/1914. I. M. számú rendelet 5. §-ának 2. bekezdését, továbbá az idézett rendelet 6—9. §-ait és 21. §-át, az előle-

gezett költség megtérülése érdekében teendő intézkedésekre pedig ugyane rendelet 10. §-át, 12. §-ának 1. és 2. bekezdését, továbbá 14—16. §-ait megfelelően — az idevágó módosítások figyelembevételével — kell alkalmazni.

*

A m. kir. Igazságügyminiszter 9100/1917. I. M. sz. rendelete a magyar főudvarnagyi bíróság előtt folyó ügyekben a szegény fél helyett az államkincstártól előlegezendő költség tárgyában pedig elrendeli, hogy:

(1. §.) A magyar főudvarnagyi bíróság előtt folyó ügyekben a szegény fél helyett az államkincstárból előlegezendő költséget (Pp. 113. §. 4. pont és 1909:16. tc. 7. §.) a következő §-okból folyó eltérésekkel a 72.600/1914. I. M. sz. rendeletnek és a vonatk. módosításoknak megfelelően, a budapesti kir. törvényszék irodaátallányából kell előlegezni.

(2. §.) A szegény fél helyett előlegezendő költségnek kiutalása iránt a budapesti kir. törvényszék elnöke a magyar főudvarnagyi bíróságnak a költség előlegezését elrendelő s vele az elnöki iratok számára és a pénz felvételére jogosultak mindegyike részére szükséges példányszámban közölt határozata alapján intézkedik, amelyen az is fel van tüntetve, hogy a határozat jogerős vagy, hogy csak olyan felelbbvitellel támadható meg, amelynek halasztó hatálya nincs. (Pp. 314., 349. és 556. §-a.)

A határozatot az irodaátallány kezelőjével és a pénzfelvételére jogosult személlyel a budapesti kir. törvényszék elnöke közli és az utóbbit a 72.600/1914. I. M. rendelet 6. §-a értelmében megfelelően utasítja.

(3. §.) A magyar főudvarnagyi bíróságtól a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 7. §-ának 1. és 2. bekezdése értelmében kiállított utalványt a pénz felvételére jogosult személy a budapesti kir. törvényszék elnökének mutatja be, aki azt a kifizetést elrendelő záradékkal látja el.

Az irodaátallány kezelője a kifizetést az ily záradékkal ellátott utalványra teljesíti.

(4. §.) A megkeresett bíró és a fellelbbviteli bíróság a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 5. §-ának két utolsó bekezdésében említett megkeresést, illetőleg a 7. §. utolsó előtti bekezdésében említett értesítést a magyar főudvarnagyi bírósághoz intézi, a kifizetés iránt pedig a budapesti kir. törvényszék elnöke a magyar főudvarnagyi bíróság megkeresése alapján a jelen rendelet 2. §-ának és a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 6. és 7. §-ának megfelelően intézkedik.

(5. §.) A magyar főudvarnagyi bíróság által a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 10. §-ának 1. bekezdése, 11. §-ának 1. bek., 2. §-ának 1. és utolsóelőtti bek. és 13. §-ának 1. bek., ill. az idevágó módosítások értelmében hozott határozatok alapján jogerőre emelkedésük után a további intézkedéseket a budapesti kir. törvényszék elnöke teszi meg. Az 1. §-ban említett ügyekben ugyanő gondoskodik azokról a tennivalókról, amelyeket a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 10—16. §-ai, ill. a vonatkozó módosítások szerint a bírósági iroda végez.

Ha az irodaátalányból előlegezett költség megtérítésére kötelezett fél a magyar főudvarnagyi bíróság hatósága alá tartozik (1909:16. tc. 3. §.), a költség meg nem fizetéséről a budapesti kir. törvényszék elnöke a főudvarnagyi bíróságot értesíti.

Ha ellenben a megtérítésre kötelezett fél nem tartozik a magyar főudvarnagyi bíróság hatósága alá, a budapesti kir. törvényszék elnöke a meg nem fizetett költség behajtása iránt a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 14—16., ill. azok módosításai szerint intézkedik.

A költség behajtásáról vagy törléséről a budapesti kir. törvényszék elnöke a magyar főudvarnagyi bíróságot értesíti.

(7. §.) Az 1. §-ban említett ügyekben adott előlegekről a budapesti kir. törvényszék elnöke külön nyilvántartási jegyzéket vezet, amelyet a többi számadásokkal együtt a szokott módon és időben küld be a számvevőséghez.

*

A m. kir. Igazságügyminiszter 29400/1927. I. M. sz. rendelete szerint (1. §.) az állami elmeógyógyintézetbe vagy állami vagy más kórházba elmebetegként felvétel vagy ilyen elbocsátás ügyében foganatósított bírói vizsgálat (Ppé. 19., 20. §.) költségét a „Dologi kiadások ellátmányá”-ból kell előlegezni.

Az első bekezdésben említett költség előlegezése, kiutalása, az előlegezett költség megtérítése és behajtása tárgyában megfelelően kell alkalmazni a szegénységi jog tekintetében szükséges bírói intézkedésekről szóló 72.600/1914. I. M. sz. rendelet vonatk. részeit (a 21. §-t is!), valamint az e rendeletet módosító és kiegészítő 29.200/1923. I. M. és 31.950/1926. I. M. számú rendeleteket, olyan módon, hogy a szegény fél helyett a megvizsgálandó felet, a szegény fél el-

lenfele helyett pedig minden más olyan felet kell érteni, akit a bíróság a vizsgálat költségében marasztal.

A bíróság az előlegezett költség megtérítése felől abban a határozatában intézkedik, amelyben a költségnek az ellátmányból előlegezését elrendeli. Ez az intézkedés csak akkor maradhat az eljárást befejező határozatra, vagy külön végzésre, ha a költség előlegezésének elrendelésekor még nem lehet meghatározni, hogy a költséget ki köteles megtéríteni.

A megvizsgált beteget, ha fizető beteg a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 12. §-ának 5. bekezdése értelmében kell a költségekben marasztalni, ha pedig közköltségen ápolják: a §-nak 29.200/1923. I. M. sz. rendelettel módosított többi bekezdése szerint kell vele szemben eljárni.

Ha az ellátmányból valamely ügyben csak a helyi társas közlekedés (közúti vasút, hajó, társaskocsi stb.) költségét előlegezik, a költség megtérítésére senkit sem kell kötelezni. Az ilyen előlegeket kifizetésük után nyomban le kell írni az előlegnyilvántartási jegyzék „Leírás szegénységi bizonyítvány alapján” felirati rovatban s a „Jegyzet” rovatba a következő feljegyzést kell írni: „Közúti költség.”

(2. §.) Ha az 1. §-ban említett vizsgálatnál eljáró bíró és jegyzőkönyvvezetője részére az igazságügyminiszter évi fuvardíjátalanítványt engedélyezett, a megvizsgálás költségei közt a bírónak és jegyzőkönyvvezetőjének fuvardíját felszámítani nem lehet.

* * *

A m. kir. Igazságügyminiszter 13000/1932. I. M. sz. rendelete a társadalombiztosítási bíráskodással kapcsolatos ügyviteli szabályok 5—8. §-ában úgy intézkedik, hogy a személyesen idézett félnek, a tanúnak és a szakértőnek díját és költségét, ha azokat az 1932.4. tc. 29. §-a értelmében a bíróság előlegezi, valamint az ülnökök ülési díját, felszámítás és megállapítás után megfelelő utalvánnyal a társadalombiztosítási bíróság eljáró tanácselnöke, illetőleg eljáró bírása utalja ki.

Az utalványozott összeget az utalványra vezetett szabályszerű nyugtára a kir. járásbíróság elnöke (vezetője) illetőleg a budapesti kir. ítélőtáblánál a segédhivatali igazgató fizeti ki.

A budapesti ítélőtábla segédhivatali igazgatója az „egyéb dologi kiadások” ellátmányból kifizetett ezeket az összegeket az utalvány és nyugta csatolása mellett az ellátmány számadásban számolja el.

A budapesti közp. kir. járásbíróság elnöke a társadalombiztosítási bíráskodással kapcsolatban felmerülő díjakra és költségekre az „egyéb dologi kiadások” ellátmányból megfelelő összeget elkülönít és erről az összegről megfelelő külön számadást készít. Ez a számadás az ellátmányszámadás kiegészítő része.

A vidéki kir. járásbíróságok elnökeinek (vezetőinek) a kir. törvényszék elnöke bocsát időszakonként megfelelő összeget rendelkezésre az említett díjak és költségek fedezése céljából, amelyről ugyancsak megfelelő számadást kell vezetni. A számadást a járásbíróság elnöke (vezetője) minden év június havának végén lezárja és az erre vonatkozó okmányokkal (utalványok, nyugták) együtt július hó 5. napjáig a kir. törvényszék elnökének küldi meg, a pénzmaradványt pedig június hó 30-ik napján a megfelelő postatakarékpénztári számlára fizeti be. A számadás a kir. törvényszéknél vezetett ellátmány számadás kiegészítő része.

A megkeresett bíróság a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedésekről szóló 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 5. és 7. §-ának megfelelő alkalmazásával jár el.

Ha a bíróság az 1932:4. tc. 29. §-a alapján a biztosítottat perköltségben marasztalta, az eljárás során felmerült és a bíróság által ennek a rendeletnek 5. és 6. §-ai szerint előlegezett költségekről a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 9. §-a szerint költségjegyzéket kell készíteni.

A további eljárásra a szegénységi jog tekintetében szükséges bírói intézkedésekre vonatkozó jogszabályok nyernek megfelelő alkalmazást.

Ha a bíróság az általa előlegezett költségek megtérítésére az intézetet (1932:4. tc. 43. §.) kötelezte, a szegénységi jog tekintetében szükséges bírói intézkedésekre vonatkozó jogszabályok szerint kell eljárni, azzal a különbséggel, hogy ha az intézet a költséget a nyilvántartási határidő alatt nem téríti meg, a tartozási kimutatást nem kell megküldeni a községi előjáráságnak (megfelelő városi szervnek), hanem az adatok közlésével a m. kir. Igazságügyminiszternek kell jelentést tenni.

* * *

Az irodaátalányból előlegezett összegek megfizetése a szegényfél ügyvédjétől nem követelhető. (Jogtud. K. 1904., 296., 5463/1902. Bp. tábla.)

A felebbezési bíróság a szegénységi jogon perlekedő fellebbezést arra kötelezte, hogy az irodaátalányból előlegezett 20 P.

szakértői költséget az irodaátalány részére végrehajtás terhével térítse meg. A Kúria ezt a rendelkezést mellőzi, mert a szegénységben részesített felperes a Pp. 113. §-ának 4. pontja, 119. §-a és a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 12. §-a értelmében az államkincstár által előlegezett szakértői illetmények megtérítése alól mindaddig fel van mentve, amíg a szegénységi jog vagyoni feltételei fennállanak. Utólagos fizetési kötelezettsége csak a szegénységi jognak a vagyoni előfeltételek hiánya okából való megvonása esetén áll be. Minthogy pedig ez az eset mindeddig be nem következett, azért a m. kir. Kúria a felelőbírói bíróság ítéletének azt a rendelkezését, amellyel a felperest az irodaátalányból előlegezett szakértői költség megtérítésére kötelezte, mellőzte. (Kúria II. 3723/1934. Jogi Hírlap IX. évf. 8. sz. 170.)

Saját útiköltségei és a szemletárgy általa való előállításának költségei alól a szegényfél sincs felmentve, kivéve, ha a szemle tárgyát magának a félnek személye képezi és a szemle fogyanatosítása a fél utazását teszi szükségessé. — Ha a szemletárgy előállítása a szakértőnek kötelessége, ezen előállítás költségeit a szegényfél nem tartozik előlegezni. — Ha a fél a szegénységi jog iránti kérelem előterjesztése előtt bizonyos bírósági eljárás költségeit már előlegezte, az előleget abban az esetben sem követelheti vissza, ha a kérdéses eljárás a szegénységi jog megadása után végeztetik, hanem csak akkor, ha ez az eljárás elmarad. (Kovács M. Német joggyakorlat nyomán; 385.)

XVII. Külföldiek perköltségbiztosíték mentessége.

Rendszertani szempontból kifogásolnunk kell a Pp. 113. §-ának 2. pontját, amely a külföldieket felmenti a perköltség fedezésére szolgáló biztosíték adása alól. — A Pp. u. i. nagy súlyt fektet arra, hogy a külföldiekre vonatkozó jogszabályokat első pillantásra fel lehessen ismerni s épp ezért azokat minden egyes jogintézmény kapcsán elkülönítetten, szembevető módon helyezi el, nehogy alkalmassá váljanak a belföldiekre vonatkozó jogszabályokkal való összetévesztésre, vagy nehogy legalább is a helyzet nyombani felismeré-

sét hátráltassák. Ez az elgondolás domborodik ki még a szegényjog feltételeit tárgyzó 112. §-ban (Pp.) is, amely a szegényjog általános (mindenkire, belföldre, külföldre egyaránt vonatkozó) feltételeinek megjelölése után, az utolsó bekezdésben a külföldiekről elkülönítve rendelkezik.

A Pp. a szegényjog tartalmát tárgyzó 113. §-ában szakít ezzel a helyes állásponttal és a 113. §. 2. pontját, amely kizárólag csak külföldieket érint, beiktatja az általános vonatkozású szabályok közé minden külföldiekre történő utalás nélkül⁴⁶⁾, ami jelen esetben annál inkább nehézségeket okozhat, mert a Pp. a perköltség és ítéleti illeték fedezéséül biztosítékadás kérdését csak a 113. §-t követően a 124. §-ban szabályozza s így a 113. §. 2. pontjának külföldiekre való vonatkozásának meg nem említése különösen zavart keltő lehet. A Pp. elvi álláspontjának megfelelően ezt a hibát akartuk kiküszöbölni, mikor a szegényjog tartalmára vonatkozó jogszabályok szerves közlésénél a Pp. 113. §. 2. pontját kiemelve, teljesen különállóan, külföldiekre vonatkozást megjelölve — ismertettük. (L. X. és XVII. alatt.)

Egyébként a biztosítékmentesség az egyes perbeli cselekvényekért járó különös biztosítás alól, amelyeket részben a Pp. (110, 416, 417. §§.), részben más törvények, főként a Vht. (42, 57, 58, 76, 78, 93, 168, 191, 202, 229, 239. §§. stb.) előírnak⁴⁷⁾, a külföldi fél felmentve nincs, (l. részben Mi.) mert ezek alól még a belföldi szegényjogon perlekedő sem mentesül.

⁴⁶⁾ Érdekes, hogy ugyanez a — nézetünk szerint — hibás elhelyezés megvan az osztrák (ZPO. 64. §. 2. p.) és a német (ZPO. 115. §. 2. p.) törvényben is. — Általában a mindhárom perjogban nagyjából hasonlóan (a német után) rendezett szegényjogra az e munkában tett kritikai megjegyzések legtöbbször vonatkoztathatók.

⁴⁷⁾ Kovács M. idevonatkozóan felsorolja (i. m. 385.) a Pp. 295. és 349. §-ait is. Meg kell azonban jegyezni, hogy a hivatkozott szakaszokban megjelöltek alól a szegény felet viszont a Pp. 113. §-ának 4. pontja mentesíti.

XVIII. A szegényjog tartalmával kapcsolatos új jogszabályok (1930:34. tc. 8. és 9. §-ai) és azok bírálata.

a) Általában.

A törvényhozás, a Pp. legutóbbi módosításánál, ill. kiegészítésénél (1930: 34. tc.; Te.) a szegényjog tekintetében egyik legfontosabb céljának tekintette, hogy a szegényjoggal való visszaélést a jövőben meggátolja és hogy a szegényjogot a tehetősebb osztály megzsarolására ne használhassák fel; – mert míg a szegényjogban részesült fél minden kockázat nélkül indíthatja meg és folytathatja a pert, addig ellenfelét olyan költségekre és kiadásokra kényszeríti, amelyeket gyakran a szegényjogos féltől még ez utóbbinak marasztalása esetében sem hajthat be; – továbbá mert a szegényjoggal perlekedő fél igen gyakran arra számítt, hogy ellenfele kiegyezik és ámbár minden alap nélkül is, inkább fizet neki valamit, csak hogy a per folytatásával előálló költségektől szabaduljon. (Mi.)

Ezeknek a módosításoknak és kiegészítéseknek zömét a szegényjog tartalmát pozitíve⁴⁸⁾ meghatározó Pp. 113. §-ával kapcsolatban hajtották végre, ill. azokat — talán nem is mindig alappal — ehhez a szakaszhoz ágyazták be.

Minthogy a szegényjoggal való visszaélés centrális problémájához úgy elméleti, mint de lege ferenda alapon már hozzászóltunk és ezzel együtt a Te. ide vonatkozó reformjait is már értékelés alá vettük, most csak a szabályok ismertetésére és a Te. 8., ill. 9. §-a útján végrehajtott kiegészítések technikai megoldásainak szükséges bírálatára szorítkozunk.

A Te. 8. §-a idevágóan elrendeli, hogy ha a perben az egyik fél szegénységi jogban részesül, ellenfelét a Pp. 112. §-ában foglalt feltételek nélkül is megilleti az a jog, hogy az illetéknek arra a részére nézve, amelyet kizárólag a szegénységi jogban részesülő fél keresete vagy viszontkeresete következtében kellene lerónia, egyelőre fel van mentve az ügyben felmerülő akár bélyeggel, akár készpénzzel lerovandó illetékek lerovása alól. Ebben az esetben a szegénységi jogban részesülő fél ellenfele az ügy jogerős befejezése után

⁴⁸⁾ A Pp. 114. §-a határozza meg negatíve.

ha pervesztes, kiszabás alapján, a marasztalási összegnek aránylag megfelelő illetéket utólag megfizetni köteles, még pedig mind a saját magáért, mind az ellenfeléért lerovandó illetékeket, ideértve az ítéleti illetéket is.

Ha az olyan felperes terjeszt elő szegénységi jog megadása iránt kérelmet, aki ugyanazzal az alperessel szemben szegénységi jogon folytatott perben három éven belül jogerősen megítélt perköltséget nem fizette meg, a bíróság a szegénységi jog megadása előtt vizsgálja, hogy a felperes perlekedése nem rosszhiszemű-e? (Te. 8. §. 3. és ut. bek.; a Pp. 113. §-át kiegészítő rendelkezések.)

Az igazságügyminiszter rendelettel megállapíthatja, hogy a szegénységi jog a Pp. 112. §-ának 1. bekezdése alapján csak akkor adható meg, ha a kérelmező fél egyenes állami adójának — ideértve a kereseti adót is — mennyisége bizonyos meghatározott összeget nem halad meg. (Te. 9. §.; a Pp. 115. §-át kiegészítő rendelkezés.)

Mint már megállapítottuk, a Te. a szegénységgel elkövethető visszaélések elleni védekezés mind a három felismerhető módját igénybe igyekszik venni. Alkalmazza a megelőzést, mikor a szegénységi jog illetéktelen folyamodásáért való lehetőségeket kívánja még jobban megnehezíteni (Te. 9. §.); a visszaélésre a közvetlen lesújtás lehetőségét igyekszik megteremteni, mikor bizonyos tényállás mellett a szegényfél perlekedésének rosszhiszeműségét rendeli el vizsgálni (Te. 8. §. ut. bek.) és végül a károsítható személy beállható kárát kívánja méltányosan enyhíteni, mikor bizonyos keretek között nem követeli meg tőle nyomban az illetékeinek a lerovását. (Te. 8. §. 3. bek.)

*

A legutóbbi védekezési eszköz (Te. 8. §. 3. bek.) a polg. perjog világában nem újkeletű. Már a német birodalmi perrend (ZPO. 120. §.) úgy intézkedik, hogy ha a felperes, a felebbező, vagy a felülvizsgálattal élő fél szegénységi jogban részesül, akkor ellenfele ugyancsak felmentést nyer a hátralékos és lerovandó bírósági költségek és az előlegezési kötelezettségek teljesítése alól („... ebenfalls von der Berichtigung der rückständigen und künftigen Gerichtskosten und der Vorschusslast befreit ist...“)⁴⁹⁾

A Pp.-ből annak idején ezt az intézkedést azzal az indo-

⁴⁹⁾ V. ö. Rosenberg i. m. 253.

kolással hagyták ki, hogy ez sok bonyodalomra vezetne, anélkül, hogy célját elérné, mert az ellenfelet csak a költség igen csekély részének az előlegezésétől mentené fel. A képviselőtetemes költsége alól ily rendelkezés mellett sem szabadulna az ellenfél. Az alaptalan megtámadást pedig lehetőleg kizárja az, hogy a bíróság a Pp. 112. §-a értelmében a perlekedés eredményére kilátást figyelembe veszi, hogy a Pp. 119. §. értelmében az elengedett tételeket utólag kell megfizetni, mielőtt a fél vagyoni viszonyai azt megengedik és végre a szegényfél sem fogja magát kitenni annak, hogy költség merüljön fel ellene, amelyet a Pp. 114. §-a értelmében megtéríteni köteles. Legvégül pedig eddig sem volt nálunk ily rendelkezés és hiánya panaszra nem adott okot. (Mi. a Pp. 121. §-ához.)

Ennek az indokolásnak az optimista szemléletét és jó-hiszeműségét csúfosan megcáfolta az élet. A kihagyott rendelkezés miatti panaszok már nyomban a Pp. életbeléptetése után elhangzottak⁵⁰⁾ és tartottak a Te. idevágó reformjáig, noha az most sem vonta le teljesen a konzekvenciát, mert a szegényfél ellenfelét az előlegezési költségek alól, nyilván kincstári érdekből a Te. még most sem menti fel. A szegénnyel történő visszaélés meggátlására a munka más helyén javasolt erősebb rendszabályok megvalósítása esetén, (most már a kincstár érdekének különösebb veszélye nélkül!) követelő méltányosságból egyúttal a szegényfél ellenfelét *nemcsak az illeték befizetése, hanem az előlegezési kötelezettség alól is mentesíteni kellene.*

A Te. vonatkozó rendelkezése egyébként nem nyújt pontos megoldást, mikor nem jelöli meg részletesen, hogy az ellenfél terhére felmerülő illeték lerovása alól egyaránt felmentést nyer-e, ha a szegénnyel elnyeréséért folyamodó fél akár a Pp. 112. §. 1. bekezdése, akár a Pp. 112. §. 2. bekezdése alapján részesül szegénnyel?

A szó szerinti értelmezés esetén valóban a szegénnyel bármelyik fajtájában (Pp. 112. §. 1. és 2. bek.) történő részesítés kapcsán meg kell, hogy illesse az ellenfelet az illetékek nyombani lerovásának felfüggesztése; — viszont a logikát és a „legis ratio”-t tekintve, az ellenfélnek feltétlenül jár ez a kedvezmény, ha a fél illetékmentességgel járó szegénnyel (Pp. 112. §. 1. bek.) részesült, de nem járhat neki, ha a fél csupán illetékmentesség nélküli (Pp. 112. §. 2. bek.) szegénységi jogot kapott; — illetve és feltéve, ha a

⁵⁰⁾ L. Bajzáth, Krajczy, Juhász idézett munkáiban.

szegényfél kérelmére, részére ügyvédnek díjtalan vitelére ügyvédet nem rendeltek ki, mert ez utóbbi esetben viszont fel fogásunk szerint a kedvezmény mégis csak megilleti az ellenfelet. — (Bár elismerjük, hogy ez a legutoljára említett eset a kérdés legvitathatóbb része.)

A törvényhozó törekvéseit és céljait tekintve, lehetetlennek kell tartanunk, hogy illetékmentesség nélkül szegényjog (Pp. 112. §. 2. bek.) adása esetén a szegényfél ellenfelét a fennforgó vonatkozásban nagyobb kedvezményben akarta volna részesíteni, mint magát a szegényjogban részesültet; mikor neki (a szegényfélnek) magának is szabályként nyomban kell bélyegeznie s akiről már épp emiatt is bajosan lehet feltételezni a szegényjoggal való visszaélés szándékát.

E vonatkozásban a szegényfél ellenfelének járulékos természetű jogosítványa nem tartalmazhat többet a szegényfél alapjogosítványánál. — Egészen más a helyzet azonban, ha a Pp. 112. §. 2. bek. alapján szegényjogban részesült fél ügyében akkor, amikor részére kérelme folytán ügyének vitelére díjtalan ügyvédet rendeltek ki, minthogy ilyenkor illetékeljegyzésnek van helye és itt már szintén megvalósulhatnak mindazok az ellenfél károsítható tényálladékok, amelyek enyhítését akarja elsősorban a Te. szóban forgó kiegészítése elérni és ez esetben már feltétlenül indokolt az ellenfél részére engedélyezett s a fél jogához viszonyítva, e vonatkozásban tartalmilag is már hasonló értékű kedvezmény alkalmazása. Vagyis az idevágó törvényszöveget a szó legszorosabb értelmében megszükitően kell magyarázni. — Ami pedig az ellenfél kedvezményének (Te. 8. §. 3. bek.) a közönséges illetékeljegyzés kedvezményéhez való viszonyát illeti, ezek a belőlük folyó későbbi tulajdonságok tekintetében látszanak némileg eltérni egymástól, mert a Te. szerint az ellenfélnek pervesztés esetére *kiszabás alapján a marasztalási összegnek aránylag megfelelő illetéket kell utólag megfizetni*; míg az illetékeljegyzés kedvezménye esetén szabályként a jegyzékben feljegyzett illetéket kell leróni.

*

Nem tökéletes a törvény szövegezése más szempontból sem, mert a szó szerinti értelmezés szerint a szegényfél ellenfelének a kedvezmény csak a szegényjogban való részesítés („Ha az egyik fél szegénységi jogban részesül...”) időpontjától és nem a szegényjog iránti kérelem előterjesztésétől jár. Már pedig logikailag és a „legis ratio” szempontjából

nézetünk szerint az ellenfelet megilleti ez a kedvezmény a szegényjog iránti kérelem előterjesztésétől. — A német polg. perrendben erre kétségtelenül lehet következtetni a (ZPO. 120. §-ának abból a kitételéből, amely az ellenfelet felmenti a „...Berichtigung der rückständigen und künftigen Gerichtskosten...” alól.

Mindezekre tekintettel sokkal szerencsésebb lett volna, ha a törvény szövegében „Ha az egyik fél szegénységi jogban részesül, ellenfelét a Pp. 112. §-ában foglalt vagyoni feltételek nélkül is...” kitétel helyett kb. a következő szövegezést helyezték volna el: „Amíg a szegényjoggal kapcsolatban illeték feljegyzésnek van helye, a szegényfél ellenfelét a Pp. 112. §-ában foglalt vagyoni feltételek nélkül is...” stb.

(Az „illetékfeljegyzés” terminusz technikuszával való operálást azért tartjuk megfelelőnek, mert ez magában foglalja úgy az illetékmentességre történő utalást, minthogy a bírói szegényjoggal kapcsolatban minden illetékmentességgel mindig az illetékfeljegyzés is kötelező, viszont ez a kitétel utal a Pp. 112. §. 2. bekezdésének arra az esetére is, mikor illetékmentesség nincsen, de illetékfeljegyzésnek van helye. — Nemkülönben a javasolt szöveg a szegényjog kérelmének előterjesztésétől a kérelem elintézéséig terjedő időre is vonatkozik, ill. e tekintetben kétséget nem támaszthat.)

*

Nem intézkedik a törvény arról sem, hogy mi történjék akkor, ha szegény féltől a szegényjogot bármi okból megvonják (esetleg a vagyoni előfeltételek hiánya miatt) és a szegény fél tovább folytatja a pert. Ez esetben természetesen beáll az ellenfélnek is a nyombani illetéklerovási kötelezettsége. — Ellenben nem olyan egyszerű a kérdés az ellenfél utófizetése tekintetében. Esedékessé válik-e az ellenfélre vonatkozóan is nyomban és teljes egészében a szegényjog megtagadásáig a kedvezmény következtében le nem rótt illeték lerovása, vagy pedig a megjelölt és esedékessé vált illetékek lerovása továbbra is a jogerősen befejezett per eredményétől tétessék függővé? — Szerintünk itt különbséget kell tenni aszerint, hogy miért vonták meg a szegényféltől a szegényjogot. Ha a vagyoni előfeltételek hiánya miatt, akkor — az illetékjogi szabályok szellemét is szem előtt tartva és az ellenfél érdekveszélyének rendszerinti csökkenését is értékelve — a nyombani utólagos illeték lerovás az ellenfél terhére is beáll. — Ha azonban a szegényjogot a per előrelátható eredménytelenségére való tekintettel vonja meg a

bíróság s bekövetkezne az a gyakorlatban alig elképzelhető eset, hogy a szegényjogától megfosztot fél mégis tovább perelne, akkor a méltányosság jegyében az ellenfél érdekvédelmében született törvény szellemének megfelelően további méltányosság gyakorlandó az ellenfél javára. — De lege ferenda a most vázolt lehetőségekben a döntést a bíróság belátására kell bízni. Továbbá a fenti eshetőségekre tekintettel az ellenfél le nem rótt illetékeire vonatkozóan is kívánatos volna illetékjegyzék vezetését elrendelni.

* * *

Részben retorzióként, részben a szegényjoggal visszaélni szándékozó, rosszhiszemű perlekedő visszariasztására kíván szolgálni az a bizonyos tekintetben „lex imperfecta”-ként ható, a Te. 8. §-ának utolsó bekezdésében foglalt szabály, amely vizsgálni rendeli annak a félnek a jó-, vagy rosszhiszeműségét, ha ugyanazzal az alperessel szemben szegényjogon folytatott perben három éven belül a jogerősen megítélt per-költséget nem fizette meg.

Már kifejtettük (l. VIII. c.), hogy ez nem eléggé erőlyes jogszabály ahhoz, hogy gyakorlati értékűvé emelkedhessék, attól eltekintve, hogy úgy a szöveg, mint az indoklás és a végrehajtási rendelet (Ter.) e jogszabály szankcióját illetően bizonytalanságban hagy, ill. a szó szoros értelmében véve ennek a jogszabálynak nincs is szankciója. Csak következtetni lehet esetleg arra, hogy a rosszhiszeműség megállapítása esetén a bíróság a szegényjogot a félnek az új perben nem adja meg. Nem érthető egészen ennek az intézkedésnek intenciója, mert a rosszhiszeműség kérdését kénytelen a bíróság minden szegényjog megadása előtt úgyis vizsgálni annak megállapítása végett, hogy a per előrelátható teljes eredménytelensége nem forog fenn. Miért kell akkor ezt a jelen esetben külön is előírni?⁵¹⁾ De lehet az is (bár nem valószínű!), hogy a törvényhozó a Pp. 544. §-ának szelleméhez simuló valami pénzbírság szerű retorzióra gondolt. Ennek viszont primer követelménye, — amit elemi jogelv ír elő, — hogy az a törvényben „expressis verbis” benne legyen.

* * *

⁵¹⁾ L. 11-ik jegyzetet.

A Te. 9. §-a úgy rendelkezik, hogy a szegénységi bizonyítvány alapján megadható szegényjogot az igazságügyminiszter korlátozhatja oly felekre, akiknek egyenes állami adója bizonyos meghatározott összeget nem halad meg. Ez a rendelkezés is a szegényjoggal való visszaélést igyekszik gátolni. A Pp. 112. §. 1. bek. szerint u. i. szegényjogban rendszerint az a fél részesíthető, akinek jövedelme nem nagyobb a lakhelyén szokásos közönséges napszámnál. Mégis köztudomású, hogy olyan felek is szereznek szegénységi bizonyítványt, akik ennek a feltételnek nem felelnek meg és bár a bizonyítványnak tartalmaznia kell ugyan a fél részéről fizetendő állami adó összegét, de ez a rendelkezés ma egymagában nem elegendő a visszaélések megszüntetésére és ezért született meg a Te. fentebb ismertetett 9. §-a. — A törvényszakasz indoklása szerint ez a rendelkezés a szegény felekre nem lehet sérelmes, mert a Pp. 112. §. 2. bek. alapján a bíróság szegényjogban részesítheti azt a felet is, aki a perköltséget fedezni nem tudja anélkül, hogy saját, vagy hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet ne szenvedjen.

Ennek a határozmánynak a kissé antiszociális íze tagadhatatlan és hogy ezzel szemben mennyi a gyakorlati használhatósága, arra nézve nyilatkozni nem lehet, mert az igazságügyminiszter a szakaszban biztosított rendelet kiadási jogával sem a Te. végrehajtási rendeletében (Ter.), sem pedig egyéb önálló rendeletben, tudomásunk szerint mind mostanáig nem élt.

XVIII. A szegényjog tartalmával kapcsolatos új szabályok (Te. 8. és 9. §-ai) és azok bírálata.

b) A részleges szegényjog.

A szegényjog terén hozott a Te. egy olyan újítást is, amely nem a szegényjoggal elkövethető visszaélések leküzdésével áll közvetlen összefüggésben. Ez a részbeni szegényjog intézménye, amelyet helyes szociális tartalmánál és célkitűzé-

seinél fogva figyelemre méltó alkotásnak kell tekintenünk. (Sajnos, igazi szociális tartalmú alkotások mai modern jogrendszerünkben sem találhatók nagy számmal!)

A részbeni, vagy részleges szegényjog csak a mi jogunkban ujdonság, mert a német birodalmi polgári perjogban ez már régén ismert intézmény. (L. a ZPO. 115. §. 2. bekezdését. — Mi is onnan importáltuk. — Sajnos, a polg. bíróságok előtti szegényjog tekintetében ezzel az idevágó magyar szabályozás most már igen kevés kivétellel lényeges részeiben teljesen, hibáival együtt, simul a német Pp. szabályaihoz, ami nem vall legújabb törvényalkotói zsenialitásunkra!)

A Te. 8. §-ának 3. bekezdése ezt a kérdést sem ágyazta be technikai és (bizonyos tekintetben) elvi hibák nélkül a Pp. vonatkozó ötödik fejezetébe. S talán első sorban ennek tudható be, hogy a részbeni szegényjog szociális tartalmához és jelentőségéhez képest — szerzett értesüléseink szerint — a gyakorlatban mindeztideig még nem talált megfelelő és megkívánt mértékű alkalmazást.

Az idevágó törvényszöveget sokkal egyszerűbben is meg lehetett volna szerkeszteni, úgy, hogy első olvasásra érzékeltette volna velünk, mikép a részleges szegényjog intézményével állunk szemben. Ehelyett a Te. 8. §-ának 3. bekezdése egy bonyolultabb fogalmazásu körülírást alkalmaz, kifejtvén, hogy vagyoni jogi perben a szegényjogot kérő fél, ha a perköltség egy részét fedezni tudja anélkül, hogy saját és a Pp. 112. §-ának 2. bekezdésében megjelölt hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, a bíróság a szegényjogot megadó határozatban kimondja, hogy a Pp. 113. §-a 1. bekezdésének 1., 3. és 4. pontjában felsorolt költségeknek e része tekintetében „egyelőre” nincs a fizetés alól felmentve.

Mindenekelőtt nemcsak ennek a munkának első részében kifejtettek alapján tartjuk teljesen feleslegesnek, hanem jelen esetben egyenesen félrevezető útmutatásul is szolgálhat annak a kitételnek a használata, hogy a szegényfél a „költségek e része tekintetében *egyelőre* nincs a fizetés alól felmentve”, mert esetleg arra lehet gondolni, hogy *később* igenis a szegény felet talán a költségek *e része alól is* felmentik. (Az természetes, mikép annak a lehetősége kétségetlen megvan, hogy a fél később teljes szegényjogban részesüljön.)

De a lényegesebb hiba nem is ebben nyilvánul meg, hanem a Pp. 113. §-ának 1. pontjára történő hivatkozásban. — A törvény (Te. 8. §. 3. bek.) u. i. a Pp. 112. §-ának második bekezdésével vonatkozásban hivatkozik egy olyan törvényhelyre (Pp. 113. §. 1. p.), amely éppen a Pp. 112. §-

ának 2. bekezdését illetően már régen nincs hatályban, bár ezt a módosítást a törvények megszövegezése körüli kellően ki nem fejtett gondosság következtében kimondottan leszögezve sehol sem találjuk meg.⁵²⁾ A Pp. 113. §. 1. pontja u. i. kimondja, hogy a fél *fel van mentve* az illetékek alól, viszont a törvénykezési illetékről szóló 1914:43. tc. (Tiltt.) 75. §-ának 2. bekezdése úgy rendelkezik, hogy a Pp. 112. §-ának 2. bekezdése alapján megadott szegényjoggal *illetékmentesség* nem jár. Nyilvánvaló tehát a fenti vonatkozásban a Pp. 113. §. 1. pontjának módosítása. (Ezen a tényen pedig egyáltalában nem változtat a Pp. 113. §-ának utolsó bekezdése sem, amely hangsúlyozza, hogy külön jogszabályok határozzák meg, mikép a szegénység miatt mennyiben van helye illetékmentességnek.)

Vagyis a Pp. 112. §. 2. bek. alapján szegényjogban részesültek részére tulajdonképen a Pp. 113. §. 1. pontja (illetékmentesség) semmi kedvezményt nem nyújt, mert ezek illetékmentességben nem részesülnek, aminek természetes folyománya, hogy az ez alapon (Pp. 112. §. 2. bek.) szegényjogban részesültnék az illetéket nyomban le kell rónia, akár teljes, akár részleges (Te. 8. §. 3. bek.) juttatás történt, kivéve azt az egy esetet, ha történetesen a szegény fél kérelme folytán ügyének díjtalan vitelére a bíróság ügyvédet rendelt ki, mert ekkor illeték feljegyzésnek van helye, azonban illetékmentesség nélkül.

Kétségtelen tehát a szóbanforgó törvény hibás szövegezése. Nem tételezhető fel ugyanis (bár a törvény szövege és annak szigorú értelmezése szerint meg van rá a lehetőség!), hogy a Pp. 112. §-ának második bekezdése alapján részbeni szegényjogban (Te. 8. §. 3. bek.) részesült félnek a Pp. 113. §. 1. pontja alapján, ha csak részben is, de illetékmentességet, tehát *nagyobb kedvezményt* akartak volna juttatni, mint ugyancsak a Pp. 112. §-ának második bekezdése alapján, de *teljes mértékű (nem részleges!)* szegényjogban részesült félnek, akiknek illetékmentesség egyáltalában nem jár.

Ezek szerint a részleges szegényjogban részesült félnek is fennáll az illetéklerovási kötelezettsége, azonban, ha a részleges szegényjogban részesült fél számára kérelme folytán ügyének vitelére (most már csak részben!) díjtalan ügyvédet rendelnek ki, akkor illeték feljegyzésnek szintén helye van, természetesen csak részben, mert az illetékeket azok-

⁵²⁾ V. ö. előző fejtegetéseinkkel, valamint a módosítást Kovács M. (i. m. 381.) is feltűnő módon jelzi.

ban a részekben, amelyek fizetése alól a bíróság a szegény felet nem mentette fel, le kell róni; – mint ahogy a Pp. 113. §. 4. pontjában felsorolt költségeket is (és pedig az ügygondnokét is!) a bíróság által meghatározott rész arányában előlegezni kell.

Nézetünk szerint valamely törvény kiegészítésénél, vagy módosításánál más törvényes rendelkezésekre való pusztán számokkal történő megjelölést és utalást általában lehetőleg kerülni kell; jelen esetben erre méginkább kellett volna ügyelni és a Pp. 113. §-ának 1., 3. és 4. pontjára történő pusztán utalás helyett a pozitív körülírást választani (legalább is a Pp. 113. §-ának ominózus 1. pontja helyett feltétlenül!), mert akkor nem állhatott volna elő a mostani pongyola szövegezés.

* * *

A törvénykezelés egyszerűsítéséről szóló 1930:34. tc. (Te.) életbeléptetéséről, valamint az arra vonatkozó átmeneti és végrehajtási szabályokat tartalmazó 49.000/1930. I. M. sz. rendelet (Ter.) a szegényjog tekintetében csak átmeneti (már idejéjtmúlt) intézkedéseket (4. és 8. §§.) tartalmaz.

XIX. A szegényfél perköltség megtérítési kötelezettsége.

A szegény felet ellenfelével szemben a szegényjog semminemű kötelezettsége alól fel nem menti, tehát első sorban és egész természetesen a perköltség megtérítés kötelezettsége alól sem. — A félreértés elkerülése céljából azonban a Pp. 114. §-a kimondja mégis, hogy a szegényjog megadása az ellenféllel szemben a perköltség megtérítés kötelezettségét nem érinti.

Ebből önértethetően folyik, hogy ha a szegény fél a keregettől eláll, vagy a perfelvételi határnapon meg nem jelenik és ennek alapján (Pp. 186. és 439. §§.) őt költségben marasztalják, később pedig az eljárást újból folyamatba teszi az ellenfél a 180. §. 7. p. értelmében a szegény féllel szemben is emelheti azt a pergátló kifogást, hogy a megelőző eljárás költségei még nincsenek kifizetve.⁵³⁾

⁵³⁾ Német joggyakorlat nyomán Kovács M. i. m. 386.

A szegényjog iránti kérelem.

XX. Vonatkozó jogszabályok.

A szegénységi jog megadása a per bíróságánál írásban vagy szóval kérhető.

Ha a fél a perbíróság székhelyén kívül fekvő járásbíróság területén lakik vagy tartózkodik, kérelmét szóval lakhelyének vagy tartózkodási helyének járásbírósága előtt is előadhatja, amely az erről felvett jegyzőkönyvet a perbírósághoz teszi át.

A kérelemben a szükséghez képest elő kell adni a peres ügy állását a bizonyító eszközök megnevezésével. A kérelem mellett továbbá be kell mutatni a hatósági bizonyítványt, amely tanúsítja a félnek állását vagy foglalkozását, vagyoni viszonyait, az általa fizetendő egyenes állami adó mennyiségét, továbbá azt a körülményt, hogy jövedelme a lakhelyén szokásos közönséges napszámot nem haladja meg. Ha a fél a 112. §. második bekezdése alapján kéri a szegénységi jog megadását, a hatósági bizonyítványnak a fél állásán, foglalkozásán, vagyoni viszonyain és az általa fizetendő egyenes állami adó mennyiségén felül tanúsítania kell a félnek családi viszonyait azoknak a személyeknek a megnevezésével, akiknek a tartásáról gondoskodni köteles és a félnek a per-költség viselésére való tehetetlenségét. Gyámság vagy gondnokság alatt állók részére a bizonyítványt a gyámhatóság is kiállíthatja.

Egyebekben a hatósági bizonyítvány kiállítását rendelet szabályozza. (Pp. 115. §.)

Az igazságügyminiszter rendelettel megállapíthatja, hogy szegényjog a Pp. 112. §-ának 1. bekezdése alapján csak akkor adható meg, ha a kérelmező fél egyenes állami adójá-

nak — ideértve a kereseti adót is — mennyisége bizonyos meghatározott összeget nem halad meg⁵⁴) (Te. 9. §.; — a Pp. 115. §-át kiegészítő rendelkezés.)

*

A szegényjog megadása iránti kérelemmel kapcsolatos további elmaradhatatlan tételes kútforrás — a Pp. 115. §. ut. bekezdésében foglalt utasításnak megfelelően — a m. kir. belügy-, pénzügy- és igazságügyminiszter 72.500/1914. I. M. sz. rendelete a szegényjog megadásáért a bírósági eljárásban előterjesztett kérelem alapjául szolgáló hatósági bizonyítványok kiállítása tárgyában; — valamint bizonyos mértékben (I. fej. 1. és 2. §.) a m. k. igazságügyminiszter 72.600/1914. I. M. sz. rendelete a szegényjog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában. E rendeletek különböző módosításokon, ill. kiegészítéseken mentek keresztül. — Minthogy célunk a szegényjogra vonatkozó tételes joganyagot egységes szerkezetben — a holt anyag kiselejtezésével — ismertetni, a jelzett módosításokat, ill. kiegészítéseket a hivatkozott két alaprendeletbe szervesen beillesztve a források pontos feltüntetésével fogjuk közölni. A később kibocsátott rendeletek és közlemények a következők: — a 31.831/1928. I. M.; — a 37834/1928. I. M. (4961/1927. B. M.); — a 44.681/1929. I. M. és a 43.929/1930. I. M. sz. rendelet.

XXI. A szegényjog kérelmezéséhez szükséges hatósági bizonyítvány.

A magyar polgári bíróságok csak úgy részesítik a folyamodó felet szegényjogban, ha kérelme kapcsán külön e célra a 72.500/1914. sz. rendelet feltételeinek megfelelően az illetékes közigazgatási hatóság részéről kiállított bizonyítványt csatol be. — Ez a hatósági bizonyítvány annyira „con-

⁵⁴) A Te. 9. §-a hivatalosan a Pp. 115. §-át egészíti ki, de — mint láttuk — a szakasz rendelkezései épp úgy érintik a Pp. 112. és 113. §-ait is. Gyakorlati alkalmazásba nem került, mert a rendeletet még most sem adták ki.

ditio sine qua non"-ja a szegényjogért való érvényes folyamodásnak, hogy p. o. a rendeletben előírt szegénységi bizonyítvány csatolása nélkül előterjesztett szegényjog iránti kérelem a szegényjogot kérőnek nem állapít meg (a Pp. 113. §. 1. pontjában foglaltak ellenére sem) illetékmentességet. (Közig. b. E. 1788/1932.)^{54/a)}

A bizonyítvány kiállítására a következő hatóságok illetékesek: — 1. Budapesten a kerületi előjáróság; — 2. városokban a polgármester vagy helyettese; — 3. nagy- és községekben a községi előjáróság nevében a bíró és a községi jegyző. (72.500/914. r. 2. §.; 4961/927. B. M. r. 4. és 8. §-ai; közölve 37.834/928. I. M.)

Gyámság vagy gondnokság alatt állók részére a gyámhatóság által kiállítandó szegénységi bizonyítványról a 16. §. rendelkezik. (72.500/914. r. 2. §.)

A bizonyítvány kiállítására az a hatóság illetékes, amelynek területén a kérelmező lakik, vagy állandóan tartózkodik. Annak a helynek hatósága, ahol a kérelmező nem állandóan, hanem csupán ideiglenesen tartózkodik, csak akkor illetékes a bizonyítvány kiállítására, ha a kérelmezőnek nincs állandó lakó- vagy tartózkodó helye.

Az előbbi bekezdés értelmében illetékes hatóság a nála előterjesztett kérelmet visszautasítja. (72.500/914. r. 3. §.)

Városi hatóság által kiállított bizonyítvány. — A kérelmet személyesen vagy meghatalmazott útján írásban vagy szóval lehet előterjeszteni.

A kérelem előterjesztése alkalmával a kérelmezőnek meg kell említenie, hogy olyan bizonyítványt kér-e, amely azt igazolja, hogy jövedelme nem nagyobb, mint lakóhelyén szokásos közönséges napszám, vagy pedig olyant, amely azt igazolja, hogy az indítandó perben (nem peres ügyben) a per költséget (költséget) fedezni nem tudja anélkül, hogy saját

^{54-a)} A közigazgatási bíróság 231. sz. J. E. határozata ugyan kimondja, hogy ha a fél a Pp. 112. §. 1. pontja alapján szegényjogon illetékmentességet is kért, ezen jog megadása iránt a bírósághoz intézett kérelem előterjesztésétől kezdődőleg a felet az illetékfeljegyzési jog akkor is megilleti, ha a kérvényhez nem csatolt hatósági bizonyítványt, vagy nem csatolt megfelelő bizonyítványt. — Ennek a határozatnak az álláspontját nem oszthatjuk, mert ez nem harmonizál sem a Pp. 115. §-ának rendelkezéseivel, sem pedig a Pp. 115. §-ának és az egész szegényjog szabályozásának a szellemével. A szóban forgó határozati csak még jobban ajtólt nyit a szegényjoggal üzőt visszaélések lehetőségének.

és azoknak a hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, akiknek tartására törvénynél, vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles.

A kérelem előterjesztésére bárkit meg lehet hatalmazni. A meghatalmazást igazolni rendszerint nem kell, de a hatóság kívánhatja a meghatalmazás igazolását. (72.500/914. r. 4. §.)

A kérelemnek írásbeli előterjesztésére aszerint, hogy milyen szegénységi bizonyítvány kiállítását kéri, különböző minta szolgál. A kérelem előterjesztése úgy történik, hogy a kérelmező vagy meghatalmazottja (4. §. utolsó bekezdése) a hatóság által díjtalanul rendelkezésére bocsátott kérdőívet két példányban kitölti, aláírja és a hatóságokhoz (3. §.) benyújtja.

Ha a kérelmező kérdőívet nem mutat be, vagy a kérdőív nincs helyesen kitöltve, a hatóság a kérelmezőt — vagy a körülményekhez képest meghatalmazottját — megidézi és meghallgatásával a kérdőívet kitölti.

A hatóság tölti ki a kérdőívet akkor is, ha a kérelmet szóval terjesztik elő.

Jegyzőkönyvet sem a 2., sem a 3. bekezdés esetében nem kell szerkeszteni. Annak megjelölésére, hogy a kérdőívet a hatóság töltötte ki vagy helyesbítette, a hatósági közeg a kérdőívet aláírja. Ha a kérdőív kitöltésében a hatóság nem működik közre, a kérdőívet a hatósági közeg nem írja alá. (72.500/914. r. 5. §.)

A kérdőívek kitöltésénél a kérdésekben foglalt útmutatást és a minta hátulsó lapján levő utasítást kell figyelembe venni.

A hatóság a kérelmező által kitöltve bemutatott, vagy a kérelmező bemondása alapján kitöltött vagy helyesbített kérdőívre adott felelet helyességét ellenőrzi; megkívánhatja a kérelmező okiratainak felmutatását, más hatósághoz (pl. anyakönyvvezető lelkészhez) fordulhat — lehetőleg rövid úton — felvilágosításért, a kérelmező személyi és vagyoni viszonyait ismerő egyéneket hallgathat meg stb.

Az ellenőrzésnél különös gondot kell fordítania arra, hogy helyesek-e azok az adatok, amelyek a kérelmező vagyoni viszonyaira vonatkoznak, a Pp. 112. §-ának 2. bekezdésével vonatkozásban pedig arra is, hogy csak azok a hozzátartozók legyenek feltüntetve, akiket a kérelmező valóban el is tart, de ne legyenek feltüntetve olyanok is, akiknek eltartásáról a kérelmező volna köteles gondoskodni, valóságban azonban nem tartja el őket. A többi adatok valóságát nem szükséges külön kutatni akkor, ha a hatóságnak nincs

oka a kérelmezőtől előadottak valóságában kételkedni. — (72500/914. r. 6. és 7. §.)

Az ellenőrzés céljából folyamatba tett eljárás eredményét a hatóság a mintában összefoglalja.

Elbben az összefoglalásban meg kell említeni, hogy a hatóság az ellenőrzés céljából milyen iratot tekintett meg, mely hatóságtól milyen felvilágosítást kapott, kiket hallgatott meg. A meghallgatásról nem kell jegyzőkönyvet szerkeszteni, csak a meghallgatás eredményét kell a meghallgatott nevének és lakhelyének feltüntetésével feljegyezni.

Ha a hatóságnak vagy közegének a kérdőívben foglalt adatokról személyes tudomása van, elégséges ezt — a hatósági közeg nevének feltüntetésével — megemlíteni.

Ha az ellenőrzés a kérdőív feleleteinek helyességét igazolja, ezt kell röviden megemlíteni. Ha ellenben az ellenőrzés valamelyik adat helytelenségét, vagy valótlanságát állapítja meg, a kérdőívben a helytelen vagy valótlan feleletet vörös tintával át kell húzni és a helyes feleletet vörös tintával fölébe kell írni és meg kell említeni, hogy a helyesbítés mi alapon történt. (72500/1914. r. 8. §.)

Az ellenőrzés eredményéhez képest a hatóság vagy kiállítja a bizonyítványt, vagy megtagadja a kiállítást.

Ha a kérelmező a hatóság előtt jelen van, a kérelem visszautasítást (3. §. 2. bekezdése), vagy a bizonyítvány megtagadását nem kell írásba foglalni, hanem az ok közlésével szóval a kérelmező tudtára kell adni.

Az előbbi bekezdés esetében a kérdőívet nem kell kitölteni, ha pedig a kérelmező kitöltött kérdőívet mutatott be, azt vissza kell neki adni.

Ha azonban a visszautasítás vagy a megtagadás a hatóság által fogantatosított kutatás alapján történt (7 §.) a kérdőívet a hatóságnál meg kell tartani és a minta megfelelő kitöltésével (8. §.) meg kell jegyezni, hogy a kérelem visszautasításáról vagy megtagadásáról a kérelmező értesült.

Ha kérelmező fél nincs jelen, vagy a határozat írásbeli kézbesítését kívánja, vagy kérelemhez az elutasítás vagy a megtagadás után is ragaszkodik, a határozatot részére írásban is kézbesíteni kell. (72500/1914. r. 9. §.)

Ha a hatóság a bizonyítványt kiállítandónak találja és a bizonyítványt egy példányban a kérelmezőnek kézbesíti, az okirat másik példányát pedig, mint fogalmazványt, irattárában megőrzi.

A kérdőív (I. rész.) a hatósági eljárás eredményének összefoglalása (II. rész) és a bizonyítvány (III. rész) egységes

okirat, amelynek részei egymástól elválaszthatatlanok. (72500/1914. r. 10. és 11. §§.)

Községi előljáráóság által kiállított bizonyítvány. — A 4. §-t, a 9. §. 1., 2. és 5. bekezdését a községi előljáráóság eljárására is alkalmazni kell. A községi előljáráóság eljárásában a mintáknak a kérdőívet tartalmazó I. része, továbbá a hatósági eljárás eredményének összefoglalását tartalmazó II. része elmarad és a községi előljáráóság, ha azt találja, hogy a bizonyítványt ki kell állítani, azt a mintáknak III. részén állítja ki és a bizonyítványt annak megjelölésével írja alá, hogy a bizonyítvány adatainak valóságáról honnan szerzett meggyőződést.

A községi előljáráóság a bizonyítványt a kérelmezőnek kézbesíti, a másik példányát pedig, mint fogalmazványt, vagy a bizonyítvány minden adatáról készített pontos feljegyzést az irattárban megőrzi. (72500/1914. r. 12. §. és 37834/1928. I. M.)

A bizonyítvány hatályosságának tartama. — A városi hatóság és a községi előljáráóság bizonyítványát kiállításától számított fél éven belül lehet használni a bíróságnál.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egyszer már megadott szegényjog fennállását ugyanabban az ügyben újabb szegénységi bizonyítvány bemutatásától tegyék függővé. (Pénzjt. VII. 138.; V. 2718/1926.)

Ha az, akinek a bizonyítványt kiállították, a lejárt bizonyítvány hatályának meghosszabbítását kéri, a hatóság — ha nem mutatkozik valószínűnek, hogy a kérelmező viszonyai megváltoztak — a bizonyítvány hatályát minden kutatás nélkül is meghosszabbítja.

Egyébként a meghosszabbításra a bizonyítvány kiállításának az előbbi §-okban közölt szabályait kell megfelelően alkalmazni. (72500/1914. r. 13. §.)

Pótlás a bíróságok megkeresésére. — A bizonyítványt kiállító hatóság köteles eleget tenni a bíróság abbeli megkeresésének, amellyel helyesbítést, póteljárást vagy a bizonyítványra vagy egyes pontjaira felvilágosítást kíván. A bíróság ehhez a megkereséshez a hatósági bizonyítványt csatolja.

Ha a hatóság a bíróság által kívánt eljárás után azt találja, hogy a bizonyítvány kiállításának nem lett volna helye, a bizonyítványt hatálytalanítja, ezt a bizonyítványra rájegyzí és erről mind a bíróságot, mind a kérelmezőt értesíti. (72500/1914. r. 14. §.)

Jogorvoslat a hatóság határozata ellen. — A 2. §-ban említett elsőfokú hatóságoknak a hatósági bizonyítvány kiállítása tárgyában hozott határozata ellen fellebbezésnek van

helye és pedig az 1929:30. tc. 57. §-ának 2. a) pontjához képest a törvényhatóság első tisztviselőjéhez.

A másodfokú hatóságnak az ellen a határozata ellen, a mellyel a bizonyítvány kiadását megtagadja (a bizonyítványt hatálytalanítja), illetőleg el nem rendeli, az 1896:26. tc. 22. §-a értelmében a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye. (72500/1914. r. 15. §.)

Bizonyítvány kiállítása gyámság, vagy gondnokság alatt állók részére. — Gyámság vagy gondnokság alatt állók részére a bizonyítványt a Pp. 115. §-a szerint a gyámhatóság is kiállíthatja.

A kiállításra az az árvaszék az illetékes, amely a gyámolt vagy gondnokolt felett a gyámhatóságot gyakorolja.

A bizonyítványt az árvaszék elnöke adja ki és írja alá.

Az árvaszék a bizonyítványt csak akkor állíthatja ki, ha a bizonyítványban bizonyítandó tényekről az árvaszéki iratokból és kezelési könyvekből hivatalos tudomása van.

Ha ezekről a tényekről az árvaszéknek ilyen tudomása nincs, a bizonyítvány kiállítását meg kell tagadni és a kérelmezőt arra kell utasítani, hogy kérelmével forduljon a 2. és a 3. §. szerint illetékes hatósághoz.

A bizonyítvány kiállításánál a minta hátulsó lapján levő utasítást kell figyelembe venni. A 14. §-t megfelelően alkalmazni kell. (72.500/1914. r. 16. §.)

A szegény fél vagyoni viszonyainak nyilvántartása. — A bíróság a szegény fél nevének, állásának (foglalkozásának), lakó (tartózkodó) helyének közlésével megkeresheti a bizonyítványt kiállító hatóságot (2. és 3. §.), hogy a szegénységi joggal perlekedő fél vagyoni viszonyait kísérje figyelemmel és értesítse a bíróságot arról, ha a fél vagyoni helyzete úgy változik, hogy nyilvánvalóan megszűntek azok a feltételek, amelyek alapján szegénységi bizonyítványt kapott. (Pp. 112. §. 1., illetőleg 2. bekezdés.)

Ha a fél már lakik ennek a hatóságnak a területén és lakhelye a hatóság előtt ismeretes, a megkeresést a lakhely szerint illetékes hasonló hatósághoz kell áttenni. Ha az új lakhely nem ismeretes, kikutatása végett nem kell lépéseket tenni. A megkereső bíróságot sem az áttételről, sem arról nem kell értesíteni, hogy a lakhely nem ismeretes.

Ha az 1. bekezdésben említett változás bekövetkezik, erről a hatóság a bíróságot értesíti. Az értesítésben elő kell adni azokat az adatokat, amelyek alapján a bíróság megbírállhatja, vajjon a szegénységi jog feltételei valóban megszűntek-e.

A fél vagyoni viszonyainak figyelemmel kísérése céljából a hatóságnak nyilvántartást vezetnie nem kell.

Ha a bizonyítványt árvaszék állította ki, a jelen §. rendelkezéseit azzal a változtatással kell alkalmazni, hogy a bizonyítványt kiállító árvaszék a bíróság megkeresését akkor teszi át az illetékes másik árvaszékhez, ha a fél felett a gyámhatóságot az utóbbi gyakorolja; ha pedig a fél már nem áll gyámhatóság alatt, az árvaszék a megkeresést a 2. és 3. §. szerint illetékes hatósághoz teszi át. (72500/1914. r. 17. §.)

Felelősség a bizonyítvány kiállításáért. — Azok a hatósági közegek, akik a szegénységi bizonyítvány alapjául szolgáló kérdőív adatainak ellenőrzésére, a bizonyítvány kiállítására vannak hivatva, a bizonyítvány kiállításánál elkövetett mulasztásukért vagy szabálytalan eljárásukért a fennálló szabályok szerint vagyoni felelősséggel is tartoznak. (72500/1914. r. 18. §.)

* * *

A szegénységi jog iránti kérelem előterjesztésének helye, módja, a szegénységi jog megadása. — A szegénységi jog megadásáért előterjesztett kérelem felől az a bíróság határoz, amely az ügyben (peres vagy nem peres ügyben) a kérelem előterjesztésének idejében eljár; ha pedig az ügy még megindítva nincs, az ügyre illetékes elsőbíróság határoz.

Ha a szegénységi jogot a fellebbviteli bíróság adta meg, az a szegénységi jog megadásáról az elsőbíróságot értesíti. (72600/1914. r. 1. §.)

A szegénységi jog megadásáért írásban beadott kérelmet úgy kell szerkeszteni és a szóval előterjesztett kérelmet úgy kell jegyzőkönyvbe foglalni, hogy a határozó bíróság megállapíthassa, vajjon az eljárásra illetékes-e és hogy a perlekedés már előre nem mutatkozik-e teljesen eredménytelennek. Ha a szegénységi jogot engedményes kéri, elő kell adni azokat az adatokat is, melyekkel a kérelmező valószínűsíti, hogy az engedményezés nem a szegénységi jogon való perelhetés végett történt. A valószínűsítés végett bemutatott okiratot csatolni kell.

Ha a kérelem vagy a jegyzőkönyv nincs az előbbi bekezdésnek megfelelően szerkesztve, a határozó bíróság (1. §.) a hiányt a fél meghallgatásával pótolja. A meghallgatás végett a fél lakhelyének vagy tartózkodó helyének járásbíró-ságát is meg lehet keresni.

A kérelemről és a meghallgatásról készített jegyzőkönyvet kísérő irat nélkül kell a határozó bírósághoz áttenni. (72600/1914. r. 2. §.)

Ha a szegénységi jog előfeltételei különben meg is vannak, a szegénységi jogot a bíróság csak akkor adhatja meg, ha a kérelem mellett bemutatott hatósági bizonyítványt:

1. a kiállításra illetékes hatóság állította ki;
2. ha a bizonyítvány (a bizonyítvány hatályát meghosszabbító záradék) félévnél nem régebbi keletű;
3. ha arra az ügyre állították ki, amelyben a fél használni kívánja;
4. ha a bizonyítvány egyébként is megfelel a Pp. 115. §-a utolsó bekezdéséhez képest kibocsátott rendeletnek.

Ha a bemutatott bizonyítvány az 1., a 2. vagy a 3. pontnak nem felel meg, de a kérelem különben teljesíthetőnek mutatkozik, a bíróság, mielőtt a kérelem tárgyában határozna, a felet arra utasítsa, hogy megfelelő hatósági bizonyítványt mutasson be.

Ha ellenben a bizonyítvány a 4. pontnak nem felel meg, a bíróság a bizonyítványt kiállító hatóságot megkeresi a bizonyítvány helyesbítése iránt. A megkeresés elmaradhat, ha a bizonyítvány csak olyan tényekre tartalmaz hiányos, vagy helytelen adatokat, amelyeknek a szegénységi jog megadására nincs jelentőségük.

Ha a bíróságnak magából a bizonyítványból, vagy egyéb hivatalos tudomásából aggodalma van arra nézve, helye volt-e egyáltalában bizonyítvány kiállításának, a bizonyítványra, vagy egyes pontjaira felvilágosítást kívánhat, vagy a bizonyítványt kiállító hatóságot megkeresheti, hogy a fél vagyoni viszonyainak kétségtelen megállapítására póteljárást foganatosítson. (72600/1914. r. 3. §.)

XXII. A szegényjog iránti érvényes folyamodásnak egyéb kellékei és lehetőségei.

A most részletesen tárgyalott bizonyítvány birtokában fordulhat a fél a szegényjog megadása iránti kérelemmel a bírósághoz. De csak a bírósághoz, mert a szegényjogot, mint már hangsúlyoztuk, a polg. bíróságok előtti eljárásban szabályként csak maga a bíróság adhatja meg. A szegényjog megadása annyira összefügg az igazságszolgáltatással, hogy

a bíróságtól el nem vonható.⁵⁵⁾ A francia eljárás szerint ugyan a szegénységi jog engedélyezése iránt a bíróság tagjaiból, ügyvédekéből, közigazgatási és pénzügyi hivatalnokokból erre a célra összeállított hatóság, a bureau d'assistance határoz.⁵⁶⁾ A polg. perrend külön hatóság felállítását e célra sem szükségesnek, sem célszerűnek nem tartotta. A szegénységi jog megadásában vagy megtagadásában állítólag rejlő prejudicium a Pp. 113. §-ának indokolása szerint nem jöhet tekintetbe. A Pp. ennél fogva a perbíróságra bízva ezeket a teendőket. Perbíróság alatt a törvény általában azt a bíróságot érti, amelynél a per folyamatban van.⁵⁷⁾ A szegénységi jogot ehhez képest rendszerint a per első folyamodású bíróságánál fogják kérni. Ha azonban a fél csak a fellebbezési eljárásban veszi igénybe a szegénységi jogot, evégből a fellebbezési bírósághoz kell fordulnia. Ugyancsak annál a bíróságnál, amelynél a per éppen van, kell a korábban megnyert szegénységi jog alapján az ügyvéd kirendelését is kérnie (116. §.) A kérelmet a törvényszéki eljárásban is szóval lehet előterjeszteni, még pedig abban az esetben, ha a fél a perbíróság székhelyén kívül fekvő járásbíróság területén lakik, vagy tartózkodik, lakhelyének vagy tartózkodási helyének bírósága előtt is. Indokolja ezt egyrészt az, hogy a Pp. 122. §-a szerint a kérelmező fél ebben az eljárásban, még a törvényszéki perben is ügyvéd nélkül járhat el, másrészt pedig az, hogy a fél a szegénységi jogot minél kevesebb fáradsággal megnyerhesse. Ezt a célt nem érnék el akkor, ha a távolesó helyen lakó fellet arra kényszerítenők, hogy vagy írásban adja be kérelmét, vagy pedig ennek szóval előadása végett a perbíróságnál megjelenjék. A kérelemben mindazt elő kell adni, ami a bíróságnak megadja a lehetőséget arra,

⁵⁵⁾ V. ö. Plósznak a Pp. javaslati tárgyalásakor az I. bizottságban mondott beszédével és szerző korábbi fejtegetéseivel.

⁵⁶⁾ Szivák a Pp. javaslatának az I. bizottsági tárgyalásakor, **Bajzáth** idézett munkájában (J. K. 1912. évf. 73.) az Ügyvédi Kamara, ill. a közigazgatási (pénzügyi) hatóságok tekintetében nagy általánosságban hasonló gondolat megvalósítását vetik fel.

⁵⁷⁾ Ennek megfelelően helyesen hozta meg IX. 30.058/1932. sz. alatti határozatát a bpesti tábla, amelyben kimondja, hogy ha az egyidejűleg szegénységi jogot kérő fél keresetét a járásbíróság hatáskör hiányában visszautasította, úgy a szegénységi jog megadása vagy megtagadása tekintetében sem határozhat, mert ez a határozathozatal csak a per elintézésére hatáskörrel bíró bíróság jogkörébe tartozik.

hogya a Pp. 112. §-ában említett körülmények fennforgásáról meggyőződjhessék. (Mi. a Pp. 115. §-ához.)

*

A kérelem a tszki eljárásban is szóval terjeszthető elő és sohasem esik ügyvédi kényszer alá. (Pp. 122. §.) Ha azonban a kérvényt ügyvéd adja be, a meghatalmazás ekkor is hivatalbóli vizsgálat tárgya és a kérvény költségei a perköltségekhez számíttatnak.⁵⁸⁾ A kérelem nemcsak önállóan, hanem keresetlevélben, fizetési meghagyási kérelemben, előleges bizonyítás iránti kérvényben, fellebbviteli beadványban is előterjeszthető. A kérelem az előleges bizonyítási eljárás során az erre a Pp. 382. §-a szerint illetékes bírósághoz intézendő.⁵⁹⁾

A bíróság a kérelmet visszautasítja, ha az abban előadott tények szerint a megindítandó perre hatáskörrel vagy illetékességgel nem bír. (Kovács M.; ellenk. Gaup-Stein)^{59/a)} vagy ha hatósági bizonyítvány a kérelemhez egyáltalán nincs csatolva (német joggyak. és biz. vonatk. Közig. B. 1788. J. E. 1932); mert a fél helyett a hiányzó bizonyítványt a bíróság nem köteles beszerezni. (Debr. T. 2635/1900, Grill. VI. 788.)

Szegényházi bizonyítvány nem elegendő. (Kur. 509/1921.) Más tárgyú korábbi perben használt szegénységi bizonyítvány alapján szegénységi jog nem engedélyezhető; (Aradi tsz. 1908. E. 218.) és ezért a szegénységi jogot engedélyező végzésben az ügyet, amelyre az adatott, körül kell írni.

A szegényjog idevágó külföldi vonatkozásait (bizonyítványok beszerzése, hitelesítése stb. Hág. Egy. 21. c.-nél. Megjegyzésre érdemes, hogy a többi külföldi államtól eltérően — még az osztrák császársággal fennállott közösség következtében — osztrák hatóságtól származó szegénységi bizonyítványt ma is el kell fogadni, ha a szükséges előfeltételeket tartalmazza és az osztrák honos a kérelmet a lakó vagy tartózkodási helye alapján illetékes osztrák bíróság-

⁵⁸⁾ Kovács i. m. 387.; német joggyak. nyomán.

⁵⁹⁾ Neumann i. m. 597.

^{59-a)} Amennyiben az egyidejűleg szegénységi jogot kérő fél keresetét a járásbíróság hatáskör hiányában visszautasította, úgy a szegénységi jog megadása vagy megtagadása tekintetében sem határozhat, mert ez a határozatal csak a per elintézésére hatáskörrel bíró bíróság jogkörébe tartozik. (Bpesti Tábla IX. 30.058/1932.)

nál jegyzőkönyvbe mondhatja, amely azt a magyar perbíró-sághoz átteszi. (1600/1915. és 52.703/1914. ig. ügyi rendeletek.)

XXIII. A szegénységre indított perek elszaporodása elleni intézkedések.

A szegénységi jogon indított perek számának túlnagy mértékű megszorodása következtében az igazságügyminiszter már az 1928. évben a 31831. számú közleményében felhívta a bíróságok figyelmét a következőkre:

1. A szegénységi jogban részesítésre irányuló kérelem elbírálásakor mindenekelőtt tüzetesen meg kell vizsgálni azt, hogy a kérelem megfelel-e a törvényes kellékeknek (pl. hogy van-e a kérelem mellett az 1911:I. tc. 115. §-ának és a 4961/1927. B. M. sz. rendelet rendelkezéseinek megfelelő szegénységi bizonyítvány, a bizonyítványban foglalt adatok valóban igazolják-e a szegénységi jogra rászorultságot, a kérelemben elő van-e adva a peres ügy állása, meg vannak-e nevezve az érvényesíteni kívánt jog alaposságának valószínűsítéséhez szükséges bizonyítékok stb.)

2. A szegénységi jogban részesítés kérdésében határozat hozatalakor az 1911:I. tc. 112. §-ának harmadik bekezdésében foglalt rendelkezés értelmében, előzetesen és tüzetesen meg kell vizsgálni azt, hogy az indítani kívánt per nem mutatkozik-e már előre is teljesen eredménytelennek.

3. Figyelembe kell venni azt, hogy az 1911:I. tc. 112. §-ának első bekezdésében foglalt rendelkezés értelmében nem minden napszámot részesíthető szegénységi jogban, hanem csak az, akinek keresete a helybeli közönséges napszámnál nem nagyobb; az egyes foglalkozási ágakban élvezett olyan napszám tehát, mely a közönséges napszámot meghaladja, nem szolgálhat a szegénységi jogban részesítés alapjául. (L. a később hozott Te. 9. §-át; l. XVIII. alatt.)

4. az eljárás folyama alatt az 1911:I. tc. 118. §-ának második bekezdésében foglalt rendelkezés értelmében hivatalból meg kell vonni a szegénységi jogot, ha kitűnik, hogy a sze-

génységi jogban részesítés feltételei nem voltak meg vagy megszűntek. (L. később.)

5. Az 1911:1. tc. 116. §-a első bekezdésének második mondatában foglalt rendelkezés csak kivételes méltánylást érdemlő esetekben alkalmazható; olyan ügyek díjtalan vitelére tehát, amelyeket a fél személyesen is elláthatna, a törvény rendelkezése értelmében ügyvéd nem rendelhető ki. (L. később.)

*

Bár nagyobb kihatása ugyan nem lehet, de mégis kifogásolni kell a miniszteri közlemény 5. pontjának azt a megállapítását (még ha szövegezési hiba lenne is!), mely a Pp. 116. §-a 1. bek. második mondatában foglalt rendelkezést önkényesen csak *kivételes méltánylást érdemlő esetekben minősíti* alkalmazhatónak; holott erre sem a Pp. 116. §-a (szövege szerint „a bíróság a körülményekhez képest ítéli meg”), sem a Pp. 113. és 116. §-ainak az indokolásai nem nyújtanak biztos alapot.

*

*

*

Tekintettel azonban arra, hogy a most közölt miniszteri felhívás ellenére további sok panasz érkezett a perbeli szegénységi joggal való visszaélés miatt, ami az államkincstárra további jogtalan terheket, a bíróságokra felesleges munkaszerződés, az ügyvédi karra jogtalan megterhelést jelentett, emellett alaptalan pereskedésre és az ellenfél perbeli helyzetének jogtalan súlyosbítására vezetett⁶⁰⁾ — az igazságügy-miniszter a 31.831/1928. I. M. sz. (előbbi) rendeletre utalással a bíróságok figyelmét a 44.681/1929. sz. közleménye útján még a következőkre hívta fel:

1. A szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában kiadott 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 3. §-a szerint a szegénységi jog megadása végett beszerzett hatósági bizonyítványt a bíróságnak meg kell vizsgálnia, még pedig abból a szempontból is, hogy megfelel-e az 1911:1. tc. 115. §-a alapján kiadott 72.500/1914. I. M. sz. rendeletnek. Ha a bizonyítvány a most idézett rendelet rendelkezéseinek nem felel meg, a bíróságnak rendszerint meg

⁶⁰⁾ V. ö. a munka más részein a szegénységi joggal ügött visszaélésekkel tett fejtegetéseinkkel kapcsolatban.

kell keresnie a bizonyítványt kiállító hatóságot a bizonyítvány helyesbítése iránt. Különösen indokolt az ilyen megkeresés akkor, amikor a bizonyítvány a most idézett rendelet 8. §-a ellenére nem tünteti fel, hogy a bizonyítványt kiállító hatóság az ellenőrzés céljából milyen okiratokat tekintett meg, mely hatóságtól, milyen felvilágosítást kapott, kiket hallgatott meg.

A 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 3. §-ának utolsó bekezdése továbbá jogot ad a bíróságnak, hogy ha magából a bizonyítványból vagy egyéb hivatalos tudomásából aggodalma van arra nézve, hogy helye volt-e egyáltalában bizonyítvány kiállításának, a bizonyítványra vagy egyes pontjaira felvilágosítást kívánhat vagy a bizonyítványt kiállító hatóságot megkeresheti, hogy a fél vagyoni viszonyainak kétségtelen megállapítására póteljárást foganatosítson.

Végül az 1911:I. tc. 122. §-ának 1. bekezdése módot ad arra, hogy a szegényjog megadása felől a bíróság az ellenfél meghallgatása után határozzon és hogy a netán szükséges tudakozódásokat hivatalból is megtegye. Ez különösen olyan esetben indokolt, amikor a szegényjogon megindított perben való védekezés az ellenfélre különösen nagy terheket, például magas bélyegilleték lerovására való kötelezettséget róna. (L. később.)

2. Olyan esetekben, amikor annak nyomatékos gyanuja merül fel, hogy valakinek bűncselekménye, nevezetesen az 1878:5. tc. (Btk.) 391., 393., 394., 400. vagy 411. §-aiba ütköző okirathamisítás vezetett a bizonyítvány kiadására: a Bp. 87. §-a értelmében a bíróságnak bűnvádi feljelentést kell tenniök. Ha pedig fegyelmi vétség nyomatékos gyanuja merül fel; indokolt a fegyelmi feljelentés megtétele. Emellett ha az tűnik ki, hogy a szegénységi jog megadását a fél a vagyoni feltételekre nézve tudva hamis előadás alapján eszközölte ki: az 1911:I. tc. 118. §-ának utolsó bekezdése szerint pénzbírságot is alkalmazni kell.

3. Az, akinek pereskedése már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik, az 1911:I. tc. 112. §-ának 3. pontja szerint szegénységi jogban nem részesíthető. Az 1911:I. tc. 118. §-ának 2. bekezdése szerint pedig a perbíróság a szegénységi jogot a féltől az eljárás bármely szakaszában hivatalból is megvonhatja, ha kitűnik, hogy a szegénységi jog feltételei nem voltak meg vagy már nincsenek meg. Ezért olyan esetben, amikor a bíróság a szegénységi jog kérelmezésekor vagy később az eljárás folyamán — például az alsófokú határozat meghozatalakor — arról győződik meg, hogy a szegény-

ségi jogot igénylő fél pereskedése teljesen eredménytelennek mutatkozik: a szegénységi jog megvonása van helyén.

A közlemény további 4. és 5. pontjában közöltek tárgytalanná váltak, mert e tekintetben a hivatkozott pontokban megjelölteken túlmenően intézkedtek a Te. 17—21. §-ai, (ill. a 88. §-a). (L. XVI. a) alatt.)

A szegényjog terjedelme.

XXIV. Vonatkozó jogszabály.

A megadott szegénységi jog a felelbbviteli és végrehajtási eljárásra is kiterjed. (Pp. 117. §. 1. bek.)

*

A szegényjog terjedelmét a Pp. nem egészen indokoltan a kirendelt ügyvéd helyett más ügyvéd kirendelésére vonatkozó jogszabályokkal együtt, egy törvényszakaszban, a Pp. 117. §-ában tárgyalja. Ez az összeházasítás meglehetősen önkényes. Indokul legfeljebb azt lehet felhozni, hogy a törvény így akarta talán érzékeltetni, hogy a pártfogó ügyvéd kirendelése következtében ügyködési rádiusza elvileg a szegényjog terjedelmével esik össze és ez alól csak egy esetben, a lakhelyével össze nem eső székhellyel bíró felelbbvezési bíróság előtti tárgyalásra nyerhet felmentést más ügyvéd kirendelésének kérése révén. Bár ez erőszakolt magyarázat.

A helyes rendszer szempontjából a szegényjog terjedelmét a szegényjog tartalmát (Pp. 113. §.), illetve a szegényjog iránti kérelem ismertetését (Pp. 115. §.) követően kellene tárgyalni, mert a logikai összefüggés szerint ezekkel a kérdésekkel áll a legközelebbi kapcsolatban. A szegényképviseletre vonatkozó rendszabályoktól tehát feltétlenül elkülönítetten kell e problémát kezelni. — Munkánk keretén belül mi ezt meg is valósítjuk.

XXV. A mai helyzet.

A szegényjog terjedelmét két szemszögből is lehet vizsgálni. Az egyik, hogy a Pp.-ben szabályozott szegényjogot, mely eljárásokra lehet kérni és engedélyezni. A másik pedig, hogy az illető eljárás keretein belül, vagyis tárgyunkhoz ragaszkodva a polg. peres eljárás keretén belül, mire és meddig terjed ki a szegényjog.

Az előbbi kérdés kapcsán leszögezhetjük, hogy a Pp.-ben szabályozott szegényjog *a rendes bíróságok előtti polgári jogügyekben való mindennemű eljárásra*, tehát fizetési megtagadásos, holtánnyilvánítási, gondnoksági, stb. eljárásra, a választott bíraskodásnál való rendes bírósági közreműködésre, valamint az előleges bizonyításra is kiterjed és ennek megfelelően ezen eljárások mindegyikére lehet kérelmezni a Pp.-ben szabályozott szegényjogot. — Vagyis *perenkívüli eljárásban is helye van a szegényjog engedélyezésének*. Külön ki kell hangsúlyoznunk, hogy a szegényjog megadható *az örökösödési (hagyatéki) eljárásban is*, sőt a rendes bíróság a szegényjogot a *választott bíróság előtti eljárásra is* engedélyezheti. (Bp. tszék XXI. polg. tanácsa).

Kifejezetten tételes rendelkezés ugyan arra vonatkozóan nincs, hogy a szegényjog a peren kívüli eljárásban is kérelmezhető és megadható, de erre biztosan következtethetünk egész polgári törvénykezés jogunk szelleméből, amely a szegényjogot a jogegyenlőség vívmányából folyó jogvédelmi biztosítéknak tekinti, valamint az 1912:54. tc. (Ppé.) 9. §-ához fűzött miniszteri indokolás is kifejti, hogy a perenkívüli eljárásokban is, minthogy ezek nálunk egészben szabályozva nincsenek, azokat az általános szabályokat kell alkalmazni, amelyeket a törvény a peres eljárásokra megszab. (Mint pl. jogsegély, bírói érdekeltség, szegényjog stb.) — Ugyancsak a szegényjog tekintetében szükséges bírósági intézkedésekről szóló 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 1. §-a „*peres és perenkívüli*” eljárásokat említ. Mindezeket és az állandó joggyakorlatot is figyelembe véve nem lehet tehát kétséges ama következtetés feltétlen helyessége, hogy szegényjog megadásának a peren kívüli eljárásokban is helye van. (L. Kuria I. 415/1927. sz. határozatát is.)

Épp ezért *nem fogadhatjuk el* azt a — számos bíróságnál kialakult és követett — álláspontot, *hogy az örökösödési eljárásban nem engedélyeznek szegényjogot*, megállapítván, hogy nincsen olyan törvényhely vagy más rendelkezés, amely a szegénységi jog kedvezményét az örökösödési eljárásra ki-

fejezetten kiterjeszteni, sőt a 72.600/1914. I. M. sz. rendelet 7. §-a perenkívül a végrehajtási és zárlati ügyeket megemlíti, az örökösödési eljárásról azonban szót sem ejt. Ez a körülmény, valamint az, hogy az örökösödési eljárás szabályozása a perrendtartástól teljesen külön és önmagában álló, a peres eljárástól (ellentétben a végrehajtási eljárással) teljesen független; végül az, hogy a szegénységi jog ezen eljárásban való engedélyezésének gyakorlati keresztülvitele a fél által fizetendő és helyette az irodaátalány által előlegezendő költségek (leltározási, közjegyzői, szakértői, stb. díjak) aránylag magasabb összege miatt nagyobb nehézséggel járna, mind arra engednek következtetni, hogy az idézett törvényes rendelkezésben, illetve miniszteri indoklásban említett „perenkívüli eljárások”, ha az örökösödési eljárást nem kell beleértetni, akképp a *szegénységi jogot az örökösödési ügyekben az elsőbíróságoknak eddig is követett gyakorlatához képest nem lehet engedélyezni.* (Bpesti törvénytörvény 21. Pf. 2714—80/1923. Jogi Hírlap 1317/1928. sz.)

*

Az illető eljárás, illetve a polgári peres eljárás keretén belül a szegényjog általánosságban kiterjed az *egész ügyre*, sőt még azon túlmenően a végrehajtási eljárásban is (Ppé. 57. §) bármikor lehet kérni.

Ezeket és a Pp. 117. §-ához fűzött indokolást figyelembe véve, az ügyre megadott szegényjog kiterjed tehát az igazolásra és az ellentmondásra is. Továbbá maga a törvény hivatkozott része kimondja — még pedig itt már kifejezetten és világosan, hogy a perre megadott szegényjog felelbbviteli és a végrehajtási eljárásra is kiterjed, nehogy az a kétség merüljön fel, mikép azokra nem vonatkozik, mert „a felelbbvitel nem a szegényjogot megadó bírósághoz van intézve és a végrehajtás a per keretén kívül fekszik.” (Mi.) Épp úgy, kiterjed a szegényjog a *viszontkeresetre (vitatják!)* és a végrehajtási eljárás során felmerülő perekre (Közig. Dt. IV. 205. J. K.; 24.338/1909); nevezetesen a tulajdoni igényperre és a lefoglalt követelés behajtása iránti perre. (Közig. Dt. III. 275.; 853/1909.)

Nem terjed ki azonban a perújításra, mert az alapperben szerzett, illetékmentességgel járó szegényjog ugyanis az újított perben illetékmentességet ugyanúgy nem biztosít, mint ahogy az alapperben nyert szegényjog az újított perre *egyéb vonatkozásaiban sem terjed ki* — lévén az újított per az alperrel bár tárgy, jogkérdés, stb. szempontjából szoros

összefüggésben, — mégis annálfogva, hogy a perújítás ugyanúgy perfelvétellel jár, mint az új per, továbbá, mert az alapperre adott meghatalmazás az újított perre nem terjed ki, az újított per perjogi szempontból új per. De nem vonható a perújítás az alaki jog szerint sem a perorvoslat fogalmának körében ezenkívül még azért sem, mert annálfogva, hogy az 1911. é. t. c. a perújítást a felebbviteltől elválasztva, külön címben tárgyalja, maga is különválasztotta azt a jogorvoslatoktól. Az újított per ilyen minősítése mellett pedig nem lehet vitás, hogy az alapperben szerzett, szegényjogbiztosította illetékmentesség (és általában az alapperben nyert szegényjog egyéb vonatkozásaiban sem) az újított perre ki nem terjedhet. (1683/1930. sz. ejh.; Közig. bír.; — Magyary, Gaup—Stein szintén így; ellenk. Planck.)

*

A községi bíróság által szegényjog alapján megadott béklyementesség pedig — eltérve bizonyos tekintetben a rendes polg. peres eljárás szabályzatától — a községi bírósági eljárásra szorítkozik, beleértve azonban a velejáró végrehajtási eljárást is. (197.100/1914. B. M. sz. r. 27. §.; — v. ö. még az 1881.26. t. c. 14. §-ával; — egyébként pedig a 72.500/1914. I. M. r. az irányadó.)

XXVI. De lege ferenda javaslatok.

A mai jogunk szerint a megadott szegényjog a felső bíróságok előtti eljárásra is kiterjed. — Mint már más helyen kifejtettük (l. VIII. alatt) ezt a rendelkezést a szegényjoggal történő visszaélés elleni harc sikeres folytatása érdekében feltétlenül meg kellene változtatni legalább is oly módon, hogy az a fél, aki az elsőbíróságnál szegényjogot élvezett, ha felebbviteli (felebbezési, felülvizsgálati) kérelemmel, vagy csatlakozással él, akkor a felebbviteli bíróságtól köteles a szegényjogot ismételtlen megkérni. Ily módon számos alaptalan szegényjogos per folytatását lehetne elvágni igen sok érdekveszélyt megszüntetve, anélkül, hogy a jóhiszemű sze-

gény felet komoly sérelem érhetné. A felebbviteli bíróság u. i. a felebbezési eljárás új szabályozása szerint (a felebbezési kérelemben, ill. az esetleges válasziratban szabályként már minden nívumnak kötelező módon benne kell lennie; Te. 25. és 28. §-ai) és a felülvizsgálati eljárás szerkezete mellett az első bírósági ítélet (és egyéb összes iratok) valamint a felebbviteli kérelmek (válasziratok) birtokában most már szinte teljes biztonsággal és megnyugtatóan nyilatkozhatik a felebbviteli kérelem, ill. csatlakozás legelső intézésekor az újra elbírálás alá kerülő szegényjog feletti döntésével, hogy a szegény fél részéről a per továbbvitele teljesen eredménytelennek mutatkozik-e, vagy nem. Nem szabad figyelmen kívül hagyni itten azt a körülményt sem, hogy igen sok per van, amely az alapeljárás tekintetében helytálló s megérdemli a szegényjogot, de a felebbvitel tekintetében már teljesen kilátástalannak tekinthető.

Ellentétben a Pp. 117. §-ához fűzött indokolásban felhozottakkal valljuk, hogy a szegényjog feltételeinek többszöri elbírálása, az általa megvédett fontos érdekek arányát is tekintve, nem vezetne a felső bíróságok előtti eljárás hosszadalmasságára és a felső bíróságok munkáját pedig egyáltalában nem szaporítaná, mert a viszonylag csekélyebb munkával járó szegényjog megadásának az elbírálásával szemben, igen sok eljárás fejeződne be már a felebbviteli eljárás legelején oly módon, hogy a felebbviteli bíróság megnyugtató alapossággal meghozott döntése folytán a szegényjog ismételt megadását eredménytelenség, ill. kilátástalanság címén megtagadná.

Igaz hogy a Pp. 118. §-a alapján a perbíróság a szegényjogot a féltől az eljárás bármely szakában hivatalból most is megvonhatja, de ez a tapasztalat szerint a felső bíróságok részéről elég ritkán és akkor is az eljárás derekán, rendszerint az érdemben való eljárás során történik meg, míg a javasolt változtatás esetén minden egyes felebbvitellel élő szegényjogos fél ismételt szegényjog iránti kérelme folytán a felebbviteli bíróság kivétel nélkül mintegy kényszerítve van mindjárt az eljárás legelején foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a felebbviteli kérelem (csatlakozás) keretein belül a per további kimenetelét tekintve nem látszik-e eredménytelennek. (Természetesen a szegényjog megadásának egyéb, vagyoni feltételei is figyelembe veendőek lennének.) Továbbá fontos körülmény az is, hogy a szegény fél a szegényjog ismételt megkérésének kötelezettsége miatt bizonyos belső gátlást fog érezni a könnyelmű felebbvitel tekintetében.

Kívánatos lenne ezen felül olyan jogszabály alkotása — és pedig éppúgy az egész szegényjog netáni szabályozása esetén, mint ettől függetlenül is —, amely meghatározná, hogy a Pp.-ben szabályozott szegényjog mely polgári eljárásban és mily mértékben (terjedelemben) engedélyezhető.

A szegényképviselet. (A pártfogó ügyvéd.)

XXVII. Vonatkozó jogszabályok.

A szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére ügyvédet csak akkor lehet kirendelni, ha ezt kifejezetten kéri. Amennyiben az ügyvédi képviselet nem kötelező, a bíróság a körülményekhez képest ítéli meg, hogy ügyvéd kirendelésére szükség van-e.

Sürgős esetben a bíróság rendel ki a szegény fél részére ügyvédet és erről az ügyvédi kamarát értesíti. Az ügyvéd kirendeléséről egyébként az ügyvédi rendtartás rendelkezik.

A szegény fél részére való kirendelés az ügyvédre nézve a per vitelére szóló meghatalmazást pótolja. (Pp. 116. §.)

A szegény fél részére kirendelt ügyvéd, ha nem lakik a felebbezési bíróság székhelyén, a felebbezési tárgyalásra a felebbezési bíróságnál más ügyvéd kirendelését kérheti.

A szegény fél részére kirendelt ügyvédnek a perbíróságnál előterjesztett kérelmére más ügyvéd rendelhető ki, ha az ő lakhelyétől távol eső helyen megkeresés útján teljesítendő perbeli cselekménymél az ügyvédi képviselet szükségesnek mutatkozik.

A kirendelésre az előbbi §. második bekezdése alkalmazandó akként, hogy sürgős esetben az ügyvédet a megkeresett bíróság rendeli ki. (Pp. 117. §. 2—4. bek.; az 1. bek.-t előző fejezet.)

A szegény fél részére kirendelt ügyvéd a perköltségben marasztalt ellenféltől közvetlenül behajthatja megállapított kiadásait és díjait. Az ellenfél az ügyvéddel szemben oly kifogással, amely őt a szegény félhez való viszonyából illeti meg, csak annyiban élhet, amennyiben azt a költséget, amely

részére ugyanabban a perben a szegény fél ellen meg van állapítva, felszámíthatja. (Pp. 121. §.)

*

A Pp. 117. §-ának első bekezdését, amely a szegényjog terjedelmét szabályozza, már az előző fejezetben tárgyaltuk az ott kifejtett okok miatt.

*

A pártfogó ügyvéd költségeinek behajtása tekintetében a Pp. a szegényjog megszűnésére, az utófizetésre és a kincstári előlegek behajtására vonatkozó jogszabályok (Pp. 118—119. §§. után *elkülönítve* intézkedik. (Pp. 121. §.) Mi megfélelőbbnek találjuk a pártfogó ügyvédre vonatkozó összes szabályokat együttesen letárgyalni, annál is inkább, mivel ez sem technikai akadályba nem ütközik, sem pedig valamely rendszertani elv feladásába nem kerül.

XXVIII. Az ügyvéd kirendelése.

A szegénységi jog megadása a 113. §. 1—4. pontjában meghatározott következmények valamennyijét nem vonja szükségképen maga után, amennyiben ügyvédet (113. §. 3.) csak akkor kap a fél, ha *ezt kifejezetten kéri* és — amennyiben az ügyvédi képviselő nem kötelező, ha a bíróság azt szükségesnek találja. (T. i. ha az ügyvédi képviselő nem is kötelező, azért a szegény félnek mégis lehet szüksége ügyvédre, amidőn pl. a félnek nincs érthető előadási képessége, vagy amidőn lakásától távol eső helyen kell a pert folytatnia. L. előbb.) Semmi indoka sincs annak, hogy ügyvédet erőszakoljunk a félre akkor, amikor van a félnek olyan ügyvédje, akiben megbízik és aki ügyének díjtalan vitelére talán önként vállalkozik. A bíróság tehát megadja a szegényjogot akkor is, ha a félnek maga választotta ügyvédje van. (Mi.) — Ez csak az illetékeljegyzés kérdésére lehet befolyással a Pp.

112. §. 2. bek. esetében, aminek káros mivoltára már rámutattunk.

Az ügyvéd személyének kirendelésére nézve fenntartja a Pp. az ügyvédi rendtartás 27. §. 5. pontjának azt a rendelkezését, mely szerint az ügyvédet a bíróság felhívására az ügyvédi kamara választmánya rendeli ki. Ettől eltérésre csak akkor van ok, ha a jogvédelem sürgőssége a kamarával való érintkezést lehetetlenné teszi. Ily esetben a bűnvádi perrendtartás 50. §-ával megegyezően a javaslat a bíróságra bízza az ügyvéd személyének kirendelését is. (Mi.)

A szegényvédelemnek az ügyvédek között egyenletes felosztása céljából szükséges azonban, hogy az ügyvédi kamara a bíróság részéről történt ügyvédkirendelésről is értesüljön; ezért a Pp. 116. §-a ennek megfelelően is intézkedik. (Ib.)

Helyes a Pp. 116. §-ának az az intézkedése is, amely a Pp. előtti bizonytalan gyakorlatot megszüntetve — a pártfogó ügyvédtől a fél részéről kiállított külön meghatalmazás felmutatását nem követel, egyrészt mert egyszerűsít és sok kötelezettség közül egy alól a felet mentesíti; másrészt pedig, mert sok esetben, ha például felebbezés beadásáról vagy már folyamatban lévő perben végzendő sürgős cselekményről van szó, nehézségbe ütközik az ügyvédnek a székhelyén kívül lakó féllel való érintkezése, az ügyvéd pedig az iratok alapján is megszerezheti a sürgősen szükséges tájékoztatást.

Önként érthető, hogy a fél a megbízást a kirendelt ügyvédtől bármikor visszavonhatja s az ügy további vitelével maga választotta ügyvédet bízhat meg. (Mi.)

*

A részleteket tekintve a szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelése iránt a bíróság úgy intézkedik, hogy a kirendelő határozat fogalmazványát a fél részére és a névszerint még nem ismert pártfogó ügyvéd részére szóló kiadmánnyal együtt az ügyvéd kirendelésére illetékes ügyvédi kamarának megküldi. (Pp. 116. §. 1. bek.)

Ha a fél ügyvéd kirendelését a szegénységi joggal egyidejűleg kéri, a szegénységi jogot megadó bírósági határozatba — a névnek helyet hagyva — az ügyvéd kirendeléséről szóló értesítést is bele kell foglalni és az ügyvédi kamarának ezt a határozatot is meg kell küldeni.

Az ügyvédi kamara az ügyvéd kirendelése után a kirendelt ügyvéd nevét a bírósági határozat fogalmazványába

és kiadmányaiiba bejegyzí, a fogalmazványt a megkereső bírósághoz juttatja, a kiadmányt pedig a fél és az ügyvéd részére kézbesíteti. Ugyanezt az eljárást kell követni akkor is, ha a kirendelt ügyvéd helyett más ügyvédet rendelnek ki. (Pp. 117. §.)

Ha sürgős esetben a bíróság rendeli ki az ügyvédet (Pp. 116. §. bek., 117. §. ut. bek.) az értesítést a bíróság kézbesíteti a félnek és a kirendelt ügyvédnek és a kirendelésről az ügyvédi kamarát egyidejűleg értesíti. (72.600/1914. I. M. sz. r. 4. §-a.)

A szegény fél ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelése iránt tehát a bíróság úgy intézkedik, hogy a kirendelő határozat fogalmazványát a fél részére és a névszerint még nem ismert pártfogó ügyvéd részére szóló kiadmánnyal együtt az ügyvéd kirendelésére illetékes ügyvédi kamarának megküldi, amely a kiadmányt a kirendelt ügyvéd nevének bejegyzése után, a fél és az ügyvéd részére kézbesíteti. Ehhez képest a bírósági kirendelő határozatot is bírósági kézbesítési vevénnyel kell az érdekeltek részére kézbesíteni, miért is a bíróságok az ügyvéd kirendeléséről szóló határozatnak a fogalmazványával és kiadmányaival együtt ez utóbbiak kikészítése céljából megfelelően kiállított kézbesítési vevényeket is kötelesek az illetékes ügyvédi kamarához áttenni, amely a fentidézett §-ban megszabott kiegészítések teljesítése után külön értesítés nélkül a fogalmazványt a megkereső bíróságnak visszaküldi és a kiadmányokat kézbesítés végett továbbítja. A kézbesítésről szóló vevényt a bírósági ügyiratoknál kell megőrizni. (50.761/1918. I. M. sz. közl.)

A pártfogó ügyvédek kirendelése tekintetében az ügyvédi kamarák magatartásáról az ügyvédi rendtartás (Ügyvrts.; 1874 :34. tc.) intézkedik.

Ügyvrts. 27. §-ának 5. pontja szerint az ügyvédi kamara választmányának hatáskörébe tartozik a vagyontalan felek ügyeiben, a bíróság felhívására pártfogó ügyvédnek bizonyos sorrendben kirendelése és ily ügyekben véleményadás.

(Ügyvrts. 28. §.) Vagyontalan perlekedők részére pártfogó ügyvéd kirendelése esetében a választmány határoz a felett, ha a kijelölt ügyvéd személye ellen a folyamodó félnek lenne kifogása; valamint ha a kijelölt ügyvéd az 50. §. (1. alább.) értelmében magát a képviselőtől felmentetni kéri.

Ha a kirendelt ügyvéd a rája bízott képviselőt elvállalni vonakodik, vagy hanyagul viszi: a választmány ellene feyelemileg jár el és szükség esetében az ő költségére más ügyvédet bízhat meg a képviselővel.

(Ügyvrts. 50. §.) Az ügyvéd köteles bíróságok előtt va-

gyontalan perlekedőket is képviselni. A képviseletet csak akkor tagadhatja meg:

a) ha a kirendelt ügyvéd az ellenféllel negyediziglen rokon, vagy másodiziglen sógor, vagy ha a gondnokoltja, avagy gyámoltja, vagy ha avval bérleti viszonyban állt;

b) ha közvetve, vagy közvetlenül érdekelve van;

c) ha az ellenfelet már más ügyben képviseli;

d) ha lakhelyén kívül székelő bíróság előtt indítandó meg a per; végre

e) ha ily képviseletekkel már is aránytalanul terhelve van.

A díjakat csak annyiban igényelheti, amennyiben az ellenfél azokban elmarasztaltatik, vagy a képviselt fél bármikép vagyonhoz jut.

*

Vagyis az ügyvrts. 50. §-ának utolsó bekezdése annyit jelent, hogy a pártfogó ügyvéd a szegény féllel szemben az ügyből kifolyóan semmi néven nevezendő követelést nem támaszthat még *esetleges készkiadásai tekintetében sem*. Sem útiköltséget, sem levélbélyeget, sem egyéb költségeket nem követelhet. — Az az ügyvéd, aki ennek ellenére a féltől bármily címen költséget követel, köteleességét megszegi.⁶¹⁾ — Mindazonáltal *köteles* a pártfogó ügyvéd *a szegény fél részére információt adni* s a felet a szükséges okiratok beszerzésére felszólítani, *leveleire válaszolni*; de nem köteles a felet felkeresni, adatok és okmányok után kutatni.⁶²⁾

A most vázolt szolgáltatások azonban csak addig „díjtalanok”, míg esetleg ki nem derül, hogy a szegényjog előfeltételei nem voltak meg, vagy ha a képviselt fél utólag bármikép vagyonhoz jut, az ügyvéd ilyenkor díjait és kiadásait a féltől követelheti, a költségben marasztalt féltől pedig behajthatja. (Pp. 118—121. §§; — Kovács M.) — Viszont az nincs kizárva, hogy a kirendelt ügyvéd a szegény féltől pernyerés esetére az ellenféltől behajtható összegből külön jutalomdíjat igényelhessen és elfogadhasson, azonban ennek nem szabad sem a jó erkölcsökbe (kizsákmányozás stb.), sem az ügyvrts. 68. §-ának b. pontjába ütköznie. (Pl. nem szabad a havonként megítélt és az ügyvéd által felvett bal-eseti kártérítési járadékból a kikötött külön jutalomdíj tör-

⁶¹⁾ Német joggyak. nyomán Kovács M. i. m. 385.

⁶²⁾ Ügyvédek Lapja, 1913. 8. sz.

lesztésére egyharmad részt visszatartani; — J. K. Pdt. IV. 41., VI. 6678/1904.)

A pártfogó ügyvédi teendők alóli felmentést a megyei tiszti főügyész tekintettel az 1874:34. tc. 50. §-ának c) pontjára és az 1886:21. tc. 70. §-ára, jogosan kérelmezheti. (C. 92. jan. 28. 11. M. III. 105.)

Az ügyvédi kamarai választmányok a szegényjogot megadó bírósági határozatot *felülvizsgálás tárgyává nem tehetik*, hanem feltétlenül kötelesek a szegényjogot nyert fél részére pártfogó ügyvédet kirendelni (1891. évi 18.522. sz. I. M. rend.)

A kirendelt ügyvéd a kirendelést vissza nem utasíthatja, és a szegényjogot engedélyező végzés ellen jogorvoslattal nem élhet (Pp. 123. §.), de a szegényjog megvonását kérheti (Pp. 118. §.), azonban a kérelmet elutasító végzés ellen felfolyamodással nem élhet.

Ha az ügyvéd kirendelése a fél kérelme nélkül, vagy az Ügyvrts. 50. §-ának a) — e) pontjaiban megjelölt felmentő okok ellenére történt és ezt a rendelkezést az ügyvéd felmentési kérelme dacára vissza nem vonják, az ügyvéd a Kamarának, ill. (sürgősség esetén a bírósági kirendeléskor) a bíróságnak a végzése ellen felfolyamodással élhet.

Ellenben nem fogadhatjuk el Kovács Marcelnak a német joggyakorlat alapján tett közlését,⁶³⁾ hogy a kirendelt ügyvédet felmentő végzés ellen felfolyamodásnak helye nincs, mert erre nézve magyar tételes jogforrást, vagy egyéb indokolt alapot (pl. a Pp. jogorvoslati rendszerének szelleme stb.) nem találunk. — Igaz, hogy a kérdés gyakorlati jelentősége igen csekély. — A más ügyvéd kirendelését megtagadó végzés ellen szintén megengedett a jogorvoslat. (L. később.)

⁶³⁾ Kovács M. i. m. 390.

XXIX. Eredetileg kirendelt ügyvéd helyett más ügyvéd kirendelése.

a) A mai jogállapot.

A Pp. 117. §-ának vonatkozó része az ingyenes képviselettel járó és az ügyvédség vállára nehezedő közjogi terhen kíván méltányosan segíteni, amikor megengedi, hogy a kirendelt ügyvéd abban az esetben, ha nem lakik a felebbezési, ill. a megkeresett bíróság székhelyén, a felebbezési eljárás, ill. szűkség esetén a megkeresett bíróság előtti eljárásra más (helybeli) ügyvéd kirendelését kérhesse, nehogy ezek az eljárási mozzanatok a szegény fél ügyvédjére nagyobb áldozattal járjanak.

Ezt a kérelmet a kirendelt ügyvédnek a felebbezési bírósághoz (Pp. 117. §. 2. bek.), illetve a perbírósághoz (nem a megkeresett bírósághoz! — Pp. 117. §. 3. bek.) kell benyújtani. — Az ügyvédet azután bírósági felhívásra az ügyvédi kamara választmánya, sürgős esetben a kamara egyidejű értesítése mellett maga a bíróság rendeli ki. (Pp. 117. §. ut. bek., ill. Pp. 116. §. 2. bek.)

Nyilvánvalóan tévedés tehát a Pp. 117. §-ának 2. bekezdéséhez tartozó indokolásban az a megállapítás, hogy „az ügyvéd a kirendelést a felebbezési bíróság székhelyére nézve illetékes kamaránál, sürgős esetben pedig a felebbezési bíróságnál fogja kérni.” (Emiatt Kovács M.⁶⁴) az alternatív eljárást tartja lehetségesnek. Szerintünk úgy ez, mint az indokolása szerinti álláspont kifejezetten ellenkezik a törv. 2. §. bekezdésével.)

A Pp. 117. §. 3. bekezdésének természetesen nem alkotja előfeltételét, hogy az ügyvédi képviselet kötelező legyen, vagy hogy a cselekményt más törvényszék területén végezzék.

⁶⁴) Kovács M. i. m. 391.

XXIX. Eredetileg kirendelt ügyvéd helyett más ügyvéd kirendelése.

b) A javasolt változtatás.

A Pp. 117. §. 2. bek. kimondottan felebbezési tárgyalást említ. Felülvizsgálati tárgyaláson való megjelenés végett tehát a kirendelt ügyvéd más ügyvédnek kirendelését nem kérheti. (Maga a törv. és P. VI. 3746/1917. Pdt. IV. 21.; — P. V. 2155/1927. Pdt. XIV. 65.)

A törvény ezirányú intézkedésére írásbeli magyarázatnak, vagy indokolásnak semmi nyoma nincsen. — A rendelkezés egyedüli elfogadható megokolása nyilvánvalóan az, hogy a felek megjelenése a felülvizsgálati eljárásban nem lényeges elem. (Pp. 538. és 545. §§.). Ha a felülvizsgálatot kérő fél nem jelenik meg, emiatt a felülvizsgálati kérelmet nem utasítják vissza és ha egyik fél sem jelenik meg, az eljárás nem szünetel, hanem a felülvizsgálati bíróság, feltéve, hogy a felek kellően értesítve voltak, erre való tekintet nélkül bírálja el az ügyet. Így tehát nem lenne célja a felülvizsgálati bíróság székhelyén nem lakó kirendelt ügyvédnek azt a jogot megadni, hogy maga helyett más ügyvéd kirendelését kérje, mikor a felülvizsgálat e nélkül is a szegény fél érdekeinek figyelemre méltatása mellett elintézését nyerhet. — A felebbezési eljárás új szabályozásával kapcsolatban azonban ugyanez a helyzet állott be. A Te. 34. §-a u. i. többek közt úgy intézkedik, hogy a kellően értesített feleknek, vagy egyiküknek elmaradása a felebbezés elintézését nem gátolja. (Ez úgy vált lehetővé, hogy az új reform a felebbezési eljárás súlypontját a tárgyalásról az iratokra helyezte át.) — Minthogy azonban a felek megjelenése most már — épp úgy, mint a felülvizsgálati eljárásban — a felebbezési eljárásban sem lényeges elem —; ez alapon szükségtelenné vált — a felülvizsgálati eljáráshoz hasonlóan — a Pp. 117. §-a 2. bekezdésének az a rendelkezése, hogy a szegény fél részére kirendelt ügyvéd, ha nem lakik a felebbezési bíróság székhelyén, a felebbezési tárgyalásra a felebbezési bíróságnál más ügyvéd kirendelését kérhesse. Vagyis az ingyen képviselőt terhén könnyítendő el kellene törölni a Pp. 117. §-ának 2. bekezdését.

Mindazonáltal nem lenne okos és a szegény félre méltányos a Pp. 117. §-ának 2. bekezdését minden nyom nélkül

eltüntetni, annál is inkább, mivel a felek (képviselők) vagy azok egyikének jelenléte az ügy elintézése folyamán és pedig úgy a felebbezési, mint a felülvizsgálati eljárásban — az utóbbinál a bíróság jogának a tényállás megállapítása tekintetében legújabbán történt kitérésével kapcsolatban is — szükségessé válhat, ill. azt a bíróság szükségesnek ítélni meg. (V. ö. Te. 34. és 40. §-okkal⁶⁵), ill. a Pp. 535., 537. §-aival.)

Miért is *de lege ferenda* — úgy a fél, mint az ügyvédség érdekét tekintve — a leghelyesebb megoldás lenne az, amely a felebbviteli eljárásban (tehát úgy a felebbezési, mint a felülvizsgálati fokon!) megengedné, hogy a kirendelt ügyvéd, ha nem lakik a felebbviteli bíróság székhelyén, a felebbviteli tárgyalásra a felebbviteli bíróságnál más ügyvéd kirendelését kérhesse és a bíróság az ügy körülményeihez mérten ítélné meg, hogy egy ilyen más ügyvéd kirendelésére szükség van-e. (Különös figyelemmel a Te. 34. és 40., ill. a Pp. 535., 537. §-aira.)⁶⁵)

⁶⁵) Te. 4. §. A Pp. 510. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

A kellően értesített feleknek vagy egyiküknek elmaradása a felebbezés elintézését nem gátolja. A tárgyalásról való elmaradás miatt igazolásnak nincs helye.

Ha a bíróság a felebbezés elintézése végett az egyik vagy mindkét félnek vagy ügyvédnek meghallgatását szükségesnek tartja, ebből a célból a tárgyalást elhalaszthatja.

A Pp. 475. §-a a felebbezési eljárásban azzal a módosítással nyer alkalmazást, hogy az eljárás szünetelése csak akkor áll be, ha a bíróság azt a feleknek kellő időben beadott indokolt közös kérelmére fontos okból megengedi. Ugyanebben az ügyben a bíróság ilyen engedélyt csak egyszer adhat.

Te. 40. §. A Pp. 534. §-ának utolsó bekezdését a következő rendelkezés egészíti ki:

Olyan tényállítás valóságát vagy valótlanágát, amelyre vonatkozólag a felebbezési bíróság ítélete ténymegállapítást nem tartalmaz, a felülvizsgálati bíróság a Pp. 535. és 537. §-ainak esetén kívül is megállapíthatja, ha ezt a bizonyításnak közvetlen észlelése nélkül az iratok alapján a bizonyítás mérlegelésével vagy a feleknek teljesen egybehangzó előadása alapján megteheti.

Pp. 535. §. Az első vagy a felebbezési bíróság előtt nem érvényesített tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati eljárásban csak anyyiban lehet felhozni, amennyiben az 540. §. szerint hivatalból figyelembe veendő körülményeknek, vagy annak a megállapítása forog kér-

XXX. A kirendelt ügyvéd költségeinek az ellenféltől való behajtása.

a) Előzetes kérdések ismertetése.

Ha a szegénnyel perlekedő fél pernyertes lesz és az ellenfelét a perköltség megtérítésében elmarasztalják, az ügyvéd a kiadását és díját, valamint az állam az illetékeket és az előlegezett költségeket a marasztalt ellenféltől *közvetlenül* hajtja be.

Hogy a pártfogó ügyvéd kiadásai és díjai tekintetében a helyzetet kellően megvilágíthassuk, szükségesnek látszik előbb *általánosságban az ügyvéd* kiadásait és díjait biztosítani hivatott szabályokat és gyakorlatot röviden ismertetni.

Az ügyvédnek költségei és díjai tekintetében a féllel szemben nincs megtartási joga. (Ügyvrts. 48. §.) — Ha a költségek és díjak tekintetében a per, vagy pedig a Ppé. 18. §-a szerinti ú. n. egyszerűbb eljárás folyamatban van az ügyvéd jogosult a fél részére az illető ügyben behajtott pénzt a felszámított díj és kiadás erejéig a félnek való kiadás helyett bírói letétbe helyezni. (Ppé. 18. §. 7. bek.) — A fél a perköltséget, vagy más eljárási költséget, amelyben az ellenfél részére marasztalták, ha az ellenfelét a marasztaláskor ügyvéd képviseli, ennek az ügyvédnek kezéhez köteles fizetni. Harmadik személyek igényeivel szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van. (Ppé. 18. §. 8. bek.)

désben, hogy a felelfezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazott vagy mellőzött.

Ily tényállításokat és bizonyítékokat a felülvizsgálati kérelemben illetőleg a válasziratban kell érvényesíteni. A szóbeli tárgyaláson ily előadások csak akkor pótolhatók, ha a fél valószínűvé teszi, hogy iratában hibáján kívül nem érvényesíthette azokat.

Az utólagos előadások az iratokhoz mellékelés végett írásban is bemutatandók.

Pp. 537. §. Az 535. §. esetében megengedett bizonyítás felvétel a felülvizsgálási bíróság megkeresett vagy kiküldött bíróra is bízhatja és amennyiben szükségesnek mutatkozik, az alsóbíróságokat nyilatkozáttételre felhívhatja.

Ugyanígy történhetik a bizonyításfelvétel az igazolás kérdésében, vagy az eljárás félbeszakadása, felfüggesztése vagy ezek megszűnése kérdésében!

A szegény fél ügyvédjére természetesen szintén kiterjednek a most közölt és az ügyvéd érdekeit védő határozatok, még pedig lett légyen a szegény fél ügyvédje akár kirendelt, akár a fél által vallott ügyvéd. Önerthetően, ahol a kirendelt ügyvéd érdekeit védő jogosítvány tágabb, ott ez abszorbeálja az ügyvédekre általában megállapított hasonló célzatú szűkebb biztosítékot.

XXX. A kirendelt ügyvéd költségeinek az ellenféltől való behajtása.

b) A Pp. 121. §-ában megnyilvánuló „törvényi eredmény.”

A törvénynek az a határozmánya, hogy a szegény fél részére kirendelt ügyvéd a perköltségben marasztalt ellenféltől közvetlenül behajthatja megállapított kiadásait és díjait, szükségessé teszi annak a kérdésnek a tisztázását, mikép a törvényben fenti módon megjelölt és a szegény fél ellenfelét terhelő követelés és milyen jogi természettel bír.

E téren azonban eltérnek a felfogások. Magyary szerint „a szegény fél ügyvédje nem saját jogán lép fel, mint hitelező az ellenfél ellen, hanem mint a szegényjogon perlekedő félnek a *kényszerengedményese*.” (I. m. 330.)

Ez a nézet, mely az engedményezés elemeinek a felismerését célozza, a legelfogadhatóbbnak és a legcélravezetőbbnek látszik azonban, nem teljesen a *Magyary* által kifejtett nem mindenben világos fogalmazásban. — Pontosabban hangzanék talán így a szóban forgó konstrukció: „A szegény fél ügyvédje a szegényjogon perlekedő fél kényszerengedményese, aki nem saját jogán lép fel, mint hitelező az ellenfél ellen.” — Bár még ezt a fogalmazást sem lehet kielégítőnek tartanunk. (L. alább.)

A magyar és az osztrák joggyakorlat, valamint *Kovács*

M. és Neumann közvetett állásfoglalásából⁶⁶⁾ az tűnik ki, hogy ők a szegény fél részére kirendelt ügyvéd megállapított kiadásait és díjait nem a szegény fél, hanem kifejezetten és egyenesen a kirendelt ügyvéd követelésének tekintik.⁶⁷⁾ — Ez látszana a legegyszerűbb felfogásnak, azonban teljes megnyugvással azért nem lehet elfogadni, mert nem nyújt kellő alapot több, alább részletezésre kerülő, az ügyvéd, a fél és az ellenfél közötti kapcsolatok elfogadható magyarázatára.

Nézetünk szerint a szegény fél részére kirendelt ügyvédnek megállapított kiadásai és díjai tekintetében a Pp. 121. §-ában körülírt szabály a *törvényi engedmény bizonyos speciális fajtáját teremti meg*, amely néhány irányban eltér a közönséges engedmény tulajdonságaitól. — (De lege ferenda a mostani bizonytalan szöveg helyett szükséges lenne egy vitát kizáró határozott, esetleg a „törvényes engedmény” vagy ehhez hasonló kitéltet használó új szöveg alkotása.)

Valljuk, hogy a vázolt felfogás mellett lehet a legkielégítőbb magyarázatokat kapni a szóbanforgó jogi konstrukció természetére és a hozzá fűződő jogi fogalmak tisztázását is így lehet talán a legmegnyugtatóbb alakban elérni.

A szegény fél ügyvédjének megállapított kiadásai és díjai tehát egy speciális törvényi engedmény természetével bírnak. Ennek az engedménynek a jogi hatálya, — minden értéktetés nélkül —, az adóssal (szegény fél ellenfele), az engedményezővel (szegény fél) és az engedményezettel (szegény fél ügyvédje) szemben a perköltséget az ellenfél terhére megítélő határozat jogerejével kezdődik. — Ettől az időponttól kezdve a szegény fél ezekről a költségekről a kirendelt ügyvéd sérelmére (lemondás, egyéb engedmény, egyesség útján) nem rendelkezhetik⁶⁸⁾ és a szegény fél ellen vezetett végrehajtás folyamán ezt a költségkövetelést csak a Pp. 121. §-a szerint az ügyvédet megillető jog sérelme nélkül lehet lefoglalni.⁶⁹⁾ — Az engedmény hatályba lépésének időpontja azért fontos, mert ha a perköltséget az ellenféllel szemben megítélő határozat még nem jogerős (még nincs hatályban az engedmény), a fél a felelősségi eljárásban nemcsak a főtárgyról, hanem a *perköltség követeléséről* is lemondhat, *egyességet* köthet. Különben, ha a fél ezt nem tehetné meg, ez őt a főtárgyban való egyességekötésben mál-

⁶⁶⁾ Kovács M. i. m. 396.

⁶⁷⁾ Általában uralkodónak mondható álláspont.

⁶⁸⁾ Hasonlóan: Gaár, Kovács M., Gaup-Stein; ellenk.: Neumann.

⁶⁹⁾ M. jogi Dt. IV. 127.; és hasonlóan Kovács M., Neumann.

tánytalanul akadályozná.⁷⁰⁾ Ez a rendelkezési jog azonban csak e joggal való visszaélés határáig terjedhet; ill. míg ezt jó erkölcsökbe ütköző módon nem gyakorolják; vagyis míg e jog gyakorlása a szegény fél ügyvédje kijátszására nem történik. Ami jelen esetben azt eredményezi, hogy a félnek *ily rendelkezési joga csak a peren belül az ellenféllel szemben állhat fenn*; — ellenben peren kívül álló harmadik személy a perköltség követelésére, az ügyvéd sérelmére, jogot akkor sem szerezhet, ha az ítélet még nem jogerős.⁷¹⁾ — Ilyen értelemben tehát már teljes hatályba lépte előtt is kihat a törvényi engedmény az engedményes javára az engedményezővel szemben. — Hasonló gondolat nyilvánul meg a darmstadti főtörvényszék határozatában is (Jur. Wschft. 1917. 54.), amely szerint, ha a kirendelt ügyvéd *az ítélet kihirdetése előtt meghal, a perköltségre vonatkozó igénye nem a félre, hanem az ügyvéd örököseire száll át*.

A megítélt ügyvédi perköltségek tekintetében a szegény fél (engedményező) és a pártfogó ügyvéd (engedményes) viszonyát továbbvizsgálva megállapítható, hogy a Pp. 121. §-ában körülírt „törvényi engedmény” visszterhes (és nem ingyenes!) engedmény, mert az ügyvéd a rá átszállt követelést a per vitele körül kifejtett szolgáltatásai fejében nyeri.

És itt kell azután hangsúlyozottan rámutatnunk, hogy a szegényképviselet nem csupán közjogi vonatkozású (egyrészt az állam, másrészt a kizárólagos hivatásszerű képviselőre feljogosított ügyvéd), hanem a most vázolt értelemben magánjogi vonatkozású (egyrészt a törvény utasításánál fogva engedményező szegényfél, másrészt a törvény erejénél fogva engedményes pártfogó ügyvéd) jogviszony is; — vagyis a szegényképviselet — mint ahogy azt általában vallják — sem közjogi vonatkozásban, sem magánjogi vonatkozásban nem kizárólagosan „*ellenérték nélküli teher*”.⁷²⁾

A rendes törvényi engedmény főtulajdonsága, hogy az nem a hitelező akaratával, hanem attól függetlenül, *közvetlenül* a törvény alapján történhetik. — Ha a Pp. 121. §-ában körülírt törvényi engedmény keletkeztető okait vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy ez az engedmény bizonyos mértékben a hitelező *közvetett* akaratával, tehát attól nem teljesen függetlenül, s így nem *kizárólag közvetlenül* a törvény

⁷⁰⁾ L. 68. jegyzet.

⁷¹⁾ Kovács M. i. m. 396.

⁷²⁾ Idevonatkozóan l. alább is.

alapján születik meg. És pedig a szóbanforgó törvényi engedmény jelzett tulajdonsága tekintetében eltolódást mutat a rendes (nem törvényi) engedmény felé akkor, amikor a Pp. 113. §-ának 3. pontja és 116. §-ának 1. bekezdése teljesen a szegény fél *akaratí elhatározásától és kifejezetten a fél kérelmétől* teszi függővé a szegényképviselő törvényben szabályozott feltételek szerinti igénybe vételét. Már pedig ilyen feltételeknek számítanak a most tárgyalt Pp. 121. §-ában megjelöltek is. Vagyis, hogy az idézett törvénytörvényben megnyilvánulni látszó törvényes engedményezés a megfelelő esetben megtörténjék, ez végeredményben — ha közvetett úton is — de mindig a szegény fél akaratától függ.

Mint már említettük, a Pp. 121. §-ában mutatkozó törvényi engedmény visszerhes engedmény. De mégsem lehet fel ebben a visszerhes engedmény minden szokványos tulajdonsága, mert a szegény fél *nem szavatol* (vagy legalább is nem a szokásos módon szavatol!) az engedményes ügyvédnek a követelés *valódiságáért*, vagyis azért, hogy a követelés a törvényes engedmény hatályba léptekor valóban érvényesen fennáll; valamint a követelésnek az akkori időben való *behajthatóságáért sem*. Az utóbbi tekintetben tehát hasonló a helyzet az eredményt (de nem az indokokat!) illetően, amint a telekkönyvbe jelzőlag bekebelezett követelés engedményezőjénél, aki szintén nem szavatol a követelés behajthatóságáért.

Megállapítható ezek szerint, hogy a Pp. 121. §-ában jelölt engedmény a szavatosság tekintetében az ingyenes engedmény jellegzőit látszik magára öltetni mikor a szegény fél az ellenféllel szemben megállapított ügyvédi költségek valódiságáért és behajthatóságáért — az engedmény rendes és szokványos szabályai szerint, — nem szavatol a ki-rendelt ügyvédnek.

Mindazonáltal bizonyos speciális szavatolási jelleg megnyilvánulása mégis kiérezhető a Pp. 119. §-ából, következtethetőleg a szegény féllel kapcsolatban akkor, amikor az *utófizetés elrendelése esetén* (l. később) az ellenféltől be nem hajtható költségekért a (volt) szegény fél felel.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ez kizárólag csak ebben az egy esetben nyilvánul meg és pedig csak úgy, hogy ehhez elmaradhatatlanul szükséges a bíróság utófizetési határozata. — Utófizetési határozat nélkül az ügyvéd az ő költségeit még a fél részére behajtott összegből sem vonhatja le; — amiből pedig nyilvánvalóan következik, hogy a szegény fél főkövetelése az ügyvéd költségkövetelését megelőzi. (Gaup-Stein és német joggyakorlat.)

A kifogásemelések tekintetében — a Pp. 121. §-ában felállított igen szigorú kifogás korlátozás miatt — a legnagyobb eltérés tapasztalható a szokványos engedménytől, mert míg ez utóbbinál az adós az engedményes követelése ellen mindazokkal a kifogásokkal élhet, amelyek őt az engedményező ellen megillették volna, feltéve, hogy a kifogás alapjául szolgáló tény korábbi keletű, mint az adósnak az engedményezésről történt értesítése; — addig viszont az ellenfél (adós) az ügyvéddel (engedményes) szemben oly kifogással, amely őt a szegény félhez való viszonyából illeti meg, csak annyiban élhet, amennyiben ezt a költséget, amely részére ugyanabban a perben a szegény fél ellen meg van állapítva, felszámíthatja. (E vonatkozásban feltűnően megnyilatkozik a pártfogó ügyvéd előnyösebb helyzete a vallott ügyvéddel szemben.)

Ilyen szigorú kifogáskorlátozás majdnem példátlan jogrendszerünkben. Ez még szigorúbb, mint amit a váltójogban, ill. az értékpapírijogban találhatunk.

*

A Pp. 121. §-ában lefektetett kifogás korlátozásából természetesen folyik, hogy a költségköveteléssel szemben az ellenfél nem hozhatja fel azt, hogy ő a költséget a szegény félnek kifizette, — vagy hogy a szegény féllel szemben ellenkövetelése van. — Azt, hogy az ügyvéd a költséget már az ő felétől megkapta, vagy hogy az ügyvéd azt az ő felének elengedte, az ellenfél csak abban az esetben hozhatja fel, ha ő ugyanezt a költséget a szegény félnek kifizette és az ügyvéd akkor, amidőn felének a költséget elengedte, a kifizetésről tudomással bírt. — Viszont ha bizonyos költségek a Pp. 425—428., 430., 431. §-ai értelmében az ellenfelet a pernyertes szegény féllel szemben megilletik és ez alapon a per folyamán a szegény féllel szemben az ellenfél javára külön meg lettek állapítva, akkor az ellenfél ezeket az ügyvéd költségkövetelésével szemben kifogásként felhozhatja. Ha azonban ily külön megállapítás a per során nem történt, hanem ezen költségek a vesztes fél ellen megítélt költség kiszámításánál az ítéletben vétettek figyelembe, akkor ez alapon a kirendelt ügyvéd költségkövetelésével szemben az ellenfél a 121. §. alapján kifogást nem emelhet. Ugy ezért, mint amiatt is, hogy felmerülhet olyan költség is, amelyet ugyan az ellenfél terhére meg kell ítélni, de a pártfogó ügyvédet mégsem illeti meg, (pl. a szegény félnek az eskü alatti kihallgatásakor felmerült személyes költségei) az ítéletben a pernyertes

szegény fél részére megítélt költséget, feltéve ha a fenti esetek forognak fenn, részletezni kell, ill. szükséges s így az ítéletben meg kell állapítani, hogy pl. mennyi a kirendelt ügyvédnek, s ha többen voltak, külön-külön mindegyiknek a járandósága s ebből mennyi terheli az ellenfelet.^{72/a)}

A dolog természetéből következik, hogy a Pp. 121. §-a szerinti behajtási eljárásban az ügyvéd a fele részére adott szegénynyjogot nem élvezi. Épp ezért nem oszthatjuk Kovács Marcelnak azt a magáévá tett álláspontját (i. m. 397.), hogy a szegénynyjog abban az esetben még mindig fennáll, ha az ügyvéd beeleegyzésével a perköltséget a fél nevében, vagy közvetlenül a fél által hajtják be; — mert ebben az esetben a Pp. 112. §-ának 4. bekezdésére való figyelemmel a bíróságnak az ügyvéd tekintetében feltétlenül vizsgálat tárgyává kell tennie, hogy az ügyvéd részéről a szegény félre történt visszengedményszerű „beeleegyzés” nem kizárólag a költség nélküli behajtás érdekében történt-e. — E kérdéstől függetlenül viszont osztjuk azt az álláspontot, hogy ilyen esetben az ellenfél kifogásként felhozhatja, hogy a költséget az ellenfélnek kifizette. (L. fentebb is.)

XXXI. A szegényképviselet bírálata és helyesebb megoldása.

Szegényképviseletünk a mai magas fokú szociális követelményeknek nem felel meg. A polg. peres eljárásban elnyerhető szegénynyjog egyik legsebezhetőbb s egyben — a mai viszonyok mellett — igen nehezen megoldható pontja. Az ügyvédség a szegényvédelem kötelezettségét a gyakorlatban ellenérték nélküli közjogi tehernek tekinti⁷³⁾ és elfeledkezik arról, hogy az elmélet szerint ennek nagyon is meg van az ellenértéke. A vagyontalanok képviselőt u. i. a Pp. és az Ügyvrts. azon kiváltság fejében teszi az ügyvédek köteletségévé, hogy a felek perbeli képviselőtével élethivatásként

^{72-a)} Kovács M. i. m. 396., 397.; részben németi joggyak. nyomán.

⁷³⁾ Szintén így: Magyary is; i. m. 330.

kizárólag az ügyvédek foglalkozhatnak.⁷⁴⁾ Elismerjük ugyan, hogy ez az „ellenérték” „in concreto” megnyilatkozásában irreális és a szegényvédelem mégis az ügyvédség vállaira nehezedő olyan teher, amelyen ahol csak lehet — egyéb nagyobb érdeksérelem nélkül — feltétlenül könnyíteni kell. (Magánjogi vonatkozásban a kirendelt ügyvéd javára az ellenfél marasztalása folytán beállható „ellenértékről” már az előbbi szóoltunk.)

A szegény fél szempontjából viszont a szegényképviselő mai szabályozása szintén nem kielégítő, mert a képviselőnek a gyakorlatban teljesen igyenesen ható természetéből kifolyóan nem nyújt elég biztosítékot annak jósága, alaposága és lelkiismeretessége iránt. Mindazonáltal több elgondolás és lehetőség is mutatkozik még az idevágó reformokra nem alkalmas mai helyzetben is, ezen az állapoton való javításra, amelyek több-kevesebb sikerre nyújthatnak kilátást.

Ilyen tartalmas gondolat pl., amely a szegényvédelem országos megszervezését ajánlja, esetleg az ügyészi megbízotti szervezet mintájára, a szegényvédőknek állami honorárium adásával.⁷⁵⁾ — Hasonló forrásból fakadó, de preventív jellegénél az előbbin túlmenve még életrevalóbb megoldás, amely külön szegényhatóságokat kíván szervezni. Ezek perenkívüli jogi tanácsadói volnának a szegény jogkeresőknek.⁷⁶⁾ Kétségtelen, hogy e két elgondolás által „sok igazságtalanságot, sok keserűséget lehetne elhárítani a szegény néprétegtől és (az utóbbi esetben) számos pernek is lehetne elejét venni” (*Magyar*); de a kivitellhez ma nem igen lehet a pénzügyi alapot megtalálni. Ezért realisabb talán az az irány, amely felveti a kérdést, hogy nem lenne-e célszerű arról gondoskodni, miképp a szegényvédelem túlnyomó részben a kezdő ügyvédeknek jusson és ellenszolgáltatásként ezeket nevezze ki a bíróság előforduló esetekben gondnokokul.⁷⁷⁾ (Ez viszont, ha némileg méltányos alapon is, de mégis az ügyvédek közti jogegyenlőség gondolatát bontaná meg.)

Nézetünk szerint ennél a szociális szempontból fontos kérdésnél a pénzügyi alapot az állam különösebb megterhelése nélkül csak úgy lehetne megtalálni, ha egyrészt a bíróságok részéről az ügyvédi karból történt kirendelések révén

⁷⁴⁾ Hasonlóan: Falcsik, A polg. perjog tankönyve, 1908, 117.

⁷⁵⁾ Szivák Imre, a Pp. javaslatának I. bizottságban tartott felvételéből.

⁷⁶⁾ Magyar i. m. 330.

⁷⁷⁾ Szivák u. o.

a kirendelt ügyvéd kezéhez befolyt tiszta jutalomból, másrészt pedig minden peres és perenkívüli bírói eljárásban megítélt nagyobb összegű (pl. 1000 P-n felüli) ügyvédi költségből valami alig észrevehető százalékot levonva az ügyvédi Kamaránál létesítendő szegényképviseleti alapba kellene befizetni, amely alap azután (esetleg némj állami hozzájárulás mellett), *mindig az ügyben végzett munka arányában* a bíróság által bizonyos mérsékelt skála szerint megítélt összeget annak a pervesztes pártfogó ügyvédnek honoráriumaként folyósítana, akinek a szegény fél képviseltje pervesztes léteire sem volt alap nélküli (rosszhiszemű) perlekedő.

Elgondolásunk egyik előnye, hogy a legszociálisabb úton kívánja a problémát megközelíteni, mert az *ügyvédi kar által keresett összegből levont százalékot az utolsó fillérig* (esetleg némi állami hozzájárulással is megtoldva!) *ismét az ügyvédnek juttatná vissza*. Sőt az ügyvédi kar kebelén belül a *jövedelem elosztást is némileg előnyösen befolyásolná*, mert az ügyvédi jövedelem egy részét a jól kereső ügyvédtől rendszerint a szegényebb kartárshoz juttatná. — Elgondolásunk másik előnye, hogy a szegény félnek szolgáltatásokat teljesítő pártfogó ügyvédet *megfosztaná munkája ingyenségeinek, ellenérték nélküliségének bénító „tudatától”,* mert munkájáért az ügy legkedvezőtlenebb kimenetele esetén is — *és pedig a végzett egyéni munka aránya és nagysága szerint* — bizonyos megtérítést kapna, ami pedig egyúttal biztosítékot nyújtana a kifejtett szolgáltatás jósága, alapossága és megbízhatósága tekintetében is.⁷⁸⁾

⁷⁸⁾ Egyébként a mai „szocializált társadalom” részére nyújtott mindennemű szolgáltatás minősége (v. ö. OTI, MABI, stb.) működésével legnagyobb részt a fent kifejezésre juttatott gondolatnak helyes alkalmazásától (vagy nem alkalmazásától) függ.

A szegényjog megszűnése.

XXXII. Vonatkozó jogszabály.

A szegénységi jog annak a félnek halálával, akinek részére megadatott, megszűnik. A megszűnés azonban nem zárja ki, hogy a szegény felet képviselő ügyvéd a szükséges cselekményeket szegénységi jogon végezhesse.

A perbíróság a szegénységi jogot a féltől az eljárás bármely szakában hivatalból is megvonja, ha kitűnik, hogy a szegénységi jog feltételei nem voltak meg, vagy már nincsenek meg. Azon az alapon, hogy a perlekedés már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik, a szegény fél részére kirendelt ügyvéd kérelmére is köteles a bíróság határozni a szegénységi jog megvonása kérdésében.

Az a fél, aki a szegénységi jog megadását a vagyoni feltételekre nézve tudva hamis előadás alapján eszközölte ki, kétszáznegyven pengőig⁷⁹⁾ terjedhető pénzbírságban marasztalandó. (Pp. 118. §.)

XXXIII. A megszűnés okai és következményei. A pénzbírság.

A szegényjog megszűnik: 1. a fél halálával és 2. megvonás útján azoknak a feltételeknek megszűnésével, amelyek alapján megadták.

⁷⁹⁾ Eredetileg 600 korona; — az 5340/1924 M. E. és a 63.800/1926. I. M. rendeletek értelmében 240 P.

Ha az elhalt fél örökösei a perbe belépnek és a Pp. 112. §-ában megszabott alapfeltételek rájuk nézve fennforognak, a szegénységi jognak a maguk részére megadását kérhetik. — Ennek kapcsán Kovács M. a német joggyakorlat nyomán azt a megállapítást teszi, hogy ha a belépő örökösökre a szegénységi jog feltételei nem forognak fenn, akkor azok a Pp. 119. §-a értelmében, az örökhagyó helyett utófizetésre kötelezendők. Ellenben egyedül abból, hogy ők szegénységi jogot nem kérnek, ily utófizetési kötelezettség nem következik, hanem ennek a következménye csak az, hogy szegénységi jogot nem élveznek. Vagyis az utófizetés kötelezettsége automatikusan sohasem állhat be, hanem ahhoz mindig bírósági határozatra van szükség.

A Kovács M. által képviselt túlzottan fiskális álláspontot teljes megnyugvással nehéz elfogadni. Igen sok érv volna amellett, hogy a perbelépő örökösöket ne kötelezzék utófizetésre, vagy legalább is a bíróság az összes felhozott körülmények méltatása mellett szabadon döntse el, hogy helye van-e utófizetésnek. (Néha ezeken a kiadásokon mulhat a per gyorsabb, esetleg egyezség útján történő befejezése; — az örökös amúgy is tetemes illetékeket ró le már örökösödési illeték alakjában; — az illeték jogi természetéből következik, hogy nem méltányos azzal utólag visszamenően az állami jogvédelmi szervek igénybevételeért illetéket lerovatni, aki esetleg nem is vett volna jogvédelmet igénybe, ha ennek eldöntése annak idején tőle függhetett volna; stb.)

A törvény szerint mi sem áll annak útjában, hogy a szegénység megszűnése után is a szegény felet képviselő ügyvéd a halaszthatatlan teendőket szegény jogon végezhesse.

Az engedmény alapján utólag perbelépő engedményesre a szegény jog nem megy át. Természetesen ez nem zárja ki, hogy az engedményes a Pp. 112. §-a, de különösen annak negyedik bekezdése figyelembe vételével saját személyében fennforgó feltételek kapcsán szegénységi jogot ne nyerhessen.

Minthogy a szegénységi jog, akár a fél anyagi helyzetére, akár a per előrelátható sikertelenségére való tekintettel hivatalból is megvonható, ebből következik, hogy a megvonást az ellenfél is indítványozhatja. A megvonást az a bíróság mondja ki, melynél a per éppen folyamatban van, tehát esetleg a felelőbbzési vagy felülvizsgálati bíróság.

Ha a per már be van fejezve, nincs helye a szegénységi jog megvonásának, hanem csak utófizetés elrendelésének. (A Pp. 119. §-a szellemének is megfelelő német bírósági döntés.)

A Pp. 118. §-ának 2. bekezdése értelmében csak a teljes eredménytelenség előre mutatkozása esetén van helye a ko-

nok perlekedés okából a szegényjog megvonásának (Pdt. XIV. 83.; Pk. V. 8675/1928.)

A szegénységi bizonyítvány szerint a felperes ingatlanai az özvegy édesanya haszonélvezeti jogával vannak terhelve, a felperesnek jövedelme nincs, férjével és két gyermekükkel egy szoba-konyhás lakásban a édesanyjával lakik s a férjének havi 160 P fizetése van. Ilyen helyzet mellett a Pp. 112. §. 2. bekezdése alapján megadott szegénységi jog alapfeltételei fennállanak s azok megszűnése címén a szegénységi jog megvonásának helye nincs. (K. Pk. V. 8675/1928. J. H. 476/1929.)

A szegény fél részére kirendelt ügyvéd kérelmére (Pp. 118. §. 2. bek.) hozott, a szegényjog megvonását megtagadó határozat ellen a Pp. 123. §-a értelmében az ügyvéd nem élhet felfolyamodással. Különben sem tekinthetjük megfelelő megoldásnak, hogy a kirendelt ügyvéd saját felével szemben indítványozhassa a szegényjog megvonását; — mert ha történetesen egyszer nem a fél rosszhiszemű, milyen bizalommal tekinthet az ellene indítványt tevő ügyvédjére? — Lehet ehelyett más megoldást is találni. (L. VIII. alatt is.)

A szegénységi jog jogerős megvonásával az ügyvéd kirendelése is megszűnik. Ha felperes csak azért nem tartozott a perköltségre biztosítékot adni, mert szegény jogon perelt (Pp. 113. §. 3. p. és 124. §.) alperes a szegénységi jog megvonása után biztosítékot kérhet, pergátló kifogást (Pp. 180. §. 8. p.) emelhet és a biztosíték letételére 8 napi határidő tűzendő.

A Pp. 118. §-ának 2. bekezdésében használt az a kitétel, hogy a szegényjog „feltételei nem voltak meg”, ez a Pp. 112. és 115. §-aival, ill. a 72.500/1914. I. M. sz. rendelettel vonatkozásban értelmezendő. Ilyen feltétel fennforog pl., ha a szegényjog előterjesztésének alapjául szolgáló bizonyítványt kiállító hatóságot a fél megtevesztette; — ha a hatóság tudatosan hamis bizonyítványt állított ki; — vagy ha a bíróság elnézte, hogy a bizonyítvány tartalma a Pp. 115. §-ának nem felel meg, ill. azt nem az arra illetékes hatóság állította ki és ugyanakkor a bíróság észleli azt is, hogy a szegény joghoz szükséges előfeltételek tényleg nem voltak (nincsenek) meg; — vagy a bíróság előtt valószínűvé válik (Pp. 112. §. 4. bek.), hogy szegény jogon való perelhetés céljából létrejött engedményezés történt; — vagy ha a bíróság a viszonyosságot tévedésből fennforgónak tekintette. (Pp. 112. §. ut. bek.)

Ha a közigazgatási hatóság a szegénységi bizonyítványt visszavonja (utólag hatálytalanítja) — (72.500/1914. r. 14. §.), a bíróság a szegényjogot a közigazgatási határozat jog-

erőre emelkedése előtt is felfüggesztheti. (Pdt. I. 288.; Bp. tábla 1914. H. 86.)

*

Egyébként a szegényjog megszűnésével kapcsolatban az illetékmentesség megszűnése, vagy elvesztése tekintetében a Tilt. 77. §-a és a törvény magyarázatára kiadott rendelet (Tillr.) vonatkozó része intézkedik részletesen. (L. XIII. d) alatt.)

*

*

*

Nem bízhatunk az egyébként igen helyes elgondolásból fakadó pénzbírság kiszabásának a gyakorlati sikerében, amelyet a Pp. 118. §-ának utolsó bekezdése megenged. Különösen a nehezen kezelhető konstrukciója miatt sem. — A „tudva hamis előadás” értelmezése igen nehéz, ha nem lehet hozzája biztos zsinórmértéket találni. Magyary „tilos perbeli cselekményt” ért alatta. — Szerintünk is a „rosszhiszemű pervitel” keretén belül kell maradni. De hol vannak ennek a pontos határai? Így a Pp. 118. §. utolsó bekezdése kiegészítője a perbeli hazugságra vonatkozóan rendelkező Pp. 222. §. 2. bekezdésének. Ha e téren gyakorlati eredményt akarunk elérni, már enyhébb tényállásnál is szigorúbb szankciót (pénzbüntetés!) kell kilátásba helyezni. (L. VIII. c) alatt is.)

Természetesen a szegényjog megszerzésével kapcsolatban bűnvádi üldőzésnek is helye lehet. P. o., aki valótlan adatok bemondásával eszközli ki a Pp. 112. §. 1. bek. értelmében kiállított bizonyítványt, holott háza és földje van, a Btk. 400. §. 2. bek. szerint minősülő közokirathamisítás büntetettét követi el. (Bünt. Dt. XIX. 108.)

Az utófizetés.

XXXIV. Vonatkozó jogszabály.

A szegénységi joggal perlekedő fél azokat az összegeket, amelyek fizetése alól (egyelőre) fel volt mentve, utólag köteles megfizetni, mielőtt a szegénységi jog vagyoni feltételei már nincsenek meg. (Pp. 119. §.)

XXXV. Általában.

A Pp. 119. §-a tartalmazza azt a rendelkezést, amelyre az „utófizetés” terminusz technikuszát szokták használni. — A Pp. 119. §-a nem egészen helyesen az „utófizetés” elnevezést itt nem használja, holott ezzel a kifejezéssel a Pp. 122. §-ában már él. — Valamint nem elég körültekintően a törvényszakasz nem szögezi le határozottan azt a fontos körülményt sem, hogy utófizetést csak bírósági határozattal lehet elrendelni. — Ellenben az már kidomborodik a Pp. 119. §-ából is, hogy utófizetésnek csak azzal a személlyel szemben lehet helye, aki szegénységi jogon pereskedik, vagy pereskedett.⁸⁰⁾ A per folyamán az utófizetés csak a szegénységi jog megvonása kapcsán mondható ki, és így annak a bí-

⁸⁰⁾ Épp ezért a jó rendszer szempontjából nem fogadhatjuk el sem Térfynek (i. m. 306—307.), sem Fabinyinek (i. m. 224.) azt a tárgyalási rendjét, amely a Pp. 119. §-át és 120. §-át együttesen „Az utófi-

róságnak, illetve annak a felelbbviteli fórumnak hatáskörébe tartozik, amelynél a per éppen folyamatban van. A *per befejezése után* pedig az első bírósági rendeli el az utófizetést abban az esetben is, ha a szegénységi jogot a felelbbviteli bíróság engedélyezte.⁸¹⁾ Utófizetés tárgyát a 113. §. 1., 3. és 4. pontjaiban felsorolt illetékek, díjak és kiadások képezik. Az utófizetés oka nem a pereskedés eredménytelensége, hanem vagy az, hogy a szegénységi jog vagyoni feltételei már eredetileg sem voltak meg, vagy az, hogy már nincsenek meg; de ha az eredetileg meg nem volt előfeltételek utóbb beállottak, utófizetés el nem rendelhető. (L. magát a törvényt, de Gaup—Steint is.)

Az a fél, aki az utófizetést csak részletekben tudná teljesíteni, az még szegénynek tekintendő.⁸²⁾ Utófizetés tehát csak akkor rendelhető el, ha a szóbanforgó egész összeg megfizethetőségének előfeltételei megvannak. Ha ezen költségek a már hozott és végrehajtandó ítélet szerint az ellenfelet terhelik (120. §.) és attól behajtandók, utófizetés elrendelésének helye nincs. (V. ö. 72.600/1914. r. 11. §-ával.)

XXXVI. A megtérülés iránti intézkedések.

Az utófizetés, amelyet csak a szegény féllel szemben rendelhet el a bíróság, a szegényfelet tehát három vonatkozás-

zetés" cím alá összevonva ismerteti, mert ez igen könnyen megtévesztést idézhet elő. Pedig az utófizetéshez a Pp. 119. §-ával szemben, amely valóban az utófizetésről rendelkezik és kizárólag csak a szegény felet érinti, — a Pp. 120. §-ának semmi köze sincs és éppen fordítva ez a szakasz kizárólag a szegény fél ellenfelét érintő rendelkezéseket tartalmaz a kincstári előlegek behajtása tárgyában.

⁸¹⁾ Magyar és német joggyakorlat, de közvetve, vagy közvetlenül kitűnik több tételes rendelkezésből is. (Pl. I. a 72.600/1914. I. M. sz. r. 12. §. 3. bekezdését.) Ezekkel ellenkező állásponton van Gaup—Stein (Komment.)

⁸²⁾ Német joggyakorlat, de hasonló szellem nyilvánul meg a debreceni tábla I. 1248/1933. sz. szegényjogot megadó végzésében is.

ban érinti: — 1. a törvénykezési illetékek; — 2. a kincstár által előlegezett kiadások és 3. a kirendelt ügyvéd (ügygondnok, házasságvédő) kiadásai és költségei tekintetében.

A két első megtérülése érdekében külön rendelet intézkedik (72.600/1914. I. M. r. és az azt módosító r.-ek); — míg a harmadiknál az idevágó általános és szokványos szabályok (Pp. és Ügyvrts.) az irányadók.

1. A törvénykezési illetékek megtérülése érdekében — a hivatkozott rendelet szerint — ha a bíróság a szegénységi jogot a Pp. 112. §-ának 1. bekezdése alapján adja meg, azokról az illetékekről, amelyek alól a szegény fél a Pp. 113. §-ának 1. pontja szerint egyelőre fel van mentve, bélyegjegyzéket kell készíteni. (72.600/1914. r. 19. §. 1. bek.)

Ezekről az illetékekről bélyegjegyzéket kell készíteni akkor is, ha a bíróság a szegénységi jogot a Pp. 112. §-ának 2. bekezdése alapján adta ugyan meg, de a szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére ügyvédet rendelték. (72.600/1914. r. 19. §. 2. bek.)

Ha a szegény felet ügyvéd képviseli, a bélyegjegyzéket ügyvédje, különben pedig a bírósági iroda készíti. A jegyzékbe az illetéket felmerülte után haladéktalanul be kell vezetni és a jegyzéket állandóan az iratoknál kell tartani.

(A végrehajtási eljárásban felmerült illetékekről a bélyegjegyzéket a végrehajtást foganatosító bíróságnál kell készíteni.)

A bélyegjegyzéket az ügyben szereplő mindegyik szegény félre külön, de szegénységgel perlekedő pertársak ügyében felmerült közös illetékről közös jegyzéket kell készíteni. (72.600/1914. r. 19. §. 3—5. bek.))

I. — A 19. §. 1. bekezdése esetében a bélyegjegyzék másolatát a határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 nap leteltével a tartozási kimutatással egyidejűleg át kell tenni az illetéket kiszabó hivatalhoz:

1. ha a bíróság a szegény féltől a szegénységi jogot megvonta (Pp. 118. §. 2. bek.), vagy ha utófizetést rendelt el (Pp. 119. §.);

2. ha a bíróság a pert befejező határozatban a szegény fél ellenfelét a perköltségben, vagy egy részében elmarasztalta.

II. — A 19. §. 2. bekezdése esetében a bélyegjegyzék másolatát át kell tenni az I. 1. és 2. pont esetén felül akkor is:

1. ha a bíróság a pert befejező határozatában a szegény fél ellenfelét a perköltségben nem is marasztalta és a határozat jogerőre emelkedett;

2. ha a per szünetelés következtében megszűnik. (Pp. 446. §.)

(Ez utóbbi esetekben u. i. az illetékmentesség nélküli de kirendelt ügyvéddel bíró szegény fél tartozik illetékeit szintén megfizetni.)

III. Kielégítési végrehajtási ügyben a bélyegjegyzék másolatát át kell tenni:

1. ha a végrehajtási eljárást befejezik;

2. ha az eljárást — esetleg csak bizonytalan időre — nem folytatják.

Az I. 1. és 2., valamint a II. 1. pont esetében a bélyegjegyzék másolatával együtt át kell tenni a bírói határozat egy példányát is, amelyre záradék alakjában rá kell jegyezni a határozat jogerőre emelkedését, továbbá a szegény fél (I. 1. és II. 1. pont) illetőleg a perköltség fizetésére kötelezett ellenfél (I. 2. pont) nevét, foglalkozását és pontos lakcímét.

A II. 2. pont esetében a bélyegjegyzék másolatára kell záradék alakjában rájegyezni azt a körülményt, hogy a per szünetelése következtében megszűnt, továbbá a szegény fél nevét, foglalkozását és pontos lakcímét.

A III. 1. és 2. pont esetében a bélyegjegyzék másolatára csak az illeték megtérítésére kötelezett fél nevét, foglalkozását és pontos lakcímét kell záradék alakjában feljegyezni.

A bélyegjegyzék másolatának elküldését a jegyzéknek az iratoknál maradó eredeti példányán az utolsó tétel után fel kell jegyezni. (72.600/1914. r. 20. §. és az 1. bekezdést illetően a 29.200/1923. r. 5. §-a.)

(V. ö. még ezzel a Tillt. 79. §-át és az ezt magyarázó rendelet vonatkozó részét.)

*

2. A kincstár által előlegezett költségek megtérítése érdekében annál a bíróságnál, amely a szegénységi jogot megadta, szintén jegyzéket kell készíteni, amelybe az előlegezett költségeket a bírósági iroda haladéktalanul bevezeti.

Az ügyben szegénységi jogot nyert mindegyik félre külön jegyzéket kell készíteni, de a szegénységi joggal perlekedő pertársak ügyében felmerült közös költségről közös jegyzéket kell készíteni.

A jegyzékeket állandóan az iratok mellett kell tartani. Ha a szegénységi jogot megadó bíróság akkor előlegez költséget (pl. végrehajtási költséget), amikor az iratok a felelőviteli bíróságnál, vagy más hatóságnál vannak, erről a költ-

ségről ideiglenes jegyzéket kell készíteni és az iratok leérkezése után ebből az időközben előlegezett költséget az iratok mellett levő jegyzékbe kell átírni.

Azt, hogy a felek valamelyike szegénységi jogot nyert, az iratborítékon fel kell tüntetni. (72.600/1914. r. 9. §.)

Ha a szegénységi joggal perlekedő fél helyett a Pp. 113. §-ának 4. pontja alapján az irodaátalányból előlegezett költség megfizetésére a bíróság határozatában (Pp. 424. §.) a szegénységi joggal perlekedő fél ellenfelét nem marasztalja, a bírósági iroda a határozat jogerőre emelkedését nyilvántartja s az irodaátalány kezelőjének kézbesíti a határozat (határozatok) egy példányát, amelyre a jogerőre emelkedést záradék alakjában feljegyzi.

Ennek az értesítésnek alapján az irodaátalány kezelője az előírást saját nyilvántartásából törli és a határozatot (határozatokat) az előlegnyilvántartási jegyzék megfelelő tételéhez csatolja.

A bírósági iroda az irodaátalány kezelőjének értesítésével egyidejűleg a szegénységi jog megadásának alapjául szolgáló bizonyítványt kiállító hatóságot a szegény fél nevének, állásának (foglalkozásának) és a lakó (tartózkodó) helyének közlése mellett avégett megkeresi, *hogy a fél vagyoni viszonyait kísérje figyelemmel és amikor az ő vagyoni helyzete úgy változik, hogy a Pp. 112. §-ának 1. vagy 2. bekezdésében elsorolt előfeltételek már nincsenek meg, erről a bíróságot az utófizetés elrendelése tárgyában (Pp. 122. §.) határozat hozatala végett értesítse.*

Az ügy további fejleményeit a bíróságnak nem kell nyilvántartania.

A most előadottaktól eltérően kell eljárni akkor, ha a bíróság a szegény fél ellenfelét a per költségekben nem marasztalja, de a bíróság a szegény féltől a szegénységi jogot még az eljárás során azon az alapon megvonta, hogy a szegénységi jog vagyoni feltételei nem voltak meg. Ilyen esetben a bíróság határozatában (Pp. 119. §.) a szegénységi joggal perlekedő felet kötelezi, hogy a helyette az irodaátalányból előlegezett költségeket az irodaátalány kezelője kezéhez megfelelő határidő (Pp. 397. §.) alatt fizesse meg. A továbbiakban a 29.200/1923. r. 1. §-a szerint kell eljárni. (L. köv. fej.)

Ezt kell akkor is alkalmazni, ha a per szünetelés folytán megszűnik.

Ha a bíróság határozatában (Pp. 424. §.) sem a szegény felet (12. §.) sem ellenfelét (10. és 11. §.) az irodaátalányból előlegezett költség megtérítésére nem kötelezte és az el-

járás befejezése után akár az előbb (12. §-ban) említett értesítésből, akár más módon meggyőződik arról, hogy a szegénységi jog vagyoni feltételei már nincsenek meg, a Pp. 119. §-a szerint a szegény fél helyett az irodaátalányból előlegezett költségek utánfizetését elrendeli és a szegény felet arra kötelezi, hogy a költségeket az irodaátalány kezelője kezéhez megfelelő határidő alatt (Pp. 397. §.) fizesse meg. (72.600/1914. r. 13. §.)

A bíróság meggyőződése igen fontos, mert mielőtt a bíróság meg nem győződik, nincs helye annak, hogy az elutasító ítéletben, a szegényjogos felperest az előlegezett szakértői díjaknak⁸³⁾ az irodaátalány részére való megtérítésre kötelezze, s ezért ily marasztalás után is kimutathatja a szegény fél a 122. §. 2. bek. szerinti meghallgatás során, hogy a szegénységi jog vagyoni feltételei még mindig fennforognak. (K. VIII. 3065/1918.)

Különben az „utánfizetésnek” a most legutóbb említett esetében is a további eljárást illetően a 29.200/1923. r. 1. §-ának szabályait (l. köv. fej.) kell megfelelően alkalmazni.

(Az előlegezett költségek behajtása tekintetében 1. szintén a következő fejezetet.)

⁸³⁾ A Te. 20. §-a folytán ma már szakértői díj előlegezése szegényjogos perben ritkábban történik.

Az előlegezett költségeknek az ellenféltől való behajtása.

XXXVII. Vonatkozó jogszabály.

A 113. §. 4. pontjában említett azokat a költségeket, amelyek fizetése alól a szegény fél ((egyelőre) fel volt mentve, az ellenféltől kell behajtani, ha ez a perköltség megtérítésében el lett marasztalva.

Erre nézve a bíróság határozatában (424. §.) megfelelően intézkedik. Egyebekben a behajtást rendelet szabályozza. (Pp. 120. §.)

XXXVIII. A behajtás.

Míg a Pp. 119. §-a (utófizetés) kizárólag a *szegény félre* vonatkozik, addig a Pp. 120. §-a kizárólag a szegény fél *ellenfelével* áll kapcsolatban és a per folyamán a tanúk és szakértők illetményei, a hirdetmények költségei, valamint a bírósági kiküldöttek díjai és kiadásai fejében az államkincstár részéről adott *előlegeknek* az ellenféltől való behajtását szabályozza arra az esetre, ha az ellenfelet perköltség megtérítésében marasztalták.

Az ellenfélnek erre a megtérítési kötelezettségére tulajdonképpen már a perköltség vitelére vonatkozó jogszabályok általános szelleméből is lehetne alapot meríteni. (Pp. 424—435. §§.) — A Pp. külön megemlékezésének tehát kü-

lön oka és célja van. — Az oka első sorban abban keresendő, hogy a kincstár az előlegezés érinti legsúlyosabban, mert itt tényleges kiadásról van szó és nem elmaradt haszonról, mint az illetékek lerovásánál. Érthető tehát, hogy ezeknek az effektív veszteségeknek a megtérüléséről fokozott mértékben akar gondoskodni. — Célja pedig a minél gyorsabb, pontosabb és biztosabb behajtás. — Ha e költségek behajtását a perköltségekre vonatkozó általános szabályok és gyakorlat szerint a félre bízná,⁸⁴⁾ ill. annak a tetszésétől tenné függővé, akkor ez az államnak súlyos károkat okozhatna. Épp ezért a készpénzben előlegezett költségeket az ítéletben vagy a perköltségekről intézkedő más határozatban (pl. 186. §.) *számszerűen és kifejezetten* ki kell tenni; és ezekben az ellenfelet esetleg akkor is marasztalni kell, ha őt csak részperkölség (426. §.) terheli. — Egyesség esetében, ha a kincstár által előlegezett kiadásokról nem gondoskodik az ellenfél, amennyiben az egyesség tartalma szerint pervesztesnek tekintendő, ezen kiadások megfizetésében külön végzéssel marasztalható. Ha a per három évi szünetelés folytán megszűnik, a kincstár által előlegezett költségekben az ellenfelet marasztalni nem lehet; ezek csak a vagyonhoz jutó szegény féltől hajthatók be.⁸⁵⁾

*

A Pp. 113. §-a 4. pontjának a tárgyalásakor az előlegezett költségek kifizetését, nyilvántartását már ismertettük úgy, hogy most csak a törvénytörvényszakasban is hivatkozott ugyancsak a 72.600/1914. sz. I. M. rendeletnek és a vonatkozó helyeken feltüntetett módosításainak csak az előlegezett költségek *behajtásával* kapcsolatos szabályait fogjuk taglalni. De már most hangsúlyozni kívánjuk, hogy ezek a *behajtásra vonatkozó szabályok nemcsak a szegény fél ellenfelére, hanem egyaránt vonatkoznak magára a szegény félre is*, az utóbbinál a Pp. 119. §-ában megjelölt tekintetben. (L. előző fejt.)

Arról már többször tettünk említést, hogy a bíróság a szegény fél helyett a Pp. 113. §. 4. pontja szerint előlegezett költségről annál a bíróságnál, amely a szegényjogot meg-

⁸⁴⁾ A szegényjogos végrehajtató az irodaátalányból előlegezett összegnek behajtására nem jogosult. Ez iránt az eljárás hivatalból tétetik folyamatba. (Bp. tsz. Pf. 990/1935.; Kom.)

⁸⁵⁾ Kovács i. m. 395.

adta, *jegyzéket* kell készíteni. Ebbe a jegyzékbe az előlegezett költségeket a bírósági iroda haladéktalanul bevezeti. (72.600/1914. r. 9. §.)

Ha a bíróság a szegény fél ellenfelét a perköltségben elmarasztalja, határozatában (Pp. 424. §.) az ellenfelet arra kötelezi, hogy a Pp. 113. §. 4. pontjában említett azokat a költségeket, amelyeknek fizetése alól a szegény fél egyelőre fel volt mentve, az irodaátalány kezelőjének a kezéhez megfelelő határidő (Pp. 397., 418. §.) alatt fizesse meg. (1. bek.)

Ezt a határozatot nem kell megküldeni az irodaátalány kezelőjének. Az irodaátalány kezelője tekintet nélkül erre köteles az előlegezett költség megtérítése végett jelentkező féltől a fizetést átvenni, az átvett összegeket a fennálló szabályok szerint kezelni és a fizetésről a bírósági irodát azonnal értesíteni.

A bírósági iroda az 1. bekezdésben említett marasztaló határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc napon át nyilvántartja, hogy az irodaátalány kezelője nem küld-e értesítést arról, hogy a marasztalt fél a kiutalt költséget visszatérítette. Ha ilyen értesítést nem kap: a behajtás iránt a 72.600/1914. I. M. számú rendeletnek (a jelen rendelettel) módosított 14. és következő §-ai szerint intézkedik. (29.200/1923. r. 1. §.; — a 72.600/1914. r. 10. §-át módosítja.)

Ha a bíróság a szegénységi jogot a Pp. 118. §-ának 2. bekezdése értelmében a szegény féltől ugyan az eljárás során megvonta, de ha a bíróság határozatában (Pp. 424. §.) a szegény fél ellenfelét a perköltségben marasztalja, a szegénységi jog megadása előtt az irodaátalányból előlegezett költségekre a 29.200/1923. r. 1. §-ának szabályait kell megfelelően alkalmazni. (72.600/1914. r. 11. §.) (Vagyis az ellenfél fizet.)

Ha az irodaátalányból előlegezett költség megtérítésére kötelezett fél (tehát úgy a szegény fél, mint az ellenfele!; 10. és 13. §.) a költséget nem fizeti meg, a behajtás iránt a közadók behajtására vonatkozó szabályok szerint kell intézkedni. *Kielégítési végrehajtási ügyben a behajtás iránt haladéktalanul kell intézkedni, amint a bíróság az irodaátalányból költséget előlegez.* (72.600/1914. r. 14. §. 1. bek.)

Ha az előleg megtérítéséről a bírósági iroda a marasztaló határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt nem kap értesítést, a kielégítési végrehajtási ügyben pedig haladéktalanul az előlegezés elrendelése után a költségjegyzék (72.600/1914. I. M. számú rendelet 9. §.) alapján négy példányban megfelelő tartozási kimutatást készít a

szegény fél helyett az irodaátalányból előlegezett és a marasztalt fél által megtérítendő költségekről, s ezek közül három példányt vétívvel a megtérítésre kötelezett fél lakhelye szerint illetékes községi előljáróságának, ill. város vezetőségének (Budapesten a kerületi előljáróság adószámviteli osztályának) kézbesített, egy példányt pedig az irodaátalány kezelőjének küld meg.

A tartozási kimutatásról nem kell fogalmazványt készíteni, hanem elküldését a költségjegyzék „Jegyzet” rovatában kell megfelelő szöveggel feltüntetni.

Az irodaátalány kezelője a tartozási kimutatás átvétele után az előlegnyilvánítási jegyzéknek „Leírás szegénységi bizonyítvány alapján” rovatában a tartozási kimutatásban feltüntetett összegeket leírja és „Jegyzet” rovatában a következő feljegyzést teszi: „tart. kim. bíróság ügyszáma”.

A behajtás iránt tett intézkedés eredményét sem a bírósági iroda, sem az irodaállomány kezelője nem tartja nyilván. (29.200/1923. r. 2. §.; a 72.600/1914. r. 14. §. 1. és 2. bek. helyett és a 31.950/1926. r. 1. §.-a.)

Ha a megtérítésre kötelezett fél a megtérítendő összeget azután fizeti ki az irodaátalány kezelőjének, miután a bírósági iroda a tartozási kimutatást behajtás végett már elküldötte: a fizetésről az irodaátalány kezelője a bírósági irodát, a bírósági iroda pedig a behajtásra megkeresett hatóságot azonnal értesíti. Ha az irodaátalány kezelője az előleget a tartozási kimutatás alapján már törölte: az utólag kifizetett tételt az előlegnyilvánítási jegyzékbe, mint a folyó évi előírást újból be kell vezetni s azt a „leírás készpénzben” rovatban nyomban le kell írni, a „Jegyzet” rovatba pedig „tart. kim. alapján törölve volt „x” évi „y” tétel alatt megjegyzést kell írni. A tartozási kimutatás alapján törölt tételnél pedig a „Jegyzet” rovatba a következő megjegyzést kell írni: „újból előírva „z” évi „q” tétel alatt”. (29.200/1923. r. 3. §-a 72.600/1914. r. 15. §. helyett.)

A községi előljáróság (vár. vez.; főv. ker. elj. adó-oszt.) a behajtás iránt a közadók behajtására vonatkozó szabályok szerint intézkedik.

A községi előljáróság (vár. vez.; főv. ker. elj. adóoszt.) a behajtott összeget az igazságügyi tárcanaplóba bevételezi és erről a tartozási kimutatást kiállító bírósági irodát nem köteles értesíteni.

A községi előljáróság (vár. vez.; főv. ker. elj. adó-oszt.) a behajtott előleget aszerint, amint azt az előlegezés évében, vagy pedig később hajtották be, „Kompenzálandó irodai átalány-térítmény”, illetőleg „számadási marasztalások és

egyéb térítmények" címén vételezi be az igazságügyi tárcanaplóba.

A behajtás végett kimutatott előlegekre vonatkozó fizetési halasztásoknak engedélyezése, valamint a behajthatatlan előlegeknek törlése a pénzügyi hatóságok hatáskörébe tartozik. A törlés megtörténtéről a tartozási kimutatást kiállító bírósági irodát nem értesítik. (72.600/1914. r. 16. §.; a 29.200/1923. r. 4. §. és 31.950/1926. r. módosításaival.)

*

A községi előljáróság (vár. vez.; főv. ker. elj. adó-oszt.) a bírósági iroda által behajtás végett kimutatott költségelölegeket az 1913. évi 50.000. szám alatt kiadott hivatalos összeállítás 162. §-ához 61. sz. a. mellékelte s a behajtás végett kimutatott köztartozások nyilvántartására szolgáló nyomtatványon felfektetendő nyilvántartásban egyénenként írja elő és szabályszerűen behajtja, illetve, ha erre a közadók kezelésére nézve érvényben lévő törvények és szabályok rendelkezései értelmében illetékes nem lenne, a behajtás végett az illetékes hatóságnak (hivatalnak) kimutatja.

2. A községi előljáróság (stb.) által a behajtás végett megkeresett hatóság (hivatal) az általa behajtott összeget a községi előljárósághoz (stb.) azonnal beszállítani köteles.

3. A behajtás végett kiadott költségelölegek befizetésére abban az esetben, ha a fél előleges fizetéseképtelenségét igazolja és a kincstár érdeke veszélyeztetve nincs, az esedékeségtől számítandó egy évi időtartamra a kir. pénzügyigazgatóság, hosszabb időre pedig csak a pénzügyminiszter adhat halasztást.

4. A behajthatatlan költségelölegeknek törlése az esetben, ha a behajtás körül közhivatalt vagy tisztviselőt mulasztás nem terhel és a követelés a járulékok nélkül 200 koronának megfelelő pengőt meg nem halad, a kir. pénzügyigazgatóság hatáskörébe tartozik. Ha a követelés 200 koronának megfelelő pengőnél nagyobb vagy ha kisebb is, de a behajtás körül mulasztást követtek el, vagy ha a törlés ingatlan végrehajtás mellőzésével lenne fogantatosítandó, a törlést csak a pénzügyminiszter engedélyezheti. (52.075/1915. P. M. sz. r. kiegészíti a 72.600/1914. r. 14—16. §-ait.)

*

A tartozási kimutatást nem kell behajtás végett elküldeni, ha a szegény fél helyett előlegezett költségek összege 2 P-t meg nem halad. Az ellátmány kezelőjének azonban a tar-

tozási kimutatást ebben az esetben is a fennálló szabályok szerint meg kell küldeni.

A bélyegjegyzéket nem kell behajtás végett elküldeni, ha a feljegyzett illeték összege 2 P-t meg nem halad.

Az ellátmány kezelője a tartozási kimutatás átvétele után az előleg nyilvántartási jegyzék „Leírás szegénységi bizonyítvány alapján” rovatában a tartozási kimutatásban feltüntetett összegeket leírja és a „Jegyzet” rovatában a tartozási kimutatás bírósági ügyszámát feljegyzi a következően: „Tart. kim.: 2. a) ügyszám.”

Ezt a rendelkezést megfelelően alkalmazni kell a bíróságok dologi kiadási ellátmányából folyósított egyes előlegek tárgyában kiadott 29.400/1927. I. M. számú rendelet alapján előlegezett költségre irányadó eljárásban is. (Elme-gyógyintézetbe történő felvétellel vagy elbocsátással kapcsolatos bírói vizsgálat költségei.) (20.048/1934. I. M. r. 1. és 2. §-a.)

A szegényjog iránti eljárás. (Jogorvoslatok.)

XXXIX. Vonatkozó jogszabályok.

A szegénységi jog megadása, megvonása és az utófizetés elrendelése tárgyában a bíróság az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat. A netalán szükséges tudakozódást a bíróság hivatalból is megteheti.

A szegénységi jog megvonása és az utófizetés elrendelése előtt a szegény felet meg kell hallgatni.

A szegénységi jogot kérő fél ebben az eljárásában akkor is személyesen járhat el, vagy a Pp. 95. §. 1—4. pontjaiban meghatározott meghatalmazottal képviseltetheti magát, ha az ügyben az ügyvédi képviselet kötelező volna. (Pp. 122. §.)

A szegénységi jogot megadó, megvonását vagy az utófizetés elrendelését megtagadó végzés ellen nincs helye felfolyamodásnak. A szegénységi jogot megtagadó, megvonó és az utófizetést elrendelő végzés ellen a fél felfolyamodással élhet. (Pp. 123. §.)

XL. Általában.

A perbíróság a szegényjog kérdésében *végzéssel* határoz.⁸⁶⁾ A szegényjogot megadó, vagy a már megadott

⁸⁶⁾ „A szegénységi jog megadása vagy megvonása tekintetében a bíróság végzéssel köteles határozni és az ilyen intézkedésnek ítéletben helye nincsen.” (Kúria II. 6231/1930.)

jogot megvonó határozatot, amennyiben azt szóbeli tárgyalás és meghallgatás nélkül hozták, mind a két félnek és a kirendelt ügyvédnek ki kell kézbesíteni. — A szegényjogot megtagadó végzést csak a kérelmezőnek, az (csak) utófizetést elrendelő végzést pedig az utófizetésre kötelezettnek és ügyvédjének kell kézbesíteni.⁸⁷⁾ — A döntés meghozatalánál az egyoldalú meghallgatás elve az irányadó és egyben az officialitás elve is érvényre jut, mert a bíróság nincs kötve a fél által előterjesztett adatokhoz, hanem a netán szükséges tudakozódást hivatalból is megteheti. — Ha azonban a szegényjog megvonásáról és utófizetés elrendeléséről van szó,⁸⁸⁾ magát a szegény felet mindenesetre meg kell hallgatni, mert nem lenne méltányos elzárni a védekezéstől, amely esetleg sikerre vezethet.

Az egyoldalú meghallgatás elvének az alkalmazása nem lehet sérelmes az ellenfélre. Még akkor sem, hogy ha tekintetbe vesszük, mikép a Pp. 122. §-ához fűzött indokolásban a megállapítás támogatására felhozott az az érv, hogy a szegényjog „engedélyezése és megvonása az *ellenfél jogait* semmiféle irányban *nem érinti*”⁸⁹⁾ — a Te. hatályba lépte óta már nem áll fenn. A Te. 8. §-ának 3. bekezdése szerint u. i., ha perben az egyik fél szegény jogban részesül, akkor ennek ellenfelét ez annyiban igen közről érinti, hogy meghatározott korlátok közt minden vagyoni előfeltétel nélkül is megilleti őt bizonyos, az illetékmentességhez, helyesebben az illeték feljegyzéshez hasonló kedvezmény. (Arról most nem teszünk említést, hogy az *ellenfelet a szegényjog érinti akkor is*, mikor a bíróság az ítéletben kimondja, hogy az illetéket mint perköltségben marasztalt fél ő viseli és hogy az irodaátalány részére minő összeget köteles végrehajtás terhe mellett megtéríteni, valamint hogy a kirendelt ügyvéd a perköltséget tőle közvetlenül hajthatja be. — A szegényjognak az ellenfélre kiható súlyos gazdasági vonatkozásait, mint más szemszög alatt figyelembe jövőt, most nem is érintjük.) — Mindazonáltal a miniszteri indokolásban hangoztatott egyetlen érv elhullása mellett is ezirányban az egyoldalú meghallgatás elvének az érvényesülése nem aggályos s minden érdeksérelem nélkül fenntartható, mert a bíróság, ha szükségesnek látja az ellenfelet is még mindig

⁸⁷⁾ Gaup—Stein (Komment.)

⁸⁸⁾ Jól meg kell figyelni, hogy a szegény felet csak a szegényjog megvonása és az utófizetés elrendelése előtt kell meghallgatni, de a szegényjog megadása előtt nem.

⁸⁹⁾ Ugyanígy a Pp. 121. §-ához fűzött indokolás is.

meghallgathatja s még inkább aggálytalanabbá válnék ez akkor, ha a jogorvoslatok terén a rövidesen ismertetendő újítások érvénybe lépnének.

*

A szegényjog elnyeréséhez szükséges bizonyítványt kiállító *közigazgatási hatóságok* esetleges késedelmessége miatt méltánytalanul súlyos hátrány érhetné a szegény jogért folyamodót. — Ezért, ha a szegényjogra igénytel bíró fél a Pp. 115. §-a szerint szükséges hatósági bizonyítvány beszerzésében a megszálló hatóságok magatartása folytán (*tehát hibáján kívül*) gátolva van és emiatt a kereset megindításával késedelmeskedik, ezen akadály tartama alatt a *keresetelévülés* szünetel. (Pdt. VIII. 108.; IV. 3070/1922. és V. ö. Mjogi jav. biz. szöv. 1065. §.) — Ugyanez áll a pártfogó ügyvéd kirendelése tekintetében. (K. III. 209/1921.) — Továbbá a házassági bontóper megindításához alapul szolgáló vétkes cselekménnyel kapcsolatban a Ht. 83. §-ában megjelölt erőhatalom fogalma alá esik a szegényjog kérelmezése és az ügyvédet kirendelő végzés közt fennálló időtartam. (K. III. 4806/1921.)

A bíróságnak a szegényjog iránti kérelem kapcsán tanúsított magatartása miatt sem szabad a pernek fennakadást szenvednie. Azonban ügyvédi kényszer alá eső eljárásban, ha a *szegény alperes* a kereset kézbesítése után a szegénységi jog engedélyezése iránti eljárást késedelem nélkül folyamatba teszi, az őt nem terhelő késedelem nem vállalhatik az ő hátrányára; már pedig sem az ellentmondás intézménye, sem a bíróság közvetlen ügyvédkirendelési joga nem zárja ki, hogy a fél a bizonyítvány kiállítására hivatott hatóság hibájából joghátrányt ne szenvedhessen. Ez esetben ha ellentmondásnak a Pp. 460. §-a szerint már nincs helye, a fél igazolással élhet. — Egyébként a szegény fél vétlen károsodásának elhárítására a bíróság részére a Pp. 238., 239. és 450. §-ában biztosított elnapollási, elhalasztási és határidő meghosszabbítási jog gyakorlása, is rendelkezésre áll.⁹⁰⁾

Igy igazolással élhet a szegény fél azon az alapon, hogy azért nem adták meg a szegénységi jogot, mivel a bizonyítvány kiállítója erre nem volt illetékes (amit a fél fel nem ismerhetett) és ennek következtében a fél határnapot, vagy záros határidőt elmulasztott.) Igazolásnak van helye, ha a

⁹⁰⁾ Kovács M. i. m. 398.

szegény fél azért mulasztott, mert nem volt elég ideje ahhoz, hogy a felebbvitelt meggondolja és egyúttal a szegényjog iránti kérelem alapját képező adatokat beszerezze; mert a bíróság a szegényjog iránti kérelmet nem a kellő gyorsasággal intézte el, vagy azt a fél hibáján kívül visszaadta, illetve elutasította s ezért a félnek felfolyamodással kellett élnie; vagy mert a mulasztást a kirendelt ügyvéd személyében beállott változás okozta.⁹¹⁾

*

Indokolt a Pp. 122. §. utolsó bekezdésének az a rendelkezése, hogy a szegényjog elnyerése iránti eljárásban a szegény fél személyesen, vagy a Pp. 95. §. 1—4. pontjaiban⁹²⁾ meghatározott meghatalmazott útján járhatson el akkor is, ha különben az ügyvédi képviselőt kötelező lenne, mert a szegényjogot kérő félnek a dolog természetéből kifolyólag rendszerint (legalább is ilyenkor még!) nincs ügyvédje.

Ez az intézkedés szervesen illeszkedik a Pp. 115. §-ában lefektetett szociális intézkedések mellé, amelyek megengedik, hogy a szegényjog iránti kérelmet a *törvényszéki eljárásban is szóval* lehet előterjeszteni és pedig abban az esetben, ha a fél a perbíróság székhelyén kívül fekvő járásbíróság területén lakik, vagy tartózkodik, lakhelyének, vagy tartózkodási helyének bírósága előtt is.

Ezeknek a valódi szociális értékű intézkedéseknek, azonban a teljes súlyát, mint már kifejtettük, az adná meg, ha szegényjogunk minden jogi szakértő igénybevétele és netáni hosszas bírósági kitanítás nélkül jogkereső közönségünk általa által is könnyen érthető, világos szabályozást nyerne.

⁹¹⁾ A német „Reichsgericht in Zivilsachen” határozatai.

⁹²⁾ A Pp. 85. §. 1—4. pontja alá tartozó meghatalmazottként képviselheti — 1. a felmenő és lemenő ágbeli rokonát és viszont, férj a nejét és nejének felmenő, vagy lemenő ágbeli rokonát, a nő férjét, a testvér testvérét és pertárs pertársát; — 2. a gazdatiszt, az endőtiszt és a bányatiszt, valamint az, aki valamely ingatlan kezelésével járó ügyletek kötésével állandóan meg van hatalmazva; a gazdaságból, vagy az ingatlan kezeléséből eredő ügyekben azt, akinél alkalmazva van; — 3. kereskedőnek az üzletben állandóan alkalmazott kereskedelmi alkalmazottja és az iparosnak az üzletvezetője az üzletből származó perekben a főnökét; — 4. a gazda a cselédjét és a gazdatiszt a gazdaságban alkalmazott cselédet.

XLI. A jogorvoslat és annak szükséges kiterjesztése.

A szegény felet, ahogy nem volna méltányos elzárni a védekezéstől (Pp. 122. §. 2. bek.), ha a szegényjog megvonásáról vagy az utófizetés elrendeléséről van szó; — épp úgy méltánytalan lenne elzárni őt a felebbviteltől, ha a szegényjogot tőle megtagadták, megvonták, vagy utófizetést rendeltek el. Vagyis a szegény félre *kedvező* végzés ellen nincs felfolyamodásnak helye, a kedvezőtlen ellen viszont igen.

Gyakran előfordulhat azonban, miszerint nehéz eldönteni, hogy mikor nevezhető kedvezőtlennek a szegény félre nézve a határozat. Pl. ha a fél a Pp. 112. §. 1. bekezdése helyett a 2. bekezdés alapján nyer szegényjogot, holott az 1. bekezdés alapján remélt, van-e ez ellen a határozat ellen jogorvoslatnak helye? — Nézetiünk szerint ha a petitumot kifejezetten a „Pp. 112. §. 1. bekezdés” megjelöléssel, vagy ennek félreérthetetlen körülírásával (pl. a kérelem indoklásában a fél utal arra, hogy jövedelme kevesebb a lakhelyén szokásos közönséges napszámmál) nyújtották be, vagy ha határozott megjelölés a kérelemben nincs és abból az egyébként sem tűnik ki, ellenben a csatolt hatósági bizonyítványból válik nyilvánvalóvá, hogy a fél az első bekezdés alapján akar szegényjogban részesülni, akkor azt a határozatot, amely ily esetekben csak a második bekezdés alapján, a tartási kötelezettségre tekintettel adja meg a szegényjogot, részben megtagadó döntésnek kell tekinteni s mint ilyent a félre nézve kedvezőtlenként kell kezelni, vagyis a fél felfolyamodással élhet. Az idevágó egyéb esetekben azonban a félnek nincs felebbviteli joga.

Épp úgy felfolyamodásnak van helye, ha a megadott szegényjog ellenére a tanukihallgatást, vagy szemlét biztosíték letételétől teszik függővé (Pp. 295., 349., 365. §§.), mert ezt pedig a szegényjogot *részben megvonó* határozatnak kell tekinteni. Természetesen nem tartozik ide az az eset, ha szegény fél önként, vagy ő helyette harmadik személy ajánlotta fel a költségeket, ill. az előlegezést. Különösen utalnunk kell itt a Te. 17. §-ának utolsó bekezdésére. — Nézetiünk szerint a Te. 17. §. ut. bek. alkalmazandó akkor is, ha a szegény fél (harmadik személy; esetleg maga az ellenfél a szegény fél által hivatolt tanuk tekintetében) az előlegezést csak a Te. 18. §-ának első bekezdésében megjelölt keretek közt ajánlotta fel.

A szegényjog kérdésében — mint hangsúlyoztuk — végzéssel kell döntení; ha a bíróság ennek ellenére a szegényjog megvonását a végítéletben mondotta ki, akkor az ítélet ezen része ellen is felebbezésnek, ill. felülvizsgálatnak van helye és az így benyújtott jogorvoslatot abból az okból, hogy a fél a nyolc napi felfolyamodási határidőt elmulasztotta, vissza-utasítani nem lehet.⁹³⁾ — Ellenben, ha a szegényjog megadása kérdésében a felebbezési bíróság ítéletével egyidejűleg ugyan, de külön végzésben hozott határozatot, ez ellen tehát a Pp. 512. §-ában meghatározott időn belül van felfolyamodásnak helye; — az ezen 8 napi határidő eltelte után csupán a felülvizsgálati kérelemben, tehát elkéssetten előterjesztett felfolyamodást hivatalból vissza kell utasítani. (Pdt. VIII. 85., P. VI. 2482/1922.)

Logikusan folyik a Pp. 123. §. rendelkezéséből, hogy az eljárás befejezése után hozott utófizetést elrendelő végzés ellen is van felfolyamodásnak helye. A másodbírósági ítélet ama része ellen, mely a szegényjog iránti kérelmet elutasító végzést helybenhagyja, további felebbvitelnek helye nincsen (Bpesti tábla P. IV. 11.374/1916., Pdt. II. 367.).

Ha a bíróság a szegényjogon való perlést nem engedélyezte, azt a kérdést, vajjon megilleti-e illetékmentesség a felet a benyújtott szegénységi bizonyítvány alapján vagy sem, az 1914:43. tc. 75. §-ának negyedik bekezdése szerint első fokon a pénzügyigazgatóság, végső fokon pedig a pénzügyminiszter dönti el, a közigazgatási bíróság előtti eljárásnak ebben a kérdésben helye nincs. — Közig. bir. J. H. 1343/1917; — Közig. Dt. XI. 23., 23.208/1915. — Viszont a pénzügyi hatóság ugyancsak a Tillt. 75. §-a értelmében egyebet nem tehet, minthogy a kérést köteles megtagadni. L. részletesen XIV. a.)

Végül a szegényjog elnyerhetése céljából kért hatósági bizonyítvány kiadása ügyében a perbeli ellenfélnek rendszerint nincsen panaszjoga. (Közig. Dt. XI. 67., 1810/1916.)

Szerintünk pedig a panaszjogot, mint szegényjoggal való visszaélés meggátlásának egyik eszközét, halasztó hatály nélkül az ellenfélnek meg kellene adni. Különösen megállna ez a kívánság, ha a középfokú közigazgatási bíróságok működésbe lépnének.

*

⁹³⁾ Hasonló álláspont érvényesül a Pdt. II. 476.; — III. 62. sz. döntésekben és a K. III. 3989/1916. sz. határozatban; — ellenk. helytelenül Pdt. III. 89. sz.

Az imént közölt határozat értelmében a szegény fél ellenfelének nincs meg a panaszjoga a közigazgatás világában, de ugyancsak nincs a szegény fél ellenfelének jogorvoslati lehetősége a polg. bíróságok előtt sem, mert a Pp. 123. §-a értelmében a szegényjogot megadó, megvonását, — vagy az utófizetés elrendelését megtagadó végzés ellen nincs helye felfolyamodásnak.

Szerény véleményünk szerint de lege ferenda sürgősen *meg kell adni az ellenfélnek a jogorvoslat lehetőségét* a fenti esetekben. Ezt követelik úgy jogi, de főként az ellenfelet gazdaságilag súlyosan érintő indokok. — Azt már megállapítottuk, hogy az ellenfélnek joga van a szegényjog megvonásának kérdését felvetni (1. XXXIII.). Ellenben az ellenfél a ránézve kedvezőtlen határozat ellen már nem élhet jogorvoslattal. Ez perjogi szempontból sem teljesen logikus. Amellett ennek a jogorvoslatnak a mellőzésével a szegényjoggal történő visszaélések elleni küzdelem egyik leghathatósabbnak ígérkező eszköze vész kárba. Noha a kérdés megvalósítható lenne a szegény fél sérelme és a bíróságok felesleges megterhelése nélkül, úgy, hogy az ellenfélnek meg kellene adni a felsorolt esetekben a felfolyamodást, azonban halasztó hatály nélkül esetleg azzal, hogy a felfolyamodáshoz köteles visszautasítás terhe mellett hiteles másolatban csatolni a per folytatásához szükséges azokat az iratokat, amelyekre hivatkozik. (Feltéve, ha ilyen hivatkozás történik.) A felfolyamodás sikere esetén a bíróság a szegény felet terhelő utófizetés netán szükségesnek látszó elrendelése tekintetében (különösen a felfolyamodás benyújtásától annak elintézéséig terjedő időt illetően) az összes körülmények méltánylása mellett határozna. Viszont a bíróság a szegény félnek azt az ellenfelét, aki nyilvánvalóan alaptalanul él perorvoslattal a szegényjog tekintetében, a Pp. 544. §-ához hasonló elvek szerint *pénzbírságban* (többszöri, vagy súlyosabb esetekben esetleg pénzbüntetésben) marasztalná.⁹⁴⁾ A bírságért való felelősség itt is (v. ö. Pp. 544. §. ut. bek.) elsősorban az ügyvédet terhelné, természetesen, ha az illető perben az ellenfél

⁹⁴⁾ V. ö. a Te.-nek a bírósági személyek kizárására vonatkozó jogszabályokat kiegészítő 6. és 7. §-aival.

egyáltalában ügyvédet vallott. (Pl. nem volt kötelező az ügyvédi képviselet.) — Ügyvédi képviselet esetén a felfolyamodás csak ügyvédi ellenjegyzés mellett lenne benyújtható.⁹⁵⁾

⁹⁵⁾ Ezt az egész Pp. szelleméből folyó természetszerű megállapítást azért tartottuk szükségesnek megemlíteni, mert a Te. 6. és 7. §-ában lefektetett hasonló eljárás kapcsán az ügyvédi elsődleges felelőssége alól úgy igyekeztek kibujni, hogy egyedül csak a fél, ügyvédi ellenjegyzés nélkül nyújtotta be a jogorvoslatot. (V. ö. Gedeon, Az elfogult bíró kizárásának kérdéséhez; M. Jogi Sz. 1932, 127.)

Függelék.

XLII. A szegénységre perlekedő fél javára elrendelt végrehajtás foganatosítása.

Bár a munka célját már nem alkotja, mégis a szoros tárgyi összefüggés folytán a munka teljessége érdekében elkerülhetetlennek tartjuk azoknak a jogszabályoknak és a joggyakorlatnak a rövid ismertetését, amely a szegény félnek a szegénységre (a kincstár előlegezése mellett) történő végrehajtása foganatosítására vonatkozik.

A m. kir. Igazságügyminiszter 4.900/1926. I. M. sz. rendelete a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában 1914. évi december hó 18. napján 72.600/1914. I. M. szám alatt kibocsátott rendelet kiegészítéseként úgy intézkedik, hogy ha a szegénységi jogon perlekedő fél javára elrendelt végrehajtás foganatosítása végett a dologi kiadások átalányából napidíjat vagy a helyi társaszkodás (közúti vasút, helyi hajó, társaskocsi, gőzsikló stb.) költségeit meghaladó fuvardíjat kell előlegezni és a per vagy az előző végrehajtás adatai alapján valószínű, hogy a végrehajtást szenvedőnek nincs annyi végrehajtás alá vonható vagyona, amennyi a dologi kiadások átalányából előlegezendő költség fedezésére elégséges, a bíróság a végrehajtás foganatosítását az említett körülmény valószínűvé tételére alkalmas hatósági bizonyítvány bemutatásától teheti függővé.

Ha a bemutatott hatósági bizonyítvány szerint a végrehajtás már előre teljesen eredménytelennek látszik, vagy ha a fél a hatósági bizonyítványt be nem mutatja és a bíróság kétségét másképpen sem oszlatja el, a végrehajtás foganatosítása iránt csak akkor lehet intézkedni, ha a végrehajtó, vagy a bírósági kiküldött az ily költségeknek a dologi kiadások átalányából való előlegezéséről lemond. A lemondás-

sal egy tekintet alá esik az is, ha a végrehajtató a végrehajtás foganatosítása végett közvetlenül a bírósági kiküldöthöz fordul, a bírósági kiküldött pedig a végrehajtást foganatosítja anélkül, hogy a foganatosítás kérdésében a bíróság döntését kikérné.

*

Ezek az intézkedések u. i. szorosan összefüggnek az 1911:1. tc. (Pp.) 113. §-ának a 4. pontjával, amely olyan módon rendelkezik, hogy a szegénységi jog megadása következtében a fél fel van mentve a bírósági kiküldött díjainak és kiadásainak fizetése alól és ezeket az államkincstár előlegezi; — azonban az idézett jogszabályt helyesen alkalmazva, a bíróság nem kötelezheti a kiküldöttje javára megállapított olyan természetű díjnak és készkiadásoknak előlegezésére az államkincstárt, amely járandóságok a szegénységi jogot élvező ügyfél — a végrehajtató — *elhatározása* folytán előállott helyzetben *célta*an költségnek bizonyultak.

Ebből az álláspontból kiindulva tehát az 1911:1. tc. 113. §. 4. pontjában biztosított kedvezményre igényt tartó végrehajtató a követelésének érvényesítését célzó eljárást az eset megengedte legkisebb költségokozással köteles lefolytatni; vagyis az olyan esetben, amikor a szegényjogos végrehajtató a kérelmére kitűzött árverés foganatosításától önként eláll, az árverés kitűzésével és az árverés színhelyén való esetleges kiszállással vonatkozásban őt és a megbízásából eljáró jogi képviselőjét terheli a bíróság kiküldöttjével szemben a díj és kiadás előlegezésének a köteleessége.⁹⁶⁾

A szegényjogos végrehajtató helyett tehát az államkincstár csak olyan költségeket előlegez, amelyek a követelés behajtására szükséges és el nem kerülhető cselekmények költségei. A végrehajtató azonban nem jár el kötelező gondossággal, mikor a végrehajtást szenvedő pontos lakcímének megjelölését elmulasztva kísérel meg a végrehajtást foganatosítani, továbbá mikor a végrehajtást foganatosítja anélkül, hogy előbb meggyőződést szerzett volna arról, hogy van-e a végrehajtást szenvedőnek lefoglalható ingó vagyona.⁹⁷⁾

Minthogy a végrehajtató az 1911:1. tc. 113. §. 4. pontjára való figyelemmel, követelésének behajtása során a célta

⁹⁶⁾ Bp. tsz. Pf. 14.722/1934.; Kom.

⁹⁷⁾ Bp. tsz. Pf. 8106/1935.; Kom.

fogva következetesen annak az álláspontjuknak szereznek érvényt, hogy a már kitűzött ingó árverés foganatosítását mellőző szegényjogos végrehajtató és jogi képviselője csak abban az esetben háríthatják át az árverési hirdetmény kibocsátásával felmerült költség előlegezésének köteleességét a kincstárra, ha valamely szabad elhatározásukon kívül eső körülmény folytán, avagy egyébként jogosult okból nem szorgalmazták az árverés megtartását.⁹⁸⁾

Ellenben nincsen olyan jogszabály, amelynek értelmében csak akkor lehetne a szegényjogos végrehajtató helyett a felmerült költségeket az irodaátalányból előlegezésképen kiutalni, ha megtérítésre *kötelezett van*, mivel a Pp. 112. §. szerint minden további előfeltétel nélkül szegénységi jogban részesíthető az a fél, akinek jövedelme nem nagyobb, mint az ezen helyen szokásos közönséges napszám.⁹⁹⁾

XLIII. A szegényjog büntetőbírószági ügyekben.

A büntető eljárás „komolyságának fokozására és a magánvád könnyelmű gyakorlásának” csökkentésére a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény (1930:34. tc.) a büntető üldözést törvénykezési illetékek lerovásával kapcsolta össze. (T. 120. §.) – Mindazonáltal a törvény a magánvádnak nem minden esetére állapította meg az illetékkötelezettséget, hanem csak a pótmagánvádra és ezenkívül a főmagánvádra üldözendő oly cselekményekre, amelyeknek megbüntetése különösen a sértett érdeke. (L. alább.)

Ennélfogva szükségessé vált és a törvény nem is mulasztotta el arról gondoskodni, hogy a bevezetett illetékkötelezettség ne tegye lehetetlenné a vagyontalan egyének számára a magánvádra üldözendő bűncselekmények eseteiben az állam büntető hatalmának gyakorlását, valamint a büntetésben rejlő elégtétel megszerzését és ezért bevezette e vonat-

⁹⁸⁾ Bp. tsz. Pf. 5061/1935.; Kom.

⁹⁹⁾ Bp. tsz. Pf. 3972/1935.; Kom.

kozásban a szegényjogot. (Tehát nem csupán illetékmentességet, hanem szegényjogot.)

Más tekintetben is (Pp. 104., 118., 123. §§.) gondoskodik a törvény, hogy a vagyontalan magánvádlóra a szegényjog engedélyezése révén méltánytalan terhek ne essenek. — A szegényjog megadásának módozatai és részletei tekintetében a törvény a polgári perrendre utal. Erre való tekintettel és a bírói szegényjogra vonatkozó jogszabályok teljessége érdekében — habár ez a kérdés már e munka tárgyához nem tartozik, — röviden szintén ismertetjük az idevágó rendelkezéseket.

*

A kir. törvényszék előtt a magánvádat rendszerint ügyvédnek kell képviselnie. Amennyiben a törvény a magánvádló megjelenéséhez, vagy más eljárási cselekményéhez jogkövetkezményt fűz, az ily rendelkezés a magánvádlót képviselő ügyvédre is kiterjed. — A meghatalmazás, valamint a *szegényjog tekintetében a polg. perrendtartás szabályait* kell megfelelően alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy olyankor, ha a magánvádló a *szegényjog kedvezményében* részesül, a bíróság az ügyvédi képviselet kötelezettsége alól felmentést adhat, vagy a magánvádló képviseletére ügyvédet rendelhet. (Te. 104. §. 1. és 4. bek.)

A helyreigazító nyilatkozat közzétételének elmulasztása miatt (az 1914:14. tc. 21. §-a alapján) folyamatba tett eljárásban a panaszos magánszemélyt rendszerint ügyvédnek kell képviselnie.

Az ügyvédi képviseletre és a *szegénységi jogra* vonatkozóan a most vázolt (Te. 104. §.) rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni. (Te. 123. §.)

Ha az eljárás kizárólag közvádra, vagy *szegénységi jogon* folyik, a bűnügyi költségeket, kivéve azokat, amelyeket a terhelt képvisellete, illetőleg védelme okozott, megtérítés fenntartásával az államkincstár előlegezi. Ha az eljárás magánvádra folyik, a bíróság tanú vagy szakértő megidézését — kivéve ha a megidézést kérő fél *szegénységi jogban részesül* — megfelelő összeg előzetes letétbehelyezésétől teheti függővé. (A Bp. 479. §. 2. bek. helyébe lépő Te. 18. §.)

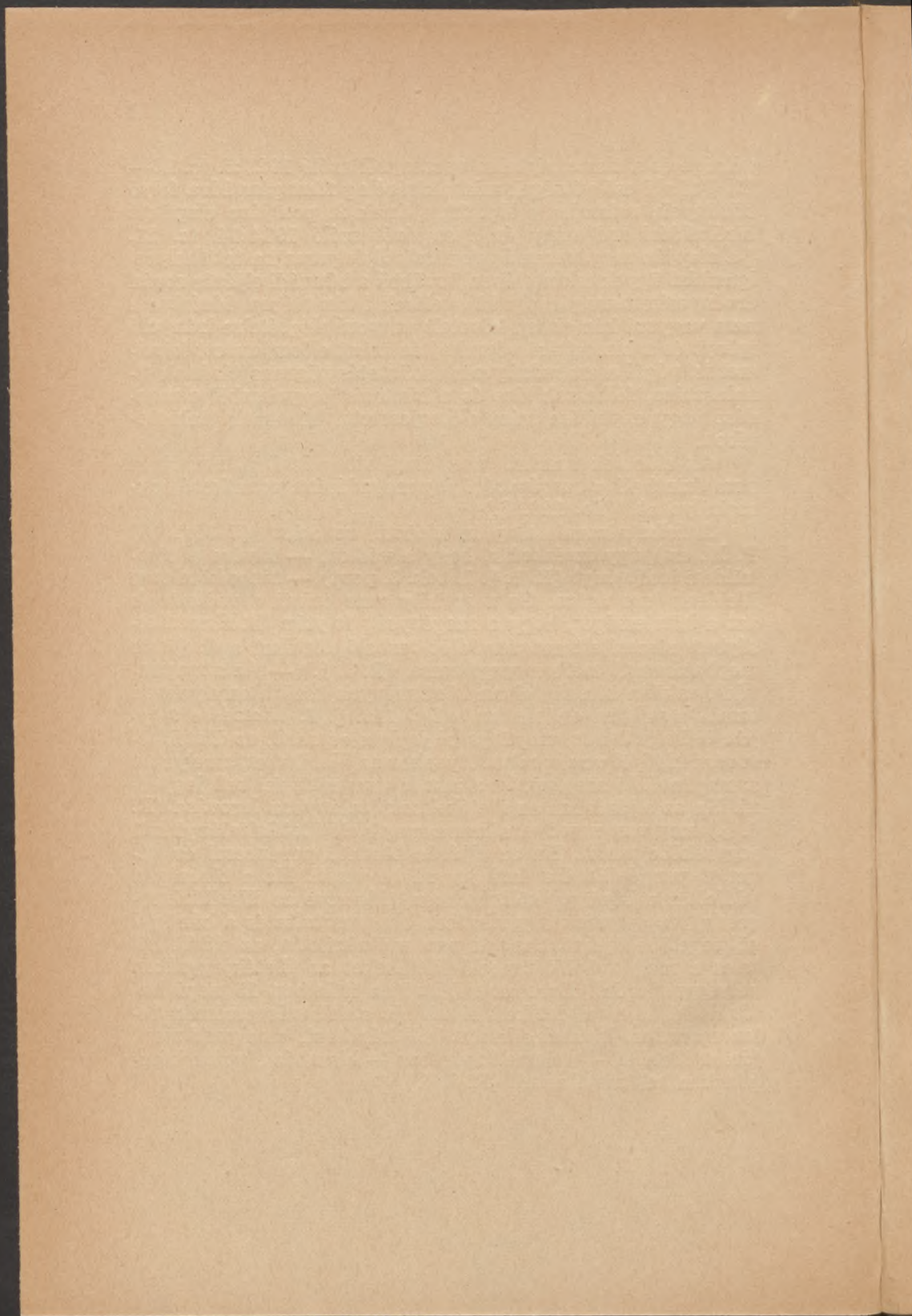
A pénzügyminiszter az igazságügyminiszterrel egyetértve, rendelettel illetékkötelezettséget állapíthat meg (Te. 120. §.) és az illeték tételeit is szabályozhatja a pótmagánvádra folyó bűnügyek tekintetében, továbbá a rágalmozás vétsége, a nem testi bántalmazással elkövetett becsületsértés vétsége, a szabadalombitorlás kihágása, a védjegybitorlás

vétsége és a tisztességtelen versenyről szóló 1923:5. tc. 16—19. §-ai alá eső vétségek miatt kizárólag főmagánvádra folyó bűnügyek, valamint a Bp. 29. §-ának 2. pontjára alapított bíróküldési indítvány és a sajtóról szóló 1914:14. tc. 21. §-a alapján magánszemélyek részéről folyamatba tett helyreigazítási ügyek tekintetében, továbbá a bűnvádi eljárás során érvényesített magánjogi követelések tekintetében, ideértve a nem vagyoni kár címen követelt vagyoni elégtételre irányuló igényt és a biztosítási végrehajtás iránt előterjesztett kérelmet is, végül a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának elhalasztása, félbeszakítása és a büntetés kegyelemből elengedése vagy enyhítése iránt előterjesztett kérelmek tekintetében.

Az előbbiek szerint megállapított illetékkötelezettség nem érintheti a *szegénységi jog* megadására vonatkozó jogszabályokat. (Te. 120. §.)

A felhatalmazás alapján kiadott rendelet (7400/1931. P. M. sz.) úgy intézkedik, hogy a vádlott — kivéve a bíróküldési indítványt (R. 1. §. 1. bek. 3. pont) — nincs kötelezve illetékek lerovására. Ez a szabály nem érinti a vádlottnak azt a kötelességét, hogy a szegénység folytán illetékmentességben részesített magánvádlót terhelő illetéket a 8. §-ban meghatározott esetben megfizesse. (R. 3. §.) — Az a magánvádló, akit a bíróság olyan körülmények között, amelyekben annak a polgári eljárásban a *Pp. 112. §. 1. bekezdése alapján is helye lenne, szegénységi jogban részesít, az illeték lerovása alól föl van mentve.* Ilyenkor az illetékeket, amelyeket a magánvádló szegénység címén le nem rótt, fel kell jegyezni. Ha az eljárásban az illetékeknek átalányban lerovása (R. 6. §.) meg van engedve, akkor a megfelelő illetékátalányt kell jegyzékébe venni. Ha az eljárás büntető paranccsal ér véget, 2 pengő illetéket kell jegyzékbe venni. Ha a bíróság a vádlottat a bűnügyi költségekben (ideértve az illetékköltséget is) vagy annak egy részében elmarasztalta és a bűnügyi költséget behajthatatlannak nem nyilvánította, az elítélt köteles a magánvádlót terhelő illetékeket az illetékjegyzéken bélyeggel leróni. Erre az elítéltet az ítéletben 15 napi határidő kitűzésével fel kell hívni. Ha a felhívás eredménytelen maradna, hivatalos leletet kell készíteni, amelynek alapján az illetéket — felemelt mérvben — kiszabás alapján készpénzben kell megfizetni. (R. 8. §.)

Sajtóhibák.

A 6. oldalon a jegyzet első bekezdéséhez még a következő cikk címe szürendő be: „Gerényi, A szegénységi jog és az ügyvédség, Csehszlovák Jog, Kassa, 1936. XVI. évf. 9. sz.”

A 12. oldalon a szövegben a 8. jegyzetszám egy mondattal előbbre a „fedezni” szó után teendő.

A 36. oldal 16. sorában a „büntetéssel” szó „végzéssel” helyettesítendő.

A 44. oldalon a 33. jegyzetszám átkerül a 43. oldalra a csillag előtti utolsó sor „befizetésére” szó után.

A 64. oldalon alulról a 13. sorban 1881:26. tc. 29. §-a helyett 1881:26. tc. „14. §-a” olvasandó.

A 72. oldal 8. sorában „Logikai ellentét lehet” kitétel helyett „Logikai ellentét tehát” olvasandó.

A 74. oldal 24. sorában „ügyvéd, meghatalmazott” szavak helyett „meghatalmazott ügyvéd” olvasandó. — Ugyanitt alulról a 9. sorban „történő bevételnek is” kifejezés helyett „történő az a bevételnek is...” szavak olvasandók.

A 75. oldal 27. sorában „vagy ha az eddigi feltételezett” szavak helyett „vagy az eddigi feltételezett” kitétel olvasandó.

A 93. oldalon a szöveg utolsó bekezdésének első sorában „Egyébként a biztosítékmentesség” helyett „Egyébként a biztosítékmentesség következtében” szöveg olvasandó.

A 97. oldal első sorában „ügyvédnek” helyett „ügyének” olvasandó. — Ugyanitt a csillag előtti bekezdés 4. sorának elején a „ha” szócska elhagyandó.

A 98. oldalon a csillag előtti bekezdés 3. sorában az „ügy” szócska elhagyandó. — Ugyanitt a csillag utáni bekezdés 9. sorában a „megtagadásáig” szó után még „(megvonásáig)” szó is beszúrandó.

A 99. oldalon a három csillag utáni 6. sorban a „ha” szócska helyett „aki” olvasandó. — Ugyanitt alulról a 6. sorban „nem forog fenn” helyett „nem forog-e fenn” szavak olvasandók.

A 106. oldal 22. sorában az „illetékes” szó helyett „illetéktelen” szó olvasandó.

A 111. oldal utolsóelőtti bekezdésének első sorában „alábbi” helyett „előbbi” értendő.

A 114. oldal utolsó bekezdése második sorának végére zárójel teendő.

A 115. oldalon a 3. pont utolsó sorában a „; 1.” jelzések kihagyandók.

A 126. oldalon a második csillag alatti 4. sorban a „119. §§” után zárójel teendő.

A 131. oldal utolsó előtti bekezdésének utolsóelőtti sorában az „indokolása” szó helyett „indokolás” olvasandó; — a sor végéről pedig a „§” elmarad.

A 65. jegyzet első sorában „Te. 4. §.” helyett „Te. 34. §.” olvasandó; — ugyane jegyzet következő oldalán lévő utolsó sorát nem felkiáltójel, hanem pont fejezi be.

A 135. oldalon a XXX. cím első bekezdésének utolsó sorában a „követelés és milyen” szavak helyett az „és” kihagyásával „követelés milyen” olvasandó.

A 136. oldalon az utolsó bekezdés 5. sorában „engedményezettel” helyett „engedményessel” olvasandó. — Ugyanitt a 66. jegyzet kiegészítendő a következőkkel: „Neumann i. m. 604; — kifejezetten Petschek i. m. 15. (Grünhut's Zschr. XXXIII.)”

A 138. oldal utolsóelőtti bekezdésének második sorában „a Pp. 119. §-ából” után a vessző elhagyandó.

A 139. oldal 11. sorában „ezt a költség” helyett „ez a költség” olvasandó.

A 78. jegyzetben a „stb.” jelzés után a zárójel elhagyandó és egy szóval később a „működésével” szó után teendő ki.

A 154. oldalon a csillag felett a 7. sorban a „gondoskodik” szó után vessző teendő. — Ugyanitt a csillag alatti 3. sorban az „ismertettük” szó után szintén vessző teendő.

A 156. oldal 17. sorában „irodaállomány” helyett „irodaátalány” értendő.

A 88. jegyzetben a „szegényjog megadása” helyett „a szegényjog megtagadása” olvasandó.

A 161. oldal utolsó sorában a zárójel elhagyandó.

A 164. oldal 3. bekezdésének 7. sorában a „közíg. bir.” szavak elé zárójel teendő.

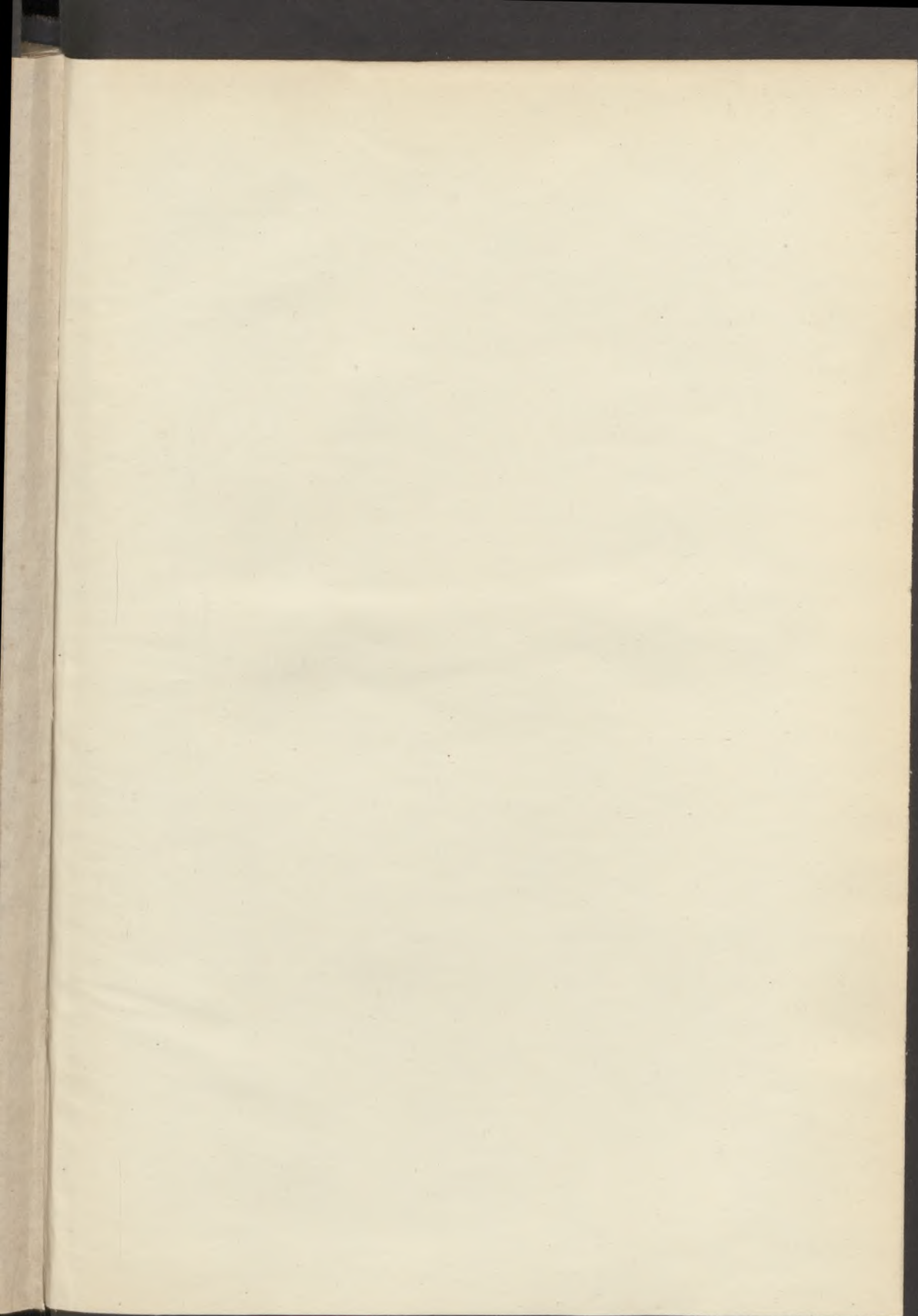
A MISKOLCI EV. JOGAKADÉMIA TUDOMÁNYOS ÉRTEKEZÉSEINEK TÁRA:

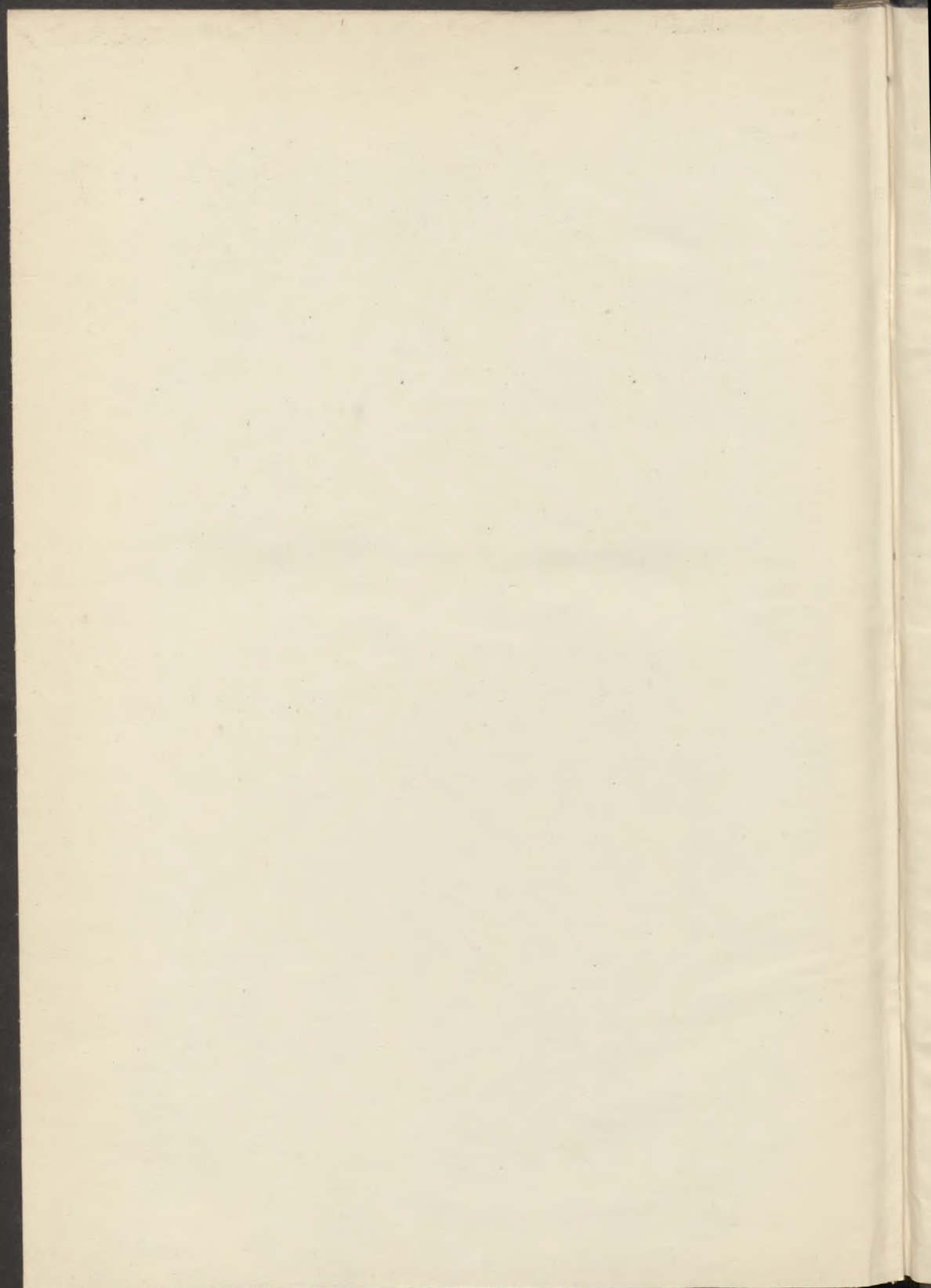
58.194

J.P. 190

1. Csengey Gusztáv: A nikolsburgi béke. Sáropatak. 1922. 14. l.
2. Bruckner Győző: A késmárki ág. hitv. evang. egyház-kerületi liceum ősi pártfogóságának története. 1922. 108. l.
3. Hacker Ervin: Börtönügyünk reformkérdései, különösen törvényhozási szabályozása. Sáropatak. 1922. 30. l.
4. Schneller Károly: Népesedéspolitika. — Többtermelés. Sáropatak. 1922. 15. l.
5. Sztéhlo Zoltán: Papyrologiai dolgozatok. Sáropatak. 1922. 15. l.
6. Bruckner Győző: Madarász Viktor művészete történelmi megvilágításban. Pécs. 1923. 32. l.
7. Hacker Ervin: Két büntetőjogi dolgozat. Pécs. 1923. 27. l.
8. Schneller Károly: Születési arány és vallásfelekezet. Pécs. 1923. 39. l.
9. Sztéhlo Zoltán: A teljesítésről a papyrusok alapján. Pécs. 1923. 27. l.
10. Bruckner Győző: A Mikulás-kultusz eredete és jelentősége. Pécs. 1924. 10. l.
11. Hacker Ervin: Bevezetés a büntetőjog bölcseletébe. Pécs. 1924. 38. l.
12. Henszelmann Aladár: A beldaganatok megkülönböztető kórismézése. Pécs. 1924. 12. l.
13. Obetko Dezső: Dolgozatok a perjog köréből. Pécs. 1924. 20. l.
14. Schneller Károly: A csecsemőhalandóság mérése. Pécs. 1924. 18. l.
15. Sztéhlo Zoltán: A társas háztulajdon kérdéséhez. Pécs. 1924. 12. l.
16. Bruckner Győző: A Thököly-család késmárki magánföldesurasága. Pécs. 1925. 84. l.
17. Hacker Ervin: A világháború hatása a kriminalitásra. Pécs. 1925. 28. l.
18. Henszelmann Aladár: Az orvosi gondolkodásról. Pécs. 1925. 10. l.
19. Schneller Károly: Magyarország városi és vidéki népesége. Pécs. 1925. 136. l.

20. Szontagh Vilmos: A törvényhatósági bizottság újjászervezése az általános közigazgatási reform keretében. Pécs. 1925. 25. l.
21. Sztehlo Zoltán: Két dolgozat a római kötelmi jogból. Pécs. 1925. 23. l.
22. Zsedényi Béla: Az alkotmányjogi reformok politikai problémái. Pécs. 1925. 53. l.
23. Horváth Ödön: Bredeczky Sámuel élete 1772—1812. Pécs. 1925. 37. l.
24. Réz Mihály: A nemzetiségi kérdés a politikai tudomány szempontjából. Pécs. 1925. 25. l.
25. Eöttevényi Olivér: Nemzetiségi törvényünk és a kisebbségi szerződések. Pécs. 1925. 24. l.
26. Ereky István: A közigazgatási jog kialakulása Franciaországban. Pécs. 1925. 42. l.
27. Moór Gyula: A szocializmusról. Pécs. 1925. 15. l.
28. Putnoki Béla: Igazságszolgáltatásunk a céhek idejében. 1925. 25. l.
29. Zsedényi Béla: A magyarhoni ág. hitv. ev. egyház főtisztviselőinek részvétele az országgyűlés felsőházában. Miskolc. 1926. 44. l.
30. Zsedényi Béla: A törvényhatóságok képviselete az országgyűlésen. Miskolc. 1927. 191. l.
31. Bruckner Győző: A svéd alkotmány. Miskolc. 1928. 114. l.
32. Szontagh Vilmos: A közigazgatás szabad belátása. 1928. 253. l.
33. Zsedényi Béla: Miskolc szellemi élete és kulturája. 1929. 167. l.
34. Bruckner Győző: Ferenc Ferdinánd trónörökös magyarországi politikai tervei. 1929. 76. l.
35. Hacker Ervin: Kriminalitás és bevándorlás. Pécs. 1929. X. és 270. l.
36. Szepesváraljai Haendel Vilmos: A szegényjog a magyar polgári peres eljárásban és annak kritikája. Miskolc. 1936. 171. l.

1942 MAR. - 1.

